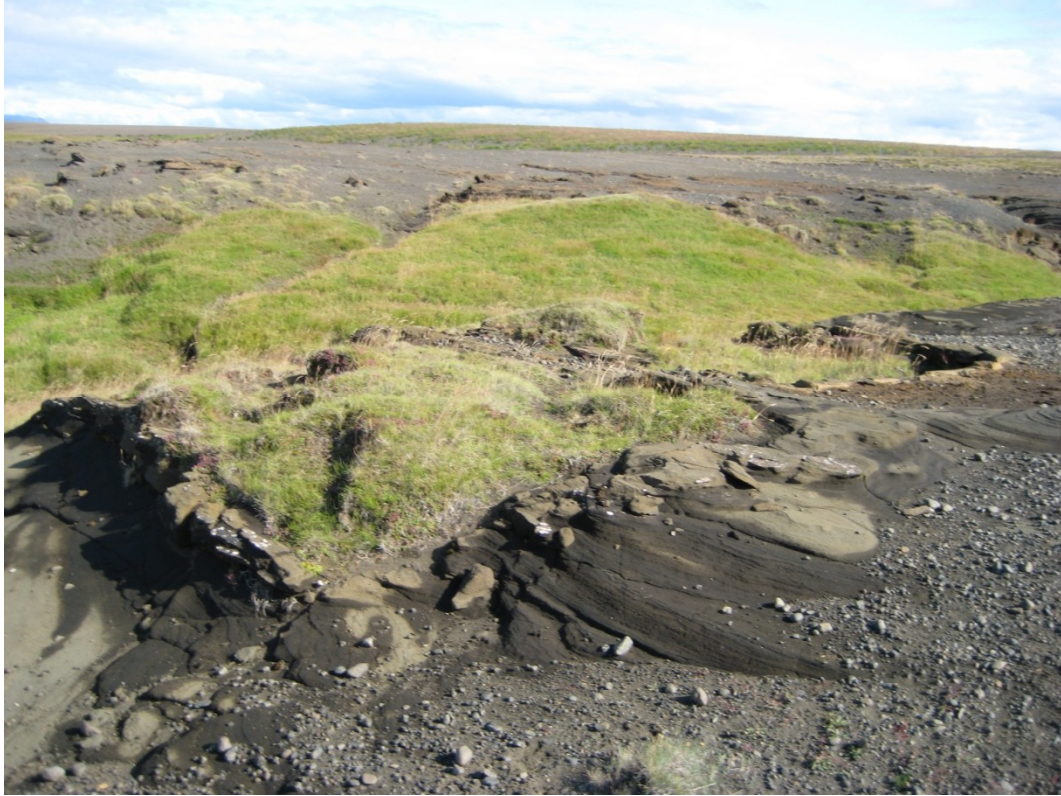

Aðalskráning fornleifa í Rangárþingi ytra

Áfangaskýrsla II

II. BINDI

Ritstjóri: Kristborg Þórsdóttir

Höfundar efnis:

Ágústa Edwald, Jakob Orri Jónsson, Kristborg Þórsdóttir og Ragnheiður Gló Gylfadóttir

FS446-06192

Fornleifastofnun Íslands

Reykjavík

2010

*Forsíðumyndin er af tvöfaldri tóft sem klöppuð er í móberg og tilheyrir eyðibýlinu
Grákollustöðum (RA-303:080)*

Fornleifastofnun Íslands 2010

Bárugötu 3

101 ReykjavíkRA

Sími: 551 1033

Fax: 551 1047

Netfang: fsi@instarch.is

Heimasíða: www.instarch.is

Efnisyfirlit

II. Bindi

IV. FORNLEIFASKRÁ (FRAMHALD)5

RA-304	Brekkur	5
RA-305	Kornbrekkur.....	12
RA-306	Ketilshúshagi	14
RA-307	Helluvað.....	21
RA-307b	Gröf.....	32
RA-308	Gaddstaðir.....	37
RA-309	Varmadalur	46
RA-310	Selalækur	56
RA-311	Oddi	65
RA-312	Kumbli	93
RA-313	Vindás	95
RA-314	Strympa.....	98
RA-315	For.....	99
RA-316	Lángekra	100
RA-317	Kragi	103
RA-462	Stóruvellir	105
RA-464	Borg	134
RA-465	Litli Klofi.....	136
RA-661	Fornleifar á fleiri en 1 jörð.....	139
RA-664	Hekluhraun	155

V. BYGGÐ Á RANGÁRVÖLLUM156

VI. MINJAFLOKKAR.....160

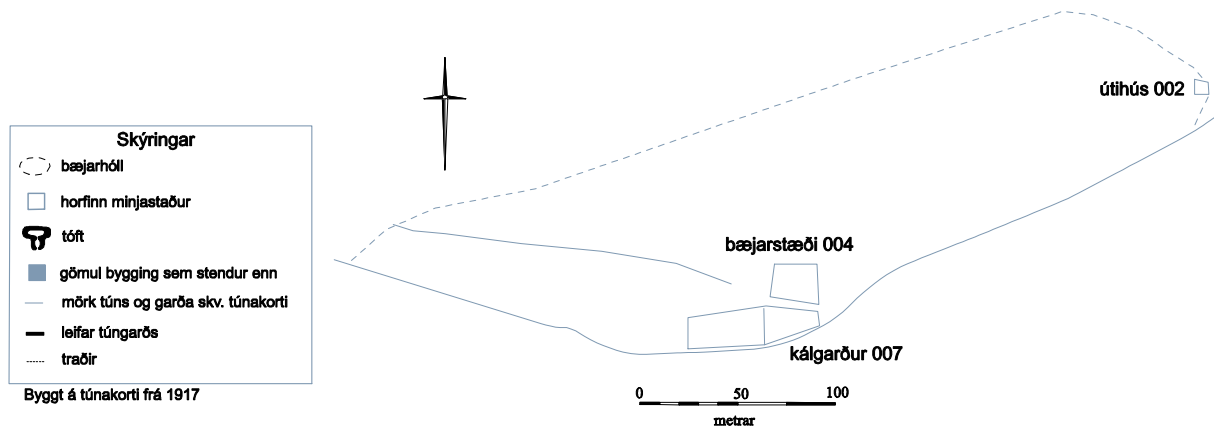
Bæjarhólar og bæjarstæði	160
Kirkjur og legstaðir.....	167
Útihús og túngarðar	168
Stekkir, kvíar, réttir og smalakofar	172
Beitarhús, sel og fjárskýli	174
Beitarhús.....	175
Fjárskýli.....	176
Sel	177
Mótekja, kolagrafir, torfrista og hellutak.....	177
Myllur	178

Samgönguminjar.....	178
Minjastaðir tengdir þjóðsögum og þjóðtrú	179
Áveitur	180

VII. VARÐVEISLA OG KYNNING MINJA Á	
SKRÁNINGARSVÆÐINU.....	180
HEIMILDASKRÁ.....	191
VIÐAUKI 1: HNITASKRÁR Á ISN93.....	198
VIÐAUKI 2: ÖRNEFNAKORT INGÓLFS EINARSSONAR...212	
VIÐAUKI 3: MINJAKORT	215

IV. Fornleifaskrá (framhald)

Túnakort fyrir Brekkur

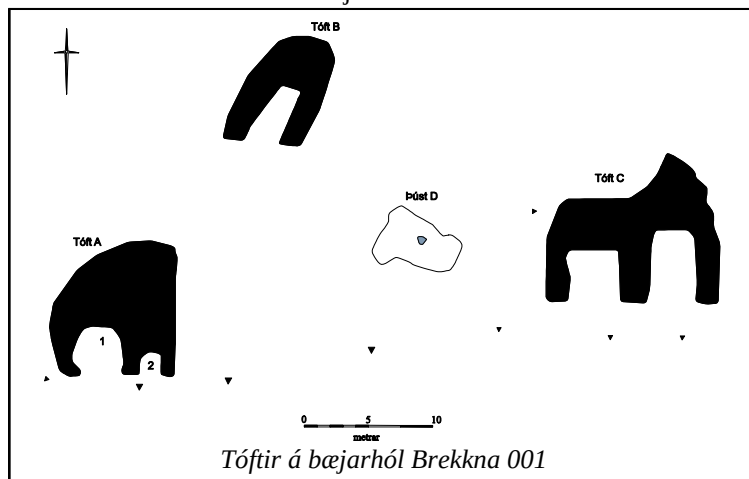

RA-304 Brekkur

30 hdr 1711. Jörðin á skógarítak í Þórunnarhálsi í landi Næfurholts og engjar í Brekkuteig í Sökkum í Þykkvabæjarlandi. Eyðihjáleigan Skrafsgerði var í túninu. JÁM I, 243. 1497: Magnús Magnússon lofaði biskupi 17 hdr og 6 aura í jörðinni Brekkum. DI VII, 375 "Í sölubréfi Gunnarholts frá 7. október 1398 er nefndur bærinn Meiri-Brekkur og er þetta elsta heimild sem getur Brekkna. Bréf þetta er að ýmsu leyti tortryggilegt og ekki ólíkt því að vera falsað en annað bréf um sölu Gunnarholts frá 12. júní 1475 er samhljóða og er það elsta heimild um Brekkur ef hitt er falsbréf. ... Um eigendur Brekkna finnst þess fyrst getið að Magnús Magnússon frá Krossi galt Stefáni Jónssyni biskupi í Skálholti jörðina upp í skuld árið 1497. Næsti eigandi jarðarinnar sem vitað er um var Magnús Jónsson prúði sýslumaður í Ögri sem seldi Torfa Jónssyni sýslumanni á Kirkjubóli Brekkur 30 hundruð að dýrleika 7. nóvember 1576. Árið 1695 var Salvör Einarsdóttir kona Árna Halldórssonar prests í Hruna eigandi Brekkna ..." VS: Rangvellingabók, 48-49. "Bærinn Brekkur var endurreistur árið 1896 þar sem heitir Litli-Klofi, hafði þá verið í eyði frá 1882. Árið 1924 lögðust Brekkur aftur í eyði. Land Brekkna er að nokkrum hluta gróið vallendi en stærsti hluti þess er hraun, að hluta algróið en sumt blásið og nú verulega farið aftur að hluta." SB V, 71.

1840: "Tún mikil og góð. Engjastykki í Grafarnesi fylgir jörðinni. Land gott en blásið." 1884: "Túnið er eintómir sandblettir með rótlausum grasflákum á stangli og eins er hagaspilda sú sem liggur fyrir sunnan túnið. - Hagabeitarblettur norðast í landareigninni liggur á milli tveggja sandgára, er allur rótlaus og með sandflögum." VS: Rangvellingabók, 50. 1917: Tún 3,2 ha, þar af 3 ha slétt, garðar 1044 m².

RA-304:001 Brekkur bæjarhóll bústaður

63°51.758N 20°10.592V

"Bærinn stóð upphaflega sunnan undir heiðarbrún um 350 m austan við Kornbrekkur [RA-305], norðaustan við hól þann er Vistheimilið Akurholt stendur nú sunnan undir, en 1876 lagðist hann í eyði á þessum stað. Árið 1881 var reistur bær [003] um 150 metrum vestar og nefndur Brekkur en þar hafði áður staðið hjáleigan Skrafsgerði [003]. Sú byggð varaði aðeins eitt ár. Enn var bær [004] reistur í Brekknalandi 1896. Stóð hann við Hróarslæk þar sem heitir Litliklofi milli Hróarslækjar og Klofalækjar. Var bærinn í fyrstu nefndur Hrafnabjörg, en það nafn festist ekki við hann heldur var hann jafnan

nefndur Brekkur. Þessi bær fór í eyði árið 1924," segir í Rangvellingabók. Elsti bærinn á Brekkum var um 550

m austan við bæ 004 og um 450 m suðaustan við Kornbrekku 305:001. Heklubraut liggur um 10 m fyrir norðan tóftirnar.

Bæjarhóllinn er í aflíðandi, grasivaxinni og þýfðri brekku til suðurs. Tóftin er á sléttu svæði og síðan hallar holtinu til suðurs.

Tóft 001A, horft til austurs

Tóft 001B, horft til austurs

Tóft 001C, horft til austurs

Vigfús Guðmundsson lýsti bænum í grein sinni frá 1953: "Bæjarstæðið. Það var á hæðarbungu, eins og Kornbrekkur, og nokkrum hundruðum faðma austar, undir sömu heiðarbrún. [...] Brekknatúnið var stórt og grasgefið á 19. aldar mælikvarða [...] Girt var það allt umhverfis með torfgarði [020] að mestu, og líklega að mestu eða öllu leyti á 19. öld eins og næstu býli. - Bæjarrústin, með fjósi austan við, og túnið yfirleitt, er eins útlits og að Kornbrekkum. (...) Kálgarður [021] nokkuð stór var neðan við bæinn í skjóli hans eins og algengt var um Rangárvelli og víðar. Neðan við kálgarðinn hafði líka verið hvannagarður [021] með blómum nokkrum. [...] Meðal annars gerði hann [Árni Gíslason] nýjan brunn [023] neðst í túninu, djúpan og upp hlaðinn með tröppum, svo ganga mátti niður að vatninu. [...] Magnús Jónsson (...) byggði upp 1894 heygarð og hesthús í Brekknatóftum." Á bæjarhól Brekkna sem er 35x25 m og snýr austur-vestur eru þrjár tóftir og ein þúst. eru þær hér skráðar saman og hverri þeirra gefin bókstafur til aðgreiningar. Tóft A er vestast. Hún er hálfhringlaga, er 10x9 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er tvískipt. Hólf 1 er vestar og er 4x4 m að stærð. Veggirnir eru alveg grónir og hvergi glittir í grjóti. Hólfið er bogalaga og veggirnir eru 0,6 m háir. Inngangur er á miðri suðurhlíð. Hólf 2 er austar. Þar er 2x2 m að innanmáli og það er opið til suðurs. Ekki er innangengt á milli hólfa. Veggirnir eru 0,5 m á hæð og alveg grónir. Svæðið fyrir norðan hólfin er grasivaxið og gætu leynst frekari mannvistarleifar þar undir sverði. Tóft B er um 8 m norðaustan við tóft A. Hún er 8x6 m að stærð, er einföld og snýr norðaustur-suðvestur. Tóftin er hálfhringlaga og er opin til suðurs. Veggirnir eru um 0,6 m að hæð að utan en að innan eru þeir um 0,2 m. Tóft C er um 20 m fyrir austan tóft A. Hún er 14x13 m að stærð, tvískipt og snýr austur-vestur. Hólf 1 er vestar og er 4 x 4 m að innanmáli. Hólfið er óljóst og er í halla til suðurs, þakið gæti mögulega hafa hrunið niður. Hólfið er opið til suðurs og veggirnir eru alveg grónir, um 0,6 m á hæð. Hólf 2 er austan við hólfið 1. Það er 5x4 m að innanmáli og snýr norður-suður. Inngangur er á miðri suðurhlíð. Veggirnir eru alveg grónir og um 1 m á hæð. Tóftin er mun hærri til norðurs og hallar til suðurs. Þekjan hefur mögulega hrunið niður. Líklegast er að þessi tóft sé leifar bæjarins. Þúst D er um 6 m vestan við tóft C. Hún er 5x3 m

að stærð, einföld og snýr austur-vestur. Þústin er grasivaxin en það glittir í stein efst á henni. Þústin er um 0,6 m á hæð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 49; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 15-17

RA-304:002 heimild um útihús

63°51.366N 20°10.344V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús um 220 m ANA við bæjarstæði 004.

Þar sem húsið stóð er nú (2009) slétt tún komið í órækt innan sumarhúsalóðar. Trjárækt er sunnan og austan við. Komið er nærri hraunbrún og bíslóði liggur nærri þeim stað sem líklegt er að húsið hafi staðið á.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-304:003 Skrafsgerði heimild um býli

63°51.756N 20°10.778V

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1709 segir: "Hennar fyrstu bygð man enginn. Lagðist í eyði fyrir 20 árum að vísu. ... Tún, sem fylgdi og gagnlítið er, hefur heimajarðar ábúandi brúkað og er áður reiknað með heyskap á Brekkum." Í Rangvellingabók segir: "Bærinn [001] stóð upphaflega sunnan undir heiðarbrún um 350 m austan við Kornbrekkur [RA-305], norðaustan við hól þann er Vistheimilið Akurholt stendur nú sunnan undir, en 1876 lagðist hann í eyði á þessum stað. Árið 1881 var reistur bær um 150 metrum vestar og nefndur Brekkur en þar hafði áður staðið hjáleigan Skrafsgerði. Sú byggð varaði aðeins eitt ár." Skrafsgerði var rúmum 150 m vestan

við bæ 001 og um 180 m vestan norðvestan við útihús 009.

Þar sem Skrafsgerði var er nú gróin brekka í halla til suðurs. Þar vex stöku víðir. Náttúrulegir, lágir, hólar eru í brekkunni.

Tvennum sögum fer reyndar af því hvar Skrafsgerði stóð. Brynjúlfur Jónsson frá Minnanúpi segir í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1898: "Skrafsgerði hét hjáleiga frá Brekkum og stóð austur við lækinn nálægt því, sem Brekkur [004] eru nú settar. Eigi vita menn hvenær þetta býli hefir lagst niður." Vigfús Guðmundsson segir hins vegar í Árbók Hins íslenska fornleifafélags 1953, að Skrafsgerði hafi staðið milli bæjanna Brekkna og Kornbrekkna RA-305, nærri landamerkjum Brekkna og Gunnarsholts RA-303 og 1881 hafi Brekkur verið endurbyggðar á þeim stað er Skrafsgerði hafi áður staðið. Engin ummerki Skrafsgerðis sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: JÁM I, 243; VS: Rangvellingabók, 49, 394; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953; B J: "Skrá yfir eyðibýli ..." Árbók 1898, 18

RA-304:004 *Hrafnabjörg* bærjastæði bústaður 63°51.283N 20°10.537V

Í Rangvellingabók segir: "Bærinn stóð upphaflega sunnan undir heiðarbrún [001] um 350 m austan við Kornbrekkur [305:001], norðaustan við hól þann er Vistheimilið Akurholt stendur nú sunnan undir, en 1876 lagðist hann í eyði á þessum stað. Árið 1881 var reistur bær um 150 metrum vestar og nefndur Brekkur en þar hafði áður staðið hjáleigan Skrafsgerði [003]. Sú byggð varaði aðeins eitt ár. Enn var bær reistur í Brekknalandi 1896. Stóð hann við Hróarslæk þar sem heitir Litliklofi milli Hróarslækjar og Klofalækjar. Var bærinn í fyrstu nefndur Hrafnabjörg, en það nafn festist ekki við hann heldur var hann jafnan nefndur Brekkur. Þessi bær fór í eyði árið 1924." Bærinn var um 880 m sunnan við bæ 001.

Slétt tún við Hróarslæk.

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar um eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1953 segir: "Auk bæjarhúsa byggði Magnús lambhús [014] við brúnina vestan lækja, en það fór fljótt í sandi. Svo og fjárhús tvö langt inni í högum [016], annað að vísu jötuhaus með kumbli [013], og sjást þess merki enn, hjá Valhól." Sléttað tún er þar sem bærinn stóð og sjást engin merki um hann á yfirborði. Suður af bænum hallar landinu niður að Hróarslæk og þar í hallanum voru kálgarðar samkvæmt túnakorti, sjá 007. Ekki sést heldur til þeirra.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 49; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 17

RA-304:005 varða 63°51.848N 20°10.227V

Varða 005, horft til suðausturs

Tvær vörður eru tæpa 350 m austan við bæ 001 og um 300 m austan við útihús 012. Þær eru um 10 m norðan við veg sem liggur að sumarbústað, sem er vestarlega í landi Brekkna. Sumarbústaðurinn hefur ekki nafn en beygt er til austurs um 300 m NNA við bæ 001.

Vörðurnar eru í uppblásnu hrauni sem byrjað er að gróa aftur. Þar vex mosi, víðir, birki og lyng. Inn á milli eru hraunklettur og uppblásin moldarflög.

Tvær vörður eru á svæði sem er um 35x10 m að stærð, og snýr norðvestur-suðaustur. Var þeim gefinn bókstafur til aðgreiningar. Varða A er suðaustar. Hún stendur enn og er 1 m á hæð og sjást 4 umför af hraungrýti í henni. Varðan er 1 m í þvermál og byggð upp á náttúrulegum hraunkletti. Varða B er um 35 m norðvestan við

vörðu A. Þetta er ekki eiginleg varða, heldur hefur steinum verið hrúgað hér og reynt að búa til vörðu. Hún er ekki fullkláruð. Varðan er 0,5 m á hæð, 1,5 í þvermál og ekki er hægt að tala um eiginleg umför. Varðan er að öllum líkindum ekki mjög gömul. Hlutverk varðanna er óþekkt.

Hættumat: engin hætta

RA-304:006 heimild um fjárskýli 63°53.368N 20°07.274V

"Vallarholt. Heyrt hefi ég nafn þetta á holti einu, ekki háu, en nokkuð löngu, n. og s. Það er á flatlendi (velli), sem nú er upp blásinn, býsna langt austur frá Brekkum, en mikið nær Steinkrossi gamla [290:001], og því að líkindum í landi þess að fornu fari. Heyrst hefur líka, að eitt sinn hafi þar átt að vera bær. En eftir skoðun þar 1946 þori ég ekki að taka það upp í tölu eyðibýlanna, með því líka að engar heimildir finnast fyrir því [...]. Norðaustast á Vallarholti sjást að vísu grjótdreifar úr tveimur nálægum stökum kofum (ca. 9x12 fet), sem mér þykir vera líklegri úr fjárborgum en bæjarrústum," segir í grein Vigfúsar Guðmundssonar í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1953. Vallarholt er um 4 km ANA við bæ 001 og 3,7 km norðaustan við vörðu 005. Vallarholt rís hæst að austan og fer síðan lakkandi til norðurs. Það er uppblásið og lítið um gróður. Vallarholt er merkt inn á Örnefnakort Ingólfs Einarssonar af Reyðarvatni, Brekkum og Gunnarsholti.

Vallarholt er í uppblásnu hrauni. Þar eru sandflákar inn á milli mosa, lyngs, melgresis og víðis. Hraundrangar og

-grýti eru víða.

Engin ummerki mannvistar sjást nú á yfirborði. Á svæðinu er mikið um hraungrýti en hvergi mótar fyrir hleðslum né öðru sem bendir til mannvirkja.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 18-19; IE-Örnefnauppdráttur, Gunnarsholt og Reyðarvatn

RA-304:007 heimild um kálgarð

63°51.274N 20°10.524V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 voru kálgarðar fast sunnan og vestan við bæjarstæði 004.

Sléttuð tún eru á þessum slóðum. Kálgarðarnir hafa að líkindum verið fast við Hróarslæk, í halla mót suðri.

Ekki sést til minja um kálgarða. Samkvæmt túnakortinu voru þeir um 70x20 m að stærð og snéru austur-vestur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

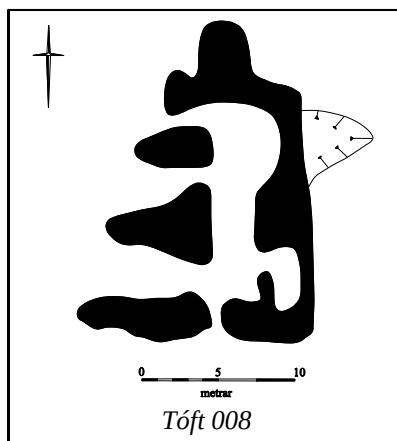
Heimildir: Túnakort 1917

RA-304:008 tóft

63°51.764N 20°10.490V

Tóft 008, horft til norðurs

Stór tóft er um 85 m austan við bæ 001.

Tóftin er í þýfðum mosa- og grasivöxnum móa og hefur líklega verið innan túns Brekkna 001.

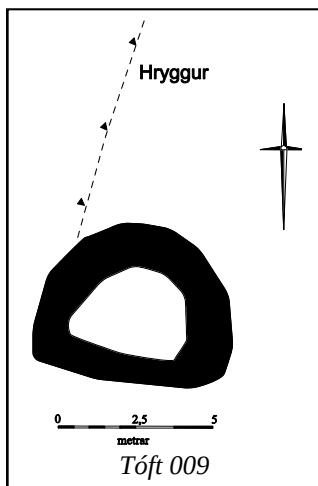
Tóftin er ógreinileg en virðist vera tvískipt. Hún er um 21x15 m að stærð og snýr norður-suður. Syðst í tóftinni er nokkuð skýrt hólfi I, um 2x5 m að innanmáli. Op er á hólfinu í norðvesturhorni. Vestan við þetta hólfi er eitt stórt hólfi

sem nær á milli stafna tóftarinnar og er um 13x5 m að innanmáli. Ekki er skýr vesturveggur en hólfi II er afmarkað til vesturs af þremur ógreinilegum þústum. Bæði hólfin snúa eins og tóftin. Þústirnar snúa allar austur-vestur og eru 3-5 m á breidd og 5-9 m að lengd. Lengsta þústin er nyrst og stysta þústin er nyrst. Á milli þústanna er 1-1,5 m breitt bil. Ekki sést í grjóti í veggjum en mesta hleðsluhæð er um 1 m. Hlutverk tóftarinnar er ekki þekkt en líklegast hefur hún verið útihús frá Brekkum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-304:009 tóft útihús

63°51.741N 20°10.560V

Tóft 009, horft til austurs

Tóft er um 40 m suðaustan við bæ 001 og tæpum 50 m SSV við útihús 012. Hún er að öllum líkindum leifar útihúss.

Tóftin er í grasivaxinni brekku sem hallar til suðurs.

Tóftin er hringlaga, einföld og um 6 m í þvermál. Hvergi mótar fyrir inngangi í tóftina en að innanmáli virðist hún vera um 3 m í þvermál.

Tóftin er grasivaxin og hvergi glittir í grjóti. Veggirnir eru signir og um

0,4 m á hæð. Grasivaxinn, náttúrulegur hryggur liggur til norðurs frá tóftinni. Hér gæti einnig verið um grasivaxið garðlag að ræða [sjá 012].

Hættumat: engin hætta

RA-304:010 Bæjarvarða varða

63°51.605N 20°09.877V

Bæjarvarða er merkt inn á örnefnauppdrátt Ingólfs Einarssonar af Reyðarvatni, Brekkum og Gunnarsholti. Hún er um 650 m suðaustur af bæ 001.

Varðan er í hrauni, grónu á köflum. Sumarhús er skammt suðaustan við hana. Varðan er á allháum hól og af

honum sést nokkuð víða.

Varðan er nokkuð fornleg, gróin neðst og skófum vaxin. Hún er um 0,8 m í þvermál og um 0,9 m á hæð. Í henni sjást 5 umför af hleðslu. Mögulega hefur varðan vísað á Brekku 001 og verið samgöngubót en ekki sést heim að bæ frá vörðunni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: IE-Örnefnauppráttur, Gunnarsholt og Reyðarvatn

RA-304:011 Selhús örnefni sel

63°52.971N 20°08.452V

Á örnefnaupprátt Ingólfs Einarssonar er merkt örnefnið Selhús suðvestan við Selbrún. Gengið var með Selbrún að ofanverðu (norðaustanverðu) og talsverðan spotta til VSV. Ekki sáust ummerki um sel en undir Selbrún og næsta nágrenni er blásið hraun sem hefur gróið að hluta. Víða eru litlir hólar, vaxnir mosa og melgresi og kjarrgróður er líka farinn að vaxa undir brúninni. Líklegasta staðsetning selsins er sunnan undir hraunbrún þar sem nokkuð vel afmarkaður völlur er, allgróinn. Þar sést ekki til minja en víða í honum eru hólar eins og þeir sem áður er lýst og getur talist nokkuð ákjósanlegt selstæði þó að ekkert vatn sé hér frekar en annarsstaðar í hrauninu. Meint selstæði er um 2,9 km norðaustan við bæ 001.

Flötin þar sem selið hefur mögulega verið er nokkuð hringlaga og frá hraunbrún eru hæðir sem afmarka flötina til vesturs og suðurs en opið er til austurs.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: IE-Örnefnauppráttur, Gunnarsholt og Reyðarvatn

RA-304:012 þúst útihús

63°51.761N 20°10.527V

Þúst 012, horft til austurs

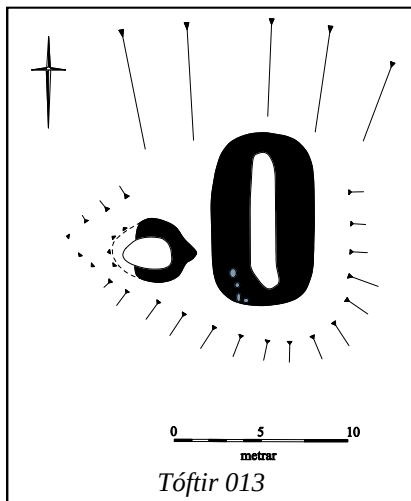
Þúst er um 50 m norðaustan við útihús 009 og rúmum 50 m austan við bæ 001. Um 25 m norðan við þústina liggur Heklubraut. Líklegast er að þústin séu síðustu leifar útihúss frá Brekkum.

Þústin er á sléttu grasivöxnu svæði.

Þústin er 6x4 m að stærð og snýr norður-suður. Ekki er hægt að sjá eiginlega vegg eða hleðslur. Í miðju þústarinnar mótast þó fyrir dæld og mjög líklegt er að mannvist leynist undir sverði. Hryggur gengur til suðvestur úr þústinni og endar í tóft 009. Hann er náttúrulegur og grasivaxinn. Þessi hryggur gæti verið grasivaxið garðlag en frekari rannsóknir þarf til að skera úr um það.

Hættumat: engin hætta

RA-304:013 tóft beitarhús

Tóftir 013

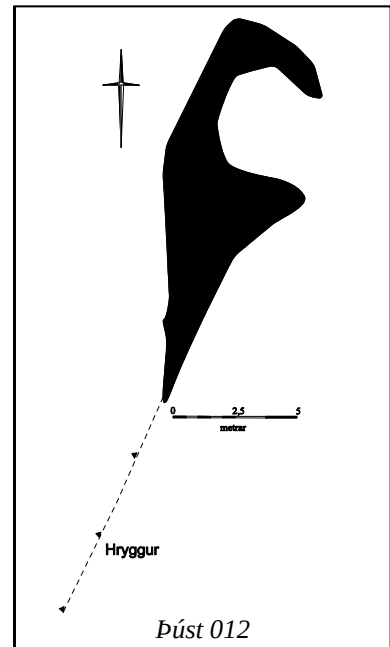

Tóftir 013, horft til norðurs

fornleifafélags 1953 þar sem segir: "Auk bæjarhúsa [004] byggði Magnús lambhús [014] við brúnina vestan lækja, en það fór fljótt í

Bæjarvarða 010, horft til suðausturs

Þúst 012

63°52.411N 20°09.193V

Tvær tóftir eru fast norðan við Heklubraut undir Valhól í Brekknaheiði, um 1,7 km norðaustan við bæ 001. Er þetta að öllum líkindum jöfuhús með kumbli sem Vigfús Guðmundsson nefnir í grein sinni um eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum og birtist í Árbók hins íslenska

sandi. Svo og fjárhús tvö [016] langt inni í högum, annað að vísu jöthús með kumlbi, og sjást þess merki enn, hjá Valhól."

Tóftirnar er í gróinni Brekknaheiði sem er allstór óblásin jarðvegstorfa í blásnu hrauni. Þær eru suðvestan undir háum hól sem gnæfir upp úr heiðinni. Efst á hólnum er hundabúfa en ekki er að sjá að varða sé undir henni.

Tóftirnar eru á lágu hól. Hann er um 12x16 m að stærð og snýr austur-vestur. Hann er hæstur og breiðastur í austurenda en lækkar og mjókkar til vesturs. Einföld tóft A er í austurenda hólins. Hún er um 6x10 m að stærð, snýr norður-suður. Líklega hefur hún verið opin í suðurenda. Mesta hleðsluhæð er um 0,6 m, veggir víðast um 2 m breiðir. Tóftin er mjög gróin en þó sjást nokkrir steinar syðst í vestur-langvegg tóftarinnar. Líklega er tóftin grjóthlaðin en einnig kann að vera torf í henni. Um 1 m vestar er lítil ógreinileg tóft B. Hún er einföld, um 5x3,5 m að stærð og snýr austur-vestur. Veggir hennar eru mjög signir og sjást nánast ekki í vesturenda. Ekki sjáanlegt op. Mesta hleðsluhæð um 0,2 m. Ekki sést í hleðslur og óvíst er hvort tóftin er úr torfi eða grjóti.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 17

RA-304:014 heimild um lambhús

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar um eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1953 segir: "Auk bæjarhúsa [004] byggði Magnús lambhús við brúnina vestan lækja, en það fór fljótt í sandi.

Landið hefur blásið uppi á heiðarbrún en er gróið aftur að einhverju leyti.

Ekki sást til minja um lambhúsið á vettvangi og nákvæm staðsetning þess ókunn.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 17

RA-304:015 Austurbrekka heimild um býli

63°51.735N 20°10.483V

Á örnefnakort Ingólfs Einarssonar frá árinu 1990-1993 af Gunnarsholti, Brekkum og Reyðarvatni er býlið Austurbrekka merkt um 60 m suðaustan við bæ 001. Staðurinn er merktur eins og um eyðibýli væri að ræða. Örnefnið kemur hvergi fyrir í þeim rituðu heimildum sem notaðar voru í þessari skráningu né sést til tófta á þessum stað. Líklegt er að allar heimildir um örnefnið sé nú glataðar og það að öllum líkindum gamalt. Austurbrekka var rúmum 60 m austan við útihús 009.

Þar sem Austurbrekka stóð eru nú mörk slétt grasivaxins túns og uppblásinnar hraunbrúnar.

Engin ummerki Austurbrekku sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: IE-Örnefnauppráttur, Gunnarsholt og Reyðarvatn

RA-304:016 heimild um beitarhús

Vigfús Guðmundsson talar um fjárhús í grein sinni í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1953: "Svo og fjárhús tvö langt inni í högum, annað [013] að vísu jöthús með kumbli, og sjást þess merki enn hjá Valhól. Var þar oft heyjað nokkuð, og er svo enn, frá eftir bæjum, því þar er grasgeiri langur, óblásinn í eyðimörkinni." Ekki er vitað hvar þetta beitarhús var staðsett en líklegt að það hafi verið í hrauninu fyrir norðan bæ 001. Þar er uppblásið hraun og ólíklegt að tóftirnar hafi varðveist. Ekki er hægt að hnitsetja beitarhúsið án frekari heimilda.

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 17

RA-304:017 heimild um fjárskýli

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1953 segir: "Á fögrum stað og í góðu skjóli, sv. undir hárrí brún, milli lækja og litlu vestar en Brekkur II [004] stóðu fjárborgir nokkrar. (Dyr á borgum þeim, eins og alls staðar, voru svo lágar að hross kæmust þar ekki inn)." Á þessum slóðum sjást nú ekki neinar brekkur eða há brún. Ekki er hægt að hnitsetja fjárborgirnar án frekari heimilda.

Slétt tún við Hróarslæk er á þeim slóðum sem fjárborgirnar voru.

Engin ummerki fjárborganna sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 16 neðanmálsgrein

RA-304:018 heimild um rétt

Í grein eftir Vigfús Guðmundsson í Árbók hins íslenska fornleifafélags stendur: "Bæinn [004] nefndi Magnús í fyrstu Hrafnabjörg, eftir klettunum þar fyrir ofan, en Brekkur urðu þó fasta nafnið. - Brúnn þar fyrir ofan var þá grasivaxin, fjárrétt var þar rétt undir klettunum." Ekki er vitað nú hvar þessu fjárrétt var, klettarnir eru nú eflaust horfnir í sand af völdum uppblásturs. Ekki var hægt að staðsetja réttina nákvæmlega.

Slétt tún við Hróarslæk er á þeim slóðum sem réttin var.

Engin ummerki fjárréttar sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 17

RA-304:019 *Miðmorgunsvarða* varða eyktamark

"Miður morgun á Miðmorgunsvörðu, hóll austan við gömlu Brekkur," segir í viðbótum við örnefnalýsingu.

Varðan hefur að líkindum staðið í blásnu hrauni sem er að gróa upp.

Ekki sást til vörðunnar austan við Brekkur 304:001 og líklegt er að hún hafi horfið vegna uppblásturs. Ekki er vitað hvar tóftin var nákvæmlega og því ekki hægt að staðsetja hana.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Gunnarsholt viðb., 1

RA-304:020 heimild um túngarð

Vigfús Guðmundsson lýsti bænum í grein sinni frá 1953: "Bæjarstæðið [001]. Það var á hæðarbungu, eins og Kornbrekkur [RA-305], og nokkrum hundruðum faðma austar, undir sömu heiðarbrún. [...] Brekknatúnið var stórt og grasgefið á 19. aldar mælikvarða [...] Girt var það allt umhverfis með torfgarði að mestu, og líklega að mestu eða öllu leyti á 19. öld eins og næstu býli." Ekki er að sjá nein ummerki um túngarðinn nú. Telja verður líklegt að hann hafi legið undir uppblásinni hraunbrún sem er fyrir norðan og austan bæ og horfið í tún fyrir vestan og sunnan bæ 001. Ekki er hægt að hnitsetja túngarðinn án frekari heimilda.

Fyrir sunnan og vestan gamla Brekknatúnið er slétt, grasivaxið tún, uppblásin hraunbrún til austurs og norðurs.

Engin ummerki túngarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu, vegna trjáræktar

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 15

RA-304:021 heimild um kálgarð

Vigfús Guðmundsson lýsti bænum í grein sinni frá 1953: "Bæjarstæðið [001]. Það var á hæðarbungu, eins og Kornbrekkur [RA-305], og nokkrum hundruðum faðma austar, undir sömu heiðarbrún. [...] Brekknatúnið var stórt og grasgefið á 19. aldar mælikvarða [...] Girt var það allt umhverfis með torfgarði [020] að mestu, og líklega að mestu eða öllu leyti á 19. öld eins og næstu býli. [...] Kálgarður nokkuð stór var neðan við bæinn í skjóli hans eins og algengt var um Rangárvelli og víðar." Bær 001 stendur efst í bekku sem hallar til suðurs. Kálgarðurinn hefur verið þar en líklega sléttaður í tún. Ekki er hægt að hnitsetja kálgarðinn án frekari heimilda.

Kálgarðurinn var í aflíðandi brekku til suðurs. Hún er nú slétt og grasivaxin.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 15-16

RA-304:022 heimild um kálgarð

Vigfús Guðmundsson segir í grein sinni frá 1953: "Kálgarður [021] nokkuð stór var neðan við bæinn [001] í skjóli hans eins og algengt var um Rangárvelli og víðar. Neðan við kálgarðinn hafði líka verið hvannargarður með blómum nokkrum." Bær 001 stendur efst í bekku sem hallar til suðurs. Hvannargarðurinn var þar en hefur líklega verið sléttaður í tún. Ekki er vitað hvort að kálgarður 021 og hvannargarðurinn hafa verið sambyggðir. Ekki er hægt að hnitsetja minjastaðinn án frekari heimilda.

Kálgarðurinn var í aflíðandi brekku til suðurs. Hún er nú slétt og grasivaxin.

Engin ummerki hvannargarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 16

RA-304:023 heimild um brunn

Vigfús Guðmundsson segir í grein sinni frá 1953: "Meðal annars gerði hann [Árni Gíslason] nýjan brunn neðst í túninu, djúpan og upp hlaðinn með tröppum, svo ganga mátti niður að vatninu." Gera má ráð fyrir að umræddur brunnur hafi verið fyrir sunnan bæ 001. Þar er nú grasivaxið tún og ekki vitað hvar brunnurinn var. Afar líklegt er að fyllt hafi verið upp í hann við túnasléttun.

Þar sem brunnurinn var er nú slétt og grasivaxið tún í halla til suðurs.

Engin ummerki brunnsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 17

RA-305 Kornbrekkur

Sumir telja jörðina 1711 vera afbýli frá Gunnarsholti aðrir telja býlið vera eign kirkjunnar þar, jörðin aðeins tíunduð fyrir 5 hdr. áður tíundaðist hún fyrir 10 hdr. "Kornbrekkna finnst fyrst getið af hjáleigum Gunnarsholts árið 1332 [DI III, 692] [...]." VS: Rangvellingabók 131. "Kornbrekkur lögðust í eyði 1882. Kornbrekkur (Kotbrekkur) voru þegar þeirra var fyrst getið eign kirkjunnar í Gunnarsholti að einum fjórða hluta, en 1475 voru allar Kornbrekkur orðnar eign kirkjunnar. Samkvæmt kaupbréfi frá 7. okt. 1398 seldi Runólfur Jónsson Árna Einarssyni Kotbrekkur ásamt Gunnarsholti en vera má að það bréf sé falsað." VS: Rangvellingabók, 226. 1711: "Slægjur utan túns eru engar. Högum sem til félags eru með Gunnarsholti spillir sandur." JÁM I, 244. Fasteignamat 1849: "Tún góð, engjar mjög litlar, landgott en lítið orðið af blástri. Gripagagn gott sumar og vetur. Sandgángur er á tún." VS: Rangvellingabók, 226

RA-305:001 Kornbrekka/Kornbrekkur bæjarhóll bústaður 63°51.916N 20°11.401V
"Fyrir vestan túnið voru Brunnflatir [005]. Þar var brunnur frá Kornbrekkum, en vestan þeirra Hvammsmói og Hvammur, Fornibær í Fornabæjarnefi fyrir vestan Hvamminn. Kornbrekknabæinn stóð þar áður, en var fluttur austar [002] undan aðfenni," segir í örnefnalýsingu. Vigfús Guðmundsson segir í grein sinni í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá þessum bæ: "Til er sögn um það, að bærinn hafi staðið áður vestur undir sömu brún, fyrir norðan uppsprettu Gunnarsholtslækjar (Skúli Guðmundsson, Eyðibýli I, bls. 135). Sönnun þekki eg ekki, og leifar af byggð munu þar engar sjást, þótt þær gætu ef til vill verið huldar af yfirfenni." Uppblásin hraunbrún liggur þvert í gegnum land Brekkna, Gunnarsholts RA-303 og Geldingjalækjar RA-302. Kornbrekkur 002 voru sunnan til í þeirri brún. Hraunbrúnin hefur blásið upp en er byrjuð að gróa upp aftur. Elsta þekkta bæjarstæði Kornbrekku 001 var um 320 m norðvestan við bæ 002 og um 200 m norðaustan við Gunnarholt 303:003. Hraunbrúnin er vaxin grasi, mosa og trjám. Inn á milli glittir í hraungrýti. Engin ummerki bæjarins sjást á yfirborði.

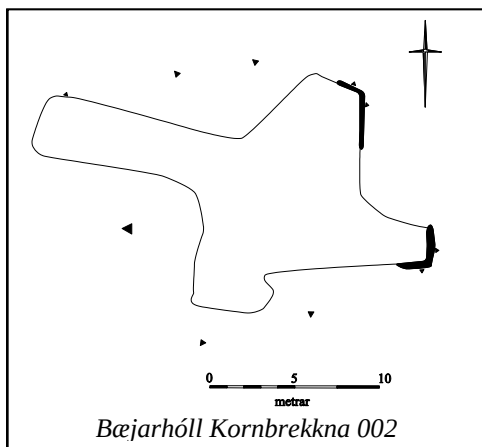
Hættumat: engin hætta

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 13; Ö-Gunnarsholt og Brekkur, 5

RA-305:002 Kornbrekka/Kornbrekkur bæjarhóll bústaður 63°51.823N 20°11.076V

Bæjarhóll Kornbrekkna 002, horft til ANA

"Kotbrekkur stóðu sunnan í brekku, beint norður af Gunnarholtshól eða Akurhlíð; í seinni tíð var bærinn nefndur Kornbrekkur. Þær höfðu 1/3 lands úr Gunnarsholti og voru því afbýli þaðan. Bærinn lagðist í eyði 1881 af sandfoki, og er nú umhverfi hans allt komið í sand. [...] Fyrir vestan túnið voru Brunnflatir [005]. Þar var brunnur frá Kornbrekkum, en vestan þeirra Hvammsmói og Hvammur, Fornibær [001] í Fornabæjarnefi fyrir vestan Hvamminn. Kornbrekknabærinn stóð þar áður, en var fluttur austar undan aðfenni," segir í örnefnalýsingu. Kornbrekka er um 220 m norðaustan við Gunnarholt 303:004 og um 320 m suðaustan við bæ 001. Þústin er í brekku sem hallar til suðurs niður af uppblásinni hraunbrún. Allt svæðið er þýft, mosavaxið og gróið. Melgresi vex um 10 m sunnan við þústina í stórra torfu.

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1953 segir: "Túnið var gott og nokkuð stórt [...] Vegna þess að túnið á Kornbrekkum er í skjóli, hefur það aldrei rótazt upp, en svo mikið hefur fennt yfir það, að þar varð lítill nýtilegur gróður fyrir og eftir síðastliðin aldamót. Nú er þó farið að slá þar töðugresi, og slegið á sjálfum bæjarrústinum árið 1946. En þær eru þó næsta ósléttar, bæði holóttar og hólóttar, og ekki mælanlegar. - austan við bæinn var fjósið og hlaða stór." Á svæði sem er 24x14 m að stærð er þúst. Þústin snýr austur-vestur og er um 1 m á hæð. Hún er óregluleg í laginu og gengur löng tunga til vesturs úr henni. Í austurenda er skýr bakki í grasinu, um 1 m á hæð og liggur í vinkel. Ekki sést glitta í steina. Annar skýr bakki er um 10 m norðvestar. Hann er einnig nokkuð vinkillaga og ekki sést glitta í grjóti. Þústin er mun grænni en umhverfi sitt og miklar líkur á því að þar leynist mannvist undir sverði. Líklega hefur bærinn snúið austur-vestur.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáreктar

Heimildir: Ö-Gunnarsholt og Brekkur 4- 5; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 13

RA-305:003 heimild um lambhús

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1953 segir: "Lambhús voru uppi á heiðarbrúarnefninu fyrir norðan bæinn [002]." Fyrir norðan bæ 002, þar uppi á brekkunni, er blásið hraun sem er verið að græða upp. Ekki sést til neinna minja þar vegna uppblásturs og ekki reyndist unnt að staðsetja lambhúsið.

Blásnir hraunhólar sem teknir eru að gróa eru þar sem lambhúsið var áður.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 14

RA-305:004 heimild um túngarð

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1953 segir: "Lambhús [003] voru uppi á heiðarbrúarnefninu fyrir norðan bæinn [002]. Þar, um brúnina, var líka túngarður og allt í kring." Fyrir norðan bæ 002, þar uppi á brekkunni, er blásið hraun sem er verið að græða upp. Ekki sést til neinna minja þar vegna uppblásturs. Ekki var hægt að staðsetja túngarðinn, nákvæm staðsetning hans er ekki þekkt né stærð gamla heimatúnsins.

Blásnir hraunhólar sem teknir eru að gróa eru þar sem túngarðurinn var.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 14

RA-305:005 *Brunnflatir* heimild um brunn

63°51.802N 20°11.195V

"Fyrir vestan túnið voru Brunnflatir. Þar var brunnur frá Kornbrekkum 001 ...," segir í örnefnalýsingu. Brunnflatir eru rúmum 100 m vestan við bæ 001 og um 140 m norðaustan við Gunnarsholt 303:004. Ekki er vitað hvar nákvæmlega brunnurinn var og engin ummerki hans sjást nú. Trjálundur er um 15 m vestan við áætlaða staðsetningu hans og minjastaðurinn því í stórhættu.

Á svæðinu er mosi og melgresi. Svæðið er flatt og gróið.

Engin ummerki brunns sjást á yfirborði.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-Gunnarsholt og Brekkur, 5

RA-306 Ketilshúshagi

Menn telja að jarðadýrleiki hafi verið 20 hdr., Skálholtskirkjueign 1711. JÁM I, 251.1492: Halldór Brynjólfsson greiðir jörðina Ketilshúshaga í sekt til Stefáns Skálholtskirkju. DI VII, 117. 1566: Bréf um uppgjöf til tilkalls á Ketilshúshaga. DI XIV, 529-530. Jörðin Ketilshúshagi, sem í daglegu tali nefndist Ketla, var endurbyggð árið 1935 og hafði þá verið í eyði frá 1888. Árið 1962 lagðist jörðin aftur í eyði. Land Ketilshúshaga er að hluta örfoka sandur, nú nytjaður sem grænfóðursakrar. [...] Hún er nú nytjuð frá Gunnarsholti." SB V, 54.

1711: "Engjaslægjum litlum sem voru hefur Hróarslækur spilt og borið uppá grjót, eru nú að so litlu sem engu gagni." JÁM I, 252 1839: "Nokkur heyskapur og nokkur útigangur, landgott en landlítið, liggur undir miklum áföllum af sandfoki og gengur af sér." SSR, 153. Jarðamat 1849: "Tún góð og grasgefin, útslægjur sæmilegar en hagar mestallir blásnir, gripagagn sæmilegt sumar og vetur. Sandblástur er hættulegur túni." VS: Rangvellingabók, 217. Jarðamat 1884: "Sandgári liggur fast við túnið og er það hálf komið í beran sand, bærinn stendur á sandbrúninni, hálf túnið og neshorn inn af því ennþá óskammt, hagar sárlitlir í teygngum með Hróarslæk." VS: Rangvellingabók, 217. Fasteignamat 1940: "Tún: Velfært. Engjar: Samfelldar, greiðfærar og þýfðar, þurrar. Beitiland: Að mestu valllendi. Þröngt en gott til allrar beitar. Mikið af landinu uppblásið en byrjar að gróa og uppblástur fer minnkandi. Ókostir: Allmikill búfjárbangur." VS: Rangvellingabók, 217.

RA-306:001 Ketilshúshagi bæjarhóll bústaður 63°50.485N 20°15.463V

Í bókinni Þykkskinna hin síðari fjallar höfundurinn, Helgi Hannesson, meðal annars um átta bæjartóftir í Ketilshúshaga. Óvíst er að allir staðirnir sem hann lýsir hafi verið bæjarstæði en þar hafa verið einhver mannvirki sem tengst hafa búsetu á jörðinni. Vegna uppblásturs á jörðinni hefur bæjarstæðið að líkindum verið fært en óvíst er hversu oft það var gert. Fjórða bæjarrústin sem Helgi telur upp er að öllum líkindum sú sem fær númerið 001 í fornleifaskránni og einnig er getið í örnefnaskrá. Það er það bæjarstæði sem var í notkun til ársins 1888 er bærinn fór í eyði. Bærinn var aftur byggður árið 1935 og er sá fimmti hjá Helga en telst ekki vera fornleif. Fyrsta bæjarrúst Helga, sem hann telur það elsta, fær númerið 303b:018 en það er nú innan landamerkjá Grafarbakka, önnur bæjarrúst Helga, Hellisnes, er einnig skráð í landi Grafarbakka 303b:002, þriðja bæjarrústin fær númerið 008, sjötta bæjarrústin fær númerið 010, sjöunda bæjarrústin fær númerið 009 og áttunda bæjarrústin fær númerið 015. Í örnefnaskrá segir um bæinn sem fór í eyði 1888: "Á brúninni, fyrir ofan bæinn [þann sem byggður var 1935], var gamli bærinn, en nú búið að slétta rústirnar og búa til tún úr þeim," segir í örnefnalýsingu. Í Þykkskinnu segir um sama bæjarstæði: "Á að giska 50 föðmum austar en afmáða bæjarrústin [008], eru sunnar á brekkubrun tóftir næsta Ketlubæjar. Þar var búið til 1888. Þá áttu þeir jörðina bræður báðir Ófeigur í Næfurholti og Ólafur Jónsson bóndi í Selsundi. Þeir lögðu hana þá í eyði og notuðu síðan sameiginlega til heyskapa og hrossabeitar næstu áratugi." Vestan við uppistandandi hlöðu er grasi gróin brekka upp á flata brún þar sem er slétt tún. Af lýsingunni að dæma stóð gamli bærinn, sá sem var í byggð til 1888, á þessari brún en þar sést hvorki móta fyrir bæjarhól eða öðrum vísbendingum um staðsetningu bæjar.

Gamli bærinn var þar sem nú (2009) eru sléttuð tún. Niður af hæstu brún eru tveir jarðvegsstallar niður í Bæjarnesið sem er blautlent um miðbikið og nær nokkuð langt til suðurs.

Ekki sést til minja.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Ketilshúshagi, 1; HH: Þykkskinna hin síðari, 301-304

RA-306:002 Engjakofi heimild um sæluhús 63°50.518N 20°15.194V

"Líka búið að slétta í tún nokkuð stóran Engjakofa, sem legið var við frá Selsundi [RA-293] og Næfurholti [RA-296]," segir í örnefnalýsingu. Engjakofinn var um 200 m fyrir austan bæ 001 og um 90 m suðvestan við helli 012. Í bókinni Þykkskinnu: sunnlenskar þjóðsögur og sagnir er umfjöllun um þennan kofa: "Þótti reimt í þessu húsi og vildu fáir vera þar einir um nætur. [...] Oft fannst fólki sem þar gisti þreifað með ósýnilegum höndum á hálsi og brjósti sér,".

Þar sem engjakofinn stóð er nú grasivaxið tún með hólum og hæðum.

Engin ummerki engjakofans sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Ö-Ketilshúshagi, 1; HH: Þykkskinna, 60

RA-306:003 garðlag 63°50.393N 20°15.322V

Um 190 m fyrir sunnan bæ 001 eru tvö grasivaxin garðlög. Garðlögin afmarka nokkuð stóran tanga sem liggur til suðurs út í Hróarslæk. Annað er mun lengra en bæði eru þau grasivaxin og nokkuð óljós á köflum.

Garðlögin liggja í grasivöxnu túni með náttúrulegum hólum og blautum mýrarflákum.

Garðlag 003, horft til austurs

Tvö garðlög eru á svæði sem er um 180x10 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Var þeim gefinn bókstafur til aðgreiningar. Garðlag A liggur norðaustur-suðvestur, er um 0,6 m á hæð og sést á um 180 m löngum kafla. Það er rofið á nokkrum stöðum en að öðru leyti alveg gróið. Það er líklega torfhlaðið, hvergi glittir í grjót. Garðlagið liggur að blautri dæld til austurs en endar í grónu túni skammt frá Hróarslæk til vesturs. Garðlag B liggur norður-suður, þvert yfir garðlag A. Það er um 10 m langt, um 0,5 m á hæð og grasivaxið. Það fjarar út til suðurs. Tilgangur garðlaganna er óljós en líklega hefur þetta verið vörslu- eða túngarður.

Hættumat: engin hætta

RA-306:004 tóft

63°50.448N 20°15.629V

Tóft 004, horft til suðurs

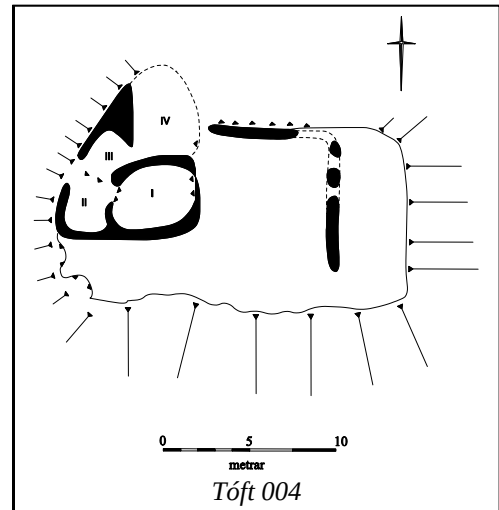
Rústahóll er um 170 m vestan við bæ 001.

Hóllinn er því sem næst efst á brekkubrún, við jaðar jarðvegstorfu en gróið er allt í kring. Fast austan við hóllinn er jarðfall.

Hóllinn er um 20x14 m að stærð og snýr austur-vestur. Vestast á honum er afar ógreinileg tóft sem er um 8x10 m að stærð og snýr norður-suður. Óljóst má greina 4 hólfa í tóftinni. Greinilegast er hólf I í suðausturhorni, það er um 5x4 m að innanmáli, snýr austur-vestur. Þar vestan við í suðvesturhorni er hólf II, um 3x3 m að innanmáli. Þar norðan við er hólf III, um 2x3 m að

innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Hólf IV er ógreinilegt, það er í norðausturhorni, er um 5x4 m að innanmáli og snýr norður-suður. Veggir tóftar eru óverulegir, hæstir um 0,5 m en víðast lægri. Hæð hólfsins er um 1,5 m. Ekki sést í grjót í hleðslum. Garðlag sem hlaupið er í þúfur er fast austan við tóftina og liggur í horn sem vísar til norðausturs. Hornið er um 7x7 m að stærð en rof er á horninu og sést hann ekki þar á 2 m löngum kafla. Mesta hæð garðs er um 0,5 m. Tóftin virðist ekki mjög gömul þó að hún sé orðin óljós. Líklegt er að hún hafi verið útihús en óvíst er frá hvaða bæ Ketilhúshaga það hefur verið. Líklegt er að hún hafi tilheyrt gamla bænum 001 sem var í byggð til 1888 eða bænum sem byggður var á eftir honum 1935.

Hættumat: engin hætta

RA-306:005 heimild

Í bókinni Manngerðir hellar á Íslandi segir: "Í Ketlu, eyðijörð ofar með Hróarslæk, eru tveir hellar í Hellisnesi. Annar [006] er gjögur í miðju nesi, nærri fullt af fokmold og fornu taði. Hinn ofar og austar, skammt frá læknum, með öllu ósýnilegur. Örlitill grasi gróinn blettur á gróðurlausum örfoka melnum sýnir hvar strompur hans var." Í bókinni Þykkskinna hin síðari, eftir Helga Hannesson, stendur: "Annar hellir hefur verið ofar, austur við lækinn. Hann hefur fyllst gjörsamlega um leið og allur jarðvegur fauk brott ofan af honum." Nákvæm staðsetning hellisins er ekki þekkt og því ekki hægt að hnitsetja hann. Svæðið sem um ræðir hefur blásið upp og gróið aftur.

Á þessum slóðum eru nú þrír sumarbústaðir umkringdir skjólbeltum og bakkar Hróarslækjar eru grasivaxnir.

Engin ummerki hellisins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Manngerðir hellar, 223; HH: Þykkskinna hin síðari, 301

RA-306:006 heimild

Í bókinni Manngerðir hellar á Íslandi segir: "Í Ketlu, eyðijörð ofar með Hróarslæk, eru tveir hellar í Hellisnesi. Annar er gjögur í miðju nesi, nærri fullt af fokmold og fornu taði." Í bók Helga Hannessonar, Þykkskinna hin síðari, er einnig fjallað um hellana: "Hellir er í miðju nesi - ef til vill höggvinn fyrir landnámstíð. Hann hefur smám fyllst að mestu af fokmold og sauðataði." Nákvæm staðsetning hellisins er ekki þekkt og því ekki hægt að hnitsetja hann. Svæðið sem um ræðir hefur blásið upp og gróið aftur.

Á þessum slóðum eru nú þrír sumarbústaðir umkringdir skjólbeltum og bakkar Hróarslækjar eru grasivaxnir.

Engin ummerki sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna framkvæmda

Heimildir: Manngerðir hellar, 223; HH: Þykkskinna hin síðari, 301

RA-306:007 þúst

63°50.463N 20°15.385V

Um 55 m suðaustan við bæjarhól 001 er dálítill þúst eða hæð sem minnir frekar á bæjarhól en 001. Þar kunna að hafa verið útihús sem tilheyrðu bænum.

Þústin er í aflíðandi brekku í túni sem notað er sem beitahólf.

Þústin er um 18x18 m að stærð og eru um 3 m niður af honum til suðvesturs en dæld er í hana miðja. Hún stendur mest um 1 m upp úr jafnsléttu.

Hættumat: engin hætta

RA-306:008 bæjarstæði bústaður

63°50.464N 20°15.654V

Í bókinni Þykkskinna hin síðari segir um þriðju bæjarrúst Ketilhúshaga: "Næsti bær stóð mörg hundruð metrum ofar [en Hellisnes 303b:002] með Hróarslæk. Á jafnsléttu grund ofan brekkna skammt fyrir austan Efri-Ketlufoss - í vesturtagli jarðvegstorfu, sem eftir stóð þegar uppblæstri linnti í Ketlu." Óvíst er hvar bæjarstæði þetta var nákvæmlega en að líkindum var það um 180 m vestan við bæ 001. Ekki er vitað á hvaða tíma þessi bær var í notkun eða hvort að um bæ er að ræða yfirhöfuð. Það þarf frekari rannsóknir á svæðinu til þess að skera úr um það. Ekki eru til heimildir um hjáleigur á svæðinu en bærinn virðist hafa verið fluttur nokkrum sinnum samkvæmt Helga Hannessyni en aðrar heimildir geta þess ekki.

Bærinn var við vesturjaðar jarðvegstorfu sem er gróin. Melurinn vestan við er að mestu gróinn að læknum. Suðvestur að læk eru brekkur og hæðir. Skammt sunnan við býlið er rústahóll 004.

Í Þykkskinnu segir enn fremur um þetta bæjarstæði: "Nú sér enginn framur hvar hann stóð. Bæjarrústin var jöfnuð við jörðu og dreift með jarðýtu yfir mel - og síðan sáð grasfræi í flagið. Í moldarmön við túngarðinn fann ég fáeina muni: 1. Tvo forna snældusnúða. Annan úr erlendum tálgesteini, hinn úr hörðu móbergi eða sandblönduðum leir. 2. Tvo ósamstæða erlenda hnappa úr kopar eða bronsi. 3. Tvo fallega lábarða litla blágrýtissteina - nauðalíka, flata og kringlótt. Líklega einhvers konar gömul leikföng. Þá og snældusnúðana sendi ég [Helgi Hannesson] Byggðasafni Rangæinga í Skógum." Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: HH: Þykkskinna hin síðari, 303

RA-306:009 bæjarstæði bústaður

63°50.508N 20°15.282V

Um sjöundu bæjarrústina í landi Ketlu segir í bókinni Þykkskinna hin síðari: "Efst og austast í Bæjarnesi var fallega kringdur hvammur austur við lækinn. Á barði framundan honum miðjum var gömul bæjarrúst [...] Þar sér glögg til túngarðsbrotu kringum hvamm og bæ. Hvammurinn var eyðilagður og bæjarrústin að mestu kaffærð þegar grafið var þarna fyrir stóru heyllöðunni. Brunnur bæjarins fannst þegar grafið var fyrir haughúsi skammt fyrir norðaustan hann." Bæjarstæðið er líklega um 130 m austan við bæ 001. Ekki er vitað á hvaða tíma þessi bær var í notkun eða hvort að um bæ er að ræða yfirhöfuð. Það þarf frekari rannsóknir á svæðinu til þess að skera úr um það. Ekki eru til heimildir um hjáleigur á svæðinu en bærinn virðist hafa verið fluttur nokkrum sinnum samkvæmt Helga Hannessyni en aðrar heimildir geta þess ekki.

Stór hlaða og fjós auk tveggja súrheysturna stendur nú nokkurn veginn þar sem bæjarstæðið var. Framan við húsinn til austurs hefur myndast jarðvegsstallur, líklega að nokkru leyti vegna húsdýraúrgangs sem losaður hefur verið þarna. Fleiri hús voru norðaustan við útihúsin en þau brunnu og hafa verið rifin. Gróinn hvammur er til austurs og er þar slétt á köflum en annars nokkuð þýft. Mögulega eru einhverjar frekari minjar um þetta býli að finna þar undir sverði en ekki sést til tófta.

Ekki sést til minja en bærinn sjálfur er sennilega horfinn vegna bygginga.

Hættumat: stórhætta, vegna rasks

Heimildir: HH: Þykkskinna hin síðari, 303

RA-306:010 bæjarstæði bústaður

63°50.439N 20°15.101V

Í bókinni Þykkskinna hin síðari, eftir Helga Hannesson, segir: "Sjötta bæjarrúst. Við Hróarslæk syðst í Bæjarnesi eru grónar tóftir bæjarkorns. Sennilega var sá bær reistur þegar tveir bændur bjuggu í Ketlu 1828-1840. Þarna var illa valið bæjarstæði - og fátt sem gat dregið mann þangað annað en veiðivon við bæjarvegg." Bærinn var um 250 m sunnan við helli 012 og um 300 m suðaustan frá bæ 001. Engin ummerki bæjarhóls er að sjá í Bæjarnesi. Þar er sléttlendi og markar Hróarslækur allar hliðar þess nema til norðurs. Ekki er vitað á hvaða tíma þessi bær var í notkun eða hvort að um bæ er að ræða yfirhöfuð. Það þarf frekari rannsóknir á svæðinu til þess að skera úr um það. Ekki eru til heimildir um hjáleigur á svæðinu en bærinn virðist hafa verið fluttur nokkrum sinnum samkvæmt Helga Hannessyni en aðrar heimildir geta þess ekki.

Nesið er slétt, grasvaxið og þar vex víðir, mosi og kjarr.

Engin ummerki bæjarhóls eða tófta sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

Heimildir: HH: Þykkskinna hin síðari, 303

RA-306:011 tóft

63°50.299N 20°15.174V

Við yfirferð loftmynda sást grasivaxin tóft um 400 m SSA við bæ 001. Tóftin er um 20 m norðvestan við Hróarslæk og er sunnarlega á allstórum tanga.

Tóftin er á grasvöxnum og sléttum tanga.

Tóftin er um 20x10 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Sökum þess að hún var ekki skoðuð á vettvangi er ekki er hægt að segja mikið um ástand tóftarinnar eða gerð hennar.

Hættumat: hætta, vegna jarðræktar

RA-306:012 heimild

63°50.569N 20°15.167V

"Á örfoka melbrún ofar með læknum, nokkru innan við síðasta Ketlubæ [byggður 1935], eru leifar tveggja stórra hella hlið við hlið. Þeir hafa verið höggvnr í móberg, eða líklega öllu heldur í harðfergða ísaldareyri (...) Þeir hafa hrunið fyrir löngu," segir í bókinni Manngerðir hellar á Íslandi. "Tveir hellar höggvnr hlið við hlið í meyr móberg skammt frá læknum - í endurgrónu blásnu barði, spölkorn austan túns - 12-15 metra langir- og göng á milli þeirra innanverðra. Fallnir saman fyrir langalöngu," segir í bók Helga Hannessonar, Þykkuskinna hin síðari. Hellarnir hafa verið um 500 m norðaustan við tóftir 016 og rúma 250 m austan við bæ 001.

Þar sem hellarnir voru, er nú (2009) um 10 m há móbergsklappir eru í brúninni sem hallar til suðurs niður að Hróarslæk. Brúnin er vaxin mosa, lyngi og víði. Móbergsklappir eru í brúninni og sandflákar umhverfis þá.

Engin ummerki hellanna sjást á yfirborði. Ekki er vitað í hvaða tilgangi þeir voru gerðir.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Manngerðir hellar, 222; HH: Þykkuskinna hin síðari, 304

RA-306:013 garðlag varnargarður

63°50.861N 20°14.663V

Þúst og garðlag 013, horft til vesturs

Garður og þúst sjást uppi á brún norðan við tóftir og gerði 015. Þústin er um 930 m norðaustan við bæ 001. Líklega er um sama garð að ræða og nefndur er í bókinni Þykkuskinna hin síðari þar sem fjallað er um forn mannaverk í Ketlulandi. Þar segir: "Hátt á annað þúsund metra langur varnargarður. Hann má rekja ofan brúna, langleiðina heiman frá túni inn að Gunnarsholtsmörkum - og þaðan þvert niður að læknum."

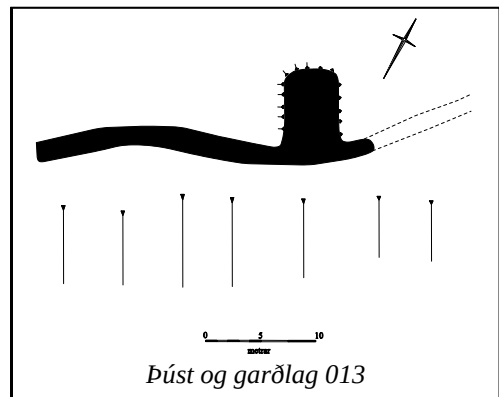
Uppi á brekkubrún er flatlent og smápýft. Til suðurs er undirlendi að Hróarslæk, nokkuð stallað og smápýft.

Garðurinn sést á um 100 m löngum kafla en hverfur fram af

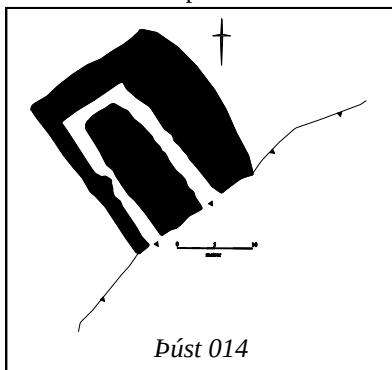
brekkubrún á báðum endum. Hann liggur norðaustur-suðvestur, er um 2 m á breidd og um 0,3 m á hæð. Nærri norðausturenda garðsins er dálítill þúst við hann norðanverðan. Hún er um 5x7 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Veggir hennar er um 0,5 m á hæð þar sem hæst er. Ekki sést móta fyrir hólum í þústinni. Hvorki sést í grjóthleðslur í þúst né garði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: HH:Þykkuskinna hin síðari, 304

RA-306:014 þúst

63°50.651N 20°15.071V

Þúst 014, horft til norðurs

Þúst er efst á gróinni brekku sem hallar til suðurs niður að flatlendi meðfram Hróarslæk. Þústin er rúmum 250 m norðaustan við engjakofa 002 og tæpum 450 m norðaustan við bæ 001. Gaddavírgirðing er um 15 m norðan við þústina. Þústin er efst í brekkunni, á tanga sem gengur til austurs.

Tóftin er ofarlega á gróinni brekku í Ketilshúsahaga, um 5 m hárr. Þar vex gras og mosi.

Þústin er 24x18 m og snýr austur-vestur. Það mótar fyrir hugsanlegum útveggjum sem eru um 0,6 m háir og alveg grónir. Í miðri þústinni er um 1 m hár bakki sem er 18x7 m að stærð og snýr austur-vestur. U-laga dæld er

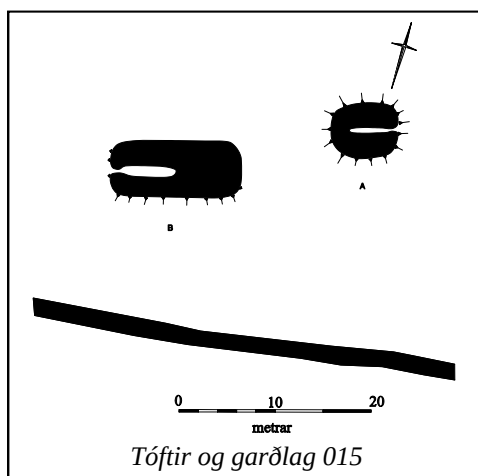
Því inni í þústinni sem gæti verið leifar tveggja hólfa. Hvergi glittir í grjóti. Hlutverk þústarinnar er óþekkt.
Hættumat: engin hætt

RA-306:015 tóft+garðlag býli

63°50.838N 20°14.643V

Hoft til suðurs yfir minjasvæðið

Í Þykkuskinnu hinna síðari segir: " Áttunda bæjarrúst? Um það bil 300 m frá læknum, þúsund metrum ofan við Bæjarnes, finnst á flatrí grund forn rúst lítills bæjar, nema að seltóftir séu, sem vel gæti verið. [...] Af bæjarhúsunum er aðeins eftir lágur léttur bali. Á austurenda hans hefur síðar verið reist kringlótt, líklega þaklaus, fimm faðma víð fjárborg. [...] Algirt tún á annan hektara var þar umhverfis bæinn. Við túngarð eru þrjú tóftarbrott með löngu millibili. Tvö þeirra innangarðs. Annað svo mjótt að þar hafa líklega verið mjaltakvíar. Hin tóftin gat hafa verið fjós." Tvær tóftir eru innan gerðis um 855 m norðaustan við bæ 001. Tóftin er á þýfðu flatlendi milli brúna og lækjar, í grónum móa.

Minjarnar eru á svæði sem er um 130x50 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Minjarnar fá bókstafi til aðgreiningar í lýsingu hér á eftir. Tóft A er fyrir miðju svæðisins. Hún er um 6x7 m að stærð og snýr austur-vestur. Tóftin er útlöft en myndar dálítinn hól sem er um 1 m á hæð. Dæld er í honum miðjum sem er um 4x0,5 m, snýr eins og tóft og er um 0,2 m djúp. Ekki sést í grjóti en ein stök grágrýtishella stendur upp úr sverði í vesturenda. Ógreinilegt op er í austurenda. Útlöft og ógreinileg tóft B er um 10 m VNV við tóft A. Hún er um 14x6 m að stærð og snýr VNV-ASA. Veggir hennar eru mest um 0,3 m á hæð. Dæld er í miðja tóft í vesturenda. Hún er um 1x 6 m að innanmáli og snýr eins og tóftin. Ekki sést í grjóti. Ógreinilegt op er í vesturenda tóftar. Garðlag C er umhverfis tóftir og liggur frá brekkurótum. Það afmarkar svæði sem er um 110x30 m að stærð, snýr VNV-ASA. Það er hlaupið í þúfur, er 1,5-2 m á breidd og um 0,4 m þar sem hæst. Ekki sést í grjóti. Hlykkur er á garðinum nærri austurenda og mögulega hefur verið tóft þar en ekki er hægt

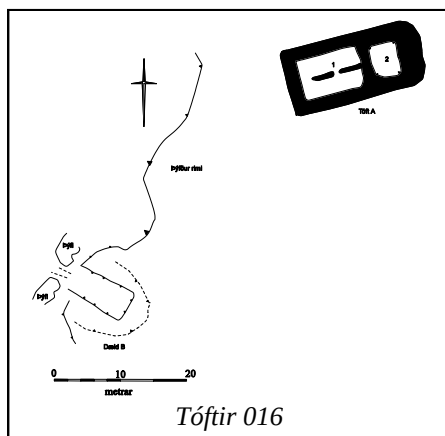
að greina hana frá garðinum.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: HH: Þykkuskinna hin síðari, 304

RA-306:016 tóftir beitarhús

63°50.792N 20°14.813V

Tóft 016A, horft til SSA

Tóft 016B, horft til suðausturs

Rúmum 750 m norðaustan við bæ 001 og um 340 m suðvestan við þúst 014 eru tvær tóftir. Tóftirnar eru sunnan undir gróinni brekkubrún, á grasivöxnu svæði sem nær að Hróarslæk.

Allt svæðið er grasivaxið. Tóftirnar eru á þýfðum rima sem liggur að Hróarslæk. Allt svæðið er smáþýft og vaxið grasi og mosa.

Tóftirnar tvær eru á svæði sem er um 55x35 m að stærð og snýr SSV-NNA. Þær fá hér bókstafi til aðgreiningar. Tóft A er norðar. Hún er 20x9 m að stærð og snýr austur-vestur. Tóftin er tvískipt og er hólfi 1 vestar. Það er 9x6 m að innanmáli, snýr austur-vestur og hvergi mótast fyrir dyrum. Telja verður líklegt að inngangur hafi verið á vesturhlið. Garði liggur eftir hólfinu endilöngu og sést hann sem tveir grasivaxnir bakkar. Hvergi mótast fyrir grjóti í honum. Veggirnir eru um 0,6 m á hæð og alveg grónir. Hólfi 2 er austar og er um 4x4 m að innanmáli. Grunnflötur þess er um 0,5 m lægri en í hólfi 1 sem gefur til kynna að hér sé um beitarhús með hlöðu að ræða. Veggirnir eru 0,4 m á hæð og alveg grónir. Hvergi sést móta fyrir inngangi. Tóft B er um 40 m suðvestan við tóft

A. Tóftin hefur verið byggð inn í rímanum sem tóft A er á og sést sem regluleg dæld þar inn. Fyrir vestan tóftina er þýft votlendi sem liggur að Hróarslæk en þýfður rími til austurs. Dældin er 9x4 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Ekki mótar hér fyrir eiginlegum hleðslum en hliðar dældarinnar eru um 0,7 m háar og brattar. Dældin er regluleg og greinilegt að hún er manngerð. Líklega hefur hér verið aðhald eða rétt. Inngangur er á miðri vesturhlið en fyrir framan hann er þýft svæði. Í gegnum það mótar fyrir sléttri rennu, 2x5 m að stærð, sem liggur að dældinni og hefur mögulega verið hluti af inngangi.

Hættumat: engin hætta

RA-306:017 Króksvað heimild um vað

63°50.704N 20°14.840V

Samkvæmt Þykkuskinnu var Króksvað á Hróarslæk á leið 661:015 frá Kirkjubæ (óvíst hvort það var Eystri- RA-278 eða Vestari- RA-277) að Geldingalæk RA-302. Nákvæm staðsetning vaðsins er óljós en það hefur verið um um 640 m norðaustur frá bæ 001.

Grasi grónir bakkar, lágir næst læknum og hækka svo í nokkrum þrepum. Litlir hólmar eru víða í læknum.

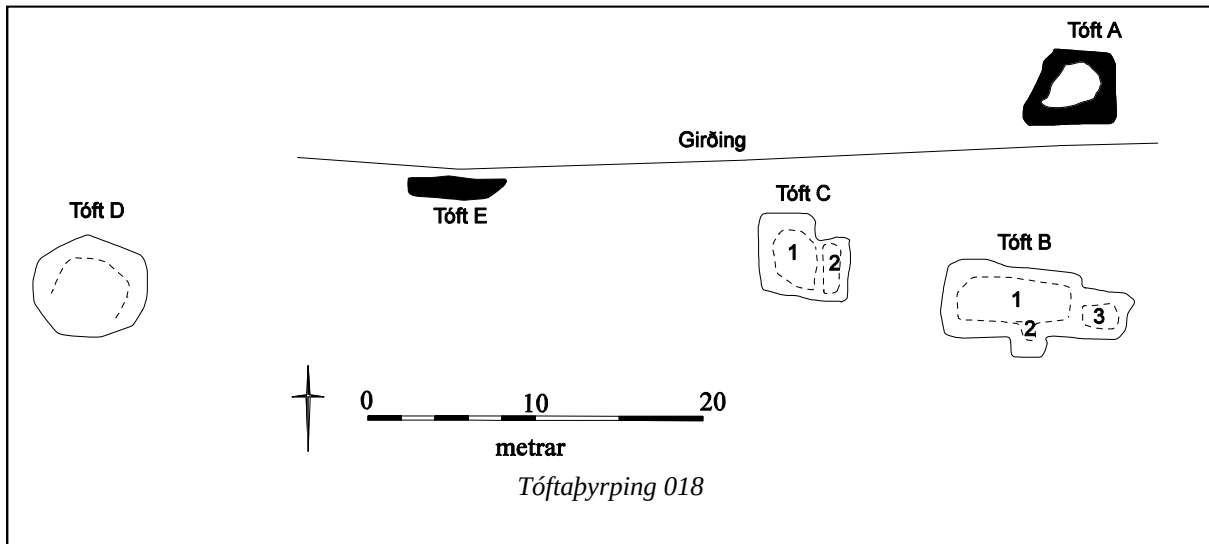
Ekki sjást ummerki vaðs á þessum slóðum en ógrónar götur eru meðfram læknum á þessum stað og líklegt að þær séu ungar, jafnvel fjárgötur. Á þessum slóðum er lækurinn um 10 m breiður og fremur grunnur.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: HH: Þykkuskinna, 60

RA-306:018 Sauðhúsrani tóftaþyrping fjárskýli

63°50.842N 20°14.562V

Tóft 018A, horft til VSV

Tóft 018B, horft til NNV

Tóft 018C, horft til norðurs

Tóftaþyrping er um 230 m austan við tóftir 016 og rúmum 950 m norðaustan við bæ 001. Í bókinni Þykkuskinna I er að finna umfjöllun um þessar tóftir: " Á Sauðhúsrana, sunnan götu [661:015] stóðu fjárborgir fyrrum og eru fimm rústir þeirra þar í röð. [...] Fyrrum þótti óhreint á þessum slóðum. [...] Síðla dags á útmánuðum kom hann [Oddur Oddson] frá Eystri-Kirkjubæ og reið á Króksvaði [017] yfir Hróarslæk. Síðan lá leið hans yfir Sauðhúsrana fram hjá gömlu fjárborgarrústunum. Þá sá hann við eitt tóftabrotið veru harla vesældarlega, sem honum sýndist á stærð við fimm ára barn. Hún var að mestu vafin inn í víða og síða flík, líkasta gömlum peysugarmi af fullvöxnum manni. Birtu var nokkuð brugðið svo að óhægara var að glöggva sig á sýninni en ella. Þó sá hann vel bera fætur sem stóðu niður undan lörfunum."

Tóft 018D, horft til vesturs

Tóft 018E, horft til vesturs

Tóftirnar eru á brún, norðan við Hróarslæk. Svæðið er mosa- og grasivaxið.

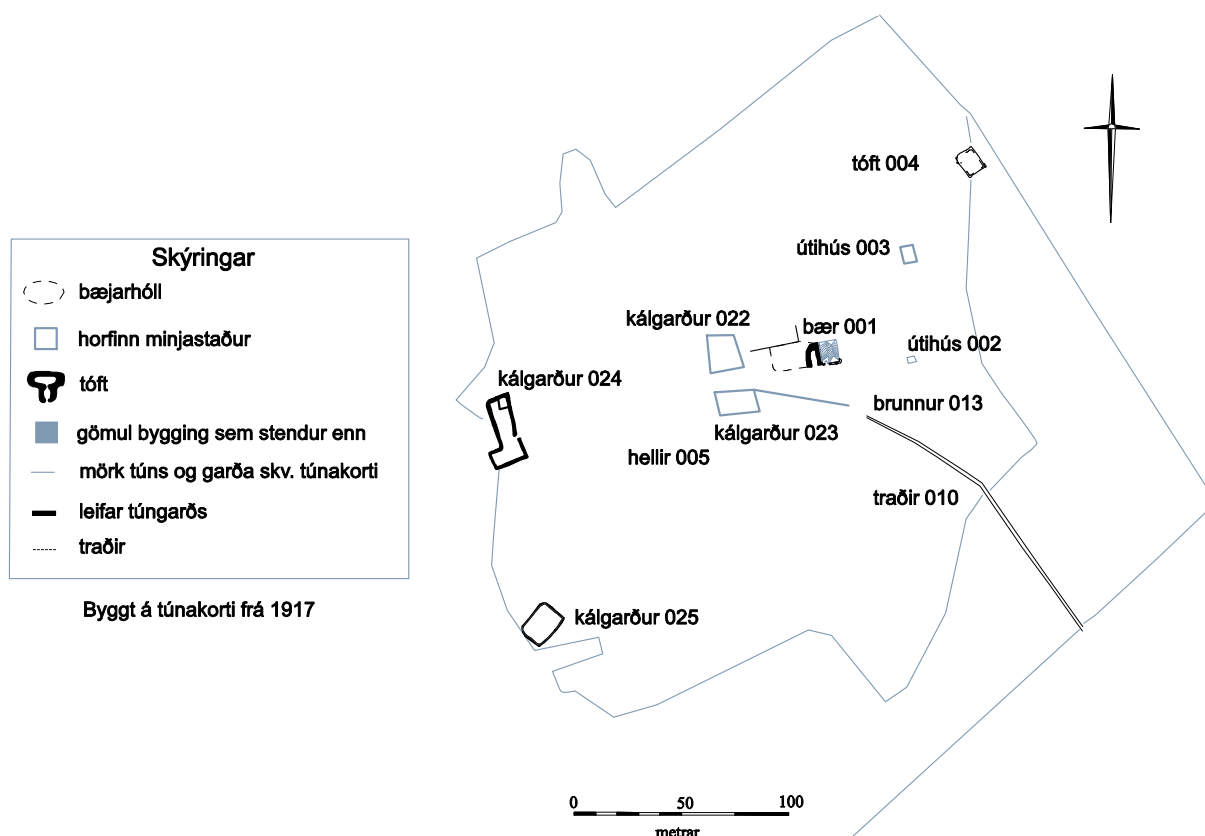
Fimm tóftir eru svæði sem er um 60x20 m að stærð og snýr austur-vestur. Í þessari lýsingu fá þær bókstafi til aðgreiningar. Tóft A er nyrst. Hún er 5x4 m að stærð og er einföld. Tóftin snýr austur-vestur og er sigrin. Suðurenda tóftarinnar hefur verið raskað þegar girðing var lögð þar yfir. Veggir tóftarinnar eru 0,4 m á hæð og hvergi sést glitta í grjóti. Ekki er greinilegt hvar gengið var inn í tóftina. Tóft B er 9 m sunnan við tóft A. Hún er 11x6 m að stærð, snýr austur-vestur og skiptist í þrjú hólfi. Tóftin er mjög þýfð og skil milli hólfa óskýr. Hólf 1 er vestast í tóftinni. Það er 7x3 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 0,7 m á hæð og hvergi mótast fyrir inngangi. Að innan er hólfið mjög þýft. Hólf 2 er sunnan við hólfi 1. Það er 1x1 m að stærð og veggirnir eru 0,7 m að hæð. Hvergi mótast fyrir dyrum en líklegt að það hafi verið úr hólfi 1. Hólf 3 er austast í tóftinni. Það er 2x1 m að innanmáli og veggirnir eru 0,4 m á hæð. Ekki mótast fyrir dyrum. Tóft C er um 6 m fyrir vestan tóft B. Hún er sigrin, um 0,3 m á hæð og mosavaxin. Tóftin er 5x5 m að stærð og skiptist í tvö hólfi. Hólf 1 er vestar, er 3x2 m að innanmáli og hvergi mótast fyrir opi á því. Veggirnir eru 0,4 m á hæð og grasivaxnir. Hólf 2 er austan við hólfi 1. Það er 2x1 m á stærð og snýr norður-suður. Veggirnir eru um 0,4 m á hæð og grasivaxnir. Ekki mótast fyrir opi. Tóftin er þýfð og hólfskipting óskýr. Þúst D er um 60 m suðvestan við tóft A. Hún er 0,5 m á hæð og mosavaxin. Hún er 6x6 m á stærð og dældótt að ofan. Líklega hefur henni verið skipt í hólfi en þau eru ekki hægt að greina nú. Þúst E er mitt á milli tófta D og C. Norðurhluta hennar hefur verið raskað þegar girðing var lögð þar yfir. Þústin er um 5x2 m að stærð, snýr austur-vestur og er um 0,5 m á hæð. Þústin er grasivaxin og norðurhluti hennar

horfin. Í rofinu sem þá myndaðist sést glitta í hleðslugrjóti. Kindagata liggur yfir þústina, sunnan við fyrrnefnda girðingu. Gaddavirsgirðing liggur austur-vestur á milli tófta A og B.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: HH: Þykkuskinna, 60-61

Túnakort fyrir Helluvað

RA-307 Helluvað

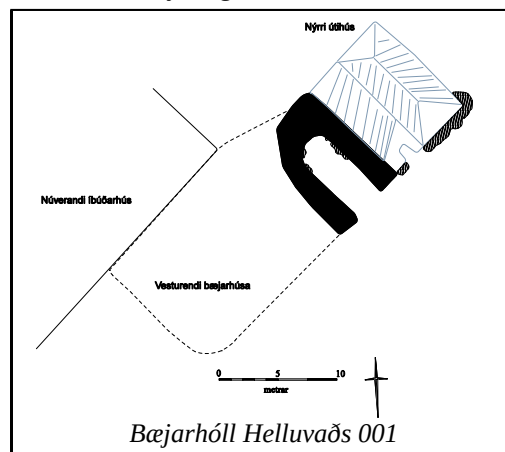
Jarðadýrleiki óviss 1711, en jörðin tíundast því sem samsvarar 20 hdr. JÁM I, 267. "Helluvað finnst fyrst nefnt í máldaga Oddakirkju 1270 [1270: Getið í máldaga Oddakirkju. DI II, 86-88] en næst í máldaga sömu kirkju 1397 og var jörðin þá orðin eign kirkjunnar." VS: Rangvellingabók, 168. Oddakirkjueign. Helluvaði er skipt í þrjú býli, Helluvað II og III stofnað 1951, ekki búskapur á II frá 1961. Nes er nýbýli úr landi Helluvaðs, byggt 1938. "Land jarðanna, hið gróna, er valllendi og mýri og er gott beitiland en hluti af landareign er örfoka sandur." SB V, 49-52. Þorpið Hella er að hluta í landi Helluvaðs.

1711: "Högum spillir blástur." JÁM I, 267 1849: "Tún allgóð, en liggja fyrir skemmdum af sandfoki. Land til hagbeitar til forna mikið, en blásið meira en til helminga. Jörðin er hæg." Jarðamat 1884: "Tún jarðarinnar er kallað af að 1/4 hluta þess. Hitt af því er ennþá lítt skemmt, en því og bæjarstæðinu er bersýnileg hætta búin, engjanes fyrir vestan túnið ennþá óskemmt. - Sandgári jarðar með endilangri landareigninni að sunnanverðu, en haglendi jarðarinnar sem enn er eftir er töluvert víðlent og gott og mætti að líkindum finna í því bæjar og túnstæði ef á lægi." VS: Rangvellingabók, 170-171. 1917: Tún 5,4 ha, þar af 3 ha slétt, garðar 817 m². Fasteignamat 1940: "Tún: 2/3 vélfært, hitt greiðfært. Engjar: Áveituengi, grasgefið, vélfært að mestu, þurrrent. Aðrar engjar: Samfelldar, greiðfærar, mýri og vallendi. Þurrar. Beitoland: Mýri og vallendi. Gott til allrar beitar. Ókostir: Landið mjög eytt af uppblæstri, en hætta í rénum á seinni árum. Nokkur hætta af dýjum." VS: Rangvellingabók, 170-171.

RA-307:001 Helluvað bæjarhóll bústaður
63°50.416N 20°23.180V

Bærinn Helluvað var ofarlega, til suðvesturs á náttúrulegu holti. Þar er nú einbýlishúsið á Helluvaði 1 en samtals eru nú fimm íbúðarhús á holtinu. Einbýlishúsið var byggt árið 1979 og var stórum hluta bæjarhólsins þá rutt út og svæðið umhverfis húsið sléttað og gert að garði. Áður hafði verið byggt hús á þessum stað árið 1945 sem var rífið þegar nýrra húsið var gert. Holtið er um 15 m hátt og snýr austur-vestur.

Bærinn var þar sem nú er grasvaxið og slétt tún, suðvestarlega á

holtinu. Fyrir sunnan og vestan bæinn eru nú grasivaxin tún en malarplan fyrir norðan.

Bæjarhóll Helluvaðs 001, horft til vesturs

Tóft skemmu á bæjarhólnum, horft til norðvesturs

Lítill ummerki bæjarhólsins sjást nú á Helluvaði, honum var rutt út að mestu. Austasti hluti bæjarhúsanna er þó varðveittur, þar sjást tóftir skemmu og hleðsla undir nýrra útihúsi. Bæjarröðin hefur snúið norðvestur-suðaustur og á túnakorti frá 1917 er hún sýnd um 40 m löng. Núna sést skemma vestar sem var að öllum líkindum sambyggð bæjarhúsunum. Hún er um 10x7 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Skemman er opin til suðurs og veggirnir eru um 1-1,8 m á hæð og sést mest fimm umför af grjóti í þeim. Tóftin er grasivaxin og hefur verið fyllt með timburbraki. Norðurveggur skemmunnar hefur hrunið inn í hólfið sem og þakið. Bárujárn er í botni tóftarinnar, líklega úr þakinu. Fjárhús, mun nýrra er sambyggt skemmunn. Vestasti hluti þess er með hlöðnum undirstöðum sem hafa að öllum líkindum tilheyrt bænum að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns. Þar sést greinilega hvernig hólfið er byggt inn í holtið og er norðurveggurinn um 3 m hár og hlaðinn með smáum hellum. Hólfið er notað sem geymsla hlaða og hefur timburgrindum verið staflað upp við vegginn. Þar sjást nú um 12 umför af grjóti, ofarlega í veggnum. Í hinum undirstöðunum er mun stærra grjót, þær eru um 0,8 m á hæð of sjást fimm umför af grjóti. Hólfið er bárujárnsklætt og austurveggurinn steypdur. Að sögn Boga var hlaðin stétt norðan og vestan við skemmuna.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-307:002 heimild um útihús

63°50.434N 20°23.138V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 40 m norðaustan við bæ 001 og um 50 m SSA við útihús 004.

Á þessum slóðum eru nú (2009) útihús sem byggð voru á 20. öld í beinu framhaldi af bæjarröðinni. Útihúsið var undir austurhluta þeirra.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-307:003 heimild um útihús

63°50.446N 20°23.158V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 50 m norðaustan við bæ 001 og um 30 m norðvestan við útihús 002.

Þar sem útihúsið var eru nú mörk grasivaxins túns og mosavaxins hólbarðs. Gaddavírgirðing liggur þvert yfir svæðið og líklega hefur það horfið við jarðrask.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

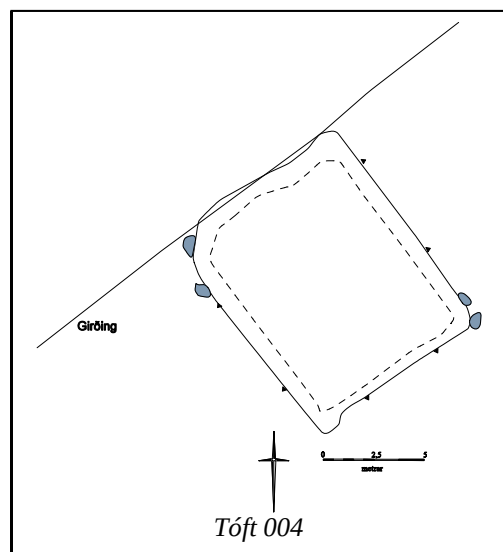
Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-307:004 Hlöðuhóll tóft fjárhús

63°50.460N 20°23.151V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 100 m norðaustan við bæ 001 og um 50 m norðaustan við útihús 003. "Austan við bæinn er hóllinn hærri og heitir þar Hlöðuhóll," segir í örnefnaskrá. Í Þykkaskinnu I segir: "Á Helluvaði á Rangárvöllum var álagablettur í túni neðan hólbrekku, austan við gamla bæinn [001]. [...] Þar var dálítill hóll eða bali, ef til vill gömul tóft. Hann var fyrir fáum árum kaffærður í mold úr gamalli hlöðutóft, sem stóð þar skammt frá uppi á

bæjarhólnum. Þau ummæli fylgdu hólkorni þessu, að hann mætti hvorki slá né raska honum. Og óhapps von ef útaf væri brugðið." Hér er um sama útihús að ræða og var það fjárhús að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns. Tóft fjárhúsanna er um 80 m norðaustan við bæ 001 og því virðist túnakortið heldur ónákvæmt. Útihúsið er á mosa- og grasivaxinni hólbungu.

Að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns, voru fjárhús og hlaða á þessum stað og var hlaðan mjög djúp. Í þeim átti að vera draugagangur að hans sögn. Útihústóftin er um 12x9 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur og er mjög sigin. Einungis ytri hluti veggjanna er sýnilegur og eru þeir um 0,3 m á hæð. Að innan er fjárhúsið grasivaxið og ekki sést móta fyrir neinni hólfaskiptingu. Norðvesturendi fjárhúsanna er nokkuð raskaður. Gaddavírgirðing liggur þar og vegur að Helluvaði 1.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; HH: Þykkuskinna, 152.

RA-307:005 hellir skemma

63°50.396N 20°23.209V

Hellir 005, horft til suðurs

"Á Helluvaði er lítill hellir sem lengi var notaður til þess að geyma í jarðávöxt. Hellar [006, 007] voru þar einnig sem notaðir voru fyrir hey og sem fjárhús en nú fallnir," segir í Sunnlenskum byggðum. Hellirinn er um 25 m suðvestan við kálgarð 023 og um 50 m suðvestan við bæ 001. Bogi Thorarensen, heimildamaður, gróf upp úr hellinum á 8. áratug 20. aldar. Til stóð að Kristján Eldjárn kæmi og hellirinn yrði endurgerður. Af því varð þó ekki. Hellirinn er manngerður.

Hellirinn er í norðurenda lítils hól, efst á sama holti og bær 001 stóð á. Þar er slétt, grasivaxið tún.

FRÍÐLÝSTAR FORNMINJAR "Hellar fjórir manngjörvir; er einn í túninu útsuður frá bænum, en þrír eru inn-við Rangá [006, 007]," segir í Friðlýsingarskrá. Hellirinn er niðurfallinn og sést aðeins sem dæld í grasivöxnu túni. Dældin er um 8x5 m að stærð, snýr NNA-SSV og er um 1 m á dýpt. Umhverfis dældina glittir í grjóti á nokkrum stöðum sem hafa líklega komið úr hellinum. Strompur hellisins sést ennþá en járnör var sett þar ofan í og timburbretti þar yfir. Rörið nær niður á þak hellisins að sögn Boga. Um 1,5 m er niður á þakið að öllum líkindum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

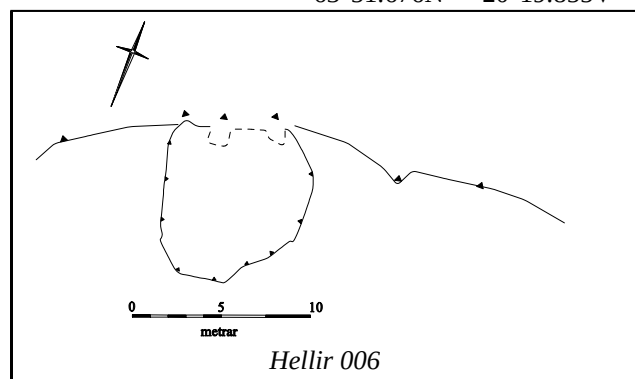
Heimildir: SB V, 13; ÁG: Friðlýsingarskrá, 66

RA-307:006 hellir fjárskýli

63°51.676N 20°19.855V

Hellir 006, horft til norðurs

"Á Helluvaði er lítill hellir sem lengi var notaður til þess að geyma í jarðávöxt [005]. Hellar voru þar einnig sem notaðir

voru fyrir hey [007] og sem fjárhús en nú fallnir," segir í Sunnlenskum byggðum. "Vestan í Traðarhól [012] eru þrír Móbergshellar, sem notaðir voru fyrir sauðfé á seinni hluta 19. aldar, og tóku þeir 50-60 fjár." segir í örnefnalýsingu. Hellirinn er um 3,6 km ANA við bæ 001 og um 1,4 km vestan við vað 303:090.

Hellirinn er höggvinn inn í móbergsbrún sem er um 3 m á hæð og er Ytri-Rangá þar skammt norðar. Brúin er gróin, þar vex mosi, gras og annar gróður. Mýrlent er fyrir norðan hellinn og allt að Ytri-Rangá.

FRÍÐLÝSTAR FORNMINJAR "Hellar fjórir manngjörvir; er einn [005] í túninu útsuður frá bænum, en þrír eru inn-við Rangá [007]," segir í Friðlýsingarskrá. Hellirinn er í norðurhlíð móbergsöldu og var hann í raun tveir samtengdir hellar. Tveir inngangar voru inn í hann. Hellirinn er nú niðurfallinn og sést einungis sem dæld ofan á móbergsöldunni. Dældin er um 8x8 m að stærð og brúnir hennar nokkuð óreglulegar. Hún er um 2 m djúp og full af jarðvegi. Á norðurhlíð mótast þó fyrir tveimur inngöngum, annar í austurhorni en hinn í því vestari. Ekki er

hægt að segja til um hver lofthæðin var í hellinum eða hvernig farið var inn á milli hellanna sjálfra. Í dældinni sést hvernig veggirnir hafa verið klappaðir út.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: SB V, 13; ÁG: Friðlýsingarskrá, 66

RA-307:007 hellir hlaða

63°51.678N 20°19.873V

Hellir 007, horft til suðurs

"Á Helluvaði er lítill hellir sem lengi var notaður til þess að geyma í jarðávöxt [005]. Hellar voru þar einnig sem notaðir voru fyrir hey og sem fjárhús [006] en nú fallnir," segir í Sunnlenskum byggðum. Hellirinn er um 15 m norðvestan við helli 006 og tæpa 3,6 km NNA við bæ 001.

Hellirinn er klappaður inn í móbergsbrún sem er um 3 m á hæð. Brúnn er gróin, þar vex mosi, gras og annar gróður.

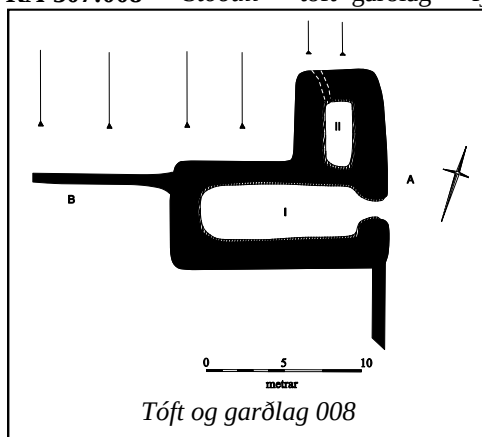
FRIÐLÝSTAR FORNMINJAR "Hellar fjórir manngjörvir; er einn [005] í túninu útsuður frá bænum, en þrír eru inn-við Rangá [006]," segir í Friðlýsingarskrá. Inngangur hellisins er niðurfallinn, nú er einungis op sem hægt er að kíkja í gegnum inn í hellinn. Hellirinn virðist vera heill að innan, en mögulegt er að einhver hluti hans sé fallinn. Ofan á móbergsbrúnni er ekki dæld, sem bendir til þess að hellirinn sé ekki niðurfallinn. Hann virðist vera um 2 m á breidd en ekki sést hversu langur eða hár hann er. Ekki virðist hafa verið forskáli framan við hellinn né verið strompur upp úr honum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: SB V, 13; ÁG: Friðlýsingarskrá, 66

RA-307:008 Stöðull tóft+garðlag fjárhús

63°50.500N 20°22.959V

Tóft 008A, horft til VSV

"Austan við bæinn heitir Sandbakki, en norður af Sandbakka heitir Stöðull," segir í örnefnalýsingu. Samkvæmt Boga Thorarensen, heimildamanni, nær þetta Stöðulörnefni yfir svæði þar sem á yfirborði sést fjárhústóft, áföst garði sem afmarkaði náthaga og kallast Gerði. Tóftin er um 240 m norðaustan við bæ 001.

Minjarnar eru á sléttu og flatlendu svæði, grasi vöxnu. Norðvestan við þær eru yngri nýbýli og trjárækt umhverfis þau.

Minjarnar eru á svæði sem er um 140x90 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Garðurinn A er undir girðingu. Hann er um 1 m á breidd þar sem hann er breiðastur og 0,6 m á hæð, virðist vera torfhlaðinn.

Garðurinn liggur til norðausturs á um 120 m löngum kafla og beygir þá til suðausturs á um 80 m löngum kafla og er signari þar. Garður afmarkar aðeins tvær af hliðum náthagans, svæði sem er 130x80 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Við utanvert horn á Gerði (náthagagarði) er grjóthlaðin tóft B, tvískipt. Hún er um 14x15 m að stærð og snýr NNV-SSA. Hólf I er um 10x3,5 m að innanmáli og snýr VSV-ANA. Op er á því í ANA-enda. Hólf II er um 4x2 m að innanmáli og snýr NNV-SSA. Ógreinilegt op er í vesturhorni þess. Mesta hleðsluhæð er um 0,6 m frá innri brún veggja og innan tóftarinnar sjást 7 umfór hleðslu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Helluvað, 1

Garðlag 008B, horft til norðausturs

RA-307:009 frásögn

63°51.655N 20°18.582V

Bogi Thorarensen, heimildamaður, greindi frá því að Ari Árnason, bóndi á Helluvaði, hefði séð leifar af kofa á uppblástursvæði, um 4,4 km norðaustur af bæ 001.

Kofaleifarnar sáust á flatlendu svæði þar sem mikið vex af lúpínu.

Gengið var um allstórt svæði á þessum slóðum en ekki sást til minjanna.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

RA-307:010 heimild um traðir

63°50.422N 20°23.054V

Traðir eru sýndar á túnakort frá 1917. Samkvæmt því hafa þær legið til norðvesturs, að bæ 001.

Þar sem heimreiðin lá er nú slétt, grasivaxið tún með náttúrulegum lægðum og hæðum.

Engin ummerki heimreiðar sjást á yfirborði. Mögulegt er þó að grunn lág sem liggur til norðvesturs að bæ 001, yfir eina hæðina í túninu, gætu verið síðustu sýnilegu ummerki hennar. Þessi ummerki eru þó of óljós til að hægt sé að fullyrða um það. Samkvæmt túnakorti var heimreiðin um 140 m löng.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-307:011 Sel örnefni sel

63°51.833N 20°19.193V

"Norðasta gilið skilur lönd Helluvaðs og Geldingalækjar og heitir Þvergil. Næsta gil heitir Miðgil og syðst Syðstagil. Sunnan við Syðstagil og fram með ánni er óslitið graslendishagar frá Helluvaði. Innst við Syðstagil heitir Sel," segir í örnefnalýsingu. Líklega er Sel á svipuðum stað og Selhólar um 400 m vestan við Grákollustaði 303:080 og um 4,2 km austan við bæ 001.

Norðan við Selhóla er mikið flatlendi niður að Rangá sem er þýft og grösugt. Næst ánni er mýrlent. Sunnan og austan við Selhóla er uppblásturssvæði og er hætt við því að mikill sandur hafi fokið yfir svæðið næst ánni þó að þar sé allt gróið nú.

Ekki sáust minjar um sel í Selhólum eða norðan þeirra en selstæðið hefur líklega verið norðan undir lágrí brekkubrunn, syðst á þýfðu flatlandinu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Helluvað, 2

RA-307:012 Traðarholt örnefni leið

63°51.558N 20°19.857V

"Norðasta gilið skilur lönd Helluvaðs og Geldingalækjar [RA-302] og heitir Þvergil. Næsta gil heitir Miðgil og syðst Syðstagil. Sunnan við Syðstagil og fram með ánni er óslitið graslendishagar frá Helluvaði. Innst við Syðstagil heitir Sel [011]. Sunnan við Sel er hóll, sem heitir Traðarhóll ..., " segir í örnefnalýsingu. Að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns, er örnefnið Traðarhóll vitlaust. Traðarholt er rétt. Holtið er um 3,45 km austan við bæ 001 og um 1,5 km vestan við brú 303:089. Bogi sagði að við rétt birtuskilyrði sjáist móta fyrir grunnum tröðum norðan við hólinn. Hér er að öllum líkindum frekar átt við leið fremur en traðir. Í bókinni Þykkskinna hin síðari, eftir Helga Hannesson, er athyglisverð umfjöllun um þennan stað en þar segir: "Öðru landi Grákollustaða [303:080] var skipt í tvo jafnstóra þríhyrninga. [...] Hinum var, sem áður segir skeytt við Grafarbakka [RA-303b]. Hann fékk um leið hornmark við Rangá, ofan Grafartraða. Þar var forn vatnsvegur Grafarþúfjór milli Helluvaðslands og Grákollustaða, svo víður, að tólf gripir gátu drukkið úr ánni hlið við hlið., " Telja verður mjög líklegt að örnefnið sé dregið af þessum tröðum. Traðirnar eru að öllum líkindum náttúrulegar en ekki er hægt að fullyrða það án frekari rannsókna.

Þar sem traðirnar lágu er nú grasivaxið holt með uppblásnum geira þvert í gegn.

Engin ummerki traðanna sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Helluvað, 2; HH: Þykkskinna hin síðari, 301

RA-307:013 brunnur brunnur

63°50.423N 20°23.134V

Brunnur er um 40 m austan við bæ 001 og um 20 m suðaustan við útihús 002. Að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns, var brunnurinn um 10 m djúpur og grjóthleðslur alla leið niður. Nú hefur verið fyllt upp í brunninn. Brunnurinn er ekki merktur inn á túnakort frá 1917 og hefur líklega verið gerður eftir þann tíma.

Brunnurinn var þar sem nú er um 1 m há, aflíðandi brekka til suðurs. Þar vex arfi og gras.

Engin ummerki brunnsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-307:014 Veita mannvirki áveita

63°50.503N 20°23.419V

"Austur af Breiðateig eru hólar, sem heita hryggir. Austur af þeim stór lægð, sem liggur undir vatni og ís á vetrum og heitir Veita," segir í örnefnalýsingu. Í Veitu og norðaustan við hana eru áveitumannvirki, garðlög og skurðir. Minjarnar eru um 250 m norðvestan við bæ 001.

Garðlag 014B, horft til norðvesturs

Skurður 014D, horft til norðurs

Nokkuð þurrt er að kalla í Veitunni sjálfri en þegar komið er norðaustur fyrir afleggjara heim að bæ tekur við allblautt og þýft svæði. Auk handgrafinna skurða sem hér eru skráðir eru vélgrafnir skurðir á svæðinu.

Heildarstærð svæðisins er 300x490 m, og snýr það norðaustur-suðvestur. Þar eru fjögur garðlög og þrír skurður. Í eftirfarandi lýsingu fá minjarnar bókstafi til aðgreiningar. Garður A er skammt norðaustan við afleggjara heim að bæ. Hann er um 0,7 m á breidd og um 0,5 m á hæð. Garðurinn snýr norðvestur-suðaustur. Garður B er um 50 m norðaustan við B. Hann er um 1,5 m á breidd og 1 m á hæð. Hann snýr norðvestur-suðaustur. Báðir garðar eru hlaupnir í þúfur. Garður C er um 200 m norðaustan við B. Hann snýr nálega NNV-SSA og er um 2 m á breidd og um 0,6 m á hæð. Hann er mjög hlaupinn í þúfur. Garðurinn endar við skurð D sem er handgrafinn. Skurðurinn liggur í sveig frá norðaustri til suðvesturs á um 15 m löngum kafla 20 m norðaustan við NNV-enda garðs C og liggur svo eftir mýrinni endilangri til suðvesturs. Þaðan sem garður C og skurður D mætast liggur annar skurður E sem einnig er handgrafinn. Hann liggur NNV-SSA, langleiðina að bökkum Rangár. Hann er um 1 m á breidd og um 1,5 m djúpur. Allhár ruðningar eru vestan við skurðinn, aðallega áður en komið er að vélgröfnum skurði. Þaðan eru ruðningar lægri til norðurs. Ef til vill hefur hluti skurðarins verið dýpkaður þar sem ruðningarnir eru hærri. Skurður D er orðinn ógreinilegur, er 1-1,5 m á breidd, dýpstur um 0,3 m en dýpri þó á mörkum garðs C og skurðar E.

Þar er hann líkastur jarðfalli, er um 1 m á dýpt. Skurðruðningurinn er mjög hlaupinn í þúfur, hefur ef til vill þjónað hlutverki garðs. Hann er 1-1,5 m á breidd og um 0,6 m á hæð þar sem hann er hæstur. Hann sést ekki á kafla þar sem aðrir skurðir hafa verið grafnir og vegur heim að bæ liggur yfir hann. Þar sem skurðurinn heldur áfram suðvestan við veginn er hann mun greinilegri og er ruðningurinn suðaustan við hann. Hann er þar um 1 m á breidd, og um 0,4 m að dýpt. Hann endar við þverskurð F sem liggur þvert yfir Veitu. Hann er líklega einnig handgrafinn, er um 1 m á breidd og 0,6 m á hæð. Lítill garðbútur G liggur til austurs frá skurði D, hann er hlaupinn í þúfur. Er um 1 m á breidd og um 0,3 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Helluvað, 2

RA-307:015 heimild um draug

63°50.444N 20°23.789V

"Á Hryggjum á að vera reimt. Hús var byggt þar á hólnum, ekki alls fyrir löngu. Það féll skyndilega, svo ekki var steinn yfir steini. Kindur, sem við það voru, fundust dauðar einkennilega útleiknar, fætur útstandandi eða kindur hangandi á hornum á jötum o.s. frv," segir í örnefnalýsingu. Hryggurinn er um 500 m vestan við bæ 001. Hryggir eru margir samtengdir hólar sem mynda kraga VNV við Veitu 014. Vestan við Hryggi er íbúðahverfi í þorpinu Hellu.

Ekki sáust ummerki um húsið sem féll skyndilega.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Helluvað, 3

RA-307:016 gryfja

63°50.438N 20°23.640V

Gryfja 016A, horft til norðvesturs

Gryfja 016B, horft til norðausturs

Tvær gryfjur eru í Veitu 014 um 365 m vestan við bæ 001.

Þýfð, grösug mýri sem þurkuð hefur verið að mestu leyti.

Gryfjurnar eru á svæði sem er um 15x13 m og snýr norðvestur-suðaustur. Gryfja A er um 5x13 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur. Hleðsla er á

brúnum hennar sem er um 1,5 m breið þar sem breiðust og 0,5 m há. Ekki er hleðsla meðfram norðausturhlið en sú hlið er upp við jarðvegsbakka sem heldur áfram til norðvesturs. Gryfjan er um 1 m á dýpt, algróin. Um 5 m norðaustan við A er gryfja B sem er um 4x2 m að innanmáli, engar hleðslur á brúnum. Hún er um 0,6 m á dýpt, gróin, snýr norðaustur-suðvestur. Fast norðaustan við B er lítil gryfja, um 1 m í þvermál og um 0,6 m á dýpt. Ekki er vitað hvaða hlutverki gryfjurnar gegndu en ekki er talið líklegt að þær séu mógrafir.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-307:017 náma mógrafir
63°50.434N 20°23.767V

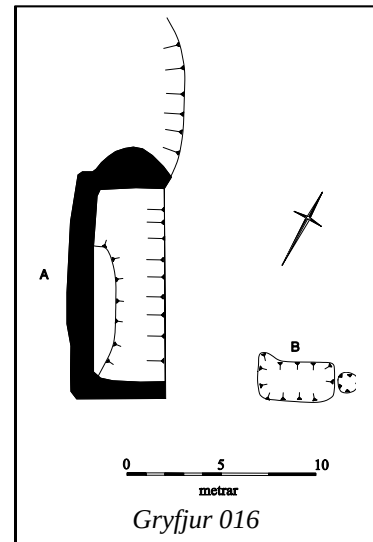

Mógafir 017, horft til austurs

Samkvæmt Boga Thorarensen voru mógrafir í Veitunni 014. Ekki sjást óyggjandi ummerki um mógrafir í Veitunni lengur en víða í henni eru dældir þar sem mór kann að hafa verið tekinn. Grafirnar voru um 475 m vestan við bæ 001.

Þar sem mógrafirnar voru er nú þurrt að kalla og grasgefið.

Mögulega eru mógrafir fast undir Hryggjum, þar er gryfja sem er um 15x3 m að stærð, snýr austur-vestur, gróin og er um 0,6 m á dýpt. Ekki er útilokað að gryfjur 016 séu einnig mógrafir.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-307:018 garðlag landamerki

Garðlag 018, horft til norðurs

Landamerkjalyking Helluvaðs frá 1702 er meðal annars birt í Rangvellingabók: "Að vestan í landamerkjagarðinn [020] milli Helluvaðs og Gaddastaða. En að ofan í annan garð fyrir norðan Traðarholt norður að Rangá. Úr þeim garði sjónhending í þúfu þá er stendur fyrir austan Skógargöturnar [661:033], sem liggja upp í hæðir. Úr þeirri þúfu sjónhending í tvær aðrar þúfur þar vestur eftir hvor fram af annarri." Garðlagið er líklega um 180 m austan við hella 006 og 007, og um 3,7 km vestan við bæ 001.

Grasi gróinn, sléttlendur en hæðóttur hagi suður af Rangá.

Garðurinn er mjög ógreinilegur. Hann er um 145 m langur, liggur til suðausturs upp frá Rangá. Hann er um 2 m á breidd og um 0,2 m á hæð. Garðurinn er ekki lengur á merkjum. Þau breyttust meðal annars eftir að Grákollustaðir 303:080 voru

sameinaðir jörðinni upp úr aldamótunum 1900 eins og fram kemur í Rangvellingabók.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 169, 123

RA-307:019 gata leið
63°51.115N 20°21.628V

Götur eru austan við tún á Helluvaði. Leiðin virðist liggja framhjá Helluvaði sunnan við bæinn en sést ekki þar vegna túnaræktunar. Hún liggur til norðausturs, og tengist mögulega leið 661:018 eða 661:030.

Göturnar eru í grasi grónum móa með hæðum og lægðum.

Leiðin stefnir til norðausturs, ein gata er greinilegust, 1-1,5 m á breidd og 0,3 m á dýpt, gróin. Fleiri ógreinilegar götur eru í þýfi þar norðan við, 6-8 götur á um 8 m breiðu svæði.

Hættumat: engin hætta

Leið 019, horft til norðausturs

RA-307:020 garðlag landamerki

63°50.251N 20°23.579V

Landamerkjalyking Helluvaðs frá 1890 er meðal annars birt í Rangvellingabók: "Að sunnan liggja mörkin móts við Gaddastaðaland úr Marksteini er liggur spölkorn austur á sandinum þar sem Selsundsfall ber í austanverðan slakkann milli Heklu og Trippafjalla og lítill hnjúkur norðan í Vatnsdalsfjalli ber í syðsta háhornið á Þríhyrningi, - til vesturs yfir holtið milli Helluvaðs og Gaddastaða í hinn nýja markagarð er síðan ræður að Rangá ytri. Að

Garðlag 020, horft til norðvesturs

austan liggja mörkin móts við Grafarland úr nefndum Markasteini til norðausturs beina stefnu í vörðu [021] vestan megin við Skollagróf og stendur sú varða þar sem Selsundsfjall ber í austanverðan slakkann milli Heklu og Trippafjalla og þar sem neðsta norðurtáin á Vatnsdalsfjalli ber í miðhornið á Þríhyrningi. Að norðanverðu liggja mörkin frá þessari vörðu beina stefnu til norðvesturs fram hjá norðurhorninu á Traðarholti [saman og Traðarhóll 012], alla leið vestur í Ytri-Rangá, og ber þessi stefna fast norðan við Vörðufell. Að vestan ræður Ytri-Rangá mörkum." Garður liggur suðaustur-norðvestur í suðvesturenda Veitu 014, samsíða garði 308:013. Garðurinn er um 440 m suðvestan við bæ 001.

Þar sem garðurinn liggur er autt svæði í miðju þorpinu, Hellu. Þar er grasi vaxinn mói norðvestan undir allbrattri brekku sem liggur upp á ás þann er Gaddstaðir 308:001 stóðu á. Garðurinn er undir netgirðingu. Hann er um 125 m á lengd, 0,6 m á breidd og 0,4 m á hæð. Hann er líklega torfhlaðinn, ekki sést í grjóti.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 169-170

RA-307:021 varða landamerki

63°50.699N 20°19.723V

Í Rangvellingabók er landamerkjum frá 1890 lýst: "Að sunnan liggja mörkin móts við Gaddastaðaland [RA-308] úr Markasteini er liggur spölkorn austur á sandinum þar sem Selsundsfjall ber í austanverðan slakkann milli Heklu og Trippafjalla og lítill hnjúkur norðan í Vatnsdalsfjalli ber í syðsta háhornið á Þríhyrningi, - til vesturs yfir holtið milli Helluvaðs og Gaddastaða í hinn nýja markagarð [020 eða 308:013] er síðan ræður að Rangá ytri. Að austan liggja mörkin móts við Grafarland úr nefndum Markasteini til norðausturs beina stefnu í vörðu vestan megin við Skoll[hól]agróf og stendur sú varða þar sem Selsundsfjall ber í austanverðan slakkann milli Heklu og Trippafjalla og þar sem nesta norðurtáin á Vatnsdalsfjalli ber í miðhornið á Þríhyrningi. Að norðanverðu liggja mörkin frá þessari vörðu beina stefnu til norðvesturs fram hjá norðurhorninu á Traðarholti [012], alla leið vestur í Ytri-Rangá, og ber þessi stefna fast norðan við Vörðufell. Að vestan ræður Ytri-Rangá mörkum." Varðan er nú horfin. Grjótið úr henni var líklega verið endurnýtt einnig hefur uppblástur herjað á þessum slóðum. Varðan var um 2,9 km austan við bæ 001 og rúmum 900 m sunnan við hellutak 027.

Þar sem varðan var er nú uppblásinn, örfoka melur sem byrjaður er að gróa upp. Það eru mosatoppar og gras á stöku stað.

Engin ummerki vörðunnar sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 169-170

RA-307:022 heimild um kálgarð

63°50.411N 20°23.204V

Kálgarður er merktur inn á túnakort frá 1917 um 10 m vestan við bæ 001 og tæpum 80 m suðvestan við útihús 003. Þar er nú lóð sunnan við einbýlishúsið á Helluvaði 1.

Þar sem kálgarðurinn var er nú bakgarður með trjábeðum, blómum og timburverönd.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-307:023 heimild um kálgarð

63°50.405N 20°23.193V

Kálgarður er merktur inn á túnakort frá 1917 um 15 m suðvestan við bæ 001 og rúmum 10 m sunnan við kálgarð 022. Gaddavírsgirðing liggur þvert yfir svæðið þar sem kálgarðurinn var.

Á þessum slóðum er nú (2009) slétt grasivaxið tún. Kálgarðurinn hefur líklega verið í halla til suðurs.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-307:024 gerði kálgarður

63°50.373N 20°23.293V

Kálgarður er merktur inn á túnakort frá 1917 um 120 m vestan við bæ 001 og um 100 m vestan við kálgarð 022. Gaddavírsgirðing liggur eftir suðurvegg hans að hluta. Kálgarðurinn er vestast á holtinu sem bær 001 var á.

Kálgarður 024, horft til norðausturs

Kálgarðurinn er í grasivöxnu og slétu túni.

Kálgarðurinn er 66x32 m að stærð og snýr suðaustur-norðvestur. Veggir kálgarðsins eru 0,2- 1,3 m á hæð. Norðurveggur kálgarðsins er hæstur en syðsti hlutinn lægstur. Veggirnir eru alveg grónir og inngangur er á miðri norðurhlíð. Hún er byggð inn í holtið sem bærinn stendur á. Vesturhluti kálgarðsins er mögulega yngri en sá austari, veggirnir þar eru mun hærri. Austurhluti kálgarðsins er í halla til vesturs niður af holtinu.

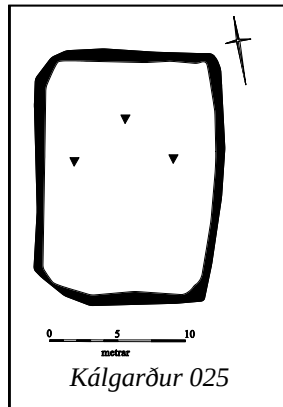
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-307:025 gerði kálgarður
63°50.328N 20°23.250V

Kálgarður 025, horft til norðausturs

Kálgarður er um 100 m suðaustan við kálgarð 024 og um 170 m suðvestan við

bæ 001. Kálgarðurinn er syðst á holti því sem bærinn stóð á en var ekki merktur inn á túnakort frá 1917 og hefur að öllum líkindum verið fallin úr notkun þá.

Kálgarðurinn er í slétu og grasivöxnu túni.

Kálgarðurinn er 18x13 m að stærð, er einfaldur og snýr norðaustur-suðvestur. Veggirnir eru um 0,4 m á hæð og alveg

grónir. Hvorki mótar fyrir opi á gerðinu né beðum innan þess. Veggirnir eru signir og óskýrir á köflum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-307:026 gata leið

63°51.168N 20°22.526V

Leið 026, horft til norðausturs

Fjöldi gatna er á jarðvegsbakka sunnan við Ytri-Rangá og liggja þær beggja vegna við signa tóft 031 sem er um 1,5 km norðaustan við bæ 001. Óvíst er hvert göturnar lágu eða hvaðan en mögulega hafa þær legið frá bæ 001 að beitarhústóftum 030.

Á bakkanum er þýft og grasi gróið. Neðan við bakkann er flatlent og mýrlent svæði að ánni.

Göturnar liggja meðfram allri jarðvegsbrúninni að því er virðist. Norðan við tóftina sjást milli 10 og 15 götur. Sumar liggja norður-suður en flestar norðaustur-suðvestur. Göturnar eru á um 15 m breiðu svæði og eru þær flestar um 0,2 m á hæð og dýpt. Þær halda áfram áleiðis að

beitarhústóftum 030 en þeim var ekki fylgt eftir um langan veg.

Hættumat: engin hætta

RA-307:027 frásögn
63°51.179N 20°19.975V

Grjótnáma og hellutak var tæpa 3 km austan við bæ 001 og um 700 m suðvestan við Traðarholt 012 að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns. Í uppblásnum sandi er grjótholt og fór grjótnámið þar fram. Á svæðinu er hraungrýti, blágrýtishellur og sandur.

Engin ummerki námunnar sjást á yfirborði.

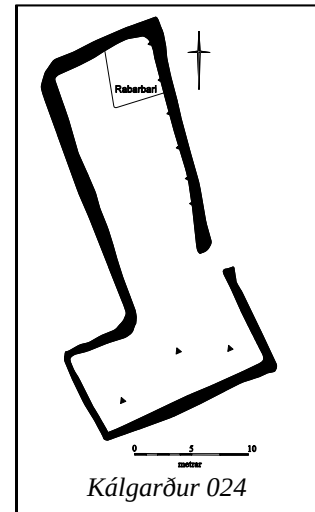
Hættumat: engin hætta

RA-307:028 tóft
63°51.667N 20°19.870V

Óregluleg tóft er um 20 m norðan við hella 007 og 006 og um 3,6 km norðaustan við bæ 001.

Tóftin er frammi á brekkubrún sunnan við Rangá ytri. Allbratt er niður að ánni frá tóftinni. Allt í kring er grasi vaxið.

Tóftin er um 10x8 m að stærð og snýr norður-suður. Ekki er að sjá

Grjótnáma 027, horft til suðurs

Tóft 028, horft til norðurs

skýrt op á tóftinni. Rof er í veggjum tóftarinnar en greina má tvö hólf. Í norðurenda tóftar er hólf I sem er um 3x3 m að innanmáli. Hólf II er um 2x3 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Mesta hleðsluhæð er um 0,7 m utanmáls. Tóftin er líklega torfhlaðin, ekki sést í grjóti. Ekkert er vitað um í hvaða hlutverki tóftin gegndi.

Hættumat: engin hætta

RA-307:029 lind vatnsból

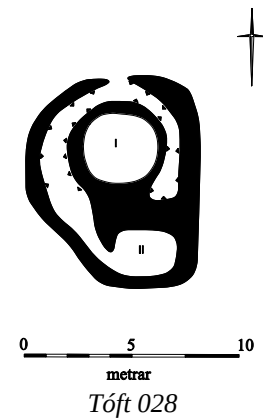
63°51.199N 20°22.524V

Samkvæmt Boga Thorarensen, heimildamanni, var vatnsbólíð Maríulind skammt frá bæ og átti vatnið úr henni að vera sérstaklega heilsusamlegt. Lindin er nú eitt af vatnsbólum þéttbýlisins Hellu. Hún er um 1,5 km norðaustan við bæ 001.

Lindin er norðan undir móbergskletti, skammt sunnan við Rangá ytri. Mýrlent er á flatlendinu milli lindarinnar og árinna.

Byggt hefur verið yfir lindina og netagirðing er umhverfis hana. Skurður hefur verið grafinn frá lindinni til norðurs að ánni. Ekki sjást forn mannaverk við lindina.

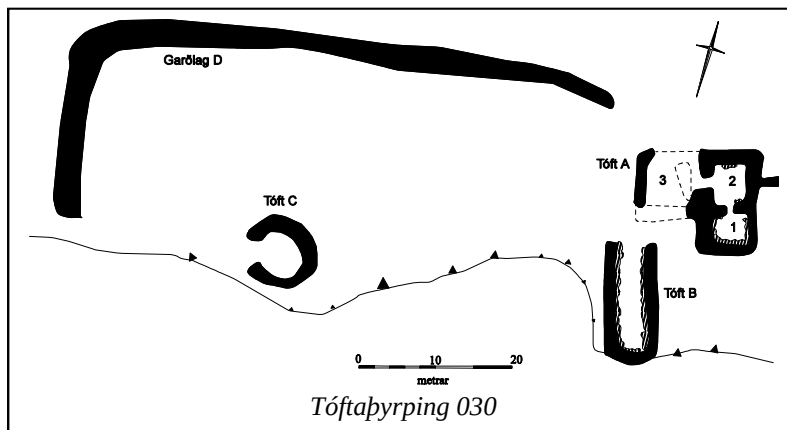
Hættumat: hætta, vegna rasks

Tóft 028

RA-307:030 tóftaþyrping beitarhús

63°51.251N 20°22.282V

Tóft 030B, horft til suðausturs

Tóft 030A, horft til norðvesturs

Tóft 030C, horft til vesturs

Garðlag 030D, horft til norðvesturs

Beitarhús eru um 1,7 km norðaustan við bæ 001 og um 1,4 km norðaustan við beitarhús 033.

Tóftaþyrpingin er í grónum, smápýfðum móa norðan undir grasivöxnu móbergsholti.

Þrjár tóftir og garðlag eru á svæði sem er 50x25 og snýr austur-vestur.

Hverju mannvirki er hér gefinn bókstafur til aðgreiningar. Tóft A er austast. Hún er byggð út torfi, hraun- og móbergi. Hún er 20x13 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Tóftin skiptist í þrjú hólf. Hólf 1 er syðst. Það er 5x3 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggir hólfsins eru um 1,4 m á hæð og sjást mest fimm umför af grjóti í þeim. Suðurveggurinn er úr hraungrýti en sá vestari úr móbergi líkt og aðrir veggir hólfsins. Dyr eru á miðjum norðurvegg yfir í hólf 2. Hóflið hefur mögulega verið hlaða. Það er 4x4 m að innanmáli, inngangur er á miðri suðurhlið og annar á miðri vesturhlið. Veggirnir eru um 1 m á hæð, grónir og það glittir í grjóti víða. Veggirnir eru úr móbergi. Hólf 3 er vestan við hólf 2. Það er óskýrt og veggirnir signir. Það er um 6x5 m að innanmáli og snýr norður-suður. Vesturveggurinn er skýrastur og er um 0,3 m á hæð. Aðrir veggir sjást sem þýfðir bakkar í móanum. Ekki er skýrt hvar gengið var inn í hóflið en veggjarhrun hefur mögulega fyllt upp í

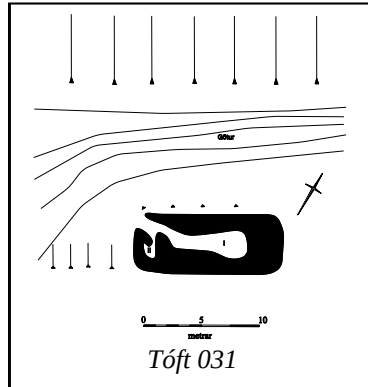
dyrnar á austurhlið. Tóft B er um 4 m SSV við tóft A. Tóftin er 16x4 m að stærð, er einföld og snýr norðvestur-suðaustur. Fjárhúsin eru höggvin inn í móbergsöldu til suðurs og hlaðin úr móbergi að öðru leyti. Ekki sést til garða í tóftinni né hólfskiptingar. Veggirnir eru um 1,4 m á hæð og sjást fjögur umför af grjóti í þeim. Veggirnir eru grjóthlaðnir. Tóft C er um 45 m suðvestan við tóft A. Hún er hringlaga, um 8 m í þvermál. Veggirnir eru um 0,5 m á hæð, grasivaxnir og hvergi glittir í grjót. Dyr eru á miðri vesturhlið. Garðlagið sést fyrir vestan og norðan tóftirnar. Það er um 1,5 m á breidd, 0,3 m á hæð, tæplega 100 m langt og gróið. Hvergi glittir í grjót eða sjást dyr á því. Garðlagið hefur verið hlaðið til norðurs frá móbergsholtinu, sveigt til austurs við náttúrulegt vik og legið að tóft A. Það eru miklar líkur á því að garðlagið hafi afmarkað mun stærra svæði en nú sést en það er nú horfið, að öllum líkindum vegna uppblásturs sem hefur verið á svæðinu.

Hættumat: engin hætta

RA-307:031 tóft

Tóft 031, horft til suðvesturs

63°51.170N 20°22.509V

Sigin tóft er á allháum jarðvegsbakka um 1,5 km norðaustan við bæ 001.

Á bakkannum er þýft og grasi gróið. Neðan við bakkann er flatlent og mýrlent svæði að ánni. Tóftin er mjög hlaupin í þúfur, er um 13x5 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Hún er líklega torfhlaðin og skiptist í tvö hólf. Op er á tóftinni í vesturhorni. Hólf I er í suðvesturenda. Það er lítið, um 2x1 m að stærð, snýr

suðaustur-norðvestur. Op er á því til norðvesturs. Hólf II er um 6x2 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Op er á því til suðvesturs. Mesta hleðsluhæð er um 0,4 m. Óvíst er hvaða hlutverki tóftin hefur gegnt en mögulega er þetta stekkur.

Hættumat: engin hætta

RA-307:032 þúst

63°50.490N 20°23.252V

Samkvæmt Boga Thorarensen, heimildamanni, kom í ljós torf og hleðslur af litlum kofa þegar Ari Árnason, bóndi á Helluvaði, var að rækta tún, um 150 m norðvestan við bæ 001. Þar sést nú óljós þúst.

Í túnjaðri, um 15 m norðan við afleggjara heim að bæ.

Þústin er varla greinanleg, um 4 m í þvermál og um 0,1 m á hæð. Kofi þessi hefur verið utan gamla túnsins og ekki er vitað hvaða hlutverki hann gegndi.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-307:033 heimild um beitarhús

63°50.707N 20°23.539V

Að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns, voru beitarhús um 600 m norðan við bæ 001 og um 550 m norðvestan við Hlöðuhól 009. Talað var um "að fara út við tóft" áður fyrr. Núna stendur braggi á svipuðum slóðum og fjárhúsin voru. Telja má líklegt að fjárhúsinu hafi verið raskað þegar bragginn var reistur.

Þar sem beitarhúsin voru er nú slétt, grasivaxið tún. Sunnan við braggann vex arfi.

Engin ummerki beitarhúsanna sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-307b Gröf

30 hdr. 1711, Gröf aðeins 20 hdr., Kóngspartur aðeins 5 hdr. JÁM I, 267. "Bærinn Gröf stóð í Grafarnesi við Hróarslæk, suðvestan undir öldu, sem Bjalli heitir. Gröf finnst fyrst nefnd í máldaga Oddakirkju frá 1270 [DI II, 86-88], en 1799 lagðist jörðin í eyði." VS: Rangvellingabók, 124. 1524: Ögmundur biskup fær Eiríki Torfasyni til fullrar eignar 15 hndr í Gröf fyrir jörðina Grafarbakka í Hrunamannahreppi. DI IX, 204. Jörðin átti skógarítak í Grafartorfu í Næfurholtslandi, og engjateig í Sökkum í Þykkvabæjarlandi. JÁM I, 268 "Um eigendur er það að segja að fyrir 1528 eignaðist Skálholtsstóll hálfa Gröf, því það ár skipti Ögmundur biskup Pálsson við Eirík Torfason í Klofa á þeim hluta og Grafarbakka í Ytriheppi. Árið 1592 var konungur orðinn eigandi að hluta Grafar. Næsti eigandi jarðarinnar sem þekktist var Sigurður Hákonarson á Breiðabólstað í Ölfusi sem átti 20 hundruð í jörðinni, en það voru 2/3 hlutar hellar. Helming þess, 10 hundruð, gaf hann 20. október 1662 Þorsteini Þorsteinssyni í Krýsuvík, kona Ólafs Þorleifssonar á Gauksstöðum í Garði var 1695 eigandi 10 hundraða í Gröf, en systir hennar Sesselja á þá 5 hundruð í sömu jörðu. Hinn hluti bændaeignarinnar í Gröf, 10 hundruð, er þá þegn Sólveigar Jonsdóttur konu Sæmundar Magnússonar á Hóli í Bolungavík, en 5 hundruð í nefndir jörðu eru þá í eign konungs." VS: Rangvellingabók, 124. "Land Grafar er að hálfa gróid, mýrlent nes við Hróarslæk (Grafarnes), og að hálfa örfoka sandur, nú að hluta græddur upp, en að hluta nytjaður sem grænfóðursakur." SB V, 53

1711: "Á engjar ber Hróarslækur grjót, aur og mold, og spillir þeim eftir hendi. Högum spillir blástur." JÁM I, 268

RA-307b:001 Gröf bæjarhóll bústaður

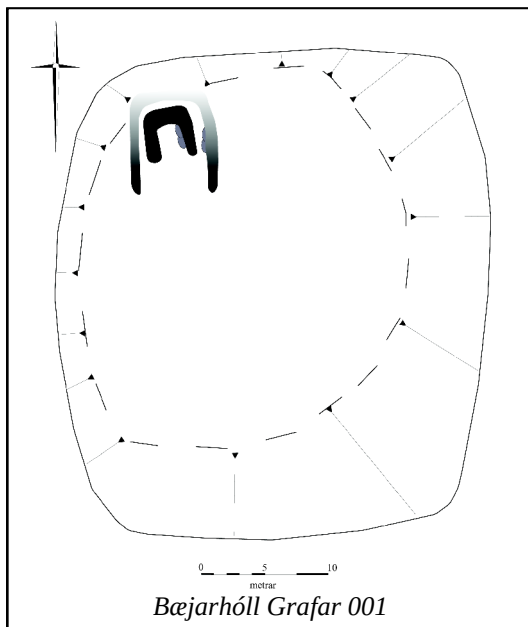
63°50.045N 20°18.934V

Bæjarhóll Grafar 001, horft til norðurs

Tóft á bæjarhól 001, horft til norðausturs

Bæjarhóll Grafar 001

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín frá 1711 segir: " Jarðardýrleiki xxv hdr.Gröf er ekki nema xx hdr. Kóngsparturinn þar í var aldri nema v hdr....Skógarítak lítið á jörðin í Næfurholtslandi, kallað Grafartorfa, er að nokkru gagni til eldingar, til kolgjörðar valla, jafnvel ekki. Engjateig í Sökkum í Þykkvabæjarlandi ... Á engjar ber Hróarslækur grjót, aur og mold, og spillir þeim eftir hendinni. Högum spillir blástur. Hætt er peningi fyrir dýjum og deyr þar tíðum." Í Rangvellingabók stendur: "Bærinn Gröf stóð í Grafarnesi við Hróarslæk, suðvestan undir öldu sem Bjalli heitir. Gröf finnst fyrst nefnd í máldaga Oddakirkju frá 1270, en 1799 lagðist jörðin í eyði." "Landið meðfram læknum [Hróarslæknum] heitir einu nafni Grafarnes, því þar var áður sérstakt býli, sem hét Gröf," segir í örnefnalýsingu. Gröf stóð suðvestan undir Bjallanum í allmiklum gilhvammi. Þar eru nú rústir býlisins uppi á hól. Hóllinn er um 1,1 km norðaustur frá afleggjaranum að veiðihúsunum við Hróarslæk og um 315 m NNV við Orrustuhól 006.

Hóllinn er í grasvöxnum gilhvammi undir grónu felli. Fast austan við rennur lækjarspræna úr hvamminum og niður í mýrina sunnan við.

Vigfús Guðmundsson lýsir bæjarstæðinu í grein sinni í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1951-52. Þar segir: "Bærinn var 3-4 km ofar en Litli Oddi [308:014], nærri Hróarslæk, og stóð á litlum hálsrana, sv. undir endanum á langri öldu: Bjallanum í Grafarnesi. Gróid er alveg yfir rústirnar og þar í kring, svo að ekki sér móta fyrir bæjartóttum eða öðru en nýlegri kofatótt.[...] Kofatóttin, sem nefnd er fyrr á bæjarstæði Grafar, er eftir Bjarna Árnason, er lengi bjó í Króki í Gaulverjabæjarsókn. Reif hann upp grjót mikið úr rústunum, en það hefir verið

flutt langt að og ætlaði hann að byggja þarna nýbýli 1882-83, en hætti við það og seldi grjótið." Hóllinn er um 35x30 m stór, snýr norður-suður. Hann er hæstur um 2 m. Hóllinn er flatur í toppinn en mjög þýfður. Í norðvestur-horni hans er tóft og mikið aðflutt grjót á stangli. Tóftin er um 8x7 m stór, snýr norður-suður. Hleðslur hennar eru hæstar um 0,6 m. Hún er einföld, opin til suðurs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1951-1952, 154-156; JÁM I, 267-8; VS, Rangvellingabók, 124; Ö-Vestri-Kirkjubær og Strönd, 3

RA-307b:002 gripir

1868: "MELLULÁS-LYKILL (?) úr bronzi; hann er með ferstrendu gati fremst á pípunni, til að þrýsta saman mullunum á standinum, og 4 skörðum, hérumbil jafnstórum, utan í randirnar að framan, sem aptur virðist vera gjört til að þrýsta sundur öðrum mellum innan í lásnum. ... Þessi lykill fannst á söndunum vestanvert við Grafarnes, eyðijörð á Rángárvöllum." Hvar þessi lykill fannst nákvæmlega er ekki vitað og því ekki hægt að staðsetja fundarstaðinn.

Heimildir: Skýrsla FÍ II, 83

RA-307b:003 heimild um draug

Í bók Helga Hannessonar, Þykkuskinna, segir: "Sagt er að fyrir langalöngu hafi barn verið borðið út í Gröf og líkið huslað í lind eða dýi, en hvorutveggja er þar til að dreifa. Við syðri túnjaðar eru botnlaus dý, en norðan og vestan túns vatnsmiklar uppsprettulindir. Mælt er að við þá mestu þeirra væri barnslíkið grafið," Þessi dý og vatnsmiklu uppsprettur eru nú horfnar að mestu leyti og því ekki vitað hvar þessi draugur átti að hafa verið.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: HH: Þykkuskinna, 96

RA-307b:004 þúst útihús

63°50.065N 20°18.894V

Um 50 m norðaustan við bæ 001 og rúmum 250 m norðan við garðlag 010 er þúst í gamla túni bæjarins.

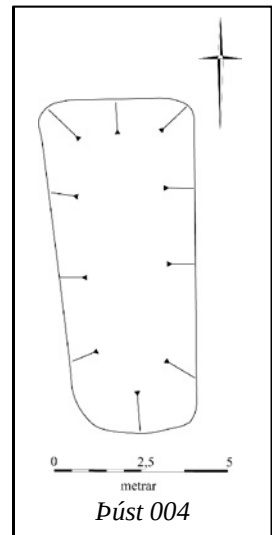
Þústin er á þýfðu, grasivöxnu svæði.

Þústin er um 10x4 m stór og snýr norður-suður. Hæst eru veggir hennar um 1 m á hæð. Ekkert skýrt tóftarlag er á henni né greinilegar hleðslur. Þústin er þó ugglaut mannaverk, eflaust leifar útihúss frá Gröf.

Hættumat: engin hætta

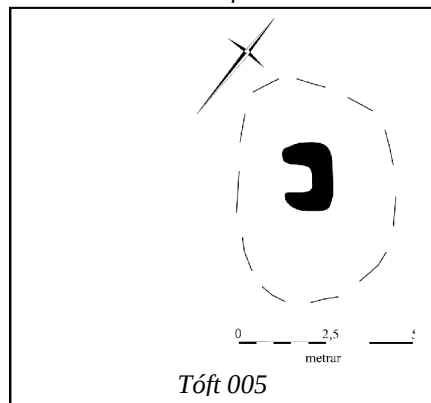

Þúst 004, horft til norðurs

Þúst 004

RA-307b:005 Kofahólar tóft smalakofi

Tóft 005

Tóft 005 horft til ASA

63°50.015N 20°18.375V

"Upp af Efstaskurði [sjá 277:023] heitir Tungustykki og vestur af því Kofahólar, suður af þeim Kofamýri, en norðan við þá Kofaflóð ..," segir í örnefnalýsingu Vestri-Kirkjubæjar. Tóftin er um 160 m austan við tóft 008 og um 460 m ASA við bæ 001.

Tóftin er á grónu holti, umhverfis er blaut mýri.

Tóftin er á um 5x4 m stórum hól sem snýr norðvestur-suðaustur. Hann er um 0,8 m hár og nokkuð þýfður. Sjálf tóftin er um 1x1 m stór, opin til vesturs. Hleðslur hennar eru hæstar um 0,3 m. Líklega er tóftin gamall smalakofi. Hvergi sér í grjóti í hleðslum tóftarinnar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Vestri-Kirkjubær og Strönd, 3

RA-307b:006 Orrustuhóll örnefni

63°49.927N 20°18.659V

"Þá [eftir 005] Grafarlækur og vestan við hann Hólamýri, í henni miðri er hóll, sem heitir Orrustuhóll," segir í

örnefnalýsingu. Orrustuhóll er um 175 m suðvestan við tóft 008 og um 315 m suðaustan við bæ 001. Hann er allhár melhóll, umkringdur mýri.

Hóllinn er ílangur, snýr austur-vestur um 4 m hár. Engar sögur fylgja örnefninu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Vestri-Kirkjubær og Strönd, 3

RA-307b:007 Tröllkonugil örnefni tröllabústaður

63°50.117N 20°19.704V

Tröllkonugil, horft til suðurs

"Syðst í Grafarnesi er stórt og djúpt móbergsgil sem heitir Tröllkonugil," segir í örnefnalýsingu. Tröllkonugil er um 630 m vestan við bæ 001, um 950 m norðan við tóft 013. Norðurendi þess er um 130 m sunnan við þjóðveg að Gunnarsholti RA-303.

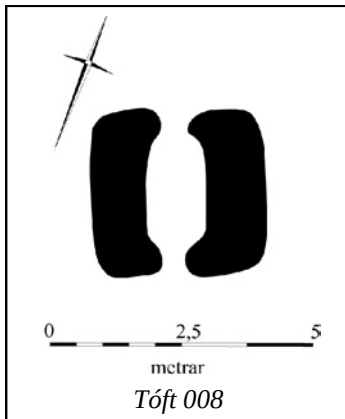
Gilið er allstórt og djúpt, ógróið. Það liggur úr vestri í sveig til norðurs. Suðaustan við það eru sléttuð tún.

Bogi Thorarensen, heimildamaður, þekkti engar sögur af Tröllkonugili.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Vestri-Kirkjubær og Strönd, 3-4

RA-307b:008 tóft

Tóft 008, horft til NNV

suðurvegg. Hér hefur hugsanlega verið einhvers konar kofi, smala- eða veiðikofi eða jafnvel heystæði.

63°49.986N 20°18.494V

Einföld tóft er í Grafarnesi, um 380 m suðaustan við bæ 001 og um 110 m vestan við smalakofatóft 005.

Tóftin er á þýfðum mel sem teygir sig til norðurs. Í aðrar áttir er mýri.

Tóftin er um 3x3 m stór. Hleðslur hennar eru um 0,4 m háar, hvergi sér í grjóti í þeim. Tóftin er einföld með opi á miðjum norður- og miðjum

Hættumat: engin hætta

RA-307b:009 garðlag

63°49.959N 20°18.631V

Garðlag liggur frá Orrustuhól 006 til norðaustur út í mýrina. Það er um 300 m suðvestan við bæ 001.

Garðlagið liggur yfir blauta mýri.

Garðlagið er alls um 30 m langt, rofið á um 0,5 m bili af mýrarsprænu. Það er um 0,6 m hátt og um 1 m breitt. Garðlagið hefur hugsanlega verið brú frá Orrustuhól yfir blautasta hluta mýrarinnar til norðausturs en einnig má vera að það hafi verið hlaðið til að stjórna flæði vatns í mýrinni.

Hættumat: engin hætta

Garðlag 009, horft til vesturs

RA-307b:010 garðlag

63°49.923N 20°18.845V

Garðlag liggur fast VNV við Orrustuhól 006 til ASA.

Garðlagið liggur þvert á mýrarspildu á milli tveggja melhóla.

Garðlagið er alls um 20 m langt og snýr VNV-ASA. Það er um 0,6 m hátt og um 0,5 m breitt. Hlutverk þess er ekki þekkt en hugsanlega hefur það þjónað sem brú á milli holtanna en mýrin er mjög blaut á þessum slóðum. Einnig má vera að hleðslan hafi verið gerð til að stjórna flæði mýrarspræunnar sem rennur á milli þeirra.

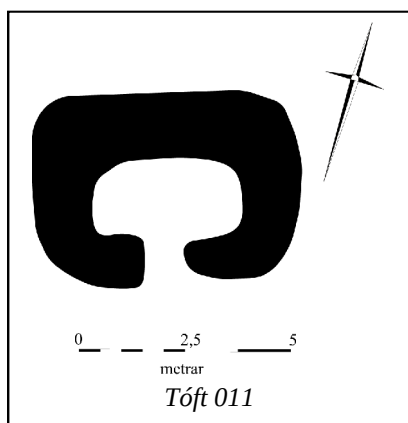
Hættumat: hætta, vegna rofs

RA-307b:011 tóft sæluhús

63°49.746N 20°18.684V

Tóft er í Grafarnesi, um 600 m sunnan við bæ 001 og um 340 m sunnan við Orrustuhól 006. Hún er um 35 m norðvestan við Hróarslæk.

Tóftin er á smáþýfðum mosa- og lyngivöxnum mel sem nær suður að læknum. Í aðrar áttir er mýri.

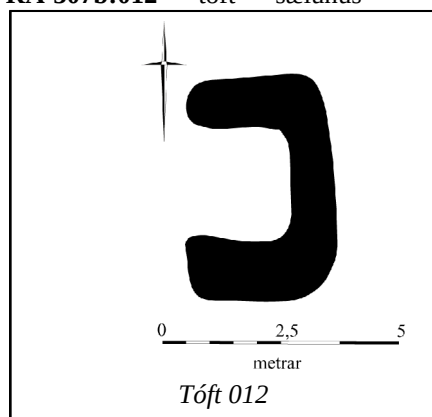

Tóft 011, horft til norðurs

Tóftin er um 6x4 m stór og hún snýr austur-vestur. Tóftin er einföld með opi á miðjum suðurvegg. Hleðslur tóftarinnar eru grónar og hvergi sér í grjóti í þeim. Þær eru hæstar um 0,4 m. Hlutverk tóftarinnar er ekki þekkt en nálægð hennar við Hróarslæk bendir til að hún sé líklega af veiðikofa.

Hættumat: engin hætta

RA-307b:012 tóft sæluhús

Tóft 012, horft til austurs

63°49.699N 20°18.954V

Tóft er í Grafarnesi um 240 m vestan við tóft 011 og tæpum 650 m sunnan við bæ 001. Hún er um 50 m norðan við Hróarslæk.

Tóftin er í þýfðum móa, fast vestan í hólrana, umhverfis er mýri.

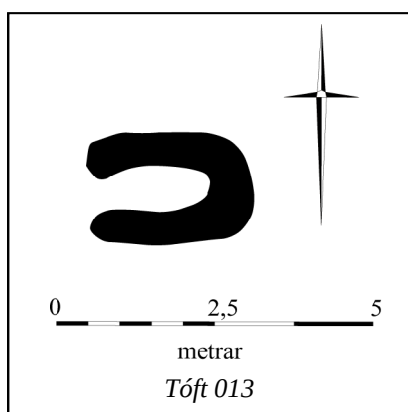
Tóftin er um 4x3 m stór og snýr norður-suður. Hún er opin til vesturs.

Hleðslur tóftarinnar eru hæstar um 0,6 m, hvergi sér í grjóti í þeim. Hlutverk tóftarinnar er ekki þekkt en nálægð hennar við Hróarslæk

bendir til að hún sé líklega af veiðikofa.

Hættumat: engin hætta

RA-307b:013 tóft

Tóft 013, horft til austurs

63°49.609N 20°19.681V

Tóft er um 620 m vestan við tóft 012 og um 30 m norðan við Hróarslæk, þar sem hann rennur í bugðu til norðurs. Hún er um 1 km suðvestan við bæ 001.

Tóftin er á mosavöxnum, þýfðum mel.

Tóftin er aðeins um 2x1 m stór og snýr austur-vestur. Op er í suðvesturhorni hennar.

Hleðslur hennar eru hæstar um 0,25 m, hvergi sér í grjóti í þeim. Hlutverk tóftarinnar er ekki þekkt. Hér hefur hugsanlega verið lítill smala- eða veiðikofi eða jafnvel heystæði.

Hættumat: engin hætta

RA-307b:014 tóft útihús

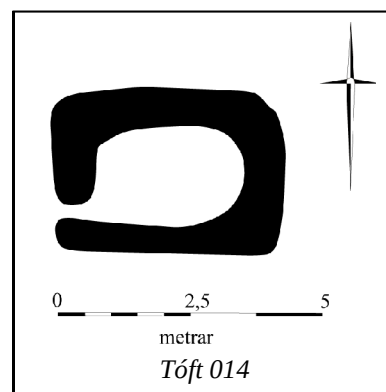
63°50.004N 20°19.024V
Einföld tóft er í túninu á Gröf, um 110 m suðvestan við bæ 001 og um 330 m norðvestan við Orrustuhól 006.

Tóftin er fast vestan og norðan við læk sem hér rennur í gegnum túnið, á þýfðu grasivöxnu svæði. Norðar er mýri.

Tóftin er um 4x3 m stór og snýr

Tóft 014, horft til norðausturs

austur-vestur. Hún er einföld. Ekki er ljóst hvar op hefur verið á tóftinni þar sem hún er að nokkru leyti hlaupin í þúfur. Líklega hafa þær verið í suðvestur-horni hennar. Hleðslur tóftarinnar eru hæstar um 0,4 m, hvergi sér í grjóti í þeim. Hlutverk tóftarinnar er ekki þekkt en fjarlægð hennar frá bæ 001 bendir til að hér hafi verið útihús frá býlinu.

Hættumat: engin hætta

RA-307b:015 garðlag túngarður

63°50.016N 20°18.962V

Garðlag liggur austur-vestur, 10 m sunnan við bæ 001 og það er líklega síðustu leifar túngarðs býlisins.

Garðlagið liggur í þýfðum móa.

Vesturendi garðlagsins er um 10 m sunnan við hólinn. Þaðan liggur það um 40 m til austurs. Þar er það um 50 m sunnan við hólinn. Á báðum endum hverfur það í þýfi. Garðlagið er um 0,3 m hátt og um 0,4 m breitt. Það er eingöngu hlaðið úr torfi.

Hættumat: engin hætta

Túngarður 015, horft til SSV

RA-307b:016 gata leið

63°49.596N 20°19.100V

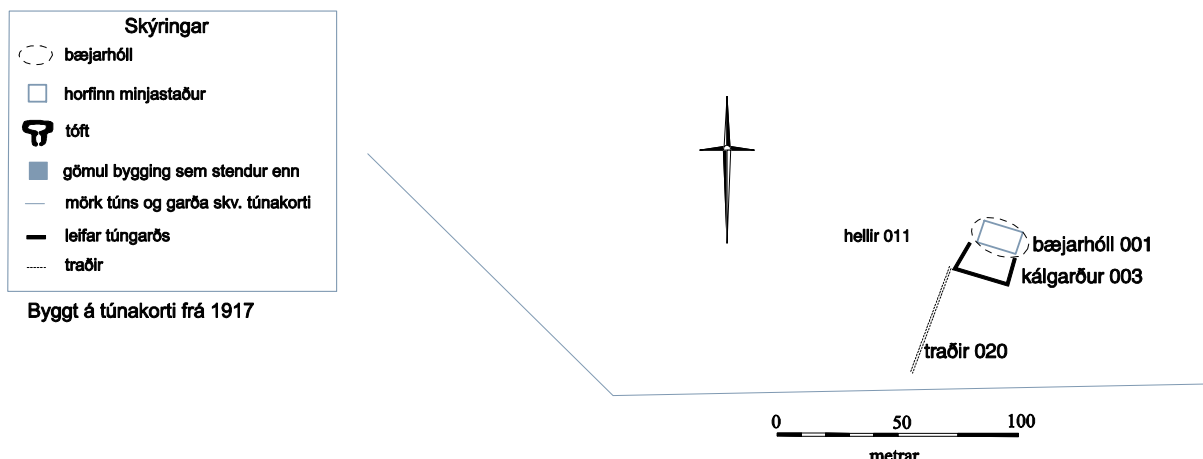
Grónar götur sjást meðfram Hróarslæk í landi Grafar, um 840 m suðvestan við Gröf 307b:001.

Grasi grónir árbakkar sunnan og vestan við mýrlendi.

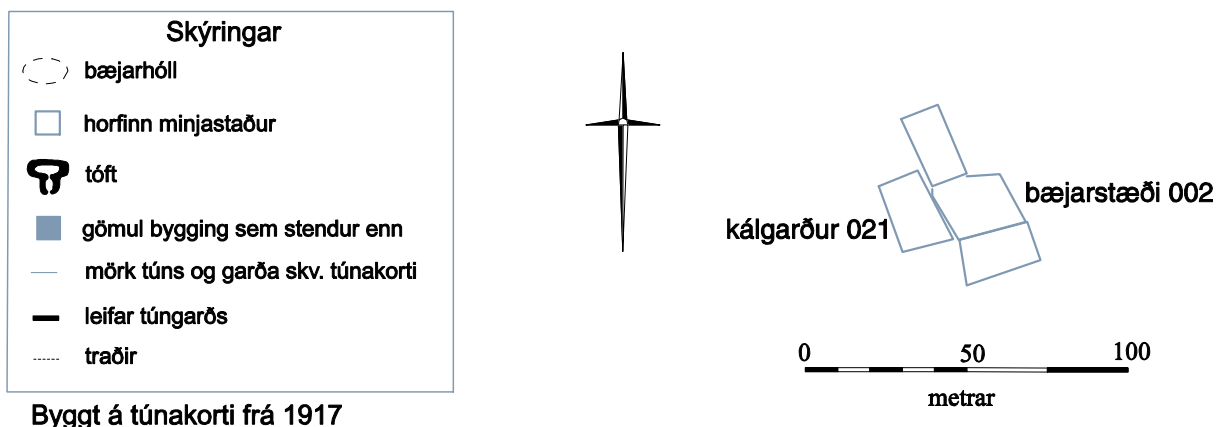
Göturnar sáust yfir Hróarslæk frá landi Varmadals RA-309 á tveimur stöðum, við Grafarvað 309:013 og Hofsvað 309:014. Göturnar eru á um 5 m breiðu svæði, 5-10 götur. Göturnar eru nokkuð óljósar og grónar. Ekki var farið nógu nærri þeim til að geta gefið nánari lýsingu á þeim. Ekki er víst á hvaða leið göturnar eru.

Hættumat: engin hætta

Túnakort fyrir Gaddstaði

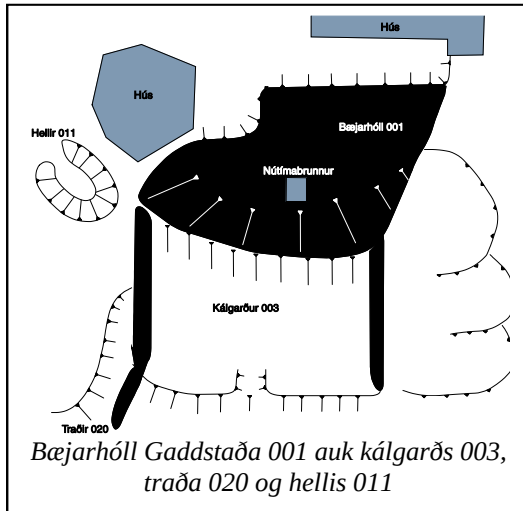
Túnakort fyrir Gaddstaði

RA-308 Gaddstaðir

15 hdr. 1711. JÁM I, 266. "Bærinn Gaddstaðir finnst fyrst nefndur í máldaga Oddakirkju 1270. Þar er hann nefndur Gauksstaðir, það er Gauksstaðir, en nafnið Gaddastaðir kemur fyrst fyrir í Vilkinsmáldaga Oddakirkju frá 1397. ... Fyrsti eigandi Gaddstaða sem þekktist var Hákon Bjarnason í Haga í Holtum sem seldi jörðina með samþykki konu sinnar, Ragnheiðar Snæbjörnsdóttur, Brynjólfi Sveinssyni biskupi í Skálholti árið 1652. Vigfús Gíslason á Hofi á Höfðaströnd eignaðist hálfa Gaddastaði og seldi þá 14. júní 1693 séra Bjarna Hallgrímssyni í Odda, sem er eigandi þessa hluta jarðarinnar 1695." VS: Rangvellingabók, 105. Hb telur nafnið Gaddastaðir eigi að halda sér en hann telur að Gauksstaðir sé eflaust elsta nafnið. H Þ: "Rannsókn og leiðrjettingar ..." Árbók 1923, 19. Jörðin á engjateig í Bjólulandi. JÁM I, 267. "Gaddstaðir lögðust í eyði 1957 og er nú hluti jarðarinnar kominn undir hús á Hellukauptúni. Land Gaddastaða er að nokkrum hluta vallendisgrundir meðfram Ytri-Rangá en verulegur hluti þess er annars örfoka sandur." SB V, 48. Þorpið Hella er að mestu leyti byggt í landi Gaddastaða.

Jarðamat 1849: "Tún góð en liggja fyrir sandgáangi. Engjar reytingssamar af landi til hagabeitar. Skikar einir eftir." VS: Rangvellingabók, 107. Jarðamat 1884: "Bæjar og túnstæði svo að segja af vegna sandágangs og hvergi óhultur staður fyrir það í landareigninni. Nes við Rangá ytri útnorður af bænum ennþá lítt skemmt. - Óskemmd engjaskák í Hrafnótftarlandi. - Hagaskák vestur með Rangá ennþá lítt skemmd, lítill haghólmi í Rangá (Gaddstaðarey), óskemmdur grasblettir suður við Selalæk og vestur á sandi eru rótlaust sauðkropp á sumardegð." VS: Rangvellingabók, 107. 1917: Tún 2,3 ha, þar af 2 ha slétt, garðar 1009 m². Fasteignamat 1940. "Tún: 2/3 vélfært, annað greiðfært. Engjar. Reitingssamar, þýfðar. beitoland: Að mestu vallendi og örfoka sandur. Fremur lítið beitoland, en sæmilegt til beitar. Ókostir: Nokkur ágangur. Beitoland mjög eytt af sandfoki." VS: Rangvellingabók, 107

Bæjarhóll Gaddstaða 001, horft til suðvesturs

"Bærinn á Gaddstöðum var árið 1896 fluttur á slétta grund vestur að Ytri-Rangá [002]. Áður stóð hann á lágum ás, um 200-300 metrum sunnar. Hús stóð á gamla bæjarstæðinu langt fram á þessa öld," segir í Sunnlenskum byggðum. "Suður á Hrygg stendur bærinn Gömlu-Gaddastaðir. Þar var áður Gaddastaðabærinn, en áðurnefndir smáhólar eru þar í túninu," segir í örnefnalýsingu. Bæjarhóllinn er bak við hús nr. 6 og 8 við Freyvang í þéttbýlinu á Hellu. Hann er vestarlega á allháum ás.

Framkvæmdir vegna bygginga húsa næst hólnum hafa raskað honum töluvert og hefur nýlegur brunnur verið settur inn í miðjan hólinn. Hóllinn er grösugur. Niður af honum hallar til suðurs þar sem kálgarður 003 er, fast við hólinn. Íbúabyggð þrengir einnig að hólnum að sunnanverðu en þeim megin er kálgarðurinn á milli byggðar og bæjarhóls.

Bæjarhóllinn er um 22x13 að stærð, snýr austur-vestur. Hann er um 3 m á hæð þar sem hann er hæstur. Hafa ber í huga að mikið rask hefur orðið á hólnum og lögun hans mikið breyst ef að líkum lætur. Ekki sjást leifar mannvirkja á hólnum.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 48; Ö-Gaddstaðir, 1

RA-308:002 Gaddstaðir bæjarstæði bústaður

65°50.242N 20°24.008V

"Bærinn á Gaddstöðum var árið 1896 fluttur á slétta grund vestur við Ytri-Rangá. Áður [001] stóð hann á lágum ás, um 200-300 metrum sunnar. Hús stóð á gamla bæjarstæðinu langt fram á þessa öld," segir í Sunnlenskum byggðum. "Suður á Hrygg stendur bærinn Gömlu-Gaddastaðir [001]. Þar var áður Gaddastaðabærinn, en áðurnefndir smáhólar eru þar í túninu," segir í örnefnalýsingu. Þar sem seinni bærinn á Gaddstöðum stóð eru nú einbýlishús nr. 1 og 3 við götuna Útskála í þéttbýlinu á Hellu. Bærinn stóð líklega þar sem íbúðarhúsin standa nú (2009) og náði að hluta til undir leikskóla sem stendur við Útskála 2. Samkvæmt túnakorti frá 1917 voru tveir kálgarðar sambyggðir bæjarhúsunum, austan og vestan við þau.

Þar sem bæjarstæðið var eru nú tvö einbýlishús, garðar umhverfis þau og malbikuð gata.

Engin ummerki bæjarins sjást á yfirborði.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 48; Ö-Gaddstaðir, 1; Túnakort 1917

RA-308:003 gerði kálgarður

63°50.050N 20°23.757V

Kálgarður 003, horft til vesturs

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var kálgarður fast sunnan við bæ 001. Kálgarðurinn er enn vel sýnilegur og er hann fast sunnan við bæjarhólinn.

Kálgarðurinn er vestast á allháum ás, vel grösugum.

Kálgarðurinn snýr mót suðri. Hann er um 20x15 m að stærð, snýr austur-vestur. Austur- og vesturveggir eru um 1 m á breidd og vesturveggur er hæstur um 1,2 m á hæð. Suðurveggur er nú aðeins kantur og ekki sést norðurveggur. Rof er í suðurvegg, um 2,5 m breitt, og hefur þar ef til vill verið op inn í garðinn.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-308:004 hellir fjárskýli

63°50.101N 20°23.827V

Hellir 004, horft til suðausturs

"Á Gaddstöðum voru tveir hellar [sjá einnig 005], nú að einhverju leyti niður fallnir," segir í Sunnlenskum byggðum. Í bókinni Manngerðir hellar segir: "Matthías Þórðarson lýsir tveim hellum sem voru uppi standandi þegar hann kom þar árið 1917. Hvorugur þeirra var þá í notkun. Annar var skammt frá bænum, um 5 m langur og 2,5 á breidd með gördum beggja vegna. Þar voru nokkur fangamörk og ártölin 1779, 1891 og auk þess búmerki. Hinn [005] var fullur af mold og hafði áður verið fyrir lömb. Báðir þessir hellar eru nú týndir." Annar hellirinn er á grasivöxnu útivistarsvæði milli gatnanna Freyvangs og Þingskála í þéttbýlinu á Hellu að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns. Þar er hellirinn í suðausturhorni svæðisins, í brekku sem hallar til vesturs. Hellirinn er um 300 m sunnan við bæ 002 og um 400 SSV við helli 017.

Hellirinn er í grasivaxinni og sléttri brekkubrún.

FRIÐLÝSTAR FORNMINJAR. Í Friðlýsingarskrá segir: "Hellar tveir manngjörvir í útsuður og landsuður frá bænum [001], ekki fjarri." Hellirinn er nú hruninn og ekki hægt að geta sér til um stærð hans. Það mótar þó enn fyrir opi hellisins sem hefur verið í norðurbrún hólbarðs

sem hér hlykkjast austur-vestur. Þar er dæld, um 6x2 m að stærð og snýr austur-vestur. Þetta er að öllum líkindum hellirinn sem Matthías lýsir hér að ofan.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 13; Manngerðir hellar, 216; ÁG: Friðlýsingarskrá, 66

RA-308:005 heimild um fjárskýli

63°50.142N 20°23.741V

"Á Gaddstöðum voru tveir hellar [004], nú að einhverju leyti niður fallnir," segir í Sunnlenskum byggðum. Í bókinni Manngerðir hellar segir: "Matthías Þórðarson lýsir tveim hellum sem voru uppi standandi þegar hann kom þar árið 1917. Hvorugur þerra var þá í notkun. Annar [004] var skammt frá bænum, um 5 m langur og 2,5 á breidd með gördum beggja vegna. Þar voru nokkur fangamörk og ártölin 1779, 1891 og auk þess búmerki. Hinn var fullur af mold og hafði áður verið fyrir lömb. Báðir þessir hellar eru nú týndir,." Hellirinn var í brekku bak við bílskúrinn að Heiðvangi 4 í þéttbýlinu á Hellu að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns. Hellirinn var um 300 m suðvestan við bæ 002 og um 100 m norðaustan við helli 004. Bílskúrinn stendur fast vestan við bratta brekku og hefur hellirinn verið þar.

Þar sem hellirinn var er nú gróin brekka. Þar eru tré, blóm og runnar.

FRIÐLÝSTAR FORNMINJAR. Í Friðlýsingarskrá segir: "Hellar tveir manngjörvir í útsuður og landsuður frá bænum [001], ekki fjarri,." Engin ummerki hellisins sjást á yfirborði.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: SB V, 13; Manngerðir hellar, 216; ÁG: Friðlýsingarskrá, 66

RA-308:006 Náthagi heimild um náthaga

"Norðan við bæinn [001] liggur Breiðiteigur að Helluvaðslandi. Nær ánni er Náthagi," segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað nákvæmlega hvar náthaginn var eða hvernig hann var afmarkaður.

Öll ummerki náthagans eru nú horfin inn í íbúðabyggð á Hellu.

Engin ummerki náthagans sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-308:007 Huldukonuhóll heimild um huldufólksbústað

63°50.310N 20°23.923V

Huldukonuhóll 007, horft til suðausturs

"Heim undir bænum [001] er stór hól, Huldukonuhóll. Hann liggur að Dælum ..., " segir í örnefnalýsingu. Huldukonuhóll er um 140 m norðaustan við bæ 002 og tæpum 700 m NNA við helli 017. Hliðar hólsins eru mjög brattar. Hóllinn er nú inni í miðjum Hellukaupstað, við götuna Hólavang.

Huldukonuhóll er á grasivaxinni lóð inni í miðju íbúðahverfi.

"Halldór bóndi, sem nú býr þar, þótti laginn við að hjálpa skepnum við ýmsum kvillum. Eitt sinn var komið til hans höltum hesti til lækninga og var hann á beit uppi á Huldukonuhól. Gestkomandi var þá á Gaddstöðum gömul kona, er Sigríður hét. Halldór er úti staddur og annar maður með honum, og sjá þeir báðir, að Sigríður þessi er að huga að fæti hestsins, þeir þekktu hana á fatnaði hennar, en voru of

fjarri til að þekkja hana á annan veg. Þeir fara nú inn litlu síðar og spyr Halldór konu sína, hvernig Siggú gömlu hafi litizt á hestinn. En hún sagði, að Sigríður hefði alls ekki stigið færi út úr bænum á þessum tíma. Var nú hugað að hestinum og kringum hólans, en enginn maður sást. En hestinum batnaði mjög skjótt. Nafn hólans mun þó miklu eldra en þessi frásaga," segir í örnefnalýsingu. Hóllinn er um 20 m í þvermál, um 8 m á hæð og grasivaxinn. Hliðar hólans eru brattar og hvergi glittir í grjót. Ofan á hólnum eru nú (2009) steypar undirstöður flaggstangar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Gaddstaðir, 3

RA-308:008 *Gamlavað* örnefni vað

63°50.397N 20°24.084V

Í örnefnaskrá eftir ókunnan skrásetjara er talið upp örnefnið Gamlavað en engin nánari lýsing gefin á staðsetningu þess. Bogi Thorarensen, heimildamaður, taldi líklegt að Gamlavað hefði verið á svipuðum slóðum og ferja 009. Þar er nú (2009) gistihús og handverkstæði, um 690 m norðan við bæ 001. Um Gamlavað lá að öllum líkindum leið 661:020, alfaraleið um Rangárvelli.

Meint vað er við lágan árbakkann á mótis við gróna eyri sem er laus frá landi vestan við ána. Á þessum slóðum er áin breið og lygn og ekki ýkja djúp.

Engin ummerki um vaðið sjást á vettvangi.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Gaddstaðir, ókunnur skrásetjari, 1

RA-308:009 frásögn ferja

63°50.439N 20°24.088V

Samkvæmt Boga Thorarensen, heimildamanni, var ferjað yfir Ytri- Rangá nokkru austar en núverandi þjóðvegur liggur. Ferjan var um 370 m norðan við bæ 002 og um 270 m norðan við Huldukonuhól 007. Ferjan var þar sem nú (2009) er handverkshús (Hekla), við götuna Þrúðvang á Hellu.

Ytri-Rangá er um 70 m breið og lygn þar sem ferjað var. Norðurbakkar árinna eru um 10 m háir og brattir en malarplan er á suðurbakkanum.

Engin ummerki ferjunnar sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-308:010 *Markhóll* varða landamerki

63°49.657N 20°20.975V

Samkvæmt landsmerkjaskrá Gaddstaða frá 1921, sem birtist í Rangvellingabók, var varða á Markhól. Markhóll er um 3,4 km suðaustur af bæ 001.

Markhóll er hár sand- og malarhóll, samtengdur blásinni móbergsbrún sem er meðfram Hróarslæk. Nær læknum til suðausturs eru marflatar mýrar.

Ekki sjást nein ummerki um vörðu á Markhól og hefur grjótið úr henni líklega verið notað í girðingar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 107

RA-308:011 hellir

63°50.054N 20°23.789V

Hellir 011, horft til austurs

Í bókinni Manngerðir hellar segir: "Þegar verið var að grafa fyrir grunni nýs íbúðarhúss að Freyvangi 6 á Hellu á Rangárvöllum þann 3. júlí 1991 fannst áður óþekktur hellir." Hellirinn er fast suðvestan undir verönd á húsi nr. 6 við Freyvang í þéttbýlinu á Hellu. Hann er um 5 m vestan við bæjarhól 001.

Hellirinn er fast suðvestan við bæjarhól 001 og suðvestan við hellinn er opið, grösugt svæði.

Í bókinni Manngerðir hellar segir ennfremur: "Austast í húsgrunninum kom vélskóflan, sem notuð var við verkið, niður á hellisop í sandsteininum neðst í grunninum. Við nánari athugun kom í ljós að við hliðina á því var og annar inngangur og var hann grafinn út með skóflum. Það sem sjáanlegt er af hellinum er um 6,5 m langur gangur, víðast um 1 m á breidd en

um 1,6 m á hæð því talsvert af lausamold liggur á gólfinu. Gangurinn hefur í upphafi verið um 1,7 til 1,8 m á hæð og eða nokkurn veginn manngengur. Innst víkkar gangurinn út eins og þar hafi verið nokkru víðari hvelfing en erfitt er að gera sér grein fyrir því vegna þess að hún er full af mold sem annaðhvort hefur hrunið niður um innfall sem þar er innar eða þakið hefur gefið sig. Hellirinn er höggvinn í frekar linan sandstein og víða má sjá för eftir verkfærið sem notað hefur verið til að gera hellinn. Þessi för eru víða rétt eins og þau hafi verið gerð í gær og bendir það til að hellirinn hafi lítið verið notaður eftir að hann var gerður. Það sérkennilega við þennan helli eru munnarnir tveir sem á honum eru. Í nyrðri munanum eru 4 þrep en í þeim syðri, sem er með tveim

hlykkjum, eru tvö þrep og þar fyrir neðan dálítill stallur. Erfitt er að segja til um hversu gamall hellirinn er. Gamla bæjarstæðið á Gaddastöðum var á hólnum uppi yfir honum og hugsanlegt er að einhvern tíma hafi verið innangengt úr helli í bæ." Þar sem hellirinn fannst er djúp gróf inn í brekkuna við húsið að Freyvangi 6. Hún er um 4x2 m að stærð neðst og og snýr austur-vestur. Op er til vesturs. Grófin víkkar upp og er um 8x6 m að stærð efst. Hún er um 2 m á hæð. Ekki sést op inn í hellinn og hefur verið gengið snyrtilega frá öllu í kringum hann.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Manngerðir hellar, 216

RA-308:012 garðlag

63°50.092N 20°23.605V

Garðlag 012, horft til suðvesturs

Í landamerkjalyðingu Gaddstaða frá 1854, og birtist meðal annars í Rangvellingabók, segir: "Garðlag [013] það er byrjar vestur við Rangá og þar austur eftir fyrir sunnan veituna og það áfram fyrir hæð þá er bærinn stendur á, og í láginni sem Messulág heitir var garðlag og að því garðlagi var slegið af báðum óátalið á báðar síður." Garður liggur eftir Messulág frá bæ 001 og langleiðina að Helluvaði, suðvestur-norðaustur. Hann er fyrst greinilegur um 55 m suðaustan við bæ 001. Garðurinn er einnig í landi Helluvaðs en þar sem hann er að mestu í landi Gaddstaða er hann skráður undir þeirri jörð. Hann liggur þvert á landamerki milli Gaddstaða og Helluvaðs og er því ekki landamerki.

Garðlagið liggur neðst í brekku á ásnunum sem þar sem Gaddstaðir eru og er að mestu í landi þeirra. Er að hluta til innan

hrossabeitarhólfa.

Garðurinn liggur norðaustur-suðvestur. Hann er 460 m langur en um 140 m breitt rof er í honum um miðbikið. Garðurinn er víða um 0,6 m á breidd og 0,3 m á hæð. Ekki sést í hleðslur, líklega torfhláðinn. Ekki er ljóst hvaða hlutverki garðurinn hefur gegnt

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 106

RA-308:013 garðlag landamerki

63°50.282N 20°23.714V

Garðlag 013, horft til norðvesturs

Í landamerkjalyðingu Gaddstaða frá 1854, og birtist meðal annars í Rangvellingabók, segir: "Garðlag það er byrjar vestur við Rangá og þar austur eftir fyrir sunnan veituna og það áfram fyrir hæð þá er bærinn stendur á, og í láginni sem Messulág heitir var garðlag [012] og að því garðlagi var slegið af báðum óátalið á báðar síður." Garðurinn er um 395 m norðaustan við bæ 001.

Þar sem garðurinn liggur er óbyggt svæði í miðju þorpi Hellu. Þar er grasi vaxinn mói norðvestan undir allbrattri brekku sem liggur upp á ás þann er Gaddstaðir 001 voru á.

Garðurinn er vel greinilegur, er um 125 m á lengd, um 1 m á hæð og breidd. Hann er líklega torfhláðinn, ekki sést í grjóti. Garðurinn er algróinn en rof er komið í hann á nokkrum stöðum. Hann endar við íbúabyggð uppi á ásnunum.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 106

RA-308:014 Litli Oddi bæjarstæði býli

63°49.012N 20°23.107V

Í bók Vigfúsar Guðmundssonar, Saga Oddastaðar, segir: "Litli Oddi var hliðhalt að norðanverðu við Oddastað [RA-311], og skildi löndin Hróarslækur. Oddi sá, er þar milli og Rangár ytri. Bærinn hefur staðið laust norðan við lækinn, heldur nær Selalæk [RA-310] en Varmadal [RA-309], og lagst í eyði af sandfoki, mjög snemma á öldum." Litli Oddi var um 2 km norðan við bæ 001.

Hóllinn sem bærinn var á er fremur flatur að ofan en þar eru einnig lágar hæðir.

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar um eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1951-1952 segir: "Bærinn hefir staðið nokkuð langt frá sjálfum oddanum, nær læknum en ánni, og þó drjúgan kipp frá læknum uppi á hárrí brún, á sömu hæð og flatlendi þaðan norður eftir. Þaðan sýnist vera mjög líkt um línulengd að Varmadal og Selalæk [...]. Svo er fjörblásið þarna, að ekki sést örmull eftir af öskuleifum eða beinum öðrum teljandi en stórgripajöxum og jaxlabrotum. En miklar leifar eru þar af smágrjóti og hellublöðum, sem er útvelt og dreift um svæði 3 faðma frá austri til vesturs og um 25 faðma frá norðri til suðurs, auk þess sem nú er oltið ofan eftir brekkunni. [...] Þaðan mun líka komið byggingarefni (blágrýti og mósteinn) í fjárhúsrúst [019] (16x7 fet), sem byggð hefur verið á síðari öldum (frá Gaddsstöðum?) niðri á hrygg

á láglandinu nokkru austar. [...] Eigi verður nú séð móta fyrir leifum af fjósi og hlöðu eða heygarði nær bæjarstæðinu en fyrir austan næsta öldunef. Er það nokkru lengra en vanalegt er á fornaldar stórbýlum eða um 115 faðmar, og þykir mér þó þann veg líklegri, en að verið hafi annað býli. Er þar dreifar af smágrjóti sams konar og á bæjarstæðinu [...]. Í Rangvellingabók segir: "Samkvæmt Landnámabók nam Eilífur landnámsmaður bróðir Bjarnar í Svínhaga [RA-298] "Odda inn litla upp til Reyðarvatns [RA-289] og Víkingslækjar [skráður undir Þingskálum RA-300]", þar er svæðið milli Ytri-Rangár og Hróarslækjar, en ekki er þar greint frá bústað hans. Í arfsögum síðari alda er talið að bær er rústir sjást af á sandbrúninni drjúgan spöl frá mótum Hróarslækjar og Rangár, nokkru nær læknum, en ánni, í landi Gaddastaða hafi heitið Litlioddi og verið landnámsbærinn." Ekki sést til minja um Litla Odda en þar hefur allt blásið niður í svartan sand og er nú að mestu gróið yfir aftur uppi á allhárri hæð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Vigfús Guðmundsson: Saga Oddastaðar, 3; VS: Rangvellingabók, 276; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1951-1952, 152-154; ÍF I, 356

RA-308:015 mannabein legstaður 63°50.038N 20°23.859V

"Þjóðminjavörður rannsakaði hinn 25. júlí [1973] beinagrind sem komið hafði í ljós á Hellu, rétt hjá þar sem bærinn Gaddstaðir [001] stóð fyrrum. Þetta var heilleg beinagrind sem kom upp við jarðýtuvinnu; hafði líkið verið lagt á bakið en gripir fundust engir og virðist hér ekki um heiðið kuml að ræða," segir í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1973. Beinagrindin fannst þar sem nú eru gatnamót Dynskála og Heiðvangs að sögn Boga Thorarensen, heimildamanns. Hér eru að öllum líkindum um leifar kirkju eða bænhúss að ræða en það er þó ekki hægt að fullyrða að svo stöddu. Heimildir geta ekki um bænhús á jörðinni en það er ekki alltaf svo. Beinagrindin fannst skammt utan gamla heimatúns bæjar 001, um 86 m suðvestan við bæinn. Það er í raun hið eina sem gæti gefið til kynna að hér sé um heiðna gróf að ræða.

Fyrir vestan legstaðinn er grasvaxið svæði en íbúðarbyggð til austurs.

Engin ummerki um legstaðinn sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir: ÞM: "Skýrsla um Þjóðminjasafnið 1973" Árbók 1974, 160

RA-308:016 heimild um mógrafir 63°49.529N 20°25.063V

"Sunnan við Fögrubrekku er Mótorfa. Ber hún nafn af því, að á henni hefur verið þurrkaður mór. Þar eru og mógrafir," segir í örnefnalýsingu. Mógrafirnar voru um 1,6 km suðvestan við bæ 002 og um 1,1 km suðvestan við helli 017. Mógrafirnar voru á svæði sem blásið hefur upp og gróið aftur. Þar er nú graslendi en víða glittir í sand. Þær hafa að öllum líkindum horfið vegna uppblásturs. Mógrafirnar eru nú innan hestamannasvæðisins á Gaddstaðflötum.

Mógrafirnar voru á sléttu svæði skammt austan við Ytri-Rangá, sunnan undir ás sem liggur austur-vestur.

Engin ummerki mógrafa sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Gaddstaðir, 1

RA-308:017 hellir skemma 63°49.957N 20°24.195V

Hellir 017, horft til suðurs

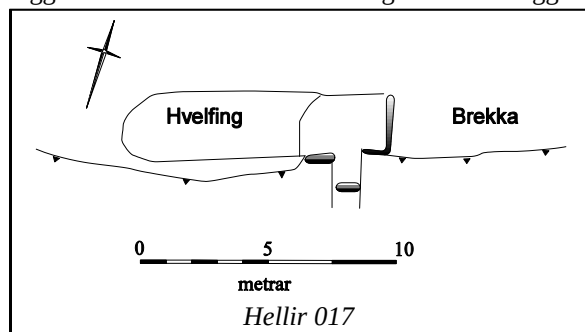
er um 5 m há. Hellirinn er um 10x2 m að innanmáli og lofthæðin milli 1,5 - 3 m. Steypt hefur verið yfir op hellisins, hluta norðurveggjar og vesturhluta loftsins. Hellirinn snýr norður-suður. Inngangurinn er um 1 m á breidd og sést enn í botni hans hvernig hann hefur verið höggvinn út í móbergið. Vesturvegurinn er steyptur. Þar sem hvelfingin er ennþá yfir hellinum eru veggirnir

"...og hellir sem hefur verið notaður undir kartöflur. Hann liggur neðan Suðurlandsvegur og er hvergi á skrá. Þetta er um 6 m langur hellir," segir í grein Eyjólf Guðmundssonar í Goðasteini. Hellirinn er um 550 m SSV við bæ 002 og um 400 m suðvestan við helli 004. Um 5 m fyrir norðvestan hellisopið liggur vegslóði til vesturs frá iðnaðarhverfi á Hellu.

Hellirinn er norðarlega í gróinni móbergsöldu. Aldan er vaxin grasi og eltingu og hvergi sést glitta í grjót.

Hellirinn er höggvinn inn í norðurhluta móbergsöldu sem liggur austur-vestur.

Norðurhlið öldunnar

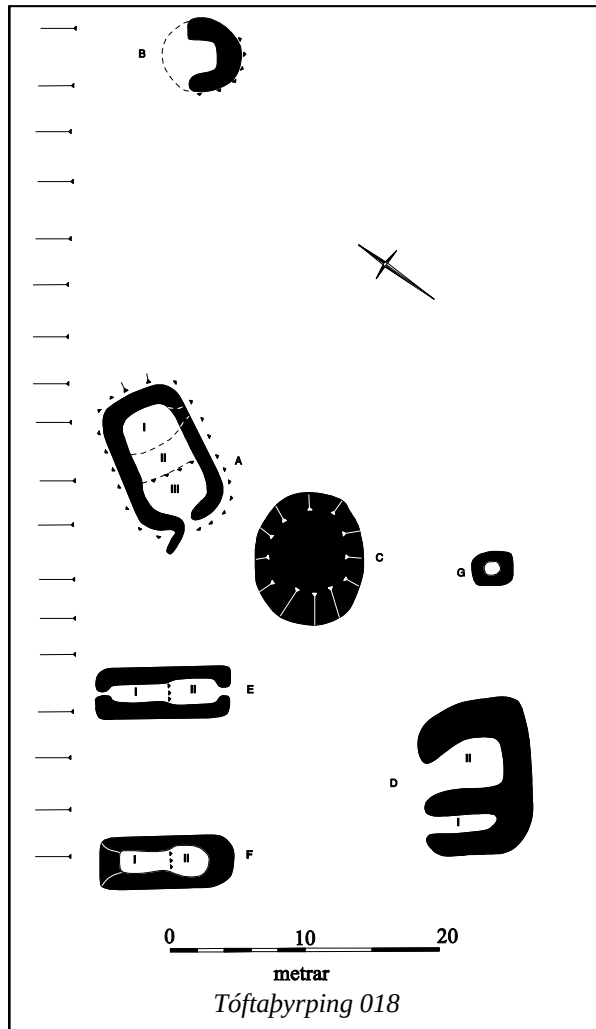
óreglulegri og má sjá móta fyrir förum eftir áhöld. Ekki sást nein áletrun inni í hellinum. Hellirinn er nú fullur af rusli en að öðru leyti í góðu ástandi. Lofthæðin er minnst austast í hellinum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: EG: "Ritgerð um hella í Rangárvallasýslu", 55

RA-308:018 tóftir beitarhús

63°49.935N 20°24.219V

Tóft 018A, horft til norðausturs

Tóft 018B, horft til austurs

Tóft 018E, horft til norðvesturs

Tóft 018D, horft til austurs

Tóftabyrping er á grónu móbergsholti um 380 m suðvestan við bæ 001. Líklega eru tóftirnar af beitarhúsum.

Móbergsholtið sem minjarnar eru á er allhátt og langt, snýr norðaustur-suðvestur. Allt er uppblásið suðaustan við það. Holtið er sléttlent og flatlent að ofan og grasi gróið en mannvirkin skera sig úr hvað gróður varðar en á þeim vex mikil elfting.

Sjö tóftir eru á svæði sem er um 70x50 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Tóftunum eru gefnir bókstafir til aðgreiningar í lýsingu. Tóft A er fyrir miðju svæði. Hún er um 10x6 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Tóftin skiptist í þrjú óljós hólfi. Hólf I er í norðausturenda, það er um 4x3 m að innanmáli og snýr suðaustur-norðvestur. Óljóst op er á hólfinu til suðausturs. Hólf II er um 4x2 m að innanmáli og snýr suðaustur-norðvestur. Hólf III er um 4x3 m að innanmáli og snýr suðaustur-norðvestur. Op er á hólfinu til suðvesturs og frá opinu er lítill veggur sem liggur til vesturs, líklega aðrekstrargarður. Hólf III er dýpra en hin hólfin. Mesta hleðsluhæð veggja er um 1,2 m. Tóft B er um 22 m austan við tóft A. Hún er hringlaga, og einföld. Hún er um 6 m í þvermál en norðurhluti hennar er

orðinn mjög óskýr. Ekki er skýrt op á tóftinni. Mesta hleðsluhæð veggja er um 0,2 m. Þúst C er um 3 m sunnan við tóft A. Hún er um 10x8 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Þústin er um 1,3 m að hæð en í henni sjást ekki hólfi. Tóft E er um 10 m suðvestan við tóft A. Hún er tvískipt, um 10x4 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Tóftin er opin í báða enda. Hólf I er í norðvesturenda, er um 1,5x4,5 m að innanmáli. Opið er úr því í hólfi II en það er dýpra en I og er um 3,5x2 m að innanmáli. Mesta hæð veggja er um 1 m. Tóft F er um 9 m suðvestan við tóft E og lík henni. Hún skiptist í tvö hólfi og snýr norðvestur-suðaustur. Hólf I er í norðvesturenda, um 3,5x1,5 m að innanmáli. Óljóst op er í norðvesturenda. Hólf II er um 2x3 m að innanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Mesta hleðsluhæð er um 1 m. Tóft D er um 24 m suðaustan við tóft F en áfast henni er gerði. Saman eru tóftin og gerðið um 12x8 m að stærð og snúa suðvestur-norðaustur. Tóftin er einföld, um 6x8 m að stærð, og snýr norðvestur-suðaustur. Gerðið er um 5x4 m að innanmáli og snýr suðaustur-norðvestur. Mesta hleðsluhæð er um 0,4 m. Breitt op er á norðvesturhlíð gerðisins. Tóft G er um 8 m norðaustan við tóft D. Hún er einföld, um 3x2 m að stærð, og snýr norðvestur-suðaustur. Ekki er að sjá op á tóftinni. Mesta hleðsluhæð er um 0,2 m. Tóftirnar virðast vera torfhláðnar en ekki sést grjót í þeim. Tóftir B, D og G eru mun ógreinilegri en hinar minjarnar og eru að öllum líkindum nokkuð eldri en þær.

Hættumat: engin hætta

RA-308:019 heimild um fjárhús

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar um eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1951-1952 segir: "Bærinn [Litli Oddi 014] hefir staðið nokkuð langt frá sjálfum oddanum, nær læknum en ánni, og þó drjúgan kipp frá læknum uppi á hárrí brún, á sömu hæð og flatlendi þaðan norður eftir. Þaðan sýnist vera mjög líkt um línulengd að Varmadal [RA-309] og Selalæk [RA-310] [...]. Svo er fjörblásið þarna, að ekki sést örmull eftir af öskuleifum eða beinum öðrum teljandi en stórgripajöxlum og jaxlabrotum. En miklar leifar eru þar af smágrjóti og hellublöðum, sem er útvelt og dreift um svæði 3 faðma frá austri til vesturs og um 25 faðma frá norðri til suðurs, auk þess sem nú er oltið ofan eftir brekkunni. [...] Þaðan mun líka komið byggingarefni (blágrýti og mósteinn) í fjárhúsrúst (16x7 fet), sem byggð hefur verið á síðari öldum (frá Gaddstöðum?) niðri á hrygg á láglendinu nokkru austar."

Fjárhúsrústin hefur verið á uppblásturssvæði sem gróið hefur upp að miklu leyti næst Hróarslæk vegna sumarhúsabygðar sem þar er.

Óvíst er hvar fjárhús þessi hafa staðið nákvæmlega og ekki hægt að staðsetja þau með innan við 50 m skekkju. Allar líkur eru á því að leifar af húsinu séu horfnar vegna uppblásturs og rasks sem orðið hefur á svæðinu við byggingu sumarhúsa, skógrækt og uppgræðslu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1951-1952, 153

RA-308:020 hleðsla traðir

63°50.048N 20°23.774V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 lágu traðir til suðurs frá suðvesturhorni kálgarðs 003. Traðirnar sjást enn um 15 m suðvestan við bæjarhól 001.

Grasi gróin brekka suðvestan við kálgarð 003.

Traðirnar sjást sem geil milli íhvolfrar brekku og kálgarðs en neðst í geilinni að austanverðu má sjá litla garðhleðslu. Geilin er um 10 m löng og um 1,5 m breið. Hleðslan er um 5 m löng og um 1 m á breidd, 0,5 m á hæð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

Þúst 018C, horft til norðausturs

Traðir 020, horft til suðvesturs

RA-308:021 heimild um kálgarð

63°50.240N 20°24.011V

Kálgarður er merktur á túnakort frá 1917 um 2 m norðvestan við bæ 002. Þar stendur nú íbúðarhús við götuna Útskála 1.

Kálgarðurinn var, þar sem nú er miðja Hellukaupstaðs.

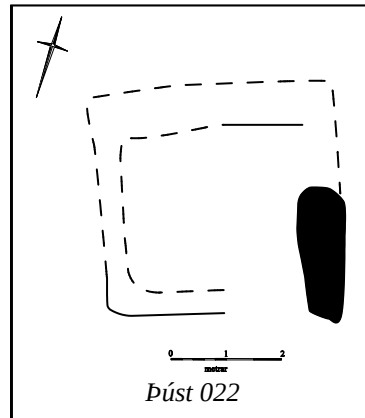
Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-308:022 þúst

Þúst 022, horft til vesturs

63°49.117N 20°24.660V

Einföld þúst er í Fosstorfu, við Ægissíðufoss. Þústin er um 830 m sunnan við mógrafir 016 og um 2,2 km suðvestan við bæ 002.

Þústin er á mosavöxnu svæði sem búið er að blása upp og gróa aftur. Fosstorfa er grasivaxið svæði við Ytri-Rangá en sunnan við hana er uppblásinn sandur.

Þústin er 4x4 m, einföld og vaxin elftingu. Það mótar fyrir hleðslubroti í austurvegg og inngangur virðist hafa verið á suðurhlið. Hinir veggir

þústarinnar eru vaxnir elftingu og ekki sjást eiginlegar hleðslur. Austurveggurinn er um 0,3 m á hæð og er það einna helst gróðurfar sem gefur til kynna útlínur mannvirkis.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-308:023 frásögn

63°49.866N 20°24.935V

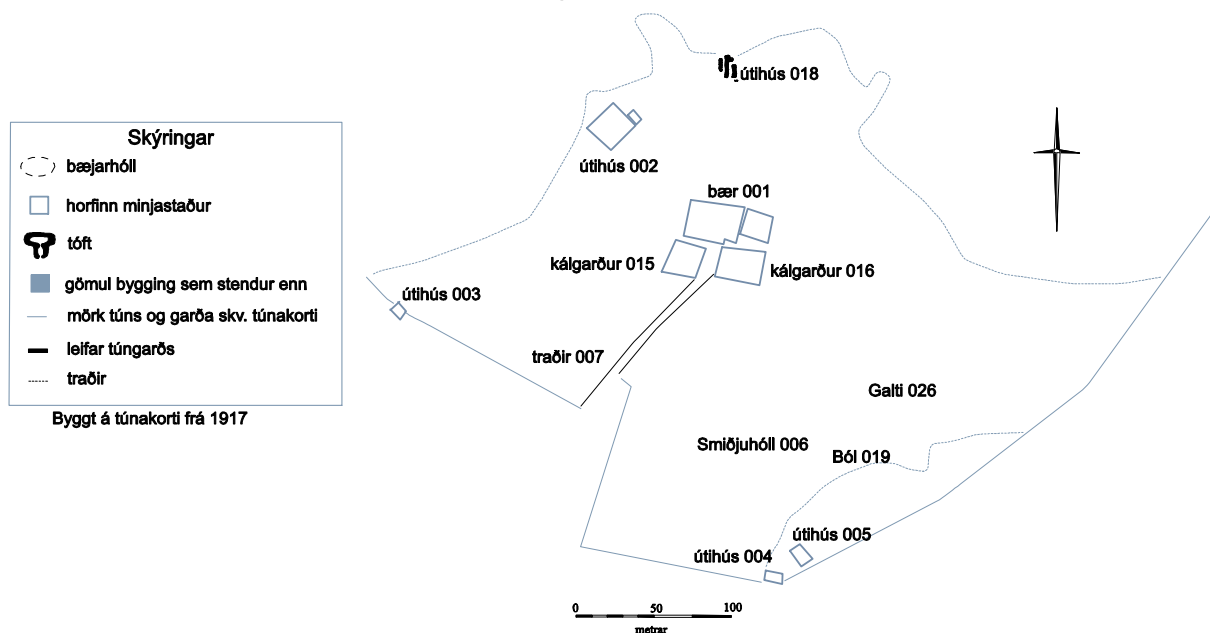
Samkvæmt Boga Thorarensen, heimildamanni, var kofi í Gaddstaðaeyju. Eyjan er norðan við Gaddstaðaflatar, í miðri Ytri-Rangá. Ekki reyndist unnt að komast út í eyjuna en staðsetning kofans er merkt inn á loftmynd því sem næst á miðri eyjunni. Kofinn var um 1 km VSV við bæ 001 og tæpum 650 m austan við helli 017. Ekki er vitað hvort að tóftir hans sjást enn.

Gaddstaðaeyja er um 700x250 m að stærð og liggur norðaustur-suðvestur. Hún er gróin og slétt.

Bogi þekkti ekki hlutverk kofans.

Hættumat: engin hætta

Túnakort fyrir Varmadal

RA-309 Varmadalur

Jarðadýrleiki 20 hdr 1711, Skálholtsdómkirkjueign. JÁM I, 266 "Bærinn Varmdalur finnst fyrst nefndur í Landnámabók Sturlu Þórðarsonar sem skráð var um miðja 13. öld, en næsta heimild sem getur bæjarins er máldagi Oddakirkju frá 1270 [1270: Getið í máldaga Oddakirkju. DI II, 86-88]. Í Landnámu segir frá því að Hrafn Hængsson lögsögumaður á Stórahvoli seldi Þorgeiri Ásgrímssyni landnámsmanni í Odda Varmdal. Síðan er ekki vitað um eigendur jarðarinnar fyrr en 1589 en þá var Skálholtsstóll orðinn eigandi ... " VS: Rangvellingabók, 465. "Varmadalur skiptist nú í tvö býli [...] en land þeirra er að óskipt. [...] Mestur hluti þess er valllendi en nokkur hluti mýrlendur." SB V, 46

1711. "Túninu grandar mól og sandur, sem á fýkur í veðrum. Engjum spillir Hróarslækur mikið og ber uppá grjót, aur og sand í hlaupum og ísaleysingum, líka rífa jakar í burt grassrót." JÁM I, 266 1839: "Mjög af sér gegnin af sandfoki, en mikið farin að koma til aftur. Útigangur góð, heyskapur sémilegur þó Hróarsholtslækur hafi mikið spillt engjunum." Jarðamat 1849: "Tún mikil og greiðfær, engjar sémilega að víðáttu, en heyfall af þeim létt." VS: Rangvellingabók, 467. Jarðamat 1882. "Þessi jörð er talsvert spillt af sandfoki bæði á túni og slægjum, en hefur víðáttumikla og kjarngóða haga bæði sumar og vetur sem eru ennþá að mestu óskemmdir." VS: Rangvellingabók, 467. 1917: Tún 8,2 ha, þar af 5 ha slétt, garðar 1830m² Fasteignamat 1940. "Tún. Að mestu velfært. Jarðvegur: Harður en sémilegur. Engjar. Samfelldar. Greiðfærar og þýðar. Votlendar. Beitiland: Að mestu valllendi, allvíðlent, Gott til allrar beitar." VS: Rangvellingabók, 467

RA-309:001 Varmadalur bæjarhóll bústaður 63°49.195N 20°20.689V

Bæjarhóll Varmadals 001, horft til austurs

Bærinn sem sýndur er á túnakorti frá 1917 stendur enn og er búið í því húsi. Það var byggt 1909 og hefur ekki verið stækkað að sögn Önnu Björgvinsdóttur, heimildamanns. Nú, 2009, mótar ekki fyrir eiginlegum bæjarhól í Varmadal, allt svæðið umhverfis húsið hefur verið jafnað út með jarðýtu. Hvergi mótar fyrir upphækkunum, dældum eða öðru sem gefur umfang og legu bæjarhólsins til kynna. Bakgarður með blóma- og trjábeðum, grasflötum og timburpalli er nú fyrir sunnan og austan íbúðarhúsið. Á túnakorti er sýndur sambyggður kálgarður austan við bæ en engin ummerki hans sjást nú. Kálgarðurinn hefur verið um 20x20 m að stærð. Bærinn stendur uppi á nokkurs konar holti, sem einnig gengur undir nafninu Völlur.

Fyrir norðan og vestan bæinn er malarplan, heimagarður fyrir sunnan og steinsteypt útíhús til austurs. Um 20 m fyrir sunnan

íbúðarhúsið er brekka niður hæðina sem bærinn stendur á og endar í Galtalág.

Húsið er um 13x16 m stórt og er með steypum kjallara. Húsið er á þremur hæðum og timburklætt. Einbýlishúsið

snýr austur-vestur og var tvíbýlishús áður en núverandi ábúendur komu hér 1991. Anna vissi ekki hvort mannvistarleifar komu upp við húsbygginguna en taldi að eldri bæir hefðu einnig staðið á svipuðum slóðum. Engin ummerki bæjarhólsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; Ö-Varmidalur, 1.

RA-309:002 heimild um útihús

63°49.227N 20°20.757V

Útihús, með sambyggðum kálgarði til vesturs, er merkt inn á túnakort frá 1917, það var um 80 m norðvestan við bæ 001 og rúmum 70 m vestan við fjós 018. Skjólbelti liggur um 40 m fyrir sunnan og um 30 m fyrir austan áætlaða staðsetningu útihússins. Þar er nú hnéhátt gras en ekki sjást þústir, dældir eða annað sem gefur vísbendingu um nákvæma staðsetningu útihússins. Útihúsið hefur verið um 6x2 m að stærð en kálgarðurinn 20x20 m að stærð ef miðað er við stærðir á túnakorti.

Þar sem útihúsið var er nú grasivaxið svæði og mikið af sinu. Á um 15 m í kafla er gróður grænni en umhverfið og gæti það verið vísbending um minjar undir sverði.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-309:003 heimild um útihús

63°49.131N 20°20.869V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 200 m VSV við bæ 001 og um 200 m suðvestan við útihús 002. Anna Björgvinsdóttir, heimildamaður, man eftir kofa með bárujárnsþaki á þessum slóðum sem nú (2009) er búið að slétta út. Hún taldi mögulegt að þetta væri smiðja 006 en það er ekki hægt að staðfesta. Um 20 m fyrir norðan þann stað sem útihúsið stóð á er nú malarvegur að bæ 001.

Þar sem útihúsið var er slétt, grasivaxið svæði með tveimur skjólbeltum sem liggja austur-vestur. Tóftin var á grasbletti á milli þeirra.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-309:004 heimild um útihús

63°49.084N 20°20.573V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 230 m sunnan við bæ 001 og um 20 m vestan við útihús 005. Á kortinu er útihúsið sýnt sunnan við brekku eða gróf sem liggur austur-vestur og passar það vel við staðhætti.

Þar sem útihúsið var er nú slétt, grasivaxið tún sem kallað er Ból. Náttúrulegir rimar sem og langar og grunnar lægðir eru í túninu.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði. Líklega var húsið þar sem enn sést hóll, um 0,4 m hár og 10 m í þvermál.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-309:005 heimild um útihús

63°49.095N 20°20.551V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 220 m sunnan við bæ 001 og um 20 m austan við útihús 004. Á kortinu er útihúsið sýnt sunnan við brekku eða gróf sem liggur austur-vestur og passar það vel við staðhætti.

Þar sem útihúsið var er nú slétt, grasivaxið tún sem kallað er Ból. Náttúrulegir rimar sem og langar og grunnar lægðir eru í túninu.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-309:006 *Smiðjuhóll* örnefni smiðja

63°49.112N 20°20.676V

"Vestasti hóllinn [í túninu] heitir Skygginnir, næstur Hallfríðarbrekka. Austan við hana Smiðjulaut og Smiðjuhóll, næstur bænum," segir í örnefnalýsingu. Hóllinn er um 150 m SSA við bæ 001.

Þar sem útihúsið var er nú slétt, grasivaxið tún sem kallað er Ból. Náttúrulegir rimar sem og langar og grunnar lægðir eru í túninu.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 1

RA-309:007 heimild um traðir

63°49.172N 20°20.687V

"Hóllinn vestan við traðirnar heitir Gylta [...]," segir í örnefnalýsingu. Traðir voru um 40 m sunnan við bæ 001. Traðirnar hafa legið upp langa en nokkuð aflíðandi brekku. Trjágróður er í brekkunni en tún eru til suðausturs.

Líklega hefur tröðunum verið rutt burt þegar bílfær vegur var gerður heim að bænum. Í brekkunni sunnan við bæ en norðvestan við gamla veginn eru tveir mjóir garðar sem að líkindum eru í tengslum við trjárækt, frekar en að þar sé um leifar af tröðum að ræða. Garðarnir eru saman um 1,5 m á breidd en hvor þeirra um sig um 0,5 m á breidd og um 0,5 m á hæð. Þeir eru mjög grasi gróinir og tré vaxa fast við þá. Garðarnir liggja suðvestur-norðaustur og eru um 10 m langir þar sem þeir eru samsíða og svo heldur norðvesturveggur áfram um 12 m þannig að heildarlengd er um 22 m. Steyptur hliðstólpi er við enda heimreiðarinnar og þaðan heldur vegurinn áfram að þjóðvegi undir brekku til vesturs.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 1

Hliðstólpi við enda heimreiðar, horft til norðausturs

RA-309:008 *Álfhóll* örnefni huldufólksbústaður

63°49.581N 20°20.561V

"Í nésinu eru fjórir hólar. Syðst tveir hólar, sem heita Þurrhólar. Álfhóll er nær læknum. Þar er Álfhólseyri," segir í örnefnalýsingu. Hóllinn er um 350 m norðvestan við Stekkatúnshól [sjá 009] og um 730 m norðaustan við bæ 001.

Hóllinn stendur greinilega upp úr flatrí en þýfðri og blautri mýri. Hann er blásinn efst og hefur myndast dæld ofan í hann þar sem enn er ógróinn sandur.

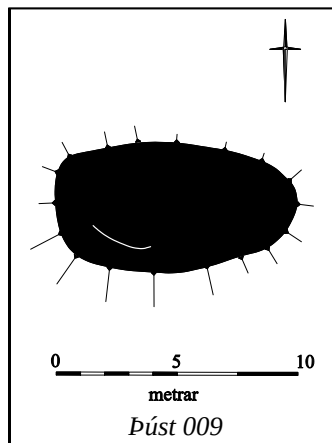
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 1

RA-309:009 *Stekkatún* þúst stekkur

Þúst 009, horft til vesturs

63°49.448N 20°20.271V

"Í nésinu eru fjórir hólar. Syðst tveir hólar, sem heita Þurrhólar. Álfhóll [008] er nær læknum. Þar er Álfhólseyri. Austur í nésinu er stór hól, Stekkatúnsholt," segir í örnefnalýsingu. " [...] framan Skiptagils [sjá 014] heitir Hábrún. Suður af Hábrún, austur af bænum, er lítill dalur í Grófinni, sem heitir Stekkatún," segir í örnefnalýsingu.

"Stekkjartún beint austur af bænum, framan við fjárhús, sem nú er," segir í örnefnalýsingu. Þúst á Stekkatúnsholti er um 580 m norðaustan við bæ 001.

Stekkatúnsholt er gróíð en hefur blásið að miklu leyti og enn er ógróinn sandur sunnan við það.

Mögulegar leifar stekkjans eru ógreinileg þúst vestarlega á hólnum. Þústin er um 10x5 m að stærð, snýr austur-vestur og er um 1 m á hæð. Hún er næstum slétt að ofan, er litlu grænni gróður á henni en umhverfis hana.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 1,2; Ö-Varmidalur, 2

RA-309:010 *Heybandsvað* heimild um vað

63°49.294N 20°21.185V

"Á læknum eru mörg nafngreind vöð. Í Heimamýri er Heybandsvað. Árbæjarvað [011] er hjá Árbæjarbakka og lítið eitt ofar Djúpavað [012]. Ofan við nesið er Grafarvað [013]," segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað nákvæmlega hvar Heybandsvað var en telja má líklegt að það hafi verið á svipuðum slóðum og gamli þjóðvegurinn 661:020 lá, um 20 m austan frá núverandi þjóðvegi 1. Heimamýri er þar sunnan lækjar. Þar hefur verið steypt brú á gamla þjóðveginum sem nú er hrunin. Vaðið er um 450 m norðan við bæ 001 og um 310 m norðvestan við tóft 032.

Lækurinn er um 10 m breiður og 0,3 m djúpur á þessum slóðum. Hann liggur í bug og var vaðið líklega þar.

Engin ummerki vaðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 2

RA-309:011 *Árbæjarvað* heimild um vað

63°49.777N 20°20.372V

"Á læknum eru mörg nafngreind vöð. Í Heimamýri er Heybandsvað [010]. Árbæjarvað er hjá Árbæjarbakka og lítið eitt ofar Djúpavað [012]. Ofan við nesið er Grafarvað [013]," segir í örnefnalýsingu. Mögulega hefur Árbæjarvað verið um 1,1 km norðaustan við bæ 001 en þar er jeppaslóði yfir lækinn á tveimur stöðum. Övíst er á hvaða leið vað þetta var. Vaðið kann að draga nafn sitt af Árbæjarbakka og þá kann það að hafa verið heybandsvað heim að Varmadal 001. Eins kann vaðið að hafa verið á leið sem gæti hafa legið að Árbæ RA-415 og þannig fengið nafnið en ekkert er vitað um það.

Að sunnanverðu er grasi gróin eyri en norðan megin er allhár sandbakki, ógróinn.

Ekki er vitað hvar Árbæjarvað eða Árbæjarbakkar voru nákvæmlega en líklegast var það nálægt beygju á læknum, þar sem hann rennur fast vestan við háa sandbakka. Jeppaslóðinn liggur til suðausturs frá vaðinu og fer strax aftur yfir lækinn.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 2

RA-309:012 *Djúpavað* heimild um vað

63°49.728N 20°20.198V

"Á læknum eru mörg nafngreind vöð. Í Heimamýri er Heybandsvað [010]. Árbæjarvað [011] er hjá Árbæjarbakka og lítið eitt ofar Djúpavað. Ofan við nesið er Grafarvað [013]," segir í örnefnalýsingu. Djúpavað var um 170 m suðaustan við Árbæjarvað 011 og 1,1 km norðaustan við bæ 001.

Eyri er áföst bakkanum suðvestan við lækinn, gróin, en norðaustan við hann eru háar sandöldur og skarð liggur milli þeirra til austurs. Um skarðið liggja jeppaslóðar tveir sem stefna niður að læknum.

Á eyrinni suðvestan við lækinn eru ummerki jeppaslóða á tveimur stöðum og er líklegt að eldra vað hafi verið á þessum slóðum. Þegar komið er vestur úr gilinu stefna slóðarnir upp á bakkann til suðurs. Ekki er vitað á hvað leið vað þetta var.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 2

Djúpavað 012, horft til norðausturs

RA-309:013 *Grafarvað* þúst vað

63°49.525N 20°19.970V

Grafarvað 013, horft til norðausturs

"Á læknum eru mörg nafngreind vöð. Í Heimamýri er Heybandsvað [010]. Árbæjarvað [011] er hjá Árbæjarbakka og lítið eitt ofar Djúpavað [012]. Ofan við nesið er Grafarvað," segir í örnefnalýsingu. Vaðið er kennt við Gröf sem er næsta jörð hinum megin við Hróarslæk til norðurs. Það er um 850 m norðaustan við bæ 001.

Á þessum slóðum eru grasi grónir og fremur lágir bakkar. Í austurbakka er rof.

Á vesturbakka Hróarslækjar er gróið rof þar sem líklegt er að farið hafi verið yfir lækinn. Það er um 4x2 m að innanmáli, snýr suðaustur-norðvestur. Óljósar, grónar götur 307b:016 eru vestur af vaðinu í þýfi.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 2

RA-309:014 *Hofsvað* heimild um vað

63°49.563N 20°19.072V

"Skammt fyrir innan Lambatanga er allstórt gil, sem liggur að læknum. Það heitir Skiptigil. Innan við það er enn eitt vað á læknum, sem heitir Hofsvað," segir í örnefnalýsingu. Ekki er ljóst hvar vaðið var nákvæmlega en af lýsingum að dæma var það um 1,5 km norðaustan við bæ 001. Líklega hefur vaðið verið á heybandsleið 024 sem lá frá Grafarnesi í landi Grafar RA-307b að Minna-Hofi RA-280.

Bakkinn að norðanverðu er lágur og gróinn en að sunnanverðu er hann hár og snarbrött sandbrún að ánni. Í henni er skorningur sem stefnir ASA-VNV. Litill hólmi er í læknum á þessum slóðum.

Ekki sjást ummerki um vaðið eða götur sem liggja að því, aðrar en kindagötur. Á bakkanum norðanmegin eru hins vegar götur 307b:016, meðfram öllum læknum því blaut mýri er þar norður af.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 2

RA-309:015 heimild um kálgarð

63°49.182N 20°20.687V

Kálgarður er merktur inn á túnakort frá 1917, um 4 m sunnan við bæ 001 og um 10 m vestan við kálgarð 016. Að sögn Önnu Björgvinsdóttur, heimildamanns, var ýtt úr garðinum með jarðýtu.

Þar sem kálgarðurinn var er nú skruðgarður sunnan við íbúðarhúsið í Varmadal. Garðurinn er með trépalli, blómabeðum, grasflötum og trjám. Kálgarðurinn var þar sem nú er grasivaxin flöt á milli tveggja skjólbelta í garðinum sem er sunnan við núverandi íbúðarhús.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði. Samkvæmt túnakorti var kálgarðurinn um 22x20 m stór.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-309:016 heimild um kálgarð

63°49.188N 20°20.666V

Kálgarður er merktur inn á túnakort frá 1917 um 5 m suðaustan við bæ 001 og um 10 m austan við kálgarð 015. Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði enda svæðinu öllu verið raskað með jarðýtu.

Þar sem kálgarðurinn var er nú bakgarður sunnan við bæ 001. Garðurinn er með trépalli, blómabeðum, grasflötum og trjám.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði. Samkvæmt túnakortinu var kálgarðurinn um 30x20 m að stærð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-309:017 Tjaldstæði örnefni tjaldstæði

63°49.107N 20°21.363V

"Skammt fyrir framan þjóðveginn er hvolft inn í brekkurnar og heitir þar Tjaldstæði," segir í örnefnalýsingu. Tjaldstæðið er um 580 m VSV við bæ 001.

Á þessum slóðum er grasi gróin brekka niður að fremur sléttri flöt sunnan við mýri sem er meðfram Hróarslæk. Ekki sést til minja um tjaldstæði.

Hættumat: engin hætta

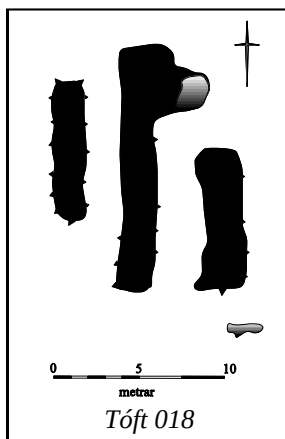
Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 3

RA-309:018 tóft fjós

63°49.252N 20°20.686V

Tóft 018, horft til NNV

Tóft 018

Kálgarður er merktur inn á túnakort frá 1917 um 100 m norðan við bæ 001 og um 120 m norðan við kálgarð 016. Anna Björgvinsdóttir, heimildamaður, man eftir fjósi á þessum stað sem var rífið og leifar þess sjást enn. Fjósinu var rutt niður vallarbrúnina sem er um 30 m til norðurs. Tæpum 10 m sunnan við tóftir fjósins liggur rafmagnsgirðing austur-vestur. Grasivaxin tún eru umhverfis gróna hryggi sem mögulega eru veggjarleifar kálgarðsins. Túnið

er mishæðótt og grasivaxið.

Ekki sést hér eiginleg tóft heldur brak og grónir hryggir. Líklegt er að fjósið hafi verið byggt ofan í kálgarðinn eftir 1917. Á túnakortinu er kálgarðurinn sýndur um 16x10 m að stærð og snýr norður-suður. Fjóstóftin var sléttuð út og er brak úr henni á um 30x20 m stóru svæði sem snýr austur-vestur. Það sjást steypuklumpar, bárujárni og jarðrask allt norður að vallabrúninni. Undirstöður þriggja veggja sjást þó enn á svipuðum stað og kálgarðurinn er merktur inn á túnakortið. Veggirnir eru á svæði sem er 14x11 m snýr norður-suður. Fjósið hefur að öllum líkindum verið tvískipt. Veggur A er vestastur, um 8 m langur og 2 m á breidd. Veggurinn er um 0,6 m á hæð og grasivaxinn. Hvergi sést glitta í grjóti. Veggur B er um 2 m austan við vegg A. Hann er um 14 m að lengd, 2 m á breidd og sést steypa í norðurenda hans. Veggurinn er um 0,6 m á hæð. Veggur C er um 3 m austan við vegg B. Hann er um 8 m á lengd, 2 m á breidd og grasivaxinn. Veggurinn er um 0,5 m á hæð. Steyptur veggubútur er um 2 m sunnan við hann.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-309:019 Ból örnefni

63°49.107N 20°20.611V

"Í miðjum Bugum er allstór melhóll, sem heitir Markhóll. Bugarnir ná að Tröllkonugili [307b:007]. Suður af Markhól, nær læknum, er annar hóll, sem heitir Bughóll. Sunnan við hólinn Galta [026] er Galtalaut og sunnan við hana heitir Ból," segir í örnefnalýsingu. Ból er(u) um 175 m suðvestur af bæ 001 og um 55 m suðaustan við Smiðjuhól 006.

Sunnan við Galtalaut er löng brún meðfram henni og á brúninni eru hólar eins og Smiðjuhóll 006 og Skyggirnir.

Sunnan við brúnina er tún sem nefnt er Ból. Á milli tveggja hóla er allmikil lægð sem nær inn á túnið en trjábelti liggur yfir hana.

Líklegt er að fé hafi verið bælt í þessari lág en engin mannvirki eru sjáanleg í tengslum við það. Lágin er um 20x30 m að innanmáli, allslétt og grasi gróin, snýr norður-suður.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 3

RA-309:020 tóft beitarhús

63°49.043N 20°20.039V

Tóft 020, horft til norðausturs

"Innarlega á Hábrúnum eru nú fjárhús. Hjá þeim er Borgarhvammur [021] og skammt þar fyrir innan Sæmundartótt [022]," segir í örnefnalýsingu. Fjárhústóftin er í litlum hvammi fast sunnan við minjar í Borgarhvammi 021. Tóftin er um 600 m suðaustan við bæ 001.

Tóftin er í grösugum hvammi í gróf sem skilur Borgarhvað frá túninu Ból (sjá 019). Sunnan við tóftina er búið að herfa rásir fyrir trjárækt sem liggja frá norðri til suðurs og allmikill trjágróður vex á því svæði en ekki hefur orðið rask á fjárhústóftinni.

Tóftin er um 6x6 m að stærð. Hún er torfhláðin og skiptist í tvö hólf. Hólf I er aðalhólf tóftarinnar og nær gafla á milli. Það er um 2x5 m að innanmáli en tóftin er hlaðin utan í hvamminn

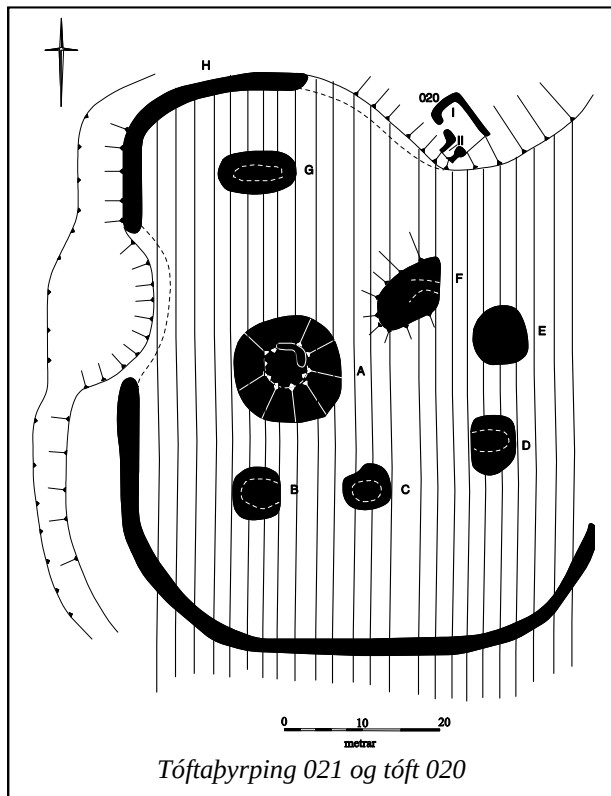
sem myndar suðausturvegg hennar. Hólfiið snýr norðvestur-suðaustur. Op er á því á suðvestur langvegg, nærri vesturhorni. Hólf II er í suðurhorni tóftar og er opið á milli þess og I. Það er um 1x1 m að innanmáli. Mesta hleðsluhæð tóftarinnar er um 0,7 m.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 3

RA-309:021 Borgarhvað tóftaþyrping fjárskýli

63°49.027N 20°20.034V

Tóft 021A, horft til norðausturs

Tóftaþyrping og garðlag 018, horft til norðausturs

"Innarlega á Hábrúnum eru nú fjárhús [020]. Hjá þeim er Borgarhvað og skammt þar fyrir innan Sæmundartótt [022]," segir í örnefnalýsingu. "Borgarhvað, við ærhúsin [020], í suður af ærhúsunum. Þar voru borgir fyrrum innan girðingar, tún," segir í örnefnalýsingu. Minjarnar eru um 600 m suðvestan við bæ 001. Innan gerðis eru sjö borgarþústir á

holti á milli Skollagrófar [661:009] og lítils gils og skilur holtið frá túni sem kallað er Ból (sjá 019).

Búið er að herfa rásir fyrir trjárækt frá norðri til suðurs á öllu svæðinu með um 2 m millibili og miklar skemmdir hafa verið unnar á minjunum. Plantað hefur verið í rásirnar en ekki er komið mikið upp af trjám á svæðinu nema efst (austast).

Minjarnar eru á svæði sem er um 60x70 m að stærð og snýr nálega austur-vestur. Gerði afmarkar svæðið að mestu leyti en þó sést það ekki á austurjaðri svæðisins. Svæðið hallar til vesturs. Innan gerðis H eru sjö þústir. Þúst A er greinilegust en hún er á um 2 m háum hól sem líklegast er að mestu leyti uppsafnaðar mannvistarleifar. Þessi þúst er nokkurn veginn á miðju svæðinu. Þústin (hóllinn) er um 14x12 m að stærð, snýr austur-vestur. Hleðslur mannvirkisins sem þarna hefur staðið eru útflattar en óljóst má greina horn sem er um 2x3 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Efst er hóllinn um 5 m í þvermál. Þúst B er um 6 m sunnan við þúst A. Hún er um 6x6 m að stærð. Veggjarhleðslur eru útflattar en greina má óljósa dæld í henni miðri sem er um 4x5 m að innanmáli. Þúst C er um 8 m austan við þúst B. Hún er um 6x6 m að stærð, mjókkar til vesturs. Óljósa dæld má sjá í henni miðri, um 3x4 m að innanmáli og snýr hún austur-vestur. Þúst D er um 10 m norðaustan við þúst C. Hún er um 8x6 m að stærð og snýr norður-suður. Óljósa dæld má sjá í miðju þústarinnar og er hún um 3x5 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Um 6 m norðar er þúst E. Hún er um 7 m í þvermál og nokkuð hringlaga. Þúst F er um 4 m vestan við þúst E. Hún er um 8x8 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Hún er því líkust trapisu í laginu. Austast í tóftinni er dæld sem er um 2x1 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Þúst G er um 10x5 m að stærð og snýr austur-vestur. Í henni er dæld sem er um 1x6 m að stærð og snýr austur-vestur. Mesta hæð veggja er um 0,7 m. Gerði H er um 2 m á breidd og hæst um 1 m á hæð. Gerðið hverfur til austurs og hættir að sjást litlu vestan við fjárhús 020.

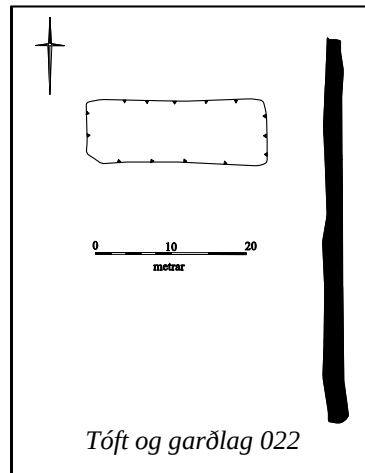
Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 3; Ö-Varmidalur, 2

RA-309:022 Sæmundartótt tóft+garðlag beitarhús

Tóft og garðlag 022, horft til norðausturs

63°49.604N 20°18.121V

"Sæmundartótt er á milli ærhúsa Varmadals [020] og Kirkjubæjar [RA-277:016]. Þar var einhver Sæmundur, er hafði þar ærhús sín," segir í örnefnalýsingu. "Innarlega á Hágrunnum eru nú fjárhús [020]. Hjá þeim er Borgarhvamur [021] og skammt þar fyrir innan Sæmundartótt," segir í örnefnalýsingu Bergsteins Kristjánssonar af Varmadal. Sæmundartóft er um 2,2 km austan við bæ 001 og um 120 m suðvestan við þúst 030.

Tóftin og garðlagið eru á sléttum, grasivöxnum velli.

Garðlag og tóft eru á svæði sem er um 50x50 m að stærð. Garðlagið er um 50 m langt og liggur norður-suður. Það er um 0,5 m hátt og grasivaxið. Rof er í garðlagið nokkrum stöðum og það virðist vera torfhlaðið. Tóftin er um 20 m vestan við garðlagið. Hún er af

beitarhúsum úr grjóti, steypu, bárujárni og timbri. Húsið hefur verið rífið og sést nú (2009) einungis grunnur (fullur af bárujárni, timbri og steypu). Ekki sjást skýrar hleðslur í grunninum sem er um 1 m þar sem hann var dýpstur en hann virðist steypur að hluta. Að öðru leyti eru veggir grunnsins grasivaxnir. Tóftin er ekki mjög gömul en byggir mögulega á eldri grunni.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Varmadalur BK, 3; Ö-Varmidalur, 2

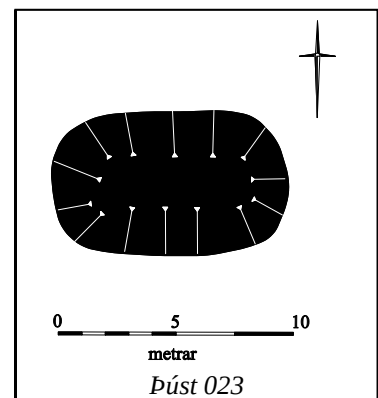
RA-309:023 Borgargil þúst fjárskýli

63°49.822N 20°17.996V

"Nyrzt á Vallarbrúninni er Borgargil, kennt við fjárborgir, er stóðu þar skammt frá," segir í örnefnalýsingu. Þúst er um 50 m sunnan við Borgargil og um 2,5 km norðaustur af bæ 001.

Þústin er á marflatr sléttu, smápýfðri og gróinni.

Þústin er um 10x6 m að stærð og snýr austur-vestur. Hvorki sjást veggir né hólfskipting en þústin sker sig mjög úr á flatlendinu þó að hún sé einungis 1

m á hæð.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Varmidalur, 1

RA-309:024 heimild um leið

"Nokkru sunnar í brúninni [en 023] er annað gil, nefnt Pétursgil. Nafn það er tileinkað Pétri á Minna-Hofi [RA-280]. Hann átti stykki í Grafarnesi og lá þá heybandsvegurinn upp um skarðið," segir í örnefnalýsingu. Pétursgil er um 1,6 km austan við bæ 001 og um 800 m vestan við Sæmundartóft 022. Gilið skerst til suðausturs upp á vellina er engin ummerki gatna sjást þar.

Pétursgil er um 15 m djúpt sandgil sem skerst inn í vallarbrúnina. Niður við Hróarslæk er gilið grasivaxið en hlíðar þess verða ógrónar eftir því sem ofar dregur. Kindaslóði liggur upp brúnina en hlíðar gilsins eru brattar. Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði. Leiðin lá frá Grafarnesi í landi Grafar RA-307b og heim að Minna-Hofi RA-280.

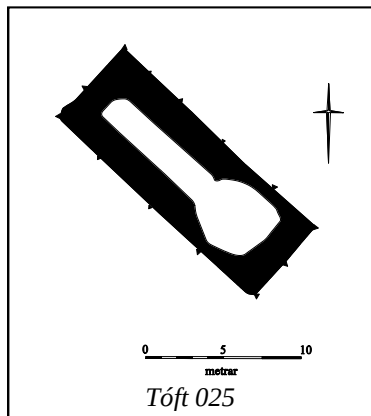
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Varmidalur, 1

Þúst 023, horft til norðurs

RA-309:025 tóft beitarhús

Tóft 025, horft til norðausturs

63°48.924N 20°18.859V

Beitarhús eru um 1,6 km suðaustan við bæ 001 og um 1,4 km suðaustan við útihús 005. Tóftin er innan skógræktargirðingar og hefur trjám verið plantað allt umhverfis tóftina, ofan í rásum.

Tóftin er í grónum, smápýfðum og sléttum móa. Það vex gras, víðirunnar og mosi.

Tóftin er 17x7 m að stærð,

snýr norðvestur-suðaustur og er einföld. Vesturhluti tóftarinnar er betur varðveittur en sá austari. Veggirnir þar eru um 0,7 m að hæð en einungs 0,3 til austurs. Tóftin er grasivaxin og hvergi glittir í grjóti. Mögulega hefur verið annað hól í austurhluta tóftarinnar en það er óljóst og ekki sést veggur inni í tóftinni. Engin ummerki um garða sjást í tóftinni. Tóftin er á lágum hól, um 0,4 m á hæð og er hann hærri til austurs. Þar hefur greinilega meiri jarðvegssöfnun átt sér stað m.a. af völdum sandfoks.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

RA-309:026 Galti heimild um huldufólksbústað

63°49.170N 20°20.505V

"Í túni: Galti, langur hóll austan við traðirnar. Í Galta er huldufólk," segir í örnefnalýsingu. Galti er um 150 m ASA við bæ 001.

Galti er hár hryggur í túninu og er skógrækt í suðurhlíðum hans.

Austarlega í Galta er hóll sem er hálfur innan túns og hálfur utan þess. Galti snýr austur-vestur en hóll þessi snýr norður-suður og er um 10x8 m að stærð og um 1 m á hæð. Ekki er útilokað að mannvirki leynist undir sverði á þessum stað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Varmidalur, 2

RA-309:027 gerði náthagi

63°49.180N 20°19.900V

Afgirt gerði eða tún, er um 750 m austan við bæ 001 og um 840 m VNV frá tóft 025. Bíslóði liggur frá bæ 001, yfir grasivaxin tún, þvert til austurs í gegnum gerðið og endar þar austar við gaddavírsgirðingu. Gerðið er í sléttu, grasivöxnu túni. Suðurendi gerðisins liggur eftir Skollagróf 661:009.

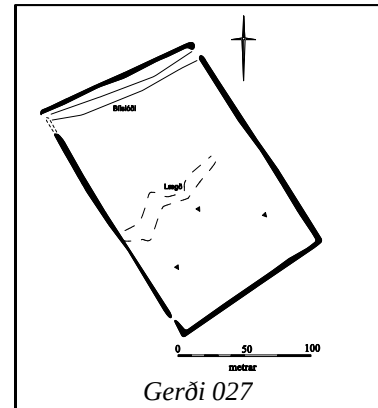
Gerðið er um 200x130 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Veggirnir eru torfhlaðnir, um 1,5 m á breidd og um 1,2 m á hæð. Þeir eru grasivaxnir og hvergi glittir í grjóti. Þrjú op eru á gerðinu, eitt í

Hluti af gerði 027, horft til NNV

norðvesturhorni, annað í norðausturhorni og hið þriðja í suðvesturhorni. Gerðið liggur í halla til suðurs, því hallar niður í Skollagróf. Steyptir stöplar eru í öllum hornum gerðisins og bíslóði liggur í gegnum bæði norðuropin. Girt hefur verið með gaddavír ofan á austurhlið gerðisins. Þetta hefur að öllum líkindum verið náthagi, stærð gerðisins og staðsetning bendir sterklega til þess.

Hættumat: engin hætta

RA-309:028 heimild um túngarð

63°49.088N 20°20.504V

"Ból, slétta; bælt þar fé við túngarð, austan við traðirnar [007]," segir í örnefnalýsingu. Túngarðurinn er sýndur á túnakorti frá 1917. Þar liggur hann sunnan, austan og vestan við bæ 001 en að norðan hefur brekkubrúnnin, svokallaðar Hábrekkur markað túnið.

Fyrir sunnan bæ 001, eru nú slétt grasivaxin tún. Þau hafa verið sléttuð. Hið sama má segja þar sem vesturhlið túngarðsins lá. Þar er nú grasivaxið tún með skjólbeltum. Grasivaxin slétt tún eru líka fyrir austan bæ.

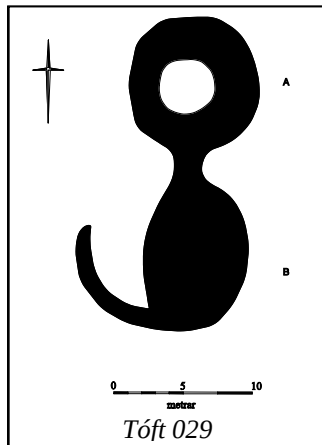
Túngarðurinn afmarkaði svæði sem er 510x350 m að stærð og snéri austur-vestur. Útihús 003 og 004 voru að öllum líkindum sambyggð túngarðinum samkvæmt túnakorti frá 1917. Hlið var á austurhlið túngarðsins, mögulega á svipuðum stað og Kirkjubæjargötur 661:034 hafa legið. Engin ummerki túngarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Varmidalur, 2; Túnakort 1917

RA-309:029 tóft

63°53.242N 20°15.769V

Tvískipt tóft er um 40 m austan við þúst 021d og um 655 m ASA við bæ 001.

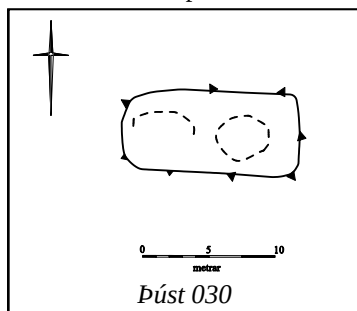
Tóftin er efst á hrygg milli Skollagrófar 661:009 og annars grafnings. Búið er að herfa rásir fyrir plöntur á öllu svæðinu norður-suður en ekki hefur verið farið yfir minjarnar. Mikið er af trjám allt í kring.

Tóftin er um 23x12 m að stærð og snýr norður-suður. Mögulegt er að um tvær tóftir hafi verið að ræða en þó eru þær nú samtengdar. Í norðurenda er tóft sem er um 9 m í þvermál og er eitt hólfi í henni nokkuð greinilegt. Ekki sést op á henni. Frá suðurenda hennar er um 2 m breitt haft sem tengist tóft þar sunnan við en hún er um 12x12 m að stærð. Mögulegt er að tóft þessi hafi blásið en veggur markar af vesturhlið að hálfu leyti og myndar hann hólfi sem er um 6x6 m að innanmáli og er opið til norðurs. Austan við hólfið er flatur stallur og ekki að sjá að þar hafi verið hólfi. Mögulega tilheyrir þetta mannvirki borgarrústum í Borgarhvammi 021 en er þó ólíkt þeim og því er það skráð sér.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

RA-309:030 þúst

63°49.553N 20°18.284V

Þúst 030, horft til austurs

Þúst er um 120 m vestan við Sæmundartóft 022 og um 2,1 km austan við bæ 001.

Þústin er á sléttu og grasivöxnu svæði sem kallast Vellir.

Þústin er um 12x7 m að stærð og um 0,5 m á hæð. Þústin er grasivaxin og mun grænni en nánasta umhverfi.

Hættumat: engin hætta

RA-309:031 garðlag

63°49.045N 20°20.044V

Garðlag liggur til suðvesturs frá Grafarvaði 013, um 750 m norðaustan við bæ 001.

Á þessum slóðum er þýfður mói, milli lækjar og hábrúnar.

Mögulega er þetta garðlag undan girðingu en það er mjög hlaupið í þúfur og lætur ekki mikið yfir sér. Það er um 100 m á lengd, 0,3 m á breidd og um 0,2

Garðlag 031, horft til norðausturs

m á hæð, líklega torfhlaðið. Garðlagið snýr suðvestur-norðaustur og liggur frá Grafarvarði 013 í norðaustri og upp í hólbrekku.

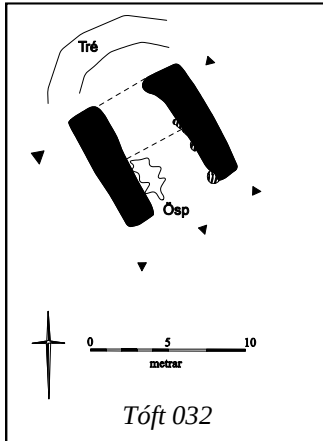
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-309:032 tóft

63°49.219N 20°20.847V

Tóft er um 140 m norðvestan við bæ 001 og um 75 m vestan við útihús 002. Tóftin er norðan við Hábrekku, niður af svokölluðum Völlum.

Tóftin er neðarlega í grasivaxinni brekku sem er nokkuð brött til norðurs. Það vex gras, elfting og öspum hefur verið plantað víða.

Tóft 032, horft til NNA

norðurs. Ösp um 5 m há vex nú í norðurenda tóftarinnar. Tilgangur tóftarinnar er óljós.

Tóftin er 8x6 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Ekki sést hvort að tóftin er hólfaskipt þar sem bárujárnir og timbri hefur verið hrúgað í norðurenda hennar. Inn á milli braksins glittir í þaksteinum sem bendir til þess að tóftin hafi verið undir þaki. Veggirnir virðast hlaðnir úr móbergi. Þeir eru mest um 0,8 m á hæð en ekki sést hvort að tóftin hefur einungis verið grjóthlaðin. Tóftin hefur verið stungin inn í hlíðina til suðurs og er opin til

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

RA-309:033 garðlag

63°49.199N 20°20.945V

Í svokallaðri Heimamýri er garðlag. Um 5 m fyrir norðan garðlagið er skurður. Við suðurenda garðlagsins hefur öspum verið plantað í tvö skjólbelti sem liggja austur-vestur og eru um 15 m á milli þeirra. Nyrðra beltíð liggur yfir suðurenda garðlagsins. Garðlagið er um 200 m vestan við bæ 001.

Garðlagið liggur í stórþýfðum móa sem er grasivaxin. Fyrir austan garðlagið er mýrlendi en vafalaust hefur þetta allt verið mýri áður svæðið var ræst fram.

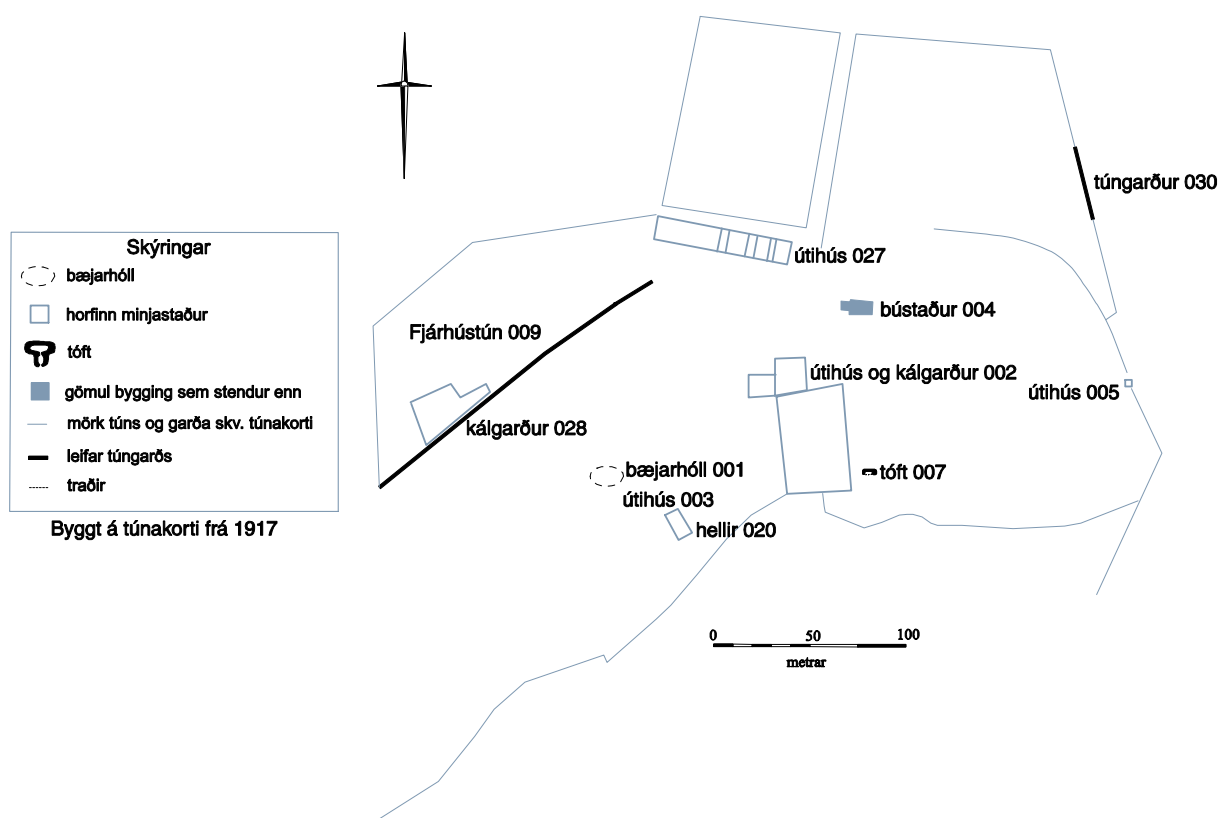
Garðlagið liggur norður-suður og sést á um 55 m löngum kafla. Það er 1,5-2 m á breidd og 0,3-1 m á hæð. Það er grasivaxið og hvergi sést glitta í grjóti. Garðlagið er rofið á tveimur stöðum og það að öllum líkindum torfhlaðið. Hér er líklega um vörslugarð að ræða eða jafnvel hluta túngarðs 028 en það er ekki hægt að staðfesta án frekari rannsókna.

Hættumat: hætta, vegna trjáræktar

Garðlag 033, horft til norðurs

Túnakort fyrir Selalæk

RA-310 Selalækur

Jarðadýrleiki óviss 1711 jörðin túndast til sem svarar 20 hdr., Skálholtskirkjueign. JÁM I, 265. 1270: Getið í máldaga Oddakirkju. DI II, 86-88 "Land Selalækjar er að mestu leiti gróið og skiptist það í valllendi og mýri. Hluti af landareign er örfoka sandur, nú gróinn að mestu." SB V, 44

1711: "Engjar eru ærið votlendar. Túninu spillir smá mól, sem á fýkur í veðrum. Engjum grandar lækur og ver á þær sand og leir, farvegur lækjarins fyllist upp af sandi, hleypur so vatnið um engjarnar með bleytu og leir." JÁM I, 265 1849: "Tún góð, en hálend og greiðfær. Engjar miklar, en votlendar og grasgefnar. Hagar ekki miklir, en gróa árlega upp. Jörðin er hæg." Jarðamat 1882: "Þessi jörð hefur enga vetrarhaga og er stórspillt af sandfoki. Slægjur nokkrar en svo votlendar að þær verða ekki notaðar nema einungis í þurrkatíð. Þar til verður að brúka þær til hagbeitar fyrir málnytufénað á sumrum vegna skorts á öðru haglendi." VS: Rangvellingabók, 368-369 1917: Tún 8,8 ha, þar af 6 ha slétt, garðar 2476 m². Fasteignamat 1940: "Tún: Gott, að mestu velfært. Engjar: Áveituengi, greiðfært, samfelld. Aðrar engjar: Samfelldar, greiðfærar, þýfðar, blautar. Beitiland. Vallendi og mýri. Þröngt miðað við heyskap. Góð gripabeit. Ókostir: Nokkur hætta af dýjum." VS: Rangvellingabók, 368-369.

RA-310:001 Selalækur bærjarhóll bústaður
63°48.267N 20°23.935V

Bærjarhóll Selalækjar var frammi á brekkubrún sem vísar mót suðaustri. Nýr steinbær var reistur árið 1908 um 135 m norðvestan við bæ 001. Bærjarhóllinn er ekki á túnakorti frá 1917 en heimildamenn, Bjarni og Þórir Jónssynir, gátu bent á staðsetningu hans í gamla túninu.

Uppi á brekkubrún er sléttáð tún sem nú er nýtt sem beitarhólf. Brekkan til suðausturs er aflíðandi niður að framræstri mýri.

Sléttáð hefur verið úr þeim byggingum sem voru á bærjarhólnum og að líkindum einnig úr bærjarhólnum að hluta til. Þó má greina dálitla bungu á brekkubrúninni sem líklega er bærjarhóllinn. Hún er gróflega um 30x15 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur. Hæst er

Bærjarhóll Selalækjar 001, horft til suðvesturs

hún um 0,3 m.

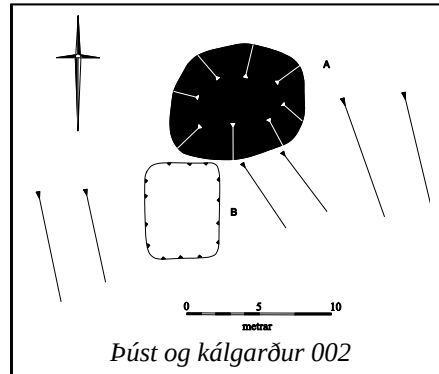
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-310:002 þúst útihús

63°48.306N 20°23.861V

Þúst 002, horft til norðausturs

Þúst og kálgarður 002

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var tvískipt útihús og áfastur kálgarður um 40 m SSV við íbúðarhús 004. Útihúsið var um 85 m ANA við bæ 001.

Leifar af mannvirkjunum eru í sléttuðu túni sem hallar til suðurs að framræstri mýri.

Af útihúsinu sést aðeins þúst í túni sem ekki hefur verið jöfnuð út og lítill

kálgarður er suðvestan við hana. Saman eru minjarnar á svæði sem er um 15x11 m að stærð og snýr norður-suður. Minjarnar fá bókstafi til aðgreiningar í lýsingu. Þústin A er um 8x10 m að stærð, snýr NNA-SSV og er um 2 m á hæð. Kálgarðurinn B er um 7x5 m að stærð, snýr norður-suður. Rabarbari vex í honum. Sýnilegar minjar eru litlu austar en sýnt er á túnakorti en eru engu að síður af þeim mannvirkjum sem þar eru sýnd. Ef til vill hefur útihúsinu verið ýtt í hrúgu þarna en vestar er brún í túninu sem liggur austur-vestur, nálega þar sem girðing skilur að tún og beitarhólf þar sem hæst er á túninu og er líklegt að húsin hafi staðið frammi á henni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-310:003 heimild um fjárhús

63°48.257N 20°23.903V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús um 140 m suðvestan við íbúðarhús 004. Þar voru fjárhús sem voru um 30 m suðaustan við bæ 001.

Fjárhúsin voru í sléttuðu túni sem nú er nýtt sem beitarhólf.

Fjárhúsin voru í miðri brekku sem snýr mót suðaustri og liggur niður í framræsta mýri. Dálítil hvílt er þar sem líklegt er að húsið hafi staðið en Guðjón Egilsson, heimildamaður, telur að hellir 020 hafi einnig verið á sama stað eða á svipuðum slóðum. Hvíltin er um 5x7 m að innanmáli, 0,2 m að dýpt, snýr suðaustur-norðvestur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-310:004 hús bústaður

63°48.325N 20°23.831V

Bárujármsklætt steinhús er um 135 m norðaustan við bæ 001. Það er fyrsta steinsteypa húsið í sveitinni, byggt 1908 og merkt inn á túnakort frá 1917.

Skrúðgarður er næst húsinu en utan hans eru slétt tún allt í kring.

Húsið er um 13x8 m að stærð og snýr austur-vestur. Til vesturs er viðbygging og forstofa er á því norðanverðu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917

RA-310:005 heimild um útihús

63°48.325N 20°23.658V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var lítið útihús, mögulega hrútakofi, að sögn Þóris og Bjarna Jónssona, heimildamanna, um 140 m ASA við hús 004. Húsið var í austurjaðri gamla túnsins sem náði þar fram á brekkubrún. Útihúsið var um 250 m norðaustan við bæ 001. Íbúðarhús á Selalæk IV er nú (2009) skammt suðvestan við þar sem útihúsið stóð.

Sléttað tún. Allhátt er til austurs fram af brekkubrún.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-310:006 hellir

63°48.162N 20°24.096V

"Á Selalæk voru að minnsta kosti tveir hellar [sjá einnig 020], nú niður fallnir. Sagt er að fólk sem sótti heyskap í Selalækjarflóð hafi fengið aðsetur í öðrum þeirra," segir í Sunnlenskum byggðum. Annar hellirinn var um 230 m VSV frá bæ 001 og um 850 m norðvestan við tóftir 032. Hann var neðarlega í brekku, sem hallar til suðurs og er nokkuð brött.

Brekkan sem hellirinn var gerður í, er gróin og þýfð. Hún er 5 m há og þar vex gras nú gras og svæðið notað

undir kúabeit.

Hellirinn er nú niðurfallinn og einu ummerki hans eru lægð í brekkunni. Lægðin er um 20x5 m að stærð og um 0,4 -0,8 m djúp. Hellirinn hefur snúið norður-suður og inngangur til suðurs.

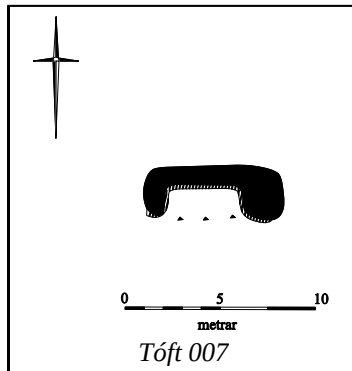
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 12-13

RA-310:007 tóft útihús

Tóft 007, horft til norðurs

63°48.291N 20°23.810V

Lítill tóft er í túni sunnan við íbúðarhús 004, um 110 m austan við bæ 001.

Sléttað tún í brekku sem hallar mót suðri niður að framræstri mýri.

Tóftin er úr blönduðu efni, steypu, grjóti og járn. Hún er um 7x3 m að stærð, snýr austur-vestur, grasi gróin. Ekki er nema kantur á suðurhlið en enginn veggur. Mesta hleðsluhæð er um 1 m. Ekki er vitað hvaða

hlutverki tóftin þjónaði en hún er í heimatúni gamla bæjarins og hefur að líkindum verið einhvers konar útihús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-310:008 Selalækjarvað þúst vað

63°48.759N 20°23.949V

Selalækjarvað, horft til norðurs

"Norður af Selalæk er vað á læknum, sem heitir Selalækjarvað," segir í örnefnalýsingu. "Suðvestur af Móhellugili heitir Nes. Syðst í því er vað á læknum, sem heitir Lækjarvað," segir í örnefnalýsingu. Líklega er Lækjarvað það sama og Selalækjarvað. Vaðið er um 915 m norðan við bæ 001. Niður að lækjarbakkanum sunnan megin er tún og frá því að læknum er vel gróið. Minna er gróið á norðurbakkanum en þar er sumarþústaðaland.

Á syðri bakkanum er breitt skarð, um 8 m breitt, 10 m langt, og um 1 m á dýpt. Ekki er skarð á nyrðri bakkanum og ekki sjást götur frá því en það er beina stefnu í grastorfu þar sem Messuleið 661:035 er skráð í landi Gaddstaða og kann að vera sama leið að hluta og lá frá Selalæk að Ægissíðu 661:008. Norðurbakkinn er um 2 m á hæð en skv. Bjarna Jónssyni hefur

lækurinn grafið sig niður um 1 m á síðustu árum.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: Ö-Selalækur, 1, 2

RA-310:009 Fjárhústún heimild um fjárhús

63°48.277N 20°24.087V

"Vesturparturinn [af] túninu á Selalæk var áður kallað Fjárhústún," segir í örnefnalýsingu. Í svörum við spurningum um örnefni segir að fjárhús hafi verið á túninu, en búið að slétta þau. Guðjón Egilsson, heimildamaður, mundi eftir tóftum á þessum slóðum en gat ekki staðsett þær nákvæmlega. Þær hafa þó verið um 125 m norðvestan við bæjarhól 001 og 155 m norðvestan við útihús 003.

Sléttað tún.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Selalækur, 1; Ö-Selalækur svör við sp., 2

RA-310:010 frásögn áfangastaður

63°48.684N 20°24.141V

Á hól, niður við Hróarslæk, var áningarstaður ferðamanna sem áttu leið um jörðina. Áningarstaðurinn var um 1,1 km suðaustan við áningarstað 016 og tæpum 800 m norðan við bæ 001. Líklegt er að ferðamenn á leiðum 661:008 og 661:035 hafi áð á þessum stað.

Áningarstaðurinn var í hólbarði sem snýr austur-vestur og er um 1 m á hæð. Vik er á vesturhlið hólsins og skjólgott. Hóllinn er vaxinn umfeðmingi, elftingu og grasi.

Engin ummerki áningarstaðarins sjást.

Hættumat: engin hætta

RA-310:011 garðlag áveita
63°48.262N 20°23.671V

Þrír áveitugarðar eru í litlu túni sem er afgirt með skurðum á alla kanta. Þeir eru um 215 m vestan við bæ 001.

Túnið er slétt, smáþýft og grasivaxið.

Garðarnir eru á svæði sem er um 100x90 m að stærð og snýr austur vestur. Þeir fá bókstafi til aðgreiningar hér á eftir. Áveitugarður A er um 50 m langur, liggur norður-suður og er um 0,4 m á hæð. Hann er alveg gróinn og um 1 m á breidd. Áveitugarður B er um 40 m vestan við garð A. Hann er um 70 m að lengd, um 2 m á breidd og 0,4 m á hæð. Garðlagið er alveg gróið. Garður C er um 50 m austan við garð B. Hann er um 90 m að lengd, liggur norður-suður, er um 2 m á breidd og 0,3 m á hæð. Meðfram austurhlið hans er renna, um 0,2 m á dýpt. Þar hefur efnið í garðinn verið tekið og vatninu hleypt á.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Selalækur, 2

Garðlag 011B, horft til norðurs

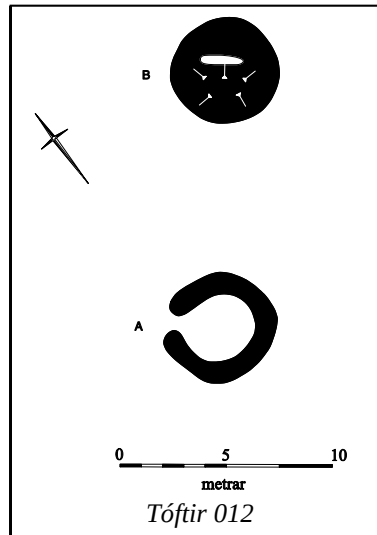
RA-310:012 Stórholt tóftir fjárskýli

Tóft 012A, horft til suðvesturs

Tóft 012B, horft til suðvesturs

63°48.059N 20°23.502V

"Vestan við Þverlæk er allstór höll, nefndur Smalaskáli [311:011]. Í beinni stefnu austur af Þverlæk er Stórholt. Þar á að búa huldufólk," segir í örnefnalýsingu. [...] fyrir sunnan túnin á milli skurða er stórholt [svo], þar er hlaðinn hringur, ég ætla að það hafi verið gefið hey í hann, þá gefið var sauðfé úti og hringurinn gjörður til að hey fyki síður," segir í svörum við spurningum. Tvær tóftir eru á Stórholti, um 520 m suðaustan við bæ 001.

Holtið er ekki hátt en langt og breitt, mishæðótt. Það er smáþýft, grasi vaxið.

Tvær tóftir eru á svæði sem er um 17x5 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur. Tóft A er hringlaga, um 5 m í þvermál, einföld. Op er á henni til vesturs, um 0,5 m breitt. Veggjaþykkt er um 1 m og mesta hleðsluhæð er um 0,5 m. Tóft B er um 7 m norðaustan við A. Hún er hringlaga, um 5 m í þvermál. Hún er full af jarðvegi og hefur mögulega verið fjárskýli sem hefur fallið saman. Ekki sést inngangur í

tóftina. Tóftin er hæst um 1 m í miðri tóft þar sem hrúnið er en veggir annars ekki hærri en um 0,5 m. Báðar tóftir eru torfhlaðnar og sést að efnið í þær hefur að hluta eða öllu leyti verið stungið upp umhverfis þær.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Selalækur, 2; Ö-Selalækur svör við sp., 2

RA-310:013 varða landamerki

63°47.602N 20°25.138V

Í landamerkjaskrá Selalækjar frá 1890 sem birt er í Rangvellingabók segir: "Eru úr svokölluðu Þuríðarskarði að Varmadalslæk sjónhending í Rauðkoll, úr Rauðkoll sjónhendingu í vörðu á Smalaskálaholti [sjá 311:011], og frá nefndri vörðu beina stefnu í tvær vörður [014 og 015] við Ytri-Rangá móts við Bjólu, svo ræður Rangá og lækurinn að fyrrnefndu Þuríðarskarði." Varðan var um 1,4 km suðvestan við bæ 001.

Girt er á merkjum yfir Smalaskálaholt. Landslagið ber þess merki að hér hefur verið mikill uppblástur austan við holtið en gróið aftur að mestu leyti.

Ekki sést til vörðunnar en hún hefur mögulega horfið í uppblæstri eða grjót verið tekið úr henni undir girðingar. Smalaskálaholt dregur nafn sitt af smalaskála sem skráður er í landi Odda 311:011.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 368

RA-310:014 varða landamerki

63°47.890N 20°26.236V

Í landamerkjaskrá Selalækjar frá 1890 sem birt er í Rangvellingabók segir: "Eru úr svokölluðu Þuríðarskarði að Varmadalsslæk sjónhending í Rauðkoll, úr Rauðkoll sjónhendingu í vörðu [013] á Smalaskálaholti, og frá nefndri vörðu beina stefnu í tvær vörður [hin er númer 015] við Ytri-Rangá móts við Bjólu, svo ræður Rangá og lækurinn að fyrrnefndu Þuríðarskarði." Vörðurnar eru horfnar í ána.

Grasi grónir bakkar Rangár.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 368

RA-310:015 varða landamerki

63°47.888N 20°26.244V

Í landamerkjaskrá Selalækjar frá 1890 sem birt er í Rangvellingabók segir: "Eru úr svokölluðu Þuríðarskarði að Varmadalsslæk sjónhending í Rauðkoll, úr Rauðkoll sjónhendingu í vörðu [013] á Smalaskálaholti, og frá nefndri vörðu beina stefnu í tvær vörður [hin er númer 015] við Ytri-Rangá móts við Bjólu, svo ræður Rangá og lækurinn að fyrrnefndu Þuríðarskarði." Vörðurnar eru horfnar í ána.

Grasi grónir bakkar Rangár.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 368

RA-310:016 frásögn áfangastaður

63°48.205N 20°23.457V

Áningarstaður var í svokallaðri Dagmálabrekku, um 400 m austan við bæ 001 og tæpum 550 m austan við helli 006. Áningarstaðurinn var m.a. notaður af fólki á leiðum 661:008, 661:035 og 661:003.

Dagmálabrekka liggur norður-suður og er um 8 m há og brött. Hún hallar til vesturs, þar sem nú er grasivaxið tún. Brekkan er gróin, þar vex mosi, gras og annar gróður. Brekkan þótti skjólgóð og var gott að á í henni.

Engin ummerki áningarstaðarins sjást á yfirborði.

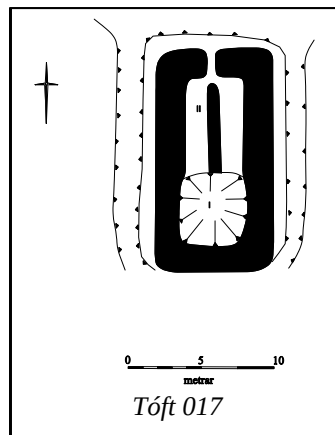
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-310:017 tóft beitarhús

63°48.374N 20°23.178V

Tóft 017, horft til suðurs

"Í Dölunum var fjárhús fyrir 100 ær," segir í athugasemdum við örnefnalýsingu. Beitarhúsatóft er um 650 m austan við bæ 001.

Tóftin er uppi á löngum hrygg sem liggur austur-vestur og eru aflíðandi brekkur niður af honum til norðurs og suðurs. Í suðurhlíðum hryggjarins er tún.

Tóftin er um 8x16 m að stærð, snýr norður-suður. Tóftin er tvískipt. Í suðurenda er hlaða sem er um 5x4 m að innanmáli og snýr norður-suður. Hún er um 1 m dýpri en fjárhúsin. Norðan við

hlöðuna er hólf um 7x4 m að stærð, snýr norður-suður. Ógreinilegur garði skiptir hólfinu í tvær krær. Mesta hleðsluhæð er um 0,5 m. Tóftin er líklega torfhlaðin, meðfram langhlíðum hennar sjást um 1 m breiðar rennur þar sem efni hefur verið tekið í tóftina.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Selalækur aths., 1

RA-310:018 heimild um beitarhús

63°48.311N 20°24.184V

"Í Dölunum var fjárhús [017] fyrir 100 ær. Annað hús fyrir 100 ær var vestur af Holtinu," segir í athugasemdum við örnefnalýsingu. Beitarhúsin voru á suðurbrún breiðs skarðs sem liggur í gegnum norðvestustu túnin, um 220 m VNV við bæ 001.

Sléttað tún er þar sem fjárhúsin voru. Í gegnum túnið er mikið skarð, sem liggur suðvestur-norðaustur og er ræktað tún í hluta þess.

Ekki sést til minja um fjárhúsin á þessum stað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Selalækur, aths., 1

RA-310:019 garðlag

63°47.712N 20°24.709V

Garðlag er um 1,2 km suðvestan við bæ 001 og um 110 m suðvestan við tóftir 032.

Garðlagið er í þýfðu flatlendi fast norðan undir aflíðandi brekku hás rofabarðs sem blásið er að sunnanverðu.

Garðurinn er um 18 m á lengd, liggur norðaustur-suðvestur. Hann er um 1 m á breidd og um 0,4 m á hæð. Garðurinn er hlaupinn í þúfur og kindagata virðist liggja eftir honum endilöngum og skiptir honum í tvennt. Garðurinn hverfur fljótlega í þýfið en á þessum slóðum hefur áður verið blautara og hefur verið ræst fram norðar. Mögulega er garðlagið áveitumannvirki en einnig kann það að vera í tengslum við tóftir 032.

Hættumat: engin hætta

Garðlag 019, horft til norðausturs

RA-310:020 hellir óþekkt

Í Sunnlenskum byggðum segir: "Á Selalæk voru að minnsta kosti tveir hellar [sjá einnig 006], nú niður fallnir. Sagt er að fólk sem sótti heyskap í Selalækjarflóð hafi fengið aðsetur í öðrum þeirra." Ekki er vitað með vissu hvar þessi hellir hefur verið en Guðjón Egilsson, heimildamaður, taldi hellinn hafa verið við fjárhús 003, um 30 m suðaustan við bæ 001.

Hellirinn hefur að líkindum verið í brekkubrún í sléttuðu túni sem nú er nýtt sem beitarhólf.

Ekki sést til hellisins en mögulega er dældin þar sem fjárhúsin eru skráð ummerki um hellinn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 12-13

RA-310:021 renna áveita

63°47.638N 20°25.215V

Skurður 021A, horft til austurs

"Sigurður Guðmundsson, sem lengi bjó á Selalæk, lét gera skurð í Selalækjarmýri til þurrkunar og vetraráveitu," segir í örnefnalýsingu. Enn sést til áveitumannvirkja í Selalækjarmýri um 500 m suðvestan við bæ 001.

Áveitumannvirkin eru í blautri, grösugri og smáþýfðri mýri.

Að minnsta kosti 6 skurðir eru sýnilegir í áveitu í Selalækjarmýri. Tveir skurðanna sáust á vettvangi (A og B) en hinir sjást á loftmyndum. Ekki er útilokað að einhverjir skurðanna sem skráðir eru af loftmynd séu garðlög. Áveitumannvirkin ná yfir svæði sem er um 1150x650 m að stærð og snýr suðvestur-norðaustur. Skurðirnir fá bókstafi til aðgreiningar í umfjöllun. Annar þeirra skurða sem skráður var á vettvangi er handgrafinn áveituskurður A sem er í mýri norður af

Smalaskálaholti. Hann liggur norðaustur-suðvestur og er í framhaldi af vélgröfnum skurði sem heldur áfram til norðausturs. Skurðurinn er fullur af jarðvegi en sést vegna þess að gróðurinn í honum er dekkri en í kring og á kafla sjást lágir skurðruðningar. Skurðurinn hefur verið um 1 m á breidd ef marka má gróðurinn. Hann er um 100 m langur, hverfur í mýrina til suðvesturs við merki á móti Odda RA-311. Skurður B er um 520 m norðvestan við skurð A. Hann sést á um 750 m löngum kafla og liggur norðaustur-suðvestur. Hann hefst skammt vestan við vélgrafinn skurð sem afmarkar suðurhlið áveitugarðanna. Skurðurinn er um 1 m á breidd, 0,3 m á dýpt og handgrafinn. Vatn, um 0,1 m djúpt, er í botni hans. Skurðurinn liggur allt út að mörkum Odda RA-311. Á milli skurða A og B er skurður C. Á loftmynd sést hann á um 970 m löngum kafla en hann er í framhaldi af vélgröfnum skurði til suðvesturs. Honum svipar líkast til skurða A og B. Þrír þverskurðir eru einnig greinanlegir af loftmynd. Skurður D liggur til SSA frá norðausturenda skurðar B. Hann er um 85 m á lengd. Um 220 m norðaustan við skurð D er skurður E sem einnig snýr NNV-SSA og er um 255 m langur. Að lokum er garður F um 175 m norðaustan við garð E. Hann snýr NNV-SSA og er um 217 m á lengd. Líkur eru til þess að fleiri áveitumannvirki séu á svæðinu en sjáist ekki lengur. Sum þeirra kunna að hafa horfið við gerð vélgrafinna skurða og túnarækt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Selalækur, 2

RA-310:022 renna áveita

63°48.383N 20°24.391V

Handgrafinn áveituskurður er um 430 m norðvestan við bæ 001.

Hann hefur að öllum líkindum tengst áveitu 021 í Selalækjarmýri.

Þýft og ójafnt land á grónu flatlendi milli brekku upp á hæðina sem bærinn stóð á og Hróarslækjar.

Skurðurinn liggur neðan við tún og hverfur að hluta undir það en sést vel suðvestan við túnið. Hann liggur suðvestur-

Renna 022, horft til suðvesturs

norðaustur, er um 80 m langur, um 1 m á breidd og 0,5 m djúpur. Skurðurinn er gróinn og þurr enda hefur lækurinn breytt farvegi sínum og rennur nú norðar en áður.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-310:023 þúst

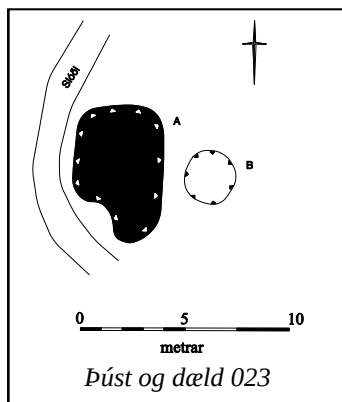
63°48.755N 20°22.938V

Þúst 023A, horft til austurs

Dæld 023B, horft til austurs

Þúst og dæld 023

Óljósar minjar eru um 1,2 km norðaustan við bæ 001 en þar eru þúst og dæld. Minjarnar eru í beitarhólfi þar sem fjögur afgirt hólf mætast við bílslóða. Þær eru vestan við tún og byggakur og sunnan við er annað beitarhólf.

Minjarnar eru á svæði sem er um 12x8 m að stærð og snýr austur-vestur. Þúst A er einföld, um 8x5 m að stærð, snýr norður-suður. Hún er hlaupin í þúfur og skemmd í suðvesturhorni. Mesta hæð er um 0,3 m. Um 1,5 m austan við þústina er slétt dæld B en ekki sjást veggir. Innanmál dældarinnar er um 3 m í þvermál og hún er um 0,3 m djúp. Ekkert er vitað um hvaða hlutverki þessar mannvistarleifar gegndu.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-310:024 náma mógrafir

63°48.348N 20°22.995V

Óljósar mógrafir eru um 790 m austan við bæ 001.

Mýrkennd lægð er suðaustan við langt holt, smápýfð og grösug.

Mógrafirnar eru um 65x25 m að stærð og snúa NNA-SSV. Þær eru þurrar að kalla og í þeim vex mikið af snarrótartoppum. Þær eru ekki djúpar, um 0,4 m á dýpt. Þær eru að mestu leyti grónar en nyrst í þeim er sölnaður gróður.

Hættumat: engin hætta

Mógrafir 024, horft til suðurs

RA-310:025 heimild um ristu

63°47.897N 20°25.019V

"Torf var rist í mýrinni til að hafa á hey, en annars voru miklar hlöður," segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað nákvæmlega hvar ristan fór fram en Bjarni og Þórir Jónssynir, heimildamenn, töldu að torf hefði líklega komið úr Selalækjarflóði sem einnig gengur undir nafninu Selalækjarmýri. Selalækjarflóð eru víðlend mýri en ekki sjást skýr merki ristunnar. Mýrin er um 1,1 km suðvestan við bæ 001 og tæpum 450 m NNV við tóftir 032.

Selalækjarflóð er grasivaxin, smápýfð og blaut mýri.

Engin ummerki ristunnar sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Selalækur, aths., 2

RA-310:026 tóft

63°48.322N 20°23.605V

Lítill tóft er um 290 m austan við bæ 001, vestan við Oddagötur 661:003.

Tóftin er á svæði sem virðist vera raskað af uppblæstri, í skarði milli gamla heimatúnsins og hóla, í móa. Leiðin að Odda hefur legið um skarðið og ef til vil fleiri leiðir með sömu eða svipaða stefnu.

Tóftin virðist niðurgráfin að hluta, er um 4,5x3 m að stærð, snýr austur-vestur. Vesturgaflinn er lágur og gengið inn í tóftina þar. Gata

Tóft 026, horft til austurs

liggur nú frá Selalæk IV niður að tóft og er í henni leiksvæði barna sem þar búa. Alls óvíst er að tóftin sé gömul. Mesta hleðsluhæð er um 0,3 m.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-310:027 heimild um fjós

63°48.339N 20°23.884V

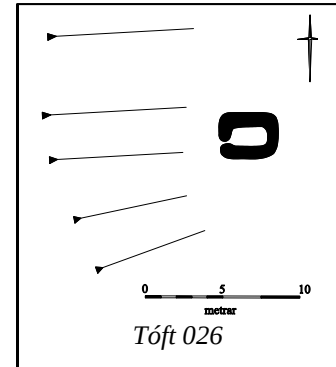
Samkvæmt túnakorti frá 1917 var um 60 m löng húsaröð sem sneri ASA-VSV um 40 m norðvestan við íbúðarhús 004. Að sögn Bjarna og Þóris Jónssonar heimildamanna, var þarna fjós, hlaða og heygarður.

Vegarslóði liggur þar sem húsin voru en hann liggur norðan við steipt útihús sem komin eru úr notkun. Í kring er flatlent og tún og beitahólf umhverfis.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-310:028 heimild um kálgarð

63°48.275N 20°24.046V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var kálgarður um 160 m austan við útihús 002 og um 120 m norðvestan við útihús 003.

Sléttað flatlent tún er nú (2009) á þessum slóðum, nýtt til beitar.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-310:029 álagablettur

63°48.424N 20°23.179V

Guðjón Egilsson heimildamaður man eftir sögu um álagablett á hans hluta jarðarinnar. Skúli Jónsson, ábúandinn á undan Guðjóni, sagði honum frá hól í túni í Dölunum sem ekki mátti slá, þá átti eitthvað slæmt að gerast.

Hóllinn var í túni sem hallar mót norðri. Bunga er í túninu þar sem hóllinn var.

Guðjón sléttaði úr hólnum fyrir fáum árum.

Hættumat: engin hætta

RA-310:030 garðlag túngarður

63°48.171N 20°24.184V

Garðlag 030A, horft til norðausturs

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var garður meðfram kálgarði 028 sem skipti upp túninu og sjást leifar garðsins um 70 m austan við bæ 001. Garðurinn er í sléttaðu túni sem er nýtt til beitar. Bíslóði er meðfram garðinum að innanverðu.

Túngarður er sýnilegur á tveimur stöðum á túninu sem sýnt er á túnakorti frá 1917. Hann markar af svæði sem er 560x200 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur. Garður A er suðvestar á svæðinu og liggur í L. Annars vegar liggur hann norðvestur-suðaustur og hins vegar norðaustur-suðvestur. Hann er um 0,6 m á hæð og 1 m á breidd. Svæðið sem hann afmarkar er um 100x270 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur. Annar garður, B, er líklega einnig túngarður. Hann er vestan við lóð Selalækjar II, um 250 m norðaustan við A.

Garðurinn liggur norðvestur-suðaustur og er á mörkum húsagarðs og beitihólfs. Garðurinn er um 40 m á lengd og 1,1 m á breidd, hæstur um 0,2 m. Að líkindum hafa aðrir hlutar túngarðs horfið vegna túnasléttunar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

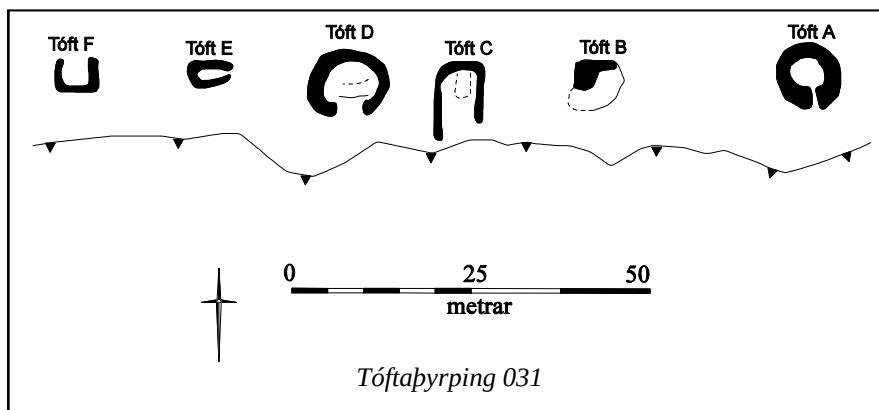
Heimildir: Túnakort 1917

RA-310:031 tóftaþyrping fjárskýli

63°48.414N 20°22.958V

Tóftir eru um 580 m norðaustan við helli 016 og um 850 NNA við bæ 001. Þær eru norðan við brekkubrún í svokölluðum Dölum. Núverandi fjárhús eru um 100 m austan við tóftaþyrpinguna.

Tóftirnar eru skammt norðan við grasivaxna og smápýfða brekku. Fyrir norðan tóftirnar er slétt grasivaxið tún, fyrir sunnan þær þýfð mýri.

Veggirnir eru grónir og hvergi glittir í grjóti. Þeir eru um 0,5 m á hæð. Tóft B er um 30 m austan við tóft A og er vik með bíslóða niður brekkuna á milli þeirra. Tóftin er sigrin og óskýr en virðist um 6 x 5 m að stærð. Suðurhluti tóftarinnar er óskýr og einungis mótar skýrt fyrir veggjarbroti í norðurhluta. Sá veggur er gróinn, um 0,4 m á hæð. Tóftin virðist hafa verið hringlaga og einföld. Tóft C er um 19 m austan við tóft B. Hún er um 10 x 5 m að stærð, er einföld og snýr norður-suður. Tóftin hefur verið opin til suðurs. Veggirnir eru um 0,3 m á hæð

Tóft 031A, horft til suðurs

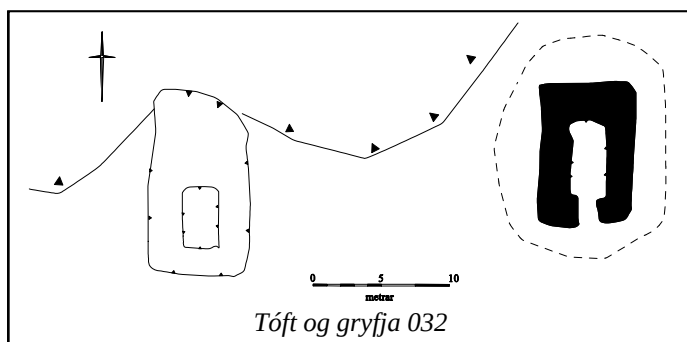
Tóft 031B, horft til suðurs

D. Hún hefur nokkuð verið raskað m.a. þegar túnið norðan við hana var sléttað. Hún er því nú D-laga, um 5 m löng og 3 m breið. Veggirnir eru um 0,3 m á hæð og grónir. Tóft F er um 17 m austan við tóft E. Hún er 5 x 4 m að stærð, er einföld og snýr austur-vestur. Tóftin er opin til norðurs en þeim hluta hefur einnig mögulega verið raskað við túnasléttun. Veggirnir eru grasivaxnir, þýfðir og um 0,3 m á hæð. Útlit tófta, lag þeirra og fjarlægð frá bæ 001 bendir til að þær séu fjárborgir.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-310:032 tóftir

63°47.705N 20°24.675V

Einföld tóft er um 1,1 km suðvestan við bæ 001 og um 880 m suðvestan við helli 006.

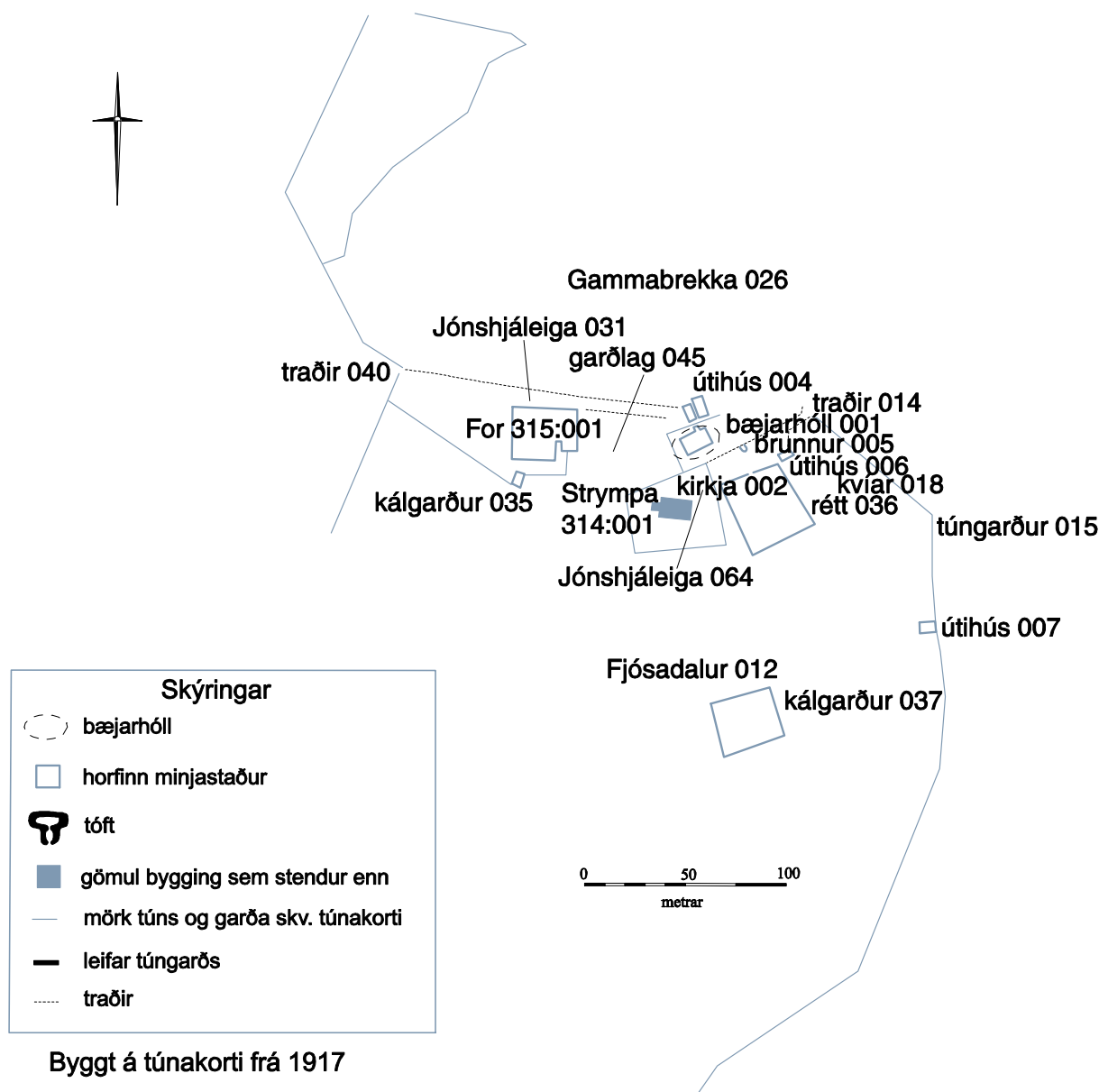
Tóftin er undir í grasivaxinni brekku, sem hallar til norðurs. Bíslóði liggur á milli brekkunnar og tóftarinnar. Á svæði sem er um 30x15 m að stærð, er tóft og gryfja. Tóftin (A) er austar. Hún er 10 x 7 m að stærð, er einföld og snýr norður-suður. Veggir tóftarinnar eru um 0,5 m á hæð og alveg grónir. Dyr hafa verið á miðjum suðurvegg. Umhverfis tóftina er um 0,2 m djúp lægð eða barð. Um 25 m fyrir vestan tóft A er gryfja (B). Hún er um 4x2 m að stærð, 2 m á djúp og grasivaxin. Umhverfis gryfjuna er barð, um 13x7 m að stærð og snýr það norðvestur-suðaustur. Barðið er um 1 m á dýpt og gæti markað útlínur tóftar og gryfjan þá mögulega hlaða.

Hættumat: engin hætta

Tóft 032A, horft til norðurs

Túnakort fyrir Odda

RA-311 Oddi

80 hdr. að fornu. Jarðadýrleiki óviss 1711, Kirkjustaður. JÁM I, 260. c. 1075: Jarðarinnar getið. Bsk I, 157; Jóns saga B, 229-230. Sæmundr auðgaði staðinn með stórum tillögum ok miklum ríkdómi, ok smíðaði þar kirkju mikla, ok lét vígja hinum heilaga Nicholao erkiboskupi; Þorlákssaga yngri, Bsk I, 320. 1133: Sæmundur deyr, Eyjólfr prestur, sonur hans tekur við 1158: Eyjólfr deyr. c. 1200: Jarðarinnar getið í kirknaskrá Páls biskups, DI XII 7. [1270]: Máldagi kirkjunnar. "Nichulas kyrkia j odda. a heima land allt froda hollt tuav. Bergvad. langagerdi. fiosa land. selsland. stadnvm skolv fylgia xxx" DI II 86-88 24.7.1273: Erkibyskup dæmir Oddastað undir Skálholtsbyskup; DI II 95-98; Árna saga byskups [1332]: Máldagi kirkjunnar. "Nicholaskirkia j Odda a heima land allt. frodahollt. ij. langagerdi. yzta gardzvika haalfvann oxahrugg. pula heidi." DI II 691-692 1334: Ø sira Benedict af Odda; Annálsbrot frá Skálholti; IA 220 Gefinn Odda staðr Sira Arngrimi; Skálholtsannáll, IA 207 gefin Odda stadr sira Arngrimi; Gottskálksannáll, IA 349 [1367]: Máldagi kirkjunnar. "xl. Nikulasskirkia j odda a heimaland alltt. frodhollt tuo.les Vilchinsbok þuij þetta ber alltt samann vm eign og jtok. oc vmm xijc fionu er liggir fyrir grijstodum og viijc fionu er liggur fyrir Bergþorshuole." DI III 218-219 aq 1385: "aa heimaland allt. frodholt tvo. OxaRygg. Langagerdi. yrstan gardsuika halfuan. helluvad. Mulaland. [180 ásauðar, 25 kýr, 7 hdr í hrossum, 9 hdr í metfé, 9 merkur vax] ... kirkian a [skóga, fjörur, jarðar part með neðri Strönd,

afrétt]" DI IV 70-76. 1411: Odda mal. var stadurinn j Odda dæmdur burt. af sera Vigfusi vndir nad herra Ions byskups oc allt hans goz af xii prestum; Lögmansannáll, IA 290. 1453: Marcellus Skálholtbp veitir Ólafi Rögnvaldssyni Oddastað sem Áslákur Bolt hafði veit Jóni Sigmundssyni en hann sleppir tilkalli vegna þess að han nær ekki staðnum með góðu. DI V, 102-103 [um 1480]: Máldagi kirkjunnar. DI VI 323-327 1488: Máldagi kirkjunnar. DI VI 628-631. 1495: Dómur um ágreining milli sr. Þorvarðs Ívarssonar vegna Oddakirkju og erfingja sr. Halldórs Jónssonar og var jörðin Kotvöllur sæmd kirkjunni í Odda til ævinlegrar eignar. DI VII, 269-70. 1553: Máldagi kirkjunnar DI XII 652-653 1575: Máldagi kirkjunnar DI XV 664-665. "Oddi er landnámsjörð. Þorgeir Ásgrímsson landnámsmaður þar keypti Oddalönd af Hrafni Hængssyni lögsögumanni á Hofi, og niðjar hans er þjuggu í Odda og kölluðust Oddaverjar átti síðan jörðina. Einhver hinna fyrstu kristnu Oddaverja gaf kirkjunni í Odda alla jörðina, en þar sem þeir voru eftir sem áður eigendur kirkjunnar, fóru þeir áfram með jörðina sem eign sína. ... Sæmundur Jónsson í Odda sonarsonur Lofts Sæmundssonar, átti engin börn skilgetin, en synir hans Haraldur í Odda og Björn í Gunnarsholti erfðu Odda eftir hans. Sonur Loðmundar Sæmundarsonar hét Jón en hans son Eyjólfur. Dóttir Eyjólfs hét Álfheiður og fyrir hennar hönd gerði Sturla Sighvatsson kröfu til hálf Odda sumarið 1238 ... Eftir Harald Sæmundsson erfði Sæmundur sonur hans hálfan Odda. Af honum og Birni í Gunnarsholti keypti Steinvör Sighvatsdóttir á Keldum jörðina. Áður en hún dó seldi hún Sighvati syni sínum helming jarðarinnar, en hinn hlutann erfðu synir hennar Sighvatur, Loftur og Sturla ... Árið 1270 hóf Árni Þorláksson Skálholtsbiskup að vinna þá staði undir vald sitt er kirkjan átti en leikmenn höfðu ráðið yfir ... Oddi var dæmur á vald biskups 24. júlí 1273. Þegar Eiríkur presthatari Noregskonungur sendi út bréf árið 1283 er buðu leikmönnum að taka staðinn aftur á sitt vald, tók Loftur Hálfðánarson Odda. Hafði hann þar forræði til 1290 er hann varð að gefa staðinn aftur á vald biskups." VS: Rangvellingabók, 310. Sjó hjáleigur árið 1709, Oddahóll, Kumli, Kragi (í eyði), Langekra, Jónshjáleiga (Tröð), Dvergasteinn og Vindás. Einnig eru sagnir af tveimur eyðibýlum nálægt Oddalandi sem heita Núningar og Kampastaðir. JÁM I, 260-264. Um 1629 er getið um Oddahjáleigu en ekki er víst við hvaða bæ þar er átt. Á 18. öld var hjáleigurnar Bakrangur og For byggðar um 1800 kom Strympa í stað Bakrangs. Sólvellir voru byggðir 1930. 1709: "Allan hálfan afrið í Miðmörk, hvar nú er ljeður til brúkunar af staðarins landsetum. Skógarítak eitt í Næfurholtslandi, kallað Oddaglúfur, er brúkandi til eldingar, valla kolagjörðar. Annað skógarítak á Brúarfellshaldi í Hreppum. Rekaítök tvö, eitt fyrir Berþórshvoltslandi, annað fyrir Grímstaða (Ytra Hóls) landi í Ytri Landeyjum, gagnleg þegar til vill. ... Silungsveiði er að sönnu í Rángá Eystri fyrir landi staðarins, þó er hún ekki brúkuð ..." JÁM I, 260. 1839: "Jarðir Oddakirkju eru þessar: Hjáleigurnar í kringum Odda, Bakkabæir, Helluvað, Syðrströnd í þessari sókn; Kotvöllur í Breiðabólstaðarsókn; Langagerði, Garðsauki ásamt Garðsaukahjáleigu í Stórólfsbolssókn; Bergþóruhvoll og Káragerði í Krossókn í Landeyjum, Efrihamar hálfir í Kálfholtssókn; Pula í Marteinstungusókn; Svínhagi í Keldnasókn. Ítök eru þessi: reki fyrir Berþóruhvolslandi og fyrir Grímstaðalandi; skógur á 4rum stöðum í Engidal í Þórsmörk (þar er nú enginn skógur), í Búrfellshálsi fyrir utan Þjorsá (hefur lengi ekki verið yrktur héðan, ef nokkur er nú), fram hjá Sandatungu sem enginn veit hvar er, í Oddaglúfri í NBæfurholtslandi (að mestu gjöreyddur); geldingafjárrekstur í Norðurkinn (sem enginn veit, hvar er); hálfur afrið í Miðjamörk (ekki fullvíst, hvað mikill partur þar er af Þórsmörk)." SSR, 139. 1847: "Silungsveiði í Þverá launar vart ómakíð. Skólendi þau, sem mál dagarnir eigna staðnum, koma eigi að notum; hann á og afrið saman við aðrar jarðir á Rangárvöllum og "hálfan afrið á Miðju-Mörk", sem leigist fyrir 40 álnir árlega. Fjörur á staðurinn 2, aðra fyrir Grímstaða land, tólf hundrið faðma tölfræð, og hina fyrir Bergþórshvols land, átta hundrið faðma tölfræð að leingd." JJ, 51 "Oddaland er að verulegu leyti mýri með valllendisrísum. Meðfram Þverá eru þurrir bakkar." SB V, 39.

1711: "Engjum spillir Rángá með grjóti og aur, so nú þykja þær hálfu gagnminni en þegar menn fyrst til vissu. Engjavegur er bágur og yfir Rángá eystri að sækja. Högum grandar sandur. Beitarland er lítil og þykir ekki meir í það setjandi en hálfpartur af þeim kvikfjenuði, sem heyskapur allarrar jarðarinnar fosorgast." JÁM I, 260. 1719: "Staðurinn hefir fyrrum gefið af sér heyskap mikinn og góðan. En nú gengur mjög sandur á suma staði á túnið, og á einum stað lemur árlega úr vellinum. Engjar mjög upphrjóstraðar og bágbornar, einkum þær er Oddaeyrar nefnast." Vigfús Guðmundsson: Saga Oddastaðar, 172. 1847: "Odda-staðar tún eru slétt en snöggland, og fást af þeim í meðalári 240 hestar. Eingjar á staðurinn á tveim stöðum, Oddaflóð og Odda-Eyrrar, sem bæi eru stórar, störvaxnar að mestu og grasgefnar, en liggja undir áföllum af Þverá og Ránánum. Eingjar þessar eru mjög votlendar, og eingja vegur lágur, og verður að fara úti Odda-Eyrrar, yfir Þverá, en þar fást í meðalári 1080 hestar. Oddaflóð gefa af sér í meðal ári 960 hesta en þau eru, að austanverðu slegin af kotamönnum." JJ, 51. 1850 (Lýsing séra Markúsar Jónssonar á landkostum Odda): "Á Oddastaðar heimajörð eru túnin öll slétt að kalla má, en heldur eru þau snöggland og harðlend, grasið sem þau af sér gefa er blandað miklu lafi og súrum, og þess vegna heldur kraftlítið hey til mjólkur, auk þess vill brenna af túninu þegar þurrkar ganga, því það er því nær allt saman hálendishólar. - Útslægjur eru í svokölluðum Oddaeyrum og í svonefndum Oddaflóðum. Eyrrarnar eru stór hólmi úri Þverá með tveim litlum hólum hjá, eru þeir alltaf heldur að eyðast af ánni sem smábrytur utan úr þeim, og af sandfoki sem árlega etur grasrót úr norðurbakka stóahólmans. ... Í Oddaflóðum hef ég einnig heyjað og eru sömu vandkvæði á þeim heyskap sem þar fæst að hvert strá verður upp að draga. ... Hagar sem þessari jörðu fylgja eru sameiginlegir með hinum hverfisjörðunum, og má fullyrða að þeir séu sáralitlir að víðáttu handa svo mörgum, einkánlega sá hluti þeirra hvar staðarhaldarnir hafa haft fjárhús

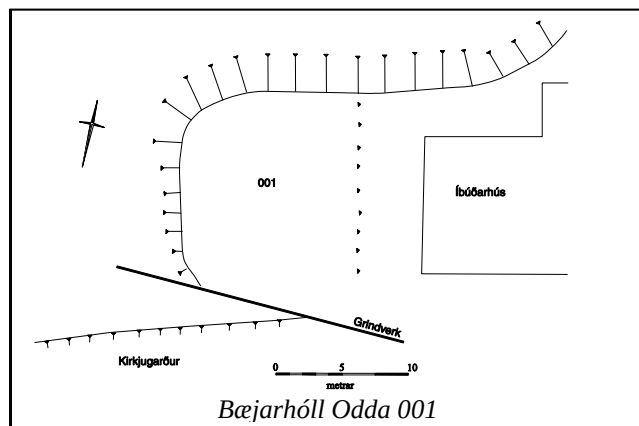
sín, hvar af leiðir að þeir hafa þóknast bóndanum í Lambhaga fyrir misgöngu." VS: Rangvellingabók, 313-314. Úttektabók 1882: "Oddi með hjáleigum er talsvert spilltur að högum af sandfoki og engjarnar sömuleiðis af landbroti og sandburði úr Þverá, svo óhætt mun að fullyrða að þær gefi nú ekki af sér meira en helmings heyfall við það er þær gáfu af sér öndverðlega á þessari öld." VS: Rangvellingabók, 314. Túnakort 1917: Tún 9,9 ha, þar af 8 ha slétt, garðar 1984 m². Fasteignamat 1940: "Tún: Gott, 1/2 vélfært. Engjar: Flæðiengi hefur horfið fyrir það að Þverá hefur grafið sig niður, og vatnsborð því lægra en áður. Bakkar með Þverá og hólmar í henni fremur grasgefnir, 1/3 vélfærar, hitt greiðfært. Þurrlendar. Beitolandið. Mýrlendi með vallendisrimum. Góð sumarbeit. Vetrarbeit lítil. Ókostir. Nokkur hætta af flóðum." VS: Rangvellingabók, 313-314 "Þrátt fyrir afbýlin öll hefir Oddi verið, fyr og síðar, langmesta slægjujörð á Rangárvöllum. En haglendið minna að tiltölu og vetrararbeit fremur lítil og stopul á síðari öldum, því flatlent er þar og skjólfátt. Heimatúnið gefur 200-300 töðuhesta. Slétt er það að miklu og flatlent austur og suður frá bænum, en er líka á öldu mikilli, sem liggur suður um túnið vestanvert." Vigfús Guðmundsson: Saga Oddastaðar, 170.

RA-311:001 Oddi bæjarhóll bústaður

63°46.618N 20°23.207V

Slétt grasflöt er nú þar sem gamli bærinn á Odda stóð, horft til norðurs

Samkvæmt túnakorti 1917 stóð bærinn í Odda um 20 m

norðaustan við kirkju 002. Þá var að líkindum stórt timburhús í Odda sem nú hefur verið rífið. Núverandi íbúðarhús og prestsbústaður er um 5 m austan við gamla húsið. Á undan timburhúsinu var burstabær í Odda á sama stað. Bærinn stóð suðvestan undir Gammabrekku 026.

Bærinn stóð þar sem nú er garðflöt vestan við núverandi íbúðarhús. Nokkur trjágróður er í garðinum.

Ekki sést eiginlegur bæjarhóll á Odda enda hefur mikið rask átt sér stað á þessum slóðum og óvíst að bærinn hafi alltaf staðið á sama stað. Þar sem timburhúsið stóð er nú slétt grasflöt og er dálítill kantur á henni til austurs sem kann að afmarka grunn hússins eða vera leifar af bæjarhól. Meðfram flötinni til norðurs og vesturs er jarðvegskragi sem kann að vera að hluta leifar af gördum umhverfis húsið eða myndast þegar húsið var rífið. Til suðurs er timburgirðing sem afmarkar núverandi kirkjugarð og sunnan við hana er kantur sem að líkindum er leifar eldri kirkjugarðs. Flötin sem er afmörkuð af ofangreindu er um 13x17 m að stærð og snýr NNA-SSV. Kanturinn til austurs er um 0,4 m á hæð þar sem hæstur og kraginn er 2,5 m á hæð þar sem hann er hæstur til norðurs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

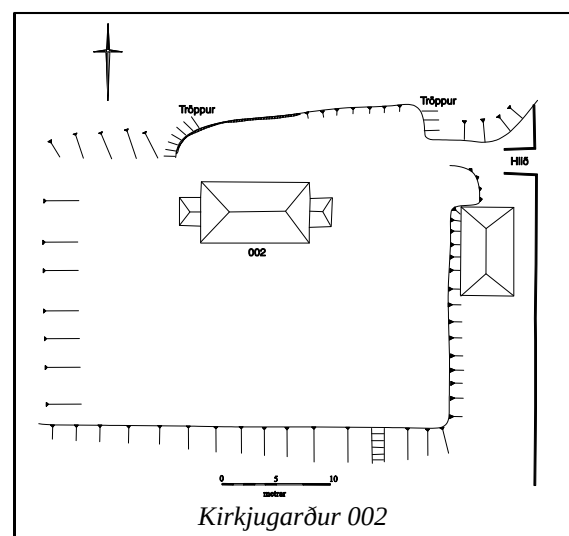
RA-311:002 kirkjugarður legstaður

63°46.607N 20°23.214V

Kirkjan í Odda er um 20 m suðvestan við bæ 001. Kirkjugarður er umhverfis kirkjuna og hefur hann verið stækkaður líttillega til norðvesturs en aðallega til suðurs. Ingimar Ísleifsson, heimildamaður, greindi frá því að þegar hann hefur verið að taka grafir í norðvesturhorni garðsins hafi komið upp hleðslur þar.

Kirkjan stendur á suðurjaðri hæðar þeirrar er bærinn og flest bæjarhúsin stóðu á. Vestan við hana er allbrött brekka sem er innan kirkjugarðsgirðingar og nokkuð bratt er niður af mörkum gamla kirkjugarðsins til suðurs. Nýlegt aðstöðuhús er við austurenda kirkjugarðs og nýlegt grindverk afmarkar núverandi kirkjugarð.

c. 1075: Eptir þetta fóru þeir út hingat til Íslands Jón Eptir þetta fóru þeir Jón ok Sæmundr út til ok Sæmundr, ok

Kirkja og kirkjugarður 002, horft til norðvesturs

settust í bú, hvárr á sína föðurleifð, Íslands ok settust í bú, hvárr á sína föðurleifð,
Jón á Breiðabólstað, en Sæmundr í Odda, ok bjöggu
Jón á Breiðabólstað í Fljótshlíð, en Sæmundr
þar báðir mjök lengi ... Þeir prýddu báðir mjök heilagar
í Odda; bjöggu þeir þar mjök lengi ... Kirkjur, þær er
þeir höfðu að varðveita, í mörgum þjónaðu
lutum, ok þjónuðu þeim lítilátliga í sínum prestsskap
þeir kirkjum fyrrnefndum með sönnu lítilæti,
ok æxtu mikit rétt þeirra í kennimanna vistum, þeirra
aukandi þeirra heiður ok sæmd í kennimanna
er þjóna skyldu at hvárri kirkjunni fleiri en áðr höfðu
vistum, er þeir lögðu í óðul sín fleir en áðr
verit; Jóns saga A, Bsk I, 157 höfðu verit; Jóns saga B,
229-230.

Sæmundr auðgaði staðinn með stórum tillögum ok

miklum ríkdómi, ok smíðaði þar kirkju mikla, ok lét vígja hinum heilaga Nicholao erkiboskupi; Þorlákssaga
yngri, Bsk I, 320.

1133: Sæmundur deyr, Eyjólfr prestur, sonur hans tekur við

1158: Eyjólfr deyr

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 7

[1270]: Odda maldagi. Nichulas kyrkia j odda. A heima land allt froda hollt tuav. Bergvad. Langagerdi. Fiosa
land. Selsland. Stadnvm skolv fylgia xxx. Kva. Ok halft annat. Hundrat. Asaudar. Hestar xij.[...]; Máld DI II 86-
88

24.7.1273: Erkibyskup dæmir Oddastað undir Skálholtsbyskup; DI II 95-98; Árna saga byskups

[1332]: Odde. Gamall maldagi.

Nicholaskirkia j Odda a heima land allt. Frodahollt. Ij. Langagerdi. Yzta gardzvika haalfvann oxahrugg. Pula
heidi. [...]; Máld DI II 691-692

1334: Ø sira Benedict af Odda; Annálsbrot frá Skálholti; IA 220

Gefinn Odda staðr Sira Arngrimi; Skálholtsannáll, IA 207

gefin Odda stadr sira Arngrimi; Gottskálksannáll, IA 349

[1367]: xl. Nikulasskirkia j odda a heimaland alltt. Frodholltt tuo.

Les Vilchinsbok þuij þetta ber alltt samann vm eign og jtok.

Oc vmm xijc fiour er liggr fyrir grijstodum og viijc fiour er liggur fyrir Bergþorshuole; Hítardalsbók DI III 218-
219

aq 1385: aa heimaland allt. Frodholft tvo. OxaRygg. Langagerdi. Yrstan gardsuika halfuan. Helluvad. Mulaland.
[...].

pq 1381: Porcio ecclesie slik sem fallid hefiR i mortuaria þau sem gefuizt haufdu til kirkiunnaR sidan herra
Ottgeir godrar minningar liet Reikna næst. Fiell nidur oll porcio firir þa hlute sem Sira Ole hafdi lagt til
kirkiunnaR. Enn kirkiann vard hinum skyldug .xxx. Hundrada.

25.10.1385: Anno domini M. Ccc. Lxxx. V. Jn festo sanctorum Crispini et Crispiniani lagdi siRa Ole til [tolf
manada tidabækur per anni circulum]

1397Jtem aa kirkiann i Odda yfer þat framm sem forner maldagar votta.

Jordina a strund nedri. Og þar til v. kyR oc xxx asaudar sem gaf sira Oli og Halla moder hans Jonsdotter. Med
þeim skilmala. Ad þar skal syngiazt tuæR messur i hueRi uiku. Salumessa firir saal allra kristinna manna,
aunnur de sancto Thoma. Adra hueria uiku. Enn de sancta Katherina adra hueRia og lukazt prestinum aarlīga
þeim sem uppi helldur messosaunginum. Fiorar merkur epter skipan biskups i Scalhollte. Jtem half iaurd i
Gardsuika er gaf Kolbeinn Petursson. Xij. æR og .ij. Kyr. Med þeim skilmala ad þar skal syngiazt .xxx.
Salumessna i Odda aarlīga firir hans saal oc allra annara kristinna manna. Luka .x. Aura prestinum i sina Rentu
frida.

Porcio ecclesie vmm .x. aaR næstu sidann heRa Michael visiteRadi .xx. Hvndrut; Máld DI IV 70-76 [sira Óli
Svarthöfðason var prestur í Odda c.1367-1402]

1411: Odda mal. Var staturinn j Odda dæmdur burt. Af sera Vigfusi vndir nad herra Ions byskups oc allt hans
goz af xii prestum; Lögmansannáll, IA 290

20.3.1453: Marcellus Skálholtbp veitir Ólafi Rögnvaldssyni Oddastað sem Áslákur Bolt hafði veit Jóni
Sigmundssyni en hann sleppir tilkalli vegna þess að han nær ekki staðnum með góðu. DI V, 102-103

[um 1480]: [samhljóða Hít og Vilch niður að klausu um jarðarpart fyrir Neðri Strönd nema að sleppt er klausu
um kvikfé]. Máld DI VI 323-327 [AM 263 fol, bl. 40-42; Þjsks A II, 1, bl. 123b sem fellir úr allt milli 'j annara
manna jarder.' og 'Jtem lxxx kugillda.' Gísli Jónsson dó 1488]

8.7.1488: Máld DI VI 628-631 [AM 263 fol, bl. 28-29]

28.6.1495: Dómur um ágreining milli sr. Þorvarðs Ívarssonar vegna Oddakirkju og erfingja sr. Halldórs Jónssonar og var jörðin Kotvöllur sæmd kirkjunni í Odda til ævinlegrar eignar. Sr. Halldór hafði í testamenti sínu ánaðnað kirkjunni psaltara og áklæði og eru erfingjarnir dæmdir til að flytja þessa peninga heim til Odda. DI VII, 269-70. 1553: Máld DI XII 652-653

1575: Máld DI XV 664-665

1709: Beneficium og kirkjustaður; JÁM I: 259

27.2.1880: Keldna- og Stórolfshvolssóknir lagðar undir Odda; (PP, 63) [lög]. Núverandi kirkja í Odda var byggð árið 1924. Hún er bárujárnsklædd og stendur á steiptum grunni. Hún er um 14x5,5 m að stærð, snýr austur-vestur. Samkvæmt túnakorti frá 1917 var kirkjugarðurinn þá um 50x40 m að stærð og sneri austur-vestur. Nú er kirkjugarðurinn um 55x75 m að stærð og snýr norður-suður. Hann hefur verið aðallega verið stækkaður til suðurs og eru nýjustu grafirnar í þeim hluta garðsins. Leiði og legsteinar eru í kirkjugarðinum, þeir elstu sem eru læsilegir eru frá 18. öld. Elstu leiðin virðast vera næst kirkjunni. Ekki sjást veggir gamla kirkjugarðsins en hann hefur verið hlaðinn upp að hluta á norðurhlið, þar eru þrjú umföer hleðslu. Þar er þó aðeins kantur sem hefur verið endurhlaðinn og kantur er víðar þar sem ætla má að gamli garðurinn hafi verið. Hæstu kantar eru á suðurhlið, um 3 m á hæð. Ekki er að sjá að kirkjugarðurinn hafi verið sléttaður og ekki er trjágróður í honum nema á norðurmörkum garðsins þar sem við tekur húsagarður umhverfis prestsbústaðinn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; Bsk I, 157, 320; DI II, 86-88, 95-98, 691-692; DI III, 218-219; DI IV, 70-76; DI XII, 7, 652-653; Konungsannáll IA, 207, 220, 290, 290, 349; DI V, 102-103; DI VI, 323-327, 628-631; DI VII, 269-270; DI XV, 664-665; JÁM I, 259; PP, 63

RA-311:003 vegur leið

63°46.711N 20°22.676V

Leið 003, horft til austurs

Ruddur vegur liggur um Stórhól, um 460 m ANA við bæ 001. Óvíst er hvert leiðin hefur legið.

Stórhóll stendur allhótt upp úr flatlendi sem hefur verið þurrkað og sléttað. Hóllinn er mishæðóttur og hefur hluti hans blásið upp en gróíð aftur.

Vegurinn er í um 1 m djúpu skarði sem er víða um 2 m á breidd, gróinn. Leiðin hefur að líkindum verið farin á vélknúnum farartækjum en það er óvíst. Leiðin sést á um 175 m löngum kafla á hólum en ekki skýrt utan hans þar sem hefur verið uppblástur, túnarækt og framræsla. Á loftmynd má sjá veginn halda áfram þegar komið er austur fyrir skurð skammt austan við Stórhól og hefur hann stefnuna ANA.

Hættumat: engin hætta

RA-311:004 heimild um útihús

63°46.630N 20°23.214V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var tvískipt útihús fast norðan við bæjarhól 001.

Útihúsið var sunnan undir Gammabrekku 026 þar sem nú er sand- og malarborinn bíslóði. Trjágróður er til suðurs og dálítill brekka niður að bæjarhól 001.

Engin ummerki um útihúsið sjást og er líklegt að það hafi verið rífið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-311:005 heimild um brunn

63°46.618N 20°23.174V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var brunnur um 20 m austan við bæ 001. Ingimar Ísleifsson, heimildamaður, man eftir brunnhúsi á þessum stað.

Brunnurinn var norðan við bílastæði við kirkju, í suðausturjaðri húsagarðs við nýlegt íbúðarhús. Þar er nokkur trjágróður.

Engin ummerki sjást um brunn eða brunnhús. Brunnhúsið sést á mynd af Oddakirkju frá 1885 í Sunnlenskum byggðum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; SB V, 115

RA-311:006 heimild um útihús

63°46.617N 20°23.156V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús um 40 m ASA við bæ 001 og um 60 m norðaustan við kirkju 002.

Malbikað bílastæði.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-311:007 þúst útihús

63°46.576N 20°23.061V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús um 145 m suðaustan við bæ 001.

Útihúsið var á hæð sem tekur við suðaustan við lægð, sennilega Stöðulflóð. Í lægðinni og á hluta hæðarinnar er trjárækt en suðurhluti hæðarinnar er í túni. Útihúsið var í túni skammt sunnan við mörk trjáræktar og túns.

Ekki sjást önnur ummerki um útihús á þessum stað en dálítil dæld sem er í túninu og gefur líklega til kynna hvar útihúsið stóð. Hún er um 1x3 m að innanmáli, snýr austur-vestur, er um 0,1 djúp.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

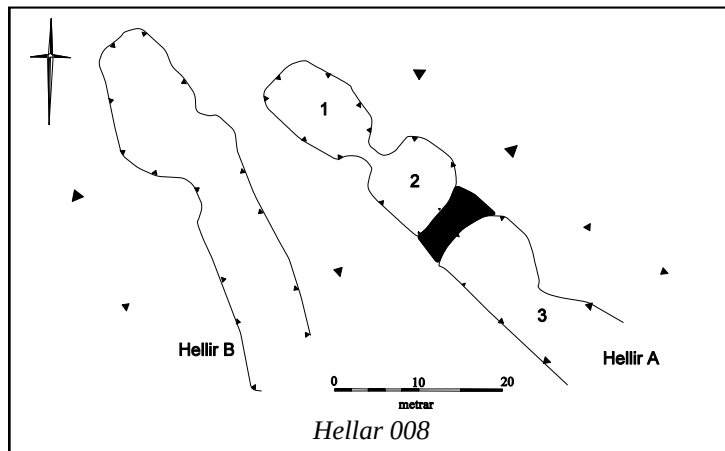
Heimildir: Túnakort 1917

Þúst 007, horft til austurs

RA-311:008 hellir fjós

63°46.449N 20°23.368V

Hellir 008B, horft til NNW

Hellir 008A, horft til VNV

Í Sunnlenskum byggðum segir: "Í Oddatúni sést glöggst að þar hefir hellir fallið niður. Sögn er að þar hafi verið nautahellir Sæmundar Fróða. Í jarðteinabók Þorláks helga segir að hellirinn hafi fallið ofan á nautin og bjargaðist eitt fyrir mátt hins helga biskups." Hér er um tvær lautir að ræða. Þær eru um 80 m austan við Langekru 316:001 og um 350 m SSV við bæ 001. Lautirnar eru á suðurenda sandsteinsholtsins sem bæ 001 er á. Íbúðarhúsið í Langekru er um 50 m fyrir vestan hellana.

Hellarnir eru á suðurbrún grasvaxins holts með sléttum túnum. Allt umhverfis hellana eru slétt tún í mishæðóttu holti.

Í bókinni Manngerðir hellar stendur: "Nú eru engir hellar í Odda en í túninu milli kirkjustaðarins og Langekru [RA-316] ganga sérkennilegar langar og krappar lautir þvert á hólana. Lag þeirra og lega sýnir að vart getur verið um annað að ræða en dældir eftir fallna hella. Þarna virðast tveir miklir hellar hafa verið höggðir hlið við hlið inn í hólninn. Lengd

hvorrar dældarinnar fyrir sig er um 40 m, breiddin um 6 m og víða eru þær 1,5 - 2,0 m á dýpt. Páll Ísleifsson bóndi á Langekru nefndi dældirnar Nautadali. [...] Vafalaust eru þetta sömu lautir og sr. Steingrímur Jónsson í Odda og síðar biskup nefnir í skýrslu sinni til fornleifanefndarinnar 1818: "... Sjást þess merki í suðurhala túnsins, er kallast Hellirsdalur, að þar muni hafa hellrar verið, en sem ráð má af þeim þar djúpu og mjóu lautum, að hafi fallið saman. Nú er það allt grasgróið. Sagt er að í fortíðinni hafi þar fjósið verið." Ekkert mælir gegn því að þetta séu rústir hellanna sem Jarðteinabókin getur um. E.t.v. hefur sá frægi galdraklerkur síra Sæmundur fróði, sem hélt Oddann um 1100, haft kýr sínar í þessum hellum og hver veit nema þarna hafi einmitt verið fjósbitinn sem púkinn frægi sat á." Á svæði sem er um 75x35 m stórt og snýr norðvestur-suðaustur eru tvær dældir sem fá hér bókstaf til aðgreiningar. Dæld A er um 50x10 m að stærð og snýr VNV-ASA. Dældin er grasvaxin og lag hennar bendir til að á þessum stað hafi verið þrír samtengdir hellar. Hólf 1 er vestast. Það er 13 x 7 m að stærð, snýr VNV-ASA, er um 1,5 m á dýpt og alveg gróið. Hólf 2 er fyrir austan það. Það er 12x8 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur og um 2 m á dýpt. Það afmarkast af snarbröttum bakka til austurs. Bakkin er um 3 m á breidd og dæld 3 er austan við hann. Sú dæld er austust og hefur þar verið farið inn í hellana. Dældin er 20x8 m að stærð, snýr VNV-ASA og fjarar út til austurs þar sem holtið endar. Dæld B er um 5 m norðvestar við dæld A. Hún er 45x10 m að stærð, snýr norður-suður. Þessi dæld er ógreinilegri en dæld A og einungis sést móta

fyr skýrri laut í norðurenda. Dældin er öll um 2 m að dýpt en fjarar út til suðurs þar sem inngangur hefur verið. Hún er grasivaxin.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 12; Manngerðir hellar, 214

RA-311:009 gerði kálgarður

Kálgarður er tæpa 650 m NNV við bæ 001 og um 400 m norðvestan við Dvergastein 030. Ingimar Ísleifsson, heimildamaður, man eftir því að garðurinn var notaður frá Vindási RA-313.

Umhverfis kálgarðinn er þýfður, grasivaxinn mói. Fast vestan við kálgarðinn er grasivaxinn móbergshryggur sem snýr norður-suður og nær til beggja átta eins langt og augað eygir.

Kálgarðurinn er um 33x30 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Hann er nánast ferhyrndur og sléttur að innan. Vesturveggnum hefur verið raskað og liggur kindagata þar nú. Þar er veggurinn einungis um 0,2 m á hæð en hinir eru allir um 0,7 m á hæð. Veggirnir eru grasivaxnir og hvergi glittir í grjót. Ekkert op er á garðinum. Veggirnir eru víða rofnir vegna ágangs búpenings og vinds.

Hættumat: engin hætta

63°46.887N 20°23.684V

Kálgarður 009, horft til austurs

RA-311:010 gata leið

Leið 010, horft til austurs

63°46.606N 20°24.544V

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1709 segir: "Engjum spillir Rangá með grjóti og aur, so nú þykja þær hálfu gagnminni en þegar menn fyrst til vissu. Engjavegur er bágur og yfir Rángá eystri að sækja," "Meðfram götunum út á bakkana (engjarnar) eru bakkar að blása, nefnt Engjarof," segir í örnefnaskrá. Að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns, liggur vegslóði niður á bakkana á sömu slóðum og engjavegurinn lá áður. Þar hefur myndast sandhryggur vegna blásturs en tún hafa verið ræktuð vestan og austan við slóðann. Mýrlent er á köflum meðfram hryggnum niður á bakkana. Vegurinn að Sólbakka sker Engjavegin þveran.

Engjavegurinn liggur eftir grasivöxnum sandhrygg á milli tveggja túna. Mýrlent er á köflum meðfram hryggnum.

Engjavegurinn liggur að mestu undir bíslóðanum niður á bakkana

en þá er átt við bakka þverár, Ytri- og Eystri Rangár sem voru umhverfis engjarnar. Á köflum sjást þó 3-4 rásir sem liggja meðfram bíslóðanum. Þær eru um 0,3 m djúpar, grasivaxnar og liggja austur-vestur.

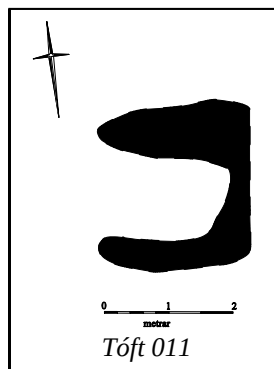
Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir: JÁM I, 260; Ö-Oddi, 5

RA-311:011 tóft smalakofi

Tóft 011, horft til suðausturs

63°47.480N 20°34.677V

"Í landnorður af Borgarflötum [041] er Smalaskáladæla. Strákur sem sat hjá ám, byggði sér skýli á hæsta hólnum og heitir hann síðan Smalaskáli," segir í örnefnalýsingu. Þýfður, ferhyrndur bakki eða hleðsla er á lágum hól vestan við Smalaskáladælu og eru að öllum líkindum leifar smalakofans. Hleðslan er um 1,7 km norðan við Ullardælu 044 og um 2 km NNV við bæ 001.

Fyrir vestan hleðsluna er

grænkálsakur en mýrardæla, líklega svonefnd Smalaskáladæla til suðurs og austurs.

Á lágu holti, um 5 m sunnan við grænkálsakur er þýfður bakki. Hann er um 2x2 m að stærð, um 0,2 m á hæð og opin til vesturs. Vesturendinn hefur þó líklega raskast þegar grænkálsakurinn var plægður. Hleðslan er alveg gróin og hvergi glittir í grjót.

Hættumat: stórhætta, vegna jarðræktar

Heimildir: Ö-Oddi, 6

RA-311:012 Fjósadalur þúst fjós

63°46.549N 20°23.165V

Þúst 012, horft til NNA

"Fyrir framan Oddabæinn [001] er Fjósadalur, þar stóð fjósið fram yfir 1807, er fólkið varð úti í Oddabylnum alræmda. Þá var það flutt í Forartættur [RA-315:001]," segir í örnefnalýsingu. Fjósið hefur verið um 240 m norðaustan við Kraga 317:001 og um 130 m sunnan við bæ 001. Vindkvörn, sem er hár hóll vestan við bæ 001, er fyrir VNV Fjósadalinn og hallar niður á túnið til austurs.

Fjósið var þar sem nú (2009) eru grasivaxið tún fyrir sunnan sandsteinsholtið sem bærinn stendur á.

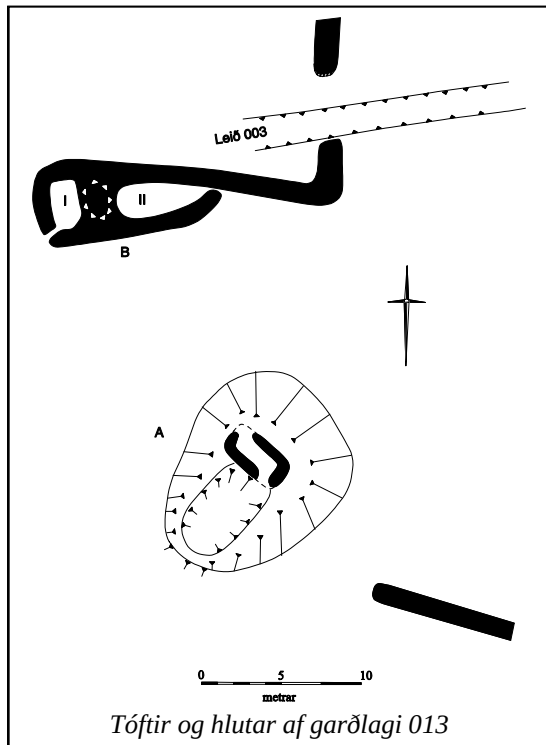
Þar er fjósið var er nú hóll, um 40 m í þvermál og 1,5 m á hæð. Hóllinn er grasivaxinn, sléttur og hliðar hans aflíðandi. Líklega er hóllinn, eða a.m.k. hluti hans, uppsafnaðar mannvistarleifar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Oddi, 8

RA-311:013 tóftir

63°46.697N 20°22.664V

Á Stórhól eru tvær tóftir og garðlag. Minjarnar eru um 470 m ANA við bæ 001.

Stórhóll stendur allhótt upp úr flatlendi sem hefur verið þurrkað og sléttað en ekki er víst að það hafi verið mjög blautt á milli hólans og heimatúnsins. Hóllinn er mishæðóttur og hefur hluti hans blásið upp en gróið aftur.

Tóft 013B, horft til vesturs

Tóft 013A, horft til norðausturs

Dæld 013D, horft til norðausturs

Á hólnum eru tvær tóftir, garðlag og ein stór dæld eða gryfja á svæði sem er um 80x50 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Minjarnar fá bókstafi til aðgreiningar í umfjöllun. Tóft A er á rústahól sem er um 6x3 m að stærð efst og er 2,5-3 m á hæð. Tóftin er efst á hólnum, orðin nokkuð óskýr. Hún er einföld, um 4x2,5 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur. Rof er í tóftina í norður- og suðurhornum en ekki er önnur op að sjá á tóftinni. Mesta hleðsluhæð er um 0,5 m. Suðvestan við tóftina er aflíðandi brekka á rústahólnum og í brekkunni er hvílt sem hefur ef til vill þjónað sem heystæði. Hún er um 6x4 m að innanmáli, snýr suðvestur-norðaustur. Um 14 m

norðvestan við tóft A er tóft B og áfast garðlag. Tóftin virðist vera tvískipt. Hún er um 12x5 m að stærð og snýr nálega austur-vestur. Hólf I er í vesturenda er það er afar ógreinilegt. Það er um 3x1,5 m að innanmáli, snýr norður-suður. Bunga sem er um 0,4 m á hæð skilur á milli hólf. Rauf er í suðvesturhorni hólfins og þar kann að hafa verið inngangur. Hólf II er um 2x5 m að innanmáli, snýr austur-vestur. Ekki sést op á því. Frá norðurlangvegg tóftar gengur garður til austurs og beygir svo til norðurs fram á hólbrún þar sem garðurinn endar. Hann er alls um 30 m langur. Vegur 003 liggur í gegnum garðinn skömmu eftir að hann beygir norðurs. Garðurinn er um 1,5 m á breidd og um hæstur um 0,7 m. Garður C liggur frá tóft A til austurs meðfram hólum og beygir svo til norðurs. Í norðausturhorni hólsins er mikil dæld D sem er að öllum líkindum náttúruleg en þar kann að vera fallinn hellir. Ekkert er vitað um hlutverk þessara minja en líklegt er að tóft B sé af kvíum.

Hættumat: engin hætta

RA-311:014 Oddatraðir örnefni traðir

63°46.619N 20°23.163V

"Dyrvellir sunnan við Oddatraðir, út við túngarðinn [015]," segir í örnefnalýsingu. Traðirnar voru í beinu framhaldi af norðvesturvegg kirkjugarðs 002.

Malbikað bílastæði og húsagarður nýs íbúðarhúss er nú þar sem traðirnar voru.

Um traðirnar segir í örnefnaskrá: "Oddatraðir voru mikið mannvirki. Þær voru girtar báðumegin mannhæðaháum gördum, en í botninum var móhella. En þær voru jafnaðar við jörðu nál. 1948." Ekki sést til ummerkja um traðir.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Oddi, 8, 9; Túnakort 1917

RA-311:015 heimild um túngarð

63°46.598N 20°23.017V

"Dyrvellir sunnan við Oddatraðir [014], út við túngarðinn," segir í örnefnalýsingu. Að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns, var túngarður umhverfis hluta gamla heimatúnsins. Hann man eftir hluta túngarðsins sunnan við kálgarð 037, þar sem nú liggur vírgirðing. Túngarðurinn var meira en mittishár og gerður úr torfi og grjóti. Á túnakorti frá 1917 er gamla heimatúnið sýnt 520x250 m stórt og snýr það norður-suður. Ekki er hægt að segja með vissu hvaða hlutar túnsins voru afmarkaðir með túngarði.

Fyrir sunnan þar sem túngarðurinn var er nú trjálundur en að öðru leyti gróin slétt tún til vesturs og austurs. Fyrir sunnan túngarðinn er vegur og síðan þýfður mói.

Engin ummerki túngarðsins sjást nú [ágúst 2009] á yfirborði.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

Heimildir: Ö-Oddi, 8; Túnakort 1917.

RA-311:016 Torfhóll heimild um ristu

63°46.475N 20°22.540V

Meintur torfristustaður við Torfhól
016, horft til norðausturs

"Suður af Oddahúsum [líklega átt við íbúðar- og útihús Oddastaðar] er hóll, sem nefndur er Torfhóll. Dregur hann nafn af því, að torf, sem skorið er í mýrinni, er þurrkað í honum," segir í örnefnalýsingu. Ummerki um torfristu er að finna um 600 m suðaustan við bæ 001.

Torfhóll er langur hólrani í mýri sem hefur verið ræst fram að miklu leyti. Hóllinn liggur norðaustur-suðvestur og samsíða honum að suðaustanverðu er lágur, þýfður bakki. Á milli bakkans og hólsins er slétt svæði en allt utan við er kargaþýft.

Afar líklegt er að torf hafi verið rist á milli Torfhóls og bakkans en þess sjást ekki önnur merki en þau að þar er óþýft svæði. Eflaust hefur torf verið rist víðar í kringum Torfhól en ekki sjást þess merki.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddi, 7

RA-311:017 Grænhóll tóftaþyrping beitarhús

63°46.991N 20°22.588V

"Í landnorður af Odda [001] er smáhóll, sem grænkar mjög fljótt, nefndur Grænhóll. Þar hafa staðið fjárhús og er því betri rót í honum en landinu umhverfis," segir í örnefnalýsingu. Að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns, gengur hólinn einnig undir nafninu Gíslatóft. Grænhóll er um 760 m austan við Dvergastein 030 og um 850 NNA við bæ 001. Grænhóll er skammt austan við malarveg að Odda, aðeins eru um 15 m þar á milli. Hóllinn sker sig úr umhverfinu vegna hæðar sinnar. Grænhóll er hólbarð sem liggur austur-vestur og er um 1,5 m hátt og um 100 m langt hið minnsta. Tóftaþyrpingin er í grasivöxnum, smáþýfðum móa. Þurrar mýrardælar eru hér víða.

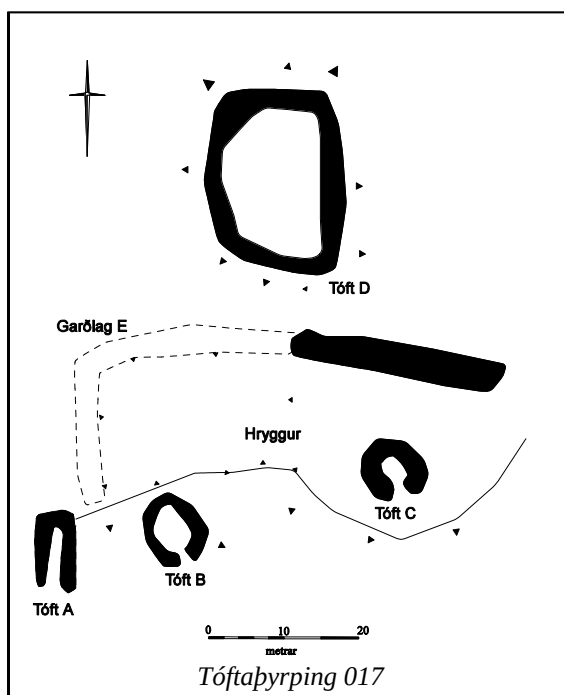
Tóft 017C, horft til norðvesturs

Tóft 017B, horft til norðvesturs

Tóft 017D, horft til norðurs

Fjórar tóftir og garðlag eru á svæði sem er 60x60 m að stærð. Tóftunum var gefinn bókstafur til aðgreiningar. Tóft A er vestust. Hún er 10x5 m að stærð, er einföld og snýr norðaustur-suðvestur. Tóftin er í aflíðandi halla til

suðvesturs, niður af um 1,5 m háum hól. Tóftin er opin til vesturs og veggirnir eru um 0,3 m á hæð. Tóftin er grasivaxin, þýfð og sigin. Tóft B er um 10 m austan við tóft A. Hún er hringlaga, um 5 m í þvermál og er einföld. Tóftin er nyrst á hólbrún. Tóftin er grasivaxin, sigin og þýfð. Veggirnir eru hæstir um 0,5 m en að innan eru þeir aðeins um 0,2 m. Tóftin er opin til SSA. Þetta gæti mögulega hafa verið fjárborg. Þúst C er um 25 m austan við tóft B. Hún er um 7 m í þvermál, hringlaga og grasivaxin. Ekki mótast fyrir eiginlegum hleðslum heldur er um 2 m breidd og um 0,3 m djúp dæld ofan á þústinni. Telja verður mjög líklegt að hér leynist mannvist undir sverði. Tóft D

er um 40 m norðaustan við tóft A og um 25 m NNV við tóft C. Hún er líklega gjafahringur eða heygarður. Tóftin er 23x15 m að stærð, snýr NNA-SSV og er einföld. Veggirnir eru um 0,5 m á hæð og grasivaxnir. Hvergi glittir í grjóti. Ekki sést heldur hvar op hefur verið á tóftinni. Að innan er tóftin slétt og grasivaxin. Grasivaxinn hryggur liggur til norðurs frá tóft A, beygir til austurs skammt frá tóft D og endar um 10 m norðan við þúst C. Þó að hryggurinn sé nú ógreinilegur er hann líklega sigið garðlag og fær bókstafinn E. Austurhluti hans er greinilegastur. Þar er hann um 2 m breiddur og 0,5 m á hæð. Garðlagið verður óskýrara í aflíðandi brekku til norðvesturs og sést þar aðeins sem þýfður bakki allt að tóft A.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Oddi, 7

Tóft 017A, horft til NNA

RA-311:018 Oddastöðull heimild um kvíar

63°46.613N 20°23.143V

"Við götuna 003 upp úr er Stórhóll. Oddastöðull er fyrir sunnan traðirnar [014]. Ber hann það nafn enn, þótt löngu sé hætt að nota hann sem stöðul. Við hann er kennt Stöðulflóð, sem er þar skammt fyrir sunnan," segir í örnefnalýsingu. Ekki er ljóst hvar stöðullinn hefur verið nákvæmlega en líklega var hann sunnan við útihús 006

og austan við rétt 036, um 55 m ASA við bæ 001.
Malbikað bílastæði er á þeim slóðum sem kvíarnar voru.
Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

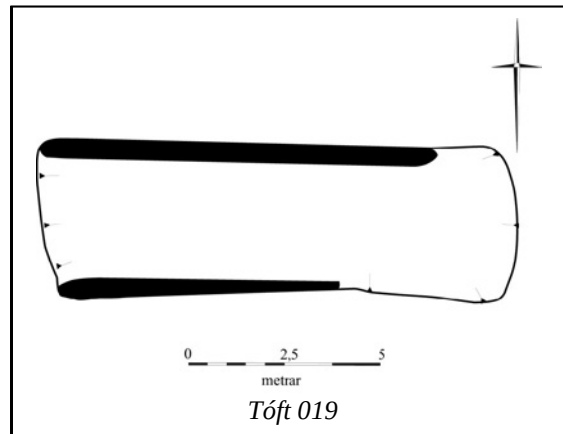
Heimildir: Ö-Oddi, 7

RA-311:019 tóft

Tóft 019, horft til vesturs

63°46.493N 20°21.591V

Um 1,25 km norðaustan við gamla Oddhól RA-274:001
og um 1,3 km fyrir austan bæ 001 er tóft.

Tóftin er á grasivöxnu svæði um 5 m sunnan undir grónum hólrana.

Tóftin er einföld, um 12x4 m stór og snýr austur-vestur. Hún er opin til austurs. Tóftin er stungin niður í svörðinn en smávegis torfhleðslur eru greinilegar með norður- og suðurhliðum hennar. Þær eru hæstar um 0,15 m en tóftin er um 0,4 m djúp. Hlutverk tóftarinnar er óþekkt en nálægð hennar við tóftir 024 bendir til að hún hafi hugsanlega verið notuð samhliða þeim, hugsanlega sem einskonar aðhald.

Hættumat: engin hætta

RA-311:020 renna vörslugarður

Renna 020, horft til suðausturs

63°46.482N 20°25.453V

Handgraffinn skurður var frá gamla Odd(a)hól 274:001 og langleiðina að Kamphól. Samkvæmt Þorvarði Jónssyni, heimildamanni, átti skurðurinn að varna því að skepnur kæmust á milli engja og efra lands en hann kann einnig að hafa gerður til framræslu.

Á þessum slóðum eru marflatar smápýfðar mýrar.

Skurðurinn sést enn en hefur fyllst að miklu leyti af jarðvegi. Hann er gróinn en nokkuð blautur þó að vatn standi ekki í honum. Skurðurinn er um 1 m á breidd og um 0,3 m á dýpt. Leifar af skurðruðningi sjást á norðvesturbrunn en skurðurinn liggur suðaustur-norðvestur. Á loftmynd sést skurðurinn liggja til norðvesturs frá gamla Odd(a)hól að tjörn. Á þessum kafla hefur skurðurinn verið vélgraffinn að hluta. Frá tjörninni heldur skurðurinn áfram til norðausturs

en beygir lítillega til norðurs. Skurðurinn er um 4 km á lengd.

Hættumat: engin hætta

RA-311:021 frásögn hrútakofi

63°45.929N 20°21.086V

Fríða Hildur Steinarsdóttir man eftir gömlum hrútakofa sem var um 140 m suðvestan við núverandi íbúðarhús á jörðinni Oddhól RA-247. Tóftin var um 2,2 km suðaustan við bæ 001 og tæpa 300 m vestan við Klaufarvað 062. Þar er nú sléttur grasbali.

Engin ummerki hrútakofans sjást.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:022 Einbúi heimild um huldufólksbústað

63°45.779N 20°23.135V

"Eystri-Einbúi nefnist grashóll fyrir vestan Krúflóð, en Vestri-Einbúi á bökkum Þverár. Hann er úr móbergi og er að brotna á ána. Hóllinn er á mörkum Oddahverfis. Í Einbúa á að vera huldufólk, en engar sagnir eru til um það lengur," segir í örnefnalýsingu. Einbúi er um 600 m VSV frá gamla Oddhól 274:001 og um 1,6 km sunnan við bæ 001.

Norðan og austan við hólinn er gróinn mói en að vestan og sunnan er blásinn melur að ánni.

Hóllinn er talsvert blásinn að suðvestan þar sem hann snýr að ánni en gróinn á aðrar hliðar. Hann er ílangur, snýr norður-suður og fremur lágur, um 1,5 m hár.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddhóll, 2

RA-311:023 heimild um kálgarð

Í Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar segir: "Í Odda, skammt frá Móeiðarhvoli, var einnig kálgarður, en lítið hafði komið upp í honum." Engar nánari upplýsingar eru um staðsetningu þessa kálgarðs og sást hann ekki á vettvangi. Móeiðarhvoll er austan við Rangá eystri og er því líklegt að kálgarðurinn hafi verið nærri vesturbakka árinna. Mögulega er hann horfinn vegna rofs en þar sem staðsetning hans er ókunn er ekki hægt að fullyrða um það.

Heimildir: EÓBP: Ferðabók II, 210

RA-311:024 frásögn beitarhús

63°46.839N 20°25.048V

Í grænu túni, því sem næst miðja vegu milli Langekru RA-316 og Vindáss RA-313, voru fjárhús frá Odda 001 að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns. Þau hafa nú verið sléttuð. Beitarhúsin voru um 670 m sunnan við fjárskýli 041 og um 1,6 km vestan við bæ 001.

Þar sem beitarhúsin voru er nú grasivaxið tún sem er slegið. Það er slétt, afgirt en náttúrulegir hólar og hæðir eru í túninu.

Engin ummerki beitarhúsanna sjást nú á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:025 *Andrésarstekkir* þúst beitarhús

63°47.501N 20°25.204V

"Suður af bökkunum [á Selalæk] eru Andrésarstekkir. Standa þar fjárhús frá Vindási [RA-313], nú er verið að bylta landinu og gera að túni," segir í örnefnalýsingu. Ingimar Ísleifsson, heimildamaður, taldi að þessar minjar hefðu verið á túnstykki norðarlega í landi Odda sem nú tilheyrir Sólvöllum og er líklegasti staðurinn í túninu um 2,3 km norðvestan við bæ 001.

Andrésarstekkir voru að líkindum þar sem dálítill hæð er í sléttuðu túni, nærri norðurmörkum þess.

Í hæðinni í túninu er örlítill dæld þar líklegast er að mannvirkin hafi verið. Dældin er um 2x2 að innanmáli og er 0,2 m djúp.

Heimildir: Ö-Oddi, 6

Þúst 025, horft til norðausturs

RA-311:026 *Gammabrekka* þjóðsaga legstaður

63°46.649N 20°23.234V

Gammabrekka 026, horft til NNA

Í ritinu Frásögur um fornaldarleifar I segir: "Gammabrekka stór og hár hól frammanundir hvörum Bærhúsin hér í Odda standa, er eins ólíklegt að af mannahöndum sé gjörður [...]. Gammabrekka er eingu að síður sá Hóll, sem mælt er, að Sæmundur prestur fróði egi að hafa sett skip í, reynt hafi líka verið að grafa inni Hólinn og hafi þá att að nást hringur úr Skipstafninum, og sé hann sá enn sami er enn sé, og í manna minni hafi verið í Odda Kirkiuhurd." Í Þjóðsögum Jóns Árnasonar hefst sögnin á þessa leið: "Skip kom af hafi fyrir sunnan land og braut við Rafnstóftir [RA-480]. Létust menn allir. Skipið var fært heim til Odda og haugsett með öllum sínum skipverjum í hól einum fyrir ofan bæinn í Odda. Var mælt að hér mundi mikið fé fólgið vera." Í neðanmálsgrein segir að Knararhóll heiti nú

Gammabrekka. Sama sögn fylgir Skipphól 049 en það kann að skýrast af sömu merkingu örnefnanna Skipphóll og Knararhóll. Erfitt er að fullyrða um það hvorum hólnum sögnin fylgdi upphaflega. Orðalagið í Þjóðsögum Jóns Árnasonar gefur hins vegar skýrt til kynna að þar er um þann hól að ræða sem nú heitir Gammabrekka ("[...] í hól einum fyrir ofan bæinn í Odda."). Skipphól er hins vegar mun nær Hrafnstóftum RA-480 þar sem skipið á að hafa strandað en Gammabrekka. Gammabrekka er um 60 m NNV við bæ 001.

Gammabrekka er hæsti hólinn á hólabyrpingu þeirri sem Oddi og aðliggjandi hjáleigur standa á og er hann

nokkuð miðsvæðis.

Gammabrekka er gríðarstór og hár hóll sem snýr nálega austur-vestur. Hann er 70-80 m langur og um 15 m breiður þar sem hann er breiðastur. Hóllinn er 7-8 m á hæð, hækkar lítillega í vesturenda þar sem útsýnisskífu hefur verið komið fyrir. Suðurhlið hólins er slegin en órákt er norðan á honum. Allmikið jarðfall er í hólnum um miðbik hans og hefur fallið niður úr norðurhlið hans. Þar er nú dæld sem er um 10x15 m að innanmáli og snýr norður-suður. Engin mannaverk eru sýnileg á hólnum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: FF I, 135-136; ÞJÁ I, 472

RA-311:027 garðlag túngarður

63°47.020N 20°25.929V

Garðlag 027, horft til norðausturs

Garðlag liggur frá nýbýlinu Sólvöllum til suðvesturs. Garðlagið er um 2,4 km VNV við bæ 001. Það er að líkindum hlaðið eftir að Sólvellir byggðust árið 1930 og hefur það tilheyrt því býli.

Garðurinn er á tiltölulega flatlendu beitolandi.

Garðurinn liggur norðaustur-suðvestur og er um 400 m langur. Hann er um 0,7 m á hæð og breidd. Torf hefur verið stungið upp suðaustan við hann og er þar um 1 m breið renna. Ekki sést í grjóthleðslur. Líklegt er að garðurinn sé túngarður en ekki er útilokað að hann sé vörslugarður. Garðurinn er ekki fornleif í lagalegum skilningi þess orðs en er skráður hér vegna þess að hann hefur fornt byggingarlag.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:028 Núningar þúst býli

63°46.767N 20°24.885V

Þúst 028, horft til vesturs

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1709 segir: "Í vestur frá Odda, ei svo langt sem svarar hálfri bæjarleið, í Odda landi, er takmark nokkurt kallað Núningar. Þykjast menn heyrt hafa þar hafi til forna bær verið, en engin sjást þar merki til, landplátsið er graslaust með sandi, mold og móaklettum og þar fyrir aldeilis óbyggilegt." "Þar nálægt [Engjavegi 010] hefur líklega staðið eyðibýlið Núningur. Var það löngu komið í eyði 1711, en munnmæli sögðu, að staðið hefði mitt á milli Kampstaða [029] og Odda [001] ...," segir í örnefnalýsingu. Núningar voru líklega þar sem nú er uppblásið svæði milli tveggja grasivaxinna túna en nákvæm staðsetning þess er ókunn. Býlið var þá rúma 180 m suðaustan við beitarhús 024 og um 1,5 km vestan við bæ 001.

Á þessu svæði hefur mikill uppblástur átt sér stað. Þar eru móbergsklettur og sandflákar sem vaxnir eru mosa, lyngi og blóðbergi. Svæðið er þýft.

Engin ummerki býlisins sjást á yfirborði. Það eina sem gefur mögulega staðsetningu býlisins til kynna er steinadreif úr móbergi og hraungrýti í sandinum. Steinarnir eru þó fremur litlir og ólíklegt að þeir hafi verið notaðir í hleðslur. Grjótið er þó að öllum líkindum aðflutt. Svæðið sem um ræðir er um 50x20 m, snýr austur-vestur og er um 10 m norðan við um 1,5 m háan hól sem byrjaður er að gróa upp aftur.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: JÁM I, 264; Ö-Oddi, 5

RA-311:029 Kampstaðir tóftir býli

63°46.820N 20°27.155V

029A, horft til suðurs

Tóft 029C, horft til suðurs

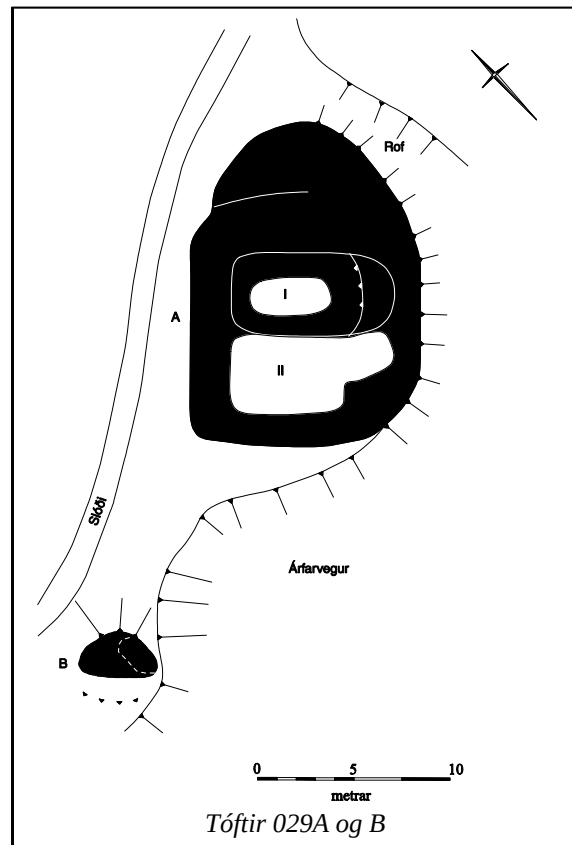

Tóft 029B, horft til suðurs

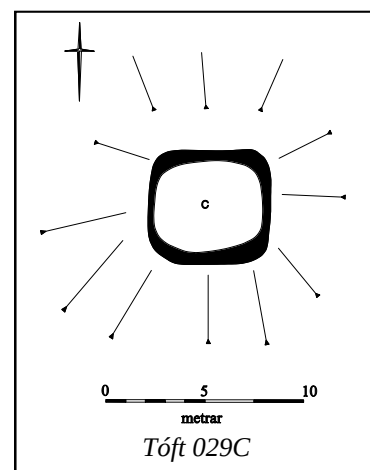
Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín frá 1709 segir: "Í vestur frá Núníngum [028], álíka langt og til Odda [001], skamt frá Ytri-Rangá, er annað pláts, grasivaxið, kallað Kampastader. Segjast nokkrir heyrt hafa sagt þar skyldi og líka byggð verið hafa, eða í annan máta sel frá Odda, sjest þar og nokkuð til tóftarbrota. Munnmæli eru, að byggðin hafi aflagst vegna reimleika. Mætti að sönnu aftur byggjast landplátsins vegna, en þrengdi þá so að högum staðarins, að ekkert undanfæri væri, því á sumur er þángað beitt málnytu og verður hvergi annarstaðar." Í grein Vigfúsar Guðmundssonar um eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1953 segir: "Þeir hafa verið vestur frá Odda, nærri miðja vegu að Ytri Rangá [...]. Sést þar enn fyrir algrónum rústum, því að landið er þar óblásið." Minjar um býlið eru um 2,9 km VNV frá Odda 001.

Minjarnar eru á bökkum Þverárfarvegs sem er að mestu þornaður, sunnan undir og ofan á Kamphól, háum hól við vesturenda langrar hólaraðar sem nær nokkur veginn óslitið frá Skiphól 049. Umhverfis hólana er nokkuð flatlent, mýrar og áreyrar. Allgrasgefið er hér allt í kring.

Í bókinni Þykkuskinna, eftir Helga Hannesson, segir: "Á þriðja áratug þessarar aldar hremdi ágengur all úr Þverá meira en helming þeirra [tóftanna]. Nú sér þar ekki annað rústa en fáein veggjabrot, sigin og sundurtriðin. [...] Reglulegur ferhyrndur reitur blasir þarna enn við augum, líklega heygarður, fremur en fjárrétt eða laukagarður. Fáein túngarðsbrot finnast enn í kringum Kampastaði, og drjúgan spöl þaðan, skammt frá Skiphól, mótast enn fyrir tveimur akurgerðum [032]." Í Rangvellingabók segir: "Kampastaðir voru hjáleiga frá Odda sem stóð skammt frá mótum Þverár og Ytri-Rangár, syðst á austurbakka Oddaflóða, sunnan í hól sem Kamphóll heitir." Minjar eru á svæði sem er um 60x30 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Á svæðinu eru tvær tóftir og ein þúst og fá minjarnar bókstafi til aðgreiningar í lýsingunni hér á eftir. Ofan á sjálfum Kamphólnum er mjög jarðsigin einföld tóft C í

Tóftir 029A og B

Tóft 029C

náttúrulegri kvos. Tóftin er um 6x6 m að stærð og er torfhlaðin. Ekki sést op á tóftinni en suður- og norðurveggir eru mjög óskýrir. Austur- og vesturveggir eru bogadregnir og er tóftin nokkuð hringlaga. Mesta hleðsluhæð er um 0,2 m. Tóft A og þúst B eru sunnan undir Kamphól. Þúst B er um 12 m vestan við tóft A en hún er einföld, um 5 m í þvermál og er um 0,2 m á hæð. Ógreinileg veggjabrot má greina en þústin virðist hafa blásið að hluta og gróðið aftur. Tóft A er að því er virðist gerði sem er um 12x12 m að stærð. Innan þess, í norðausturenda er tóft sem er einföld, um 9x5 m að stærð og snýr suðaustur-norðvestur. Ekki sést op á tóftinni en veggir hennar renna nokkuð saman við vegg gerðisins. Veggir eru mjög útlattir, um 2 m á breidd og hæstir um 0,4 m. Bæði þúst B og tóft A eru í stórhættu vegna vatnsrofs og er rofið komið fast að þeim. Eflaust er hluti þeirra þegar horfinn. Vegar slóði (mögulega á sama stað og leið 051) liggur á milli tófta og hól og kann sú umferð að hafa skaðað einhverjar minjar sem þar er líklegt að leynist undir sverði. Ekki sáust túngarðsleifar á svæðinu.

Hættumat: stórhætta, vegna rofs

Heimildir: JÁM I, 264; VS: Rangvellingabók, 197; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 67-68; HH: Þykkuskinna, 104

RA-311:030 *Dvergasteinn* heimild um býli 63°46.755N 20°23.303V

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1709 segir: "Sjötta Odda hjáleiga. Er og fyrst bygð í tíð Sr. Snæbjörns. ... Á túnið fýkur sandur og spillir því eftir hendinni." Vigfús Guðmundsson segir í grein sinni í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1951-52: "Dvergasteinn. Svo heitir móbergsklettur stakur og hár (um tvær mannhæðir) norðan við vindásinn, bak við Odda [001]. Í nánd við klett þennan og samnefnd við hann hefir staðið ein hjáleigan frá Odda. Hún var ein af fjórum hjáleigum, sem séra Snæbjörn Stefánsson í Odda lét byggja þar á fyrri hluta 17. aldar (1615-1650) [...]. Byggð hjáleigu þessarr hefir naumast haldizt um eina öld, og er hún sú eina sem af sandfoki hefir eyðilagzt." Í Rangvellingabók stendur: "Dvergasteinn hét hjáleiga frá Odda er stóð hjá samnefndum kletti norðan við Vindás [RA-313]. [...] Í ská um hjáleigur Oddastaðar 1710 er Dvergasteins ekki getið en í hans stað er nefnd Valdahjáleiga og mun þar vera um sama bæ að ræða." Dvergasteinn er móbergsklettur sem hefur látið á sjá vegna veðurs. Að sögn Ingimars Ísleifssonar og Þorvarðs Jónssonar, heimildamanna, var kletturinn hærri fyrir nokkrum áratugum og krakkar léku sér að því að stinga höfðinu í gegnum gat á klettnum. Þar er nú einungis klettabelti, um 10 m langt og 1 m á hæð en ekki vitað hvar nákvæmlega við klettinn býlið stóð. Það var um 250 m norðan við bæ 001 og um 400 m ASA við kálgarð 009. Vestan við móbergsklettinn en þýfi sem getur gefið vísbendingu um staðsetningu býlisins en það er óljóst og engar skýrar mannvistarleifar á svæðinu. Nú er mikið af vélabraki á þessu svæði sem gæti hafa hulið mannvistarlög að hluta.

Dvergasteinn var norðan undir um 10-15 m hárr og snarbrattri brekku. Brekkan er grasivaxin og þýfð.

Engin ummerki býlisins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM I, 263; VS: Rangvellingabók, 59; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1951-1952, 151

RA-311:031 *Jónshjáleiga (Tröð)* heimild um býli 63°46.619N 20°23.309V

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1709 segir: "Meinast fyrst bygð í tíð Sr. Snæbjörns Stephánssonar, er hjelt Odda. ... Engjar eru votar mjög og næst ekki hálfpartur af þeim nema í bestu þerrasumrum. Hinu öðru engjaplátsinu grandar grjót og aur, sem Rangá uppá ber í ísaleysíngum," . Vigfús Guðmundsson segir í grein sinni frá 1951-52: "Ekki verður nú með vissu vitað hvar þessi hjáleiga stóð, og heldur ekki Tröð. En þá (1711) hefir verið álitíð, að þessi tvö nöfn hefðu verið notuð um sama býlið (...) að þau hafi öll staðið við vesturtraðir staðarins [040] og aldrei verið í byggð, nema eitt þeirra í senn (...) Jónshjáleiga (Tröð) [064], hafi staðið vestan við mynni sa.-traðanna [014], og þá inni á bezta staðartúninu." Í Rangvellingabók stendur: "Jónshjáleiga, sem öðru nafni nefndist Tröð, var ein af hjáleigum Oddastaðar, en ekki er ljóst hvar bær þessi stóð. Mun það annað hvort hafa verið framan (suðvestan) [064] við austurtraðir [014] staðarins, austarlega, eða vestan Vindkvarnar, við vestri heimreiðina [040], þar sem hjáleigan For [RA-315] stóð síðar og þá um sama bæ að ræða sem skipt hefur um nafn eftir að hafa verið í eyði um sinn." Hér er verið að skrá vestara bæjarstæðið. Bæjarstæðið var um 80 m vestan við bæ 001 og um 170 m norðvestan við fjós 012 og var byggt nærri For. Bæjarstæðið var á norðvesturbrún holtsins sem bær 001 stendur á. Hesthús sem tilheyrir Oddaprestkalli stendur nú á þessum slóðum.

Holtsbrúnnin er um 5 m há, brött og gróin. Þar vex gras og arfi.

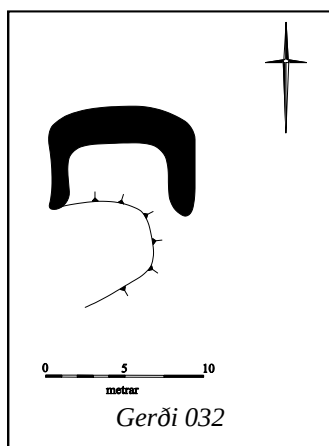
Engin ummerki býlisins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM I, 262-263; VS: Rangvellingabók, 191; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 68

RA-311:032 gerði akur 63°46.885N 20°26.639V

Í bókinni Þykkuskinna, eftir Helga Hannesson, segir: "Fáein túngarðsbrot finnast enn í kringum Kampastaði

Gerði 032, horft til austurs

[029], og drjúgan spöl þaðan, skammt frá Skiphól [049], mótar enn fyrir tveimur akurgerðum." Um 440 m austan við Kampastaði 029 og um 2,9 km vestan við bæ 001 mótar fyrir gerði sem er mögulega annað akurgerðanna.

Á milli Kamphóls og Skiphóls eru hólur sem eru allir samfastir og á milli þeirra eru mýrarhvompur, sléttlendur og flatlendur. Til

norðurs er víðáttumikil og blaut mýri og til suðurs er dálítill mýri milli þessarar hólaraðar og annarrar litlu sunnar þar sem gerðið er, svo tekur við þurrlendi. Umhverfis tóftina hefur land blásið en virðist vera að gróa aftur.

Gerðið er um 9x6 m að stærð og snýr austur-vestur. Það er norðan við lágt barð og ekki sést suðurveggur. Op er því á tóftinni á suðhlið en vera má að barðið hafi myndað suðurvegg að hluta. Mesta hleðsluhæð er um 0,4 m. Veggir tóftarinnar eru hlaupnir í þúfur en sléttlent og smáþýft er umhverfis. Tóftin er einföld og engar grjóthleðslur sjást í veggjum.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: HH: Þykkuskinna, 104

RA-311:033 álagablettur

63°45.883N 20°24.155V

Í bókinni Þykkuskinna, eftir Helga Hannesson, segir: "Tvær af sjö hjáleigum Oddastaðar hétu Vindás [RA-313] og Strympa [RA-314]. Í engjum þeirra voru blettir sem bannað var að slá [sjá einnig fornleif nr. 038]. Annar var loðin starardæla í svonefndum Strympuhólma svo sem sjö hesta slægja. [...] Sá sem gengi í berhögg við bannið átti búrauna von." Álagabletturinn er um 1,6 km suðvestan við Odda 001.

Slétt og flatt engi. Til suðurs er lítill tjörn.

Engar mannvistarleifar eru á þessum slóðum.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: HH: Þykkuskinna, 137

RA-311:034 garðlag

63°46.456N 20°22.998V

Garðlag, horft til norðvesturs

Garðlag liggur til norðvesturs frá malarvegi sem liggur að Langekru RA-316 og áfram til Sólvallda (nýbýli í landi Odda). Garðlagið hefst fast sunnan við veginn og endar í grasivöxnu túni. Gaddavirsgirðing er fast austan við garðinn.

Fyrir vestan garðlagið er slétt, grasivaxið tún en til austurs er þýfður, gróinn mói.

Garðlagið er rúmlega 100 m langt og liggur norðvestur-suðaustur. Það endar í grasivöxnu túni til suðurs en telja má líklegt að það hafi sveigt til vesturs og sá hluti sléttastur út. Fyrir austan garðlagið er þýfður mói og ummerki garðlagsins sjást ekki þar. Girðingarstaurar standa út úr garðlaginu á stöku stað og girðing einhvern tímann legið ofan á því. Garðlagið er alveg gróið en það hafa komið rof í það á stöku stað, líklega vegna ágangs sauðfjár. Ekki sést glitta í steina í garðlaginu og flest bendir til þess að það hafi verið torfhlaðið. Hlutverk garðlagsins er óþekkt en líklegt að hér sé

Þúst 035, horft til norðurs

um vörslugarð að ræða.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:035 þúst

63°46.592N 20°23.317V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var mannvirki, sennilega lítill kálgarður eða rétt, um 100 m vestan við bæ 001. Hann hefur mögulega verið þar sem lítill dæld er á vesturbrún Fjósadals.

Fjósadalur er allbreið og djúp dæld í hólasmastæðuna sem Oddi er byggður á og umhverfis. Kirkjugarðurinn er vestan við hann og norðan við hann er hesthús. Af vesturbrun dalsins er bratt niður á gamalt tún sem nú er beitarhólf. Allt er grasi gróið á þessum slóðum.

Á þessum slóðum er dæld sem líklega er síðustu leifar kálgarðsins. Hún er um 4x6 m að innanmáli, snýr norður-suður. Hún hallar niður í Fjósadal til austurs. Mesta dýpt er um 0,4 m. Ekki er hægt að segja til um það með nokkurri vissu hvort hér var kálgarður eða rétt, eða eitthvað annað.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; Ö-Oddi, 8

RA-311:036 heimild um kálgarð

63°46.610N 20°23.156V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var mannvirki, að líkindum kálgarður, á milli útihúss 006 og kirkjugarðs 002, um 45 m austan við bæ 001.

Malbikað bílastæði er nú þar sem kálgarður var áður.

Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-311:037 heimild um kálgarð

63°46.546N 20°23.148V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var stór kálgarður um 140 m sunnan við bæ 001.

Stór, flatlend hæð er nú (2009) á þeim slóðum sem kálgarðurinn var áður, í sléttu túni sunnan við kirkjugarð.

Ekki sést til minja um kálgarð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-311:038 álagablettur

63°46.090N 20°24.831V

Í bókinni Þykkuskinna, eftir Helga Hannesson, segir: "Tvær af sjö hjáleigum Oddastaðar hétu Vindás [RA-313] og Strympa [RA-314]. Í engjum þeirra voru blettir sem bannað var að slá [sjá einnig 033]. [...] Hinn var Hólmi í svonefndri Vindáseyri. Sá sem gengi í berhöggi við bannið átti búrauna von,." Hólminn er um 1,3 km sunnan við Núnínga 028 og um 1,7 km suðvestan við bæ 001. Hér er nú uppþornuð mýri og hólminn nánast landfastur.

Á þessum slóðum eru sléttir, grasivaxinn flákar með smápýfðum bökkum. Ekki var hægt að sjá nákvæmlega hvaða hólma átt var við.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: HH: Þykkuskinna, 137

RA-311:039 Byrgishólmi örnefni stekkur

63°46.677N 20°26.928V

"Ofanvert við Kragabakka er Byrgishólmi, einnig frá Kraga [RA-317], þegar fært var frá voru lömb byrgð í þessum hólma; hann er um 50 hesta stykki," segir í örnefnalýsingu. Ingimar Ísleifsson, heimildamaður, kannaðist ekki við að mannvirki væru í Byrgishólma. Skrásetjarar urðu þess heldur ekki varir.

Hólminn er um 340x100 m að stærð og grasivaxinn. Hann er nú landfastur að norðan og austan en þar er þurr árfarvegur. Kvísl úr Þverá rennur fyrir sunnan og vestan hólmann.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddi, 3

RA-311:040 garðlag traðir

63°46.631N 20°23.389V

Traðir 040, horft til austurs

Samkvæmt túnakorti frá 1917 lágu traðir austur-vestur, frá bæ 001 og norður fyrir For 315:001. Traðirnar sjást vel á kafla, um 150 m vestan við bæ 001.

Traðirnar liggja upp grasi gróna brekku og er girðing meðfram þeim þar sem þær sjást. Þær eru á túnamörkum og er garðlag sem afmarkar þær til norðurs óslegið. Norðan við traðarvegginn er arfahóll og var tekin mold úr honum í kirkjugarðinn að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns.

Traðarveggur sést enn sem afmarkað hefur traðir til norðurs. Hann er um 88 m langur og er rof í hann á tveimur stöðum. Hann liggur austur-vestur og er um 0,8 m á hæð og um 0,6 m á breidd. Hann endar norðan við hesthús þar sem býlið For 315:001 var áður. Garðurinn er líklega torfhladdinn, engar grjóthleðslur sjást í honum. Þar sem traðirnar liggja upp

brekkuna er renna milli brekku og traðarveggjar á um 40 m löngum kafla, að austurenda traðanna. Rennan er um 2 m breið. Samkvæmt Þorvarði Jónssyni frá Vindási voru traðirnar áður grynri en ekið hefur verið við þær á

vélknúnum ökutækjum og þær dýpkað við það.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-311:041 Borgarflatir þúst fjárskýli

63°47.200N 20°25.016V

Þúst 041, horft til suðurs

"Bærinn Sólvellir stendur á Hólaflötum. Norðvestur af þeim eru Borgarflatir, þar stóðu topphlaðnar borgir frá Kumla [RA-312] og Vindási [RA-313]," segir í örnefnalýsingu. Að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns, var þetta suðaustan við Sólvelli en ekki til norðvesturs eins og segir í örnefnaskrá. Örnefnið Borgir er sýnt suðaustan við Sólvelli inn á herforingjaráðskort og er hér um sama stað að ræða. Blautar og sléttlendar mýrar eru fyrir norðvestan Sólvelli og afar ólíklegt að fjárborgir hafi verið þar. Fjárskýlin voru um 580 m suðvestur af Smalaskála 011 og um 1,8 km VSV við bæ 001.

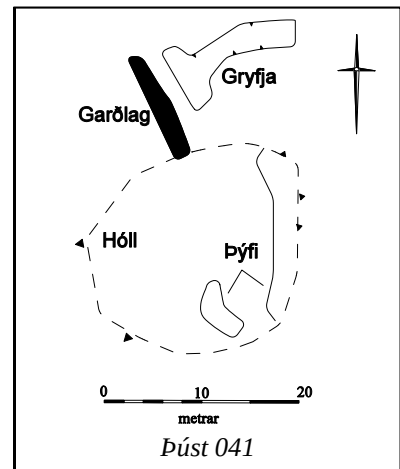
Þar sem fjárborgirnar stóðu

er nú grasivaxinn, lágur hóll í grónum, smáþýfðum móa með þurrum mýrardælum. Um 15 m vestan við Borgarflatir er grænkálsakur.

Ekki sjást skýr ummerki fjárborga á yfirborði. Hins vegar er þar þúst, um 20 m í þvermál, um 0,5 m á hæð og grasivaxinn. Þýfðir bakkar eru í henni og hleðsla sem gengur til norðurs. Austurhlíð þústarinnar er með þýfðum bakka, um 0,3 m á hæð, bogadregnum og grónum. Hleðslan er um 10 m löng, 0,8 m há og 0,4 m á hæð. Hún er torfhlaðin og stungið hefur verið ofan í þurra mýrina umhverfis hana. Fjárborgirnar hafa að öllum líkindum verið í þústinum og líklegt að mannvist leynist þar undir sverði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddi, 5; Herforingjaráðskort

RA-311:042 garðlag beitarhús

63°47.233N 20°25.329V

Fjárhús frá Vindási RA-313 voru í grónu túni suðaustan við nýbýlið Sólvelli. Beitarhúsið var um 2,1 km norðvestan við bæ 001 og tæpa 2 km norðvestan við Vindás 313:001.

Garðlag liggur eftir grónum hrygg sem liggur til norðausturs eftir grasivöxnu og sléttu túni. Allt umhverfis hrygginn er slétt, grasivaxið tún.

Engin ummerki tófta sjást á þessum slóðum. Einu mannvistarleifarnar eru garðlag sem snýr suðvestur-norðaustur. Það sést á um 85 m löngum kafla og hverfur í grasivaxið og slétt tún. Garðlagið er torfhlaðið, um 1 m á breidd og 0,7 m á hæð. Víða er komið rof í það vegna vinds og ágangs búpenings. Hlutverk garðlagsins er óþekkt en mögulegt er að það hafi tengst beitarhúsunum sem stóðu á þessum slóðum og eru líklega horfin í tún.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Garðlag 042, horft til austurs

RA-311:043 Tættarhóll heimild

"Austur af henni [Ullardælu 044] er Tættarhóll. Liggur vegurinn [661:002] að Varmadal hjá honum," segir í örnefnalýsingu. Hvorki Ingimar Ísleifsson né Þorvarður Jónsson, heimildamenn, höfðu heyrt örnefnið Tættarhóll né vissu hvar það gæti verið að finna. Þeir könnuðust ekki við neinn hól austur og norðaustur af bæ 001 þar sem tóftir væri að finna og engar fornleifar fundust á svæðinu austur af Ullardælu. Það svæði hefur blásið upp og þar eru nú slétt grasivaxin tún og þýfður mói.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Oddi, 6

RA-311:044 Ullardæla heimild um þvottastað

63°46.776N 20°23.414V

"Norður af Vindási [RA-313] er svonefnd Ullardæla. Þvo Vindásmenn ull sína í henni," segir í örnefnalýsingu. Ingimar Ísleifsson og Þorvarður Jónsson, heimildamenn, könnuðust hvorugir við örnefnið Ullardæla. Þeir töldu þó líklegt að hún hefði verið í mýri norðan við Vindás sem búð er að ræsa fram með skurðum. Þar sé enn og hafi

verið mikið af dælum sem vatn safnist í á vetrum. Hver þeirra sé Ullardæla viti þeir ekki. Þvottastaðurinn hefur verið um 300 m norðvestan við bæ 001.

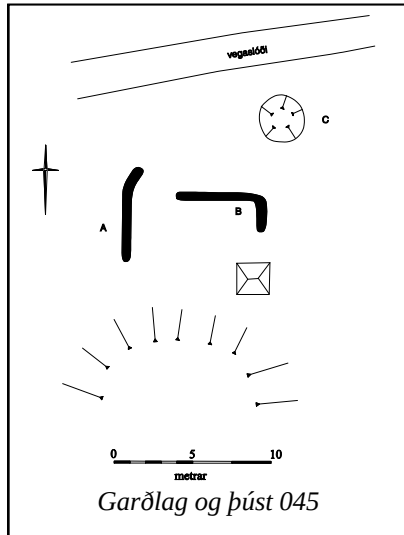
Þar sem Ullardæla var er nú grasivaxinn og sléttur mói. Móinn er með náttúrulegum hæðum og lægðum.

Engin ummerki þvottastaðar sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddi, 6

RA-311:045 garðlag

Garðlag og þúst 045, horft til norðausturs

63°46.619N 20°23.256V

Tvö lítil garðlög og þúst eru um 40 m vestan við bæ 001 í gamla túninu.

Lítill óræktarblettur er norðan við kirkjugarð 002, á milli flatarinnar þar sem bærinn 001 stóð og hesthúss þar sem bærinn For 315:001 stóð. Garðlögin eru fast norðan við hólenda sem er í framhaldi af bæjarhól Strympu 314:001. Eitthvert rask virðist hafa orðið við hólendann. Þar er

lítill timburkofi, mögulega leiksvæði barna.

Garðlögin tvö og þústin eru á svæði sem er um 10x11 m að stærð og snýr norður-suður. Garðlag A er austar, það er um 6 m á lengd, liggur norður-suður en beygir örlítið til austurs í norðurenda. Garðlag B liggur í L, er 5,5x2,5 m að stærð, snýr austur-vestur. Um 3 m skilja garðlögin að

en þau virðast ekki hafa verið samtengd. Mesta hæð er um 0,4 m og mesta breidd um 0,5 m. Um 3 m norðaustan við garðlag B er þúst C, grasi gróin, um 2 m í þvermál og um 1 m á hæð. Ekki er útilokað að garðlögin séu leifar af kálgarði en það er óvíst. Minjarnar eru á svæði sem er mikið raskað vegna vegagerðar og bygginga á báða bóga og er því talið að um ung mannvirki sé að ræða.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:046 garðlag

63°47.131N 20°25.705V

Fyrir suðvestan nýbýlið Sólvelli eru þrjú garðlög. Þau eru tæpa 20 m suðaustan við túngarð 027 og um 2,7 km suðvestan við bæ 001.

Garðlögin eru í grasivöxnum og þýfðum móa með uppblásnum móbergshryggjum.

Þrjú garðlög eru á svæði sem er 40x40 m að stærð. Þau eru öll grasivaxin og um 0,4 m á hæð. Garðlögunum virðist öllum hafa verið raskað og ekki eru skýr tengsl á milli þeirra né garðlags 027 sem liggur skammt vestan þeirra. Garðlag A er norðaustast. Það er um 90 m langt, snýr norðvestur-suðaustur og að öllum líkindum torfhlaðið. Garðlag B er um 25 m suðvestan við garðlag A. Það er um 10 m langt, snýr norður-suður og torfhlaðið. Garðlag C er um 10 m suðvestan við garðlag B. Það er á milli garðlaga A og B. Það er tæplega 20 m langt og hlykkjast austur-vestur. Garðlögin hafa að öllum líkindum verið vörslugarðar en annars er hlutverk þeirra óþekkt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:047 garðlag túngarður

63°47.601N 20°24.992V

Túngarður 047, horft til suðvesturs

Garður er meðfram norðurhlíð túns sem tilheyrir Sólvöllum. Það nær frá merkjum á Smalaskálaholti 011 og langleiðina heim að Sólvöllum. Garðurinn er um 2,3 km norðvestan við bæ 001.

Garðurinn liggur að mestu leyti á mörkum sléttaðs túns og mýrar.

Garðurinn er um 550 m langur, snýr norðaustur-suðvestur. Hæstur er garðurinn um 0,8 m og um 0,7 m á breidd. Ekki sjást grjóthleðslur í honum og er hann að líkindum torfhlaðinn. Gömul girðing er ofan á honum. Hann er nokkuð gróinn en sumstaðar er rof í hann. Garðurinn er sennilega ekki eldri en byggð á Sólvöllum (frá 1930) og er mögulega túngarður býlisins. Garðurinn er þá ekki fornleifa í lagalegum skilningi þess orðs en er skráður vegna þess að hann hefur

fornt byggingarlag.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:048 garðlag

63°46.657N 20°23.878V

Garðlög 048, horft til norðurs

Fjögur garðlög sjást í sléttu túni, rúma 550 m vestan við bæ 001. Um 50 m austan við garðlögin liggur vegur að Sólvöllum. Garðlögin eru á sléttu svæði en mishæðir eru til suðurs, allt að bárujárnsklæddum fjárhúsum sem notuð eru frá Langekru RA-316.

Garðlögin eru í sléttu, grasivöxnu túni.

Garðlögin eru á svæði sem er um 60x30 m að stærð og snýr norður-suður. Þar sjást fjórir garðstubbir sem fá bókstafi til aðgreiningar. Ekki eru skýr tengsl á milli þeirra þar sem svæðinu hefur verið raskað. Garðlögin eru frá 0,3 - 0,7 m á hæð og grasivaxin. Garðlag A er syðst. Það er tæpir 20 m á lengd og liggur austur-vestur. Garðlag B er rúmum 10 m norðan við garðlag A. Það er tæpir 20 m á lengd og liggur norðvestur-suðaustur. Garðlag C er um 10 m NNV við garðlag

B. Það er um 20 m á lengd og liggur í 90°horn. Það liggur norður-suðurs og beygir síðan til vesturs. Garðlag D er tæpum 20 m norðaustan við garðlag C. Það er tæpir 10 m á lengd og liggur norðaustur-suðvestur. Tilgangur þessara garðlaga er óviss.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:049 Skipihóll Þjóðsaga legstaður

63°47.045N 20°26.339V

Skipihóll 049, horft til austurs

"Skipihóll heitir einn hóll, hét Knarrahóll (Þjóðs. J.Á. I. bls. 488). Þar á að vera heygt skip með allri áhöfn. Úr því á að vera Oddakirkjuhúðarhringurinn, hinn mesti hér á landi. Hringurinn á að hafa fundizt á dögum Sæmundar fróða," segir í örnefnaskrá. Í Þjóðsögum Jóns Árnasonar hefst sögnin á þessa leið: "Skip kom af hafi fyrir sunnan land og braut við Rafnstóftir [RA-480]. Létust menn allir. Skipið var fært heim til Odda og haugsett með öllum sínum skipverjum í hól einum fyrir ofan bæinn í Odda. Var mælt að hér mundi mikið fé fólgið vera." Í neðanmálgrein segir að Knarrahóll heiti nú Gammabrekka 026. Höfundur örnefnaskrár hefur ekki stuðst við sömu útgáfu Þjóðsagna Jóns og hér er gert og kann að vera að þar sé ekki tekið fram að Knarrahóll heiti nú Gammabrekka. Ekki er ljóst hvort frekari rök séu fyrir því að Knarrahóll og

Skipihóll sé sami hóllinn önnur en þau að örnefnin hafi sömu merkingu. Erfitt er að fullyrða um það hvorum hólnum sögnin fylgdi upphaflega. Orðalagið í Þjóðsögum Jóns Árnasonar gefur hins vegar skýrt til kynna að þar er um þann hól að ræða sem nú heitir Gammabrekka ("[...] í hól einum fyrir ofan bæinn í Odda."). Skipihóll er hins vegar mun nær Hrafnstöftum RA-480 þar sem skipið á að hafa strandað en Gammabrekka. Skipihóll er um 2,7 km norður af Odda 001.

Skipihóll er á mörkum milli mýrlendis og þurrlendis.

Hóllinn er um 140 m langur ef frá er talinn lágur rani sem liggur til austurs frá honum. Hóllinn snýr austur-vestur og er hæstur um 20 m á hæð, hækkar í vesturenda. Breiðastur er hóllinn líklega um 30 m. Af hólnum sést víða um sveitir. Engin mannaverk sjást á hólnum eða við hann.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddi, 5; ÞJÁ I, 472

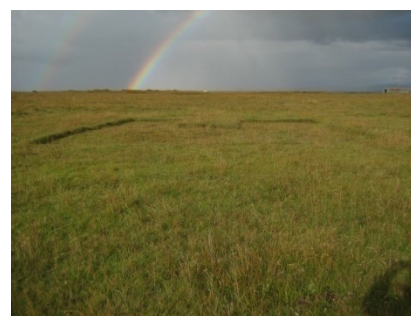
RA-311:050 náma rista

63°46.851N 20°23.677V

Greinileg ummerki torfristu eru um 70 m sunnan við kálgarð 009 og um 600 m norðvestan við bæ 001.

Torfristan er í smáþýfðum, mosa-og grasivöxnum móa.

Ummerki torfristu sjást á svæði sem er um 250x70 m að stærð og snýr austur-vestur. Þar sjást þýfðir bakkar með sléttlendi umhverfis sem og greinilegar ristugrafir. Það sjást yfir 50 skýrar ristur en erfitt er að meta nákvæman fjölda þeirra. Stærstu ristirnar eru um 12x12 m að stærð en þær minnstu um 9x3 m. Risturnar snúa misjafnlega en

Torfristusvæði 050, horft til norðausturs

allar eru þær um 0,3 m djúpar. Þýfðu bakkarnir eru einnig um 0,3 m á hæð.

Hættumat: engin hætta

RA-311:051 Fjárhúshóll frásögn fjárhús

63°46.388N 20°23.155V

Fjárhúshóll er suðaustan við Kraga RA-317 að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns. Fjárhúshóll er tæpum 450 m sunnan við bæ 001 og um 220 m austan við útihús 317:003.

Fjárhúsin voru á grónu rofabarði sem snýr norðvestur-suðaustur. Barðið er um 2 m á hæð og hvergi mótár fyrir töftum. Þar er nú slétt, grasivaxið tún.

Engin ummerki fjárhúss sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:052 þúst

63°46.577N 20°23.591V

Þúst 052, horft til austurs

Hleðsla og þúst sjást um 5 m austan við malarveg er liggur að Sólvöllum. Hleðslan er um 240 m vestan við Jónhjáleigu 031 og rúmum 320 m vestan við bæ 001.

Minjarnar eru í norðvesturenda grasivaxins túns sem liggur meðfram malarveginum. Gaddavírsgirðing, sem girðir af annað tún, liggur fast austan við þústina.

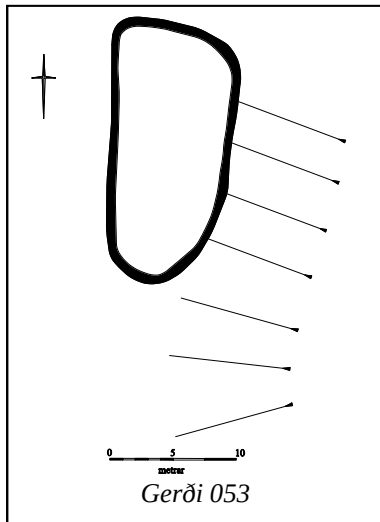
Þúst og hleðsla eru á svæði sem er 16x15 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Garðlagið er austast. Það er um 16 m langt en op er á því miðju og liggur kindagata þar í gegn. Hleðslan er um 0,4 m á hæð og um 1 m á breidd. Garðlagið er grasivaxið og torfhlaðið. Fyrir vestan það er stórþýft svæði, um 12x8 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Þústin er þar og ber einna hæst í þýfinu. Hún er um 6x6 m að stærð, 1 m á hæð og hægt er að sjá útlínur hennar. Garðlagið endar við skurð til

suðurs og ekki útilokað að það hafi verið lengra. Minjarnar eru allar grasivaxnar. Ekki er ljóst hvaða tilgangi þessi mannvirki hafa þjónað.

Hættumat: engin hætta

RA-311:053 gerði

63°46.844N 20°27.233V

Gerði 053, horft til norðurs

Gerði er norðan við Kamphól. Gerðið er um 3,3 km VNV við bæ 001. Flatlendi við Þverá, gróið land.

Gerðið er einfalt, um 21x10 m að stærð, snýr norðaustur-suðvestur.

Veggir eru breiðastir um 0,4 m og mesta hæð um 0,3 m. Veggir virðast vera torfhlaðnir. Ekki sést op á gerðinu. Girðing hefur verið ofan á

gerðinu og líklegt að það sé ekki mjög gamalt en þar sem það virðist vera torfhlaðið er það skráð. Ekki er vitað um hlutverk gerðisins en líklega hefur verið einhvers konar aðhald á þessum stað.

Hættumat: engin hætta

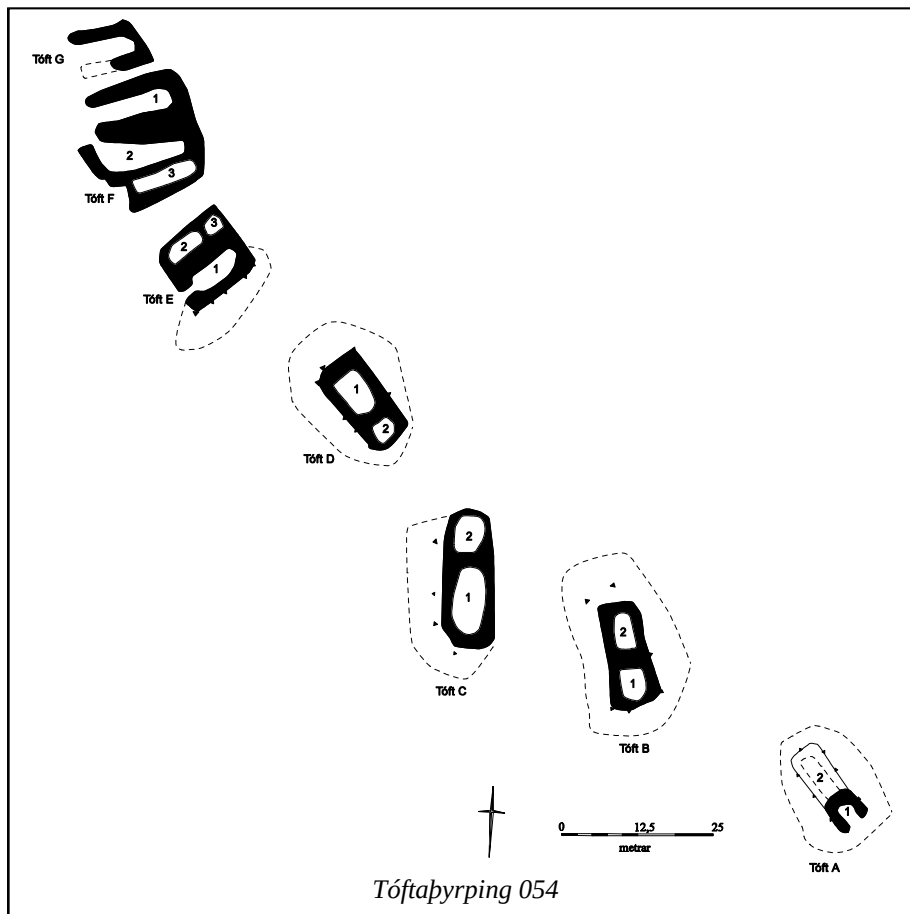
RA-311:054 tóftaþyrping

63°47.132N 20°22.182V

Um 370 m norðaustan við Grænhól 017 er hólbarð sem ekki hefur sérstakt nafn að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildarmanns. Þar er að finna sjö tóftir sem standa þar í nánast beinni röð eftir vesturbrún hólins. Tóftirnar eru um 1,3 km norðaustan við bæ 001.

Tóftirnar eru á um 0,5 m háu hólbarði sem snýr norður-suður. Umhverfis tóftirnar eru hólar. Tóftirnar eru í grasivöxnum, smáþýfðum móa með þurru mýrardælum. Tóftirnar sjálfar eru vaxnar grasi, fíflum og smárablómum.

Sjö tóftir eru á svæði sem er um 160x40 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Var þeim gefinn bókstafur til aðgreiningar í eftirfarandi lýsingu. Tóft A er austast á um 0,7 m háum hól. Tóftin er um 15x5 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur og skiptist í tvö hólf. Hólf 1 er austar. Það er um 3x3 m að innanmáli og opið til austurs.

Norðurhlið hólfsins er greinilegust og eru veggurinn þar um 0,5 m að hæð. Annars eru veggirnir 0,2-0,3 m háir. Hólf 2 er um 10x2 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur og veggirnir aðeins um 0,2 m að hæð. Ekki er hægt að greina hvar gengið var inn í hólfið. Veggir tóftarinnar eru allir grasivaxnir og þýfðir. Tóft B er um 30 m vestan við tóft A. Hún er um 16x7 m að stærð, snýr norður-suður og skiptist í tvö hólfs. Hólf 1 er sunnar og er 3x3 m að innanmáli. Að utan eru veggirnir um 0,6 m að hæð en að innan um 0,2. Ekki mótar fyrir dyrum inn í hólfið. Hólf 2 er norðar, er 5x3 m að innanmáli og snýr norður-suður. Veggir hólfsins eru um 0,4 m að hæð, grasivaxnir og hvergi mótar fyrir grjóti

Tóft 054A, horft til suðvesturs

Tóft 054D, horft til austurs

né dyrum. Tóftin er á lágu hól, um 0,5 m háum. Tóft C er um 25 m norðvestan við tóft B. Hún er um 15x5 m að stærð, snýr NNA-SSV og skiptist í tvö hólfs. Hólf 1 er sunnar, snýr eins og tóft og er um 7x4 m að innanmáli. Veggir hólfsins eru um 0,3 m að hæð. Hvergi mótar fyrir inngangi og veggirnir eru alveg grónir. Hólf 2 er um 7x5 m að innanmáli og snýr eins og tóft. Veggir hólfsins eru um 0,6 m að hæð en að innan um 0,3 m. Tóftin er á um 0,5 m háum hól. Ekkert op er á hólfinu. Tóft D er um 20 m NNV við tóft C. Hún er 15x7 m að stærð, snýr norður-suður og er tvískipt. Hólf 1 er norðar. Það er um 7x5 m að stærð, snýr norður-suður en hvergi mótar fyrir inngangi. Veggir hólfsins eru um 0,5 m að utan en um 0,2 m að innan. Hólf 2 er um 2x2 m að innanmáli, veggirnir um 0,3 m að hæð en hólfið virðist hafa verið opið til suðurs. Tóft E er um 15 m vestan við tóft D. Hún er um 12x12 m að stærð, snýr austur-vestur og skiptist í þrjú hólfs. Hólf 1 er syðst í tóftinni. Það er 7x3 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru um 0,5 m að hæð og grasivaxnir. Hólfið virðist hafa verið opið til vesturs. Hólf 2 er vestan við hólfs 1. Það er 5x2 m að innanmáli, snýr austur-vestur og hvergi mótar fyrir opi. Veggirnir eru um 0,4 m að hæð og grasivaxnir. Hólf 3 er austan við hólfs 2. Það er um 2x2 m að innanmáli og hvergi mótar fyrir inngangi. Veggirnir eru um 0,3 m að hæð. Tóft E er um 5 m norðan við tóft D. Hún er um 20x15 m að stærð, snýr austur-vestur og skiptist í þrjú hólfs. Hólf 1 er nyrst í tóftinni. Það er um 12x5 m að innanmáli, snýr austur-vestur og er opið til vesturs. Veggirnir eru um 0,5 m að hæð. Hólf 2 er sunnan við hólfs 1. Það

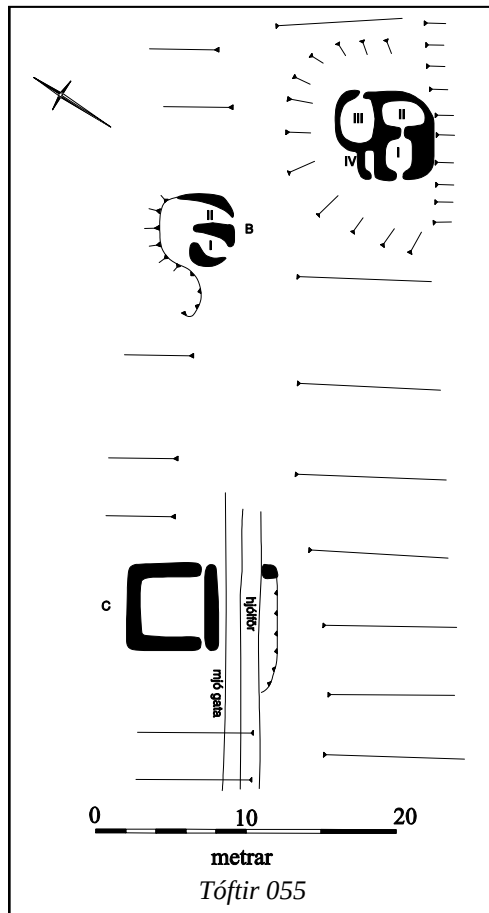
er 12x5 m að innanmáli, snýr austur-vestur og dyr hafa verið í norðvesturhorni. Veggirnir eru um 0,5 m að hæð. Hólf 3 er syðst. Það er 10x2 m að innanmáli og hvergi sést op. Veggirnir eru um 0,4 m að hæð og grónir. Vegslóði liggur milli tóftar E og F. Tóft G er um 3 m norðan við tóft F. Hún er sigin og veggirnir óskýrir, sérstaklega sá syðsti. Tóftin er 8x5 m að stærð, er einföld og snýr austur-vestur. Hún er opin til vesturs. Veggirnir

eru um 0,2 - 0,4 m að hæð. Telja verður líklegt að tóftin sé af beitarhúsum, þær eru allar svipaðar að gerð og lögun. Ekki var að sjá vallargarð umhverfis tóftirnar né geta heimildir þess að býli hafi verið á þessum slóðum.

Hættumat: engin hætta

RA-311:055 tóftir beitarhús

63°46.475N 20°22.552V

Tóft 055A, horft til austurs

Tóft 055B, horft til norðausturs

Tóft 055C, horft til austurs

Þrjár tóftir eru á Torfholti 016 en samkvæmt

Ingimari Ísleifssyni, heimildamanni, átti Skúli Skúlason, prestur í Odda 1887-1918, fjárhús á Torfhól á 19. öld og kunna tóftirnar að vera leifar þeirra. Tóftirnar eru um 600 m suðaustan við bæ 001.

Torfhóll er langur hóll í framræstri mýri, hóllinn snýr norðaustur-suðvestur.

Minjarnar eru á svæði sem er um 41x18 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Í lýsingunni hér á eftir fær hver tóft bókstaf til aðgreiningar. Tóft A er austast á svæðinu, á suðaustanverðum hólnum, niður við meint torfristusvæði 016. Tóftin skiptist í fjögur hólf og er um 6x6,5m að stærð. Hún snýr norðvestur-suðaustur. Hólf I er í suðurhorni tóftar. Það um 2x1,5 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Op er á því hólf til suðvesturs yfir og annað yfir í hólf II til norðausturs. Hólf II er um 1,5x2,5 m að innanmáli, snýr norðvestur-suðaustur. Suðausturendi þess er útflattur og þar kann að hafa verið op en svæðið er nú mjög óljóst. Norðvestan við II er hólf III, líklega gerði eða heystæði. Veggir þess eru mun mjórri en annarsstaðar eða 0,3-0,4 m. Þetta hólf er um 3x2 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Ekki er skýrt op á því en rof er í vegg í norðausturenda og þar kann að hafa verið op. Hólf IV er afar smátt, norðvestan við hólf I. Það er um 1x0,5 m að innanmáli, snýr norðaustur-suðvestur. Örmjótt op er á því til suðvesturs. Mesta hleðsluhæð tóftar er um 0,6 m og breidd veggja er mest um 0,8 m. Efni í tóftina hefur verið stungið upp í kringum hana og myndar það nokkurs konar niðurgrafinn kraga utan um hana sem er 3-

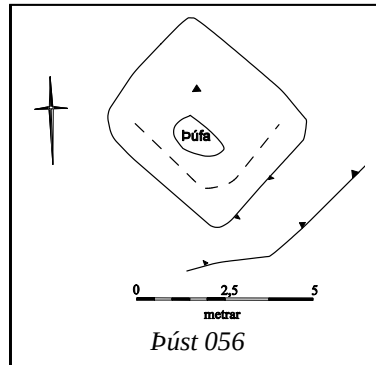
5 m breiður. Tóft B er um 8 m vestan við tóft A, á hólnum. Hún er tvískipt en er mjög sigin og óskýr. Hún er um 5 m í þvermál. Hólf I er nokkuð skýrt. Það er um 2x1 m að innanmáli og snýr norðvestur-suðaustur. Hólf II er um 5x1,5 m að innanmáli en veggir þess eru nær útflattir. Hólfíð snýr eins og hólf I. Mesta hæð veggja er um 0,3 m. Tóft C er um 20 m suðvestan við tóft B, á hólnum. Hún er orðin óskýr vegna þess að jeppaslóði og skepnugótur liggja yfir hana. Hún virðist vera um 10x6 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Mögulega hefur veggur skipt tóftinni í tvennt, annars vegar í hólf sem er 4x4 m að innanmáli og hins vegar í hólf sem er um 3x4 m að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Ekki er skýr veggur í suðausturenda en þar er brún í halla sem kann að vera rof. Það nær 3 m lengra til suðvesturs en áætluð mörk tóftar út frá veggjum sem enn sjást. Mesta hæð veggja er um 0,3 m.

Hættumat: engin hætta

RA-311:056 þúst tjaldstæði

Þúst 056, horft til suðurs

63°46.416N 20°26.495V

Þúst er um 600 m suðaustan við Byrgishólma 039. Ingimar Ísleifsson, heimildamaður, telur líklegt að þetta hafi verið skýli fyrir sláttufólk úti á engjum. Tóftin er um 1,4 km vestan við fjárhús 024 og 2,7 km vestan við bæ 001.

Þústin er á sléttum ármel, sem áður hefur verið hólmi. Þar vex nú gras.

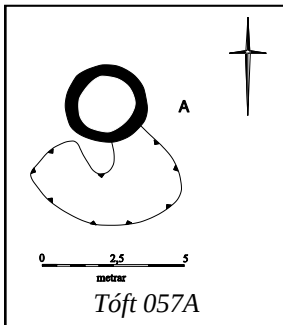
Þústin er um 5x5 m að stærð, einföld og grasvaxin. Austur-

og suðurveggir hennar sjást en hinir veggirnir virðast raskaðir. Þeir eru 0,4 m á hæð en að innan er þúfa í miðri tóftinni. Renna liggur utan með austurvegg en tilgangur hennar er óljós.

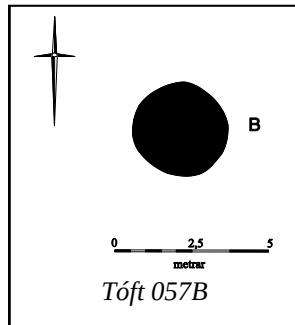
Hættumat: engin hætta

RA-311:057 tóftir

63°47.593N 20°22.859V

Tóft 057A

Tóft 057B

Tóft 057A, horft til norðurs

Tóft 057B, horft til norðurs

Tvær litlar tóftir eru um 1,8 km norðvestur frá bæ 001. Flatlendur lyngmói er umhverfis tóftirnar. Til austurs

er slétt tún þar sem þökur eru skornar.

Tóftirnar eru á svæði sem er um 85x2 m að stærð og snýr norður-suður. Um 82 m eru á milli tóftanna. Þær eru báðar um 1,5 m í þvermál en syðri tóftin er samfallin. Engin op eru á tóftunum og mesta hleðsluhæð er um 0,4 m. Tóftirnar eru torfhlaðnar og dálítið rof er við nyrðri tóftina. Ekkert er vitað um hlutverk tóftanna.

Hættumat: engin hætta

RA-311:058 náma mógrafir

63°47.025N 20°23.440V

Mógrafir eru um 800 m NNV við bæ 001 og tæpa 350 m norðaustan við kálgarð 009.

Mógrafirnar eru í sléttum og grasivöxnum móa.

Mógrafirnar hafa verið teknar umhverfis blautan mýrarpoll. Svæðið er um 110x90 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Svæðið er mun mjórri til norðurs en suðurs.

Hættumat: engin hætta

RA-311:059 heimild um ferju

63°45.424N 20°22.563V

"Syðst oddinn milli ána heitir Króktangi. Þar er ferja yfir að Fróðholtshjáleigu [RA-267]," segir í örnefnalýsingu. Í þúsund ára sveitaþorpi segir: "... sumarið 1846 afsegja bændur á tveimur lögferjustöðum á henni [Þverá] að ferja þar lengur. Þessar lögferjur voru hjá Dufþaksholti og Fróðholtshjáleigu." Hreinn Árnason frá Fróðholtshjáleigu, sagði að ferjan hafi verið mikið notuð fram til 1932. Ferjað var um 2,3 km sunnan við bæ 001 og um 730 m vestan við Bátsvað 061. Þar eru nú sandtargar í ánni þar sem Rangá kemur í Þverá.

Þar sem vaðið var á ánni er áin lygn rétt austan við ármótin en þrengist þar og verður straumharðari.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddhóll, 2; Árni Óla: Þúsund ára sveitaborp, 59

RA-311:060 tóft

63°46.967N 20°23.214V

Við yfirferð loftmynda fannst tóft tæpum 650 m norðan við bæ 001 og tæpum 450 m NNA við rist 050. Tóftin er um 25 m norðvestan við hús, að öllum líkindum fjárhús, sem byggt er á 20. öld. Mögulegt er að tóftin sé leifar af eldri fjárhúsum. Skurður liggur fast norðvestan við tóftina.

Tóftin er í sléttu og grasivöxnu túni.

Tóftin er 30x18 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Hún virðist skiptast í þrjú hólf en þau gætu mögulega verið fleiri. Ekki er hægt að áætla nákvæma stærð hólfanna, aldur tóftarinnar né ástand hennar af loftmyndinni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:061 Bátsvað heimild um vað

63°45.534N 20°21.708V

"Enn vestar er Bátsvað, alldjúpt landa á milli," segir í örnefnalýsingu. Bátsvað er um 980 m vestan við Klaufarvað 062 og um 2,4 km austan við bæ 001.

Þar sem vaðið var á ánni eru bakkar árinna háir beggja vegna og hún djúp. Bakkarnir eru grónir en suðvestan við er malar kambur.

Engin ummerki vaðsins sjást á þessum stað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddhóll, 2

RA-311:062 Klaufarvað heimild um vað

63°45.866N 20°20.775V

"Vestar í engjunum, rétt við ána, er hár og sléttur hól, sem nefndur er Ferstikla, skammt vestar er Klaufarvað á Rangá," segir í örnefnalýsingu. Klaufarvað er um 2,4 km ANA við bæ 001 og um 1,45 km ASA við gamla Oddhól 274:001

Þar sem vaðið var á ánni rennur áin til vesturs, lygn og breið. Bakkar hennar eru lágir beggja vegna. Að norðan er gras fast við ána og þá malarbakki en að sunnan er bakkin smáþýfður og gróinn.

Beggja vegna árinna eru bakkar hennar rofnir svo skín í svartan sandinn. Líklega hefur verið farið þar upp úr ánni.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Oddhóll, 2

RA-311:063 tóft heystæði

63°45.583N 20°21.857V

Tóft 063, horft til norðurs

Um 2,2 km suðaustan við bæ 001, um 150 m frá Bátsvaði 062 er tóft.

Tóftin er í smáþýfðum móa sem teygir sig til allra átta.

Tóftin er einföld um 6x5 m stór og snýr norður-suður. Op er á miðjum suðurvegg hennar. Hleðslur tóftarinnar eru að nokkru leyti hlaupnar í þúfur en lag hennar er ennþá skýrt. Hleðslurnar eru hæstar um 0,5 m, hvergi sér í grjóti í þeim. Fríða Hildur Steinarsdóttir, heimildamaður sagði að móinn hafi áður jafnan verið slegin og er líklega sé tóftin heystæði.

Hættumat: engin hætta

RA-311:064 Jónshjáleiga (Tröð) heimild um býli

63°46.593N 20°23.232V

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1709 segir: "Meinast fyrst bygð í tíð Sr. Snæbjörns Stephánssonar, er hjelt Odda. ... Engjar eru votar mjög og næst ekki hálfpartur af þeim nema í bestu þerrasumrum. Hinu öðru engjaplátsinu grandar grjóti og aur, sem Rangá uppá ber í ísaleytingum," . Vigfús Guðmundsson segir í grein sinni frá 1951-52: "Ekki verður nú með vissu vitað hvar þessi hjáleiga stóð, og heldur ekki Tröð. En þá (1711) hefir verið álitíð, að þessi tvö nöfn hefðu verið notuð um sama býlið (...) að þau hafi öll [031] staðið við vesturtraðir staðarins [040] og aldrei verið í byggð, nema eitt þeirra í senn (...) Jónshjáleiga (Tröð), hafi staðið vestan við mynni sa.-traðanna [014], og þá inni á bezta staðartúninu." Í Rangvelllingabók stendur: "Jónshjáleiga, sem öðru nafni nefndist Tröð, var ein af hjáleigum Oddastaðar, en ekki er ljóst hvar bær þessi stóð. Mun það annað hvort hafa verið framan (suðvestan) við austurtraðir [014] staðararins, austarlega, eða vestan Vindkvarnar [031], við vestri heimreiðina [040], þar sem hjáleigan For [RA-315:001] stóð síðar og þá um

sama bæ að ræða sem skipt hefur um nafn eftir að hafa verið í eyði um sinn,." Hér er eystri staðsetning býlisins skráð. Hún hefur verið um 50 m SSV við bæ 001 og um 80 m suðvestan við minni traða 014. Þar er nú kirkjugarður Oddakirkju.

Oddakirkjugarður er nú þar sem býlið var mögulega áður.

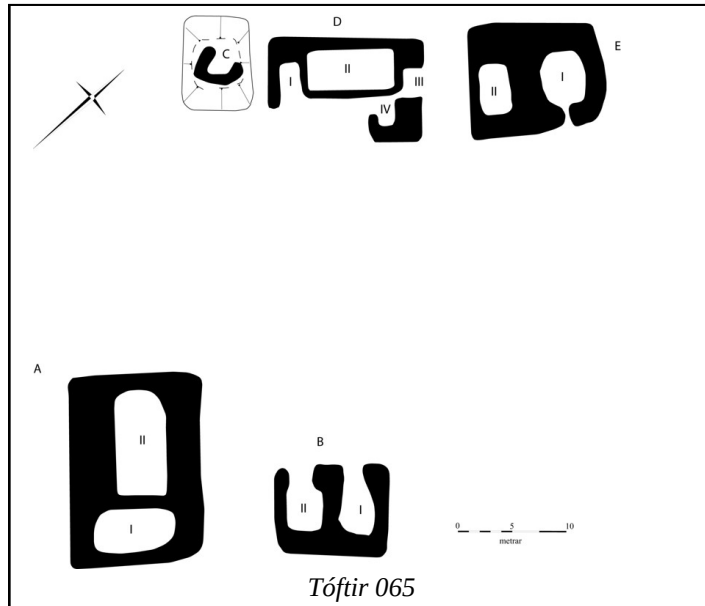
Engin ummerki býlisins sjást á yfirborði.

Hættumat: stórhætta, vegna líkagraftar

Heimildir: JÁM I, 262-263; VS: Rangvellingabók, 191; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 68

RA-311:065 tóftir beitarhús

63°46.437N 20°21.422V

Tóft 065A, horft til ANA

Tóft 065B, horft til norðausturs

Tóft 065E, horft til norðausturs

tóftunum gefinn bókstafur til aðgreiningar. Tóft A er í suðurhorni rútasvæðisins. Hún er um 17x12 m stór og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er tvískipt. Hólf I er sunnar. Það er um 8x4 m stórt að innanmáli og snýr

Tóft 065C, horft til austurs

þvert á tóftina. Hólfið er að hluta stungið niður og er dýpst um 1,6 m. Hólf II er stærra. Það er um 9x5 að innanmáli og snýr eins og tóftin. Engar dyr eru nú (2007) greinilegar á tóftinni en þær hafa líklega verið á miðjum norðvestur vegg hennar. Hleðslur tóftarinnar eru hæstar um 1,2 m. Hvergi sér í grjóti í þeim. Hér hefur líklega verið fjárhús og sambyggð hlaða. Tóft B er um 7 m austan við tóft A. Hún er um 9x8 m stór og snýr suðaustur-norðvestur. Hún er tvískipt. Hólf I er vestar, það er um 4x3 m stórt að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur, það er opið til norðausturs. Hólf II er einnig um 4x3 m stórt að innanmáli og snýr eins. Það er líka opið til norðvesturs. Ekki er gengt á milli hólfa. Hleðslur tóftarinnar eru hæstar um 1 m og hvergi sér í grjóti í þeim. Tóft C er um 25 m norðaustan við tóft A. Hún er um 8x6 m stór og snýr norðaustur-suðvestur. Hún er skeifulaga, opin til norðurs. Hleðslur hennar eru hæstar um 0,9 m, hvergi sér í grjóti þeim. Tóft D er um 2 m norðvestan við C. Hún er um 15x7 m stór og snýr suðaustur-norðvestur. Hún skiptist í fjögur hólfa. Hólf I er suðaustast, það er um 4x2 m stórt að innanmáli og snýr suðvestur-norðaustur. Það er opið til suðvesturs, fast vestan við það er hólf II. Það er um 7x3 m stórt að innanmáli og snýr norðvestur-

suðaustur, ekkert op er á því. Fast vestan við hólfi II er hólfi III. Það er um 2x2 m stórt að innanmáli, opið til vesturs auk þess sem gengt er úr því til austurs inn í hólfi IV sem er fast sunnan við hólfi II. Hólfi IV er um 2x1 m stórt að innanmáli. Það er opið á miðjum austurvegg. Hvergi sér í grjót í tóftinni. Hleðslur hennar eru hæstar um 0,5 m. Tóft E er um 5 m norðaustan við tóft D. Hún er um 12x10 m stór og snýr norðaustur-suðvestur. Tóftin er tvískipt. Hólfi I er austar. Það er um 5x4 m að innanmáli. Hólfið snýr norðvestur-suðaustur og dyr eru á því á miðjum suðaustur-vegg. Hólfi II er fast vestan við hólfi I. Það er um 4x3 m stórt að innanmáli og snýr norðaustur-suðvestur. Engar dyr eru á hólfi II og ekki er gengt á milli hólfa. Hleðsluhæð tóftar E er mest um 0,6 m, hvergi sér í grjót í henni. Út frá fjölda tófta á svæðinu má leiða líkur að því að beitarhús hafi lengi verið á þessum stað og að tóftirnar hafi ekki allar verið í notkun á sama tíma.

Hættumat: engin hætta

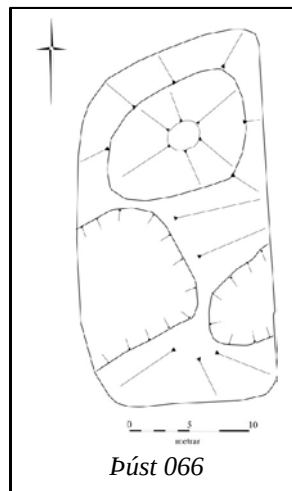

Tóft 065D, horft til norðausturs

RA-311:066 þúst

Þúst 066, horft til suðurs

Þúst 066

63°46.210N 20°21.967V

Um 650 m norðaustan við gamla Oddhól 274:001 og um 320 m norðan við þúst 067 er þúst.

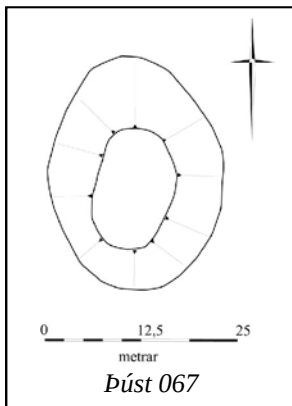
Þústin er í þýfðum móa.

Þústin er um 30x12 m stór og snýr norður-suður. Á henni eru tveir toppar og við þá tvær dældir. Þústin er alls um 1,2 m há, séð frá suðri. Nyrðri toppurinn er ívið hærri, enda er á honum hundaþúfa, hann er nyrst á þústinni, fast suðvestan í honum er dæld. Hún er um 8x8 m stór og um 0,3 m djúp. Syðri toppurinn er fast

sunnan og austan við hana. Austan við syðri toppinn er svo hin dældin. Hún er um 4x5 m stór og snýr norður-suður, hún er um 0,2 m djúp. Engar skýrar hleðslur eru á hólnum en hann stingur í stúf í flatlendum móanum og líklegt að einhver mannaverk leynist undir sverði í honum. Hugsanlega gætu hér hafa verið beitarhús í grösugum móanum um hálfan kílómetur frá bæ.

Hættumat: engin hætta

RA-311:067 þúst

Þúst 067

Þúst 067, horft til vesturs

63°46.056N 20°21.792V

Um 630 m vestan við gamla Oddhól 274:001 og um 1,6 km suðaustan við bæ 001 er hól í sléttu túni.

Hóllinn er vestast í sléttuðu túni.

Hóllinn er um 30x20 m stór, snýr norður-suður og um 2 m hár. Engar hleðslur eru á hólnum, en líklegt er að hér hafi verið úthús eða einhver önnur mannaverk. Hóllinn er áberandi í sléttu túninu. Hann hefur augljóslega sléttaður sem skýrir

hvers vegna engar hleðslur sjást á honum lengur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-311:068 garðlag túngarður

63°45.993N 20°22.405V

Túngarður 068, horft til norðurs

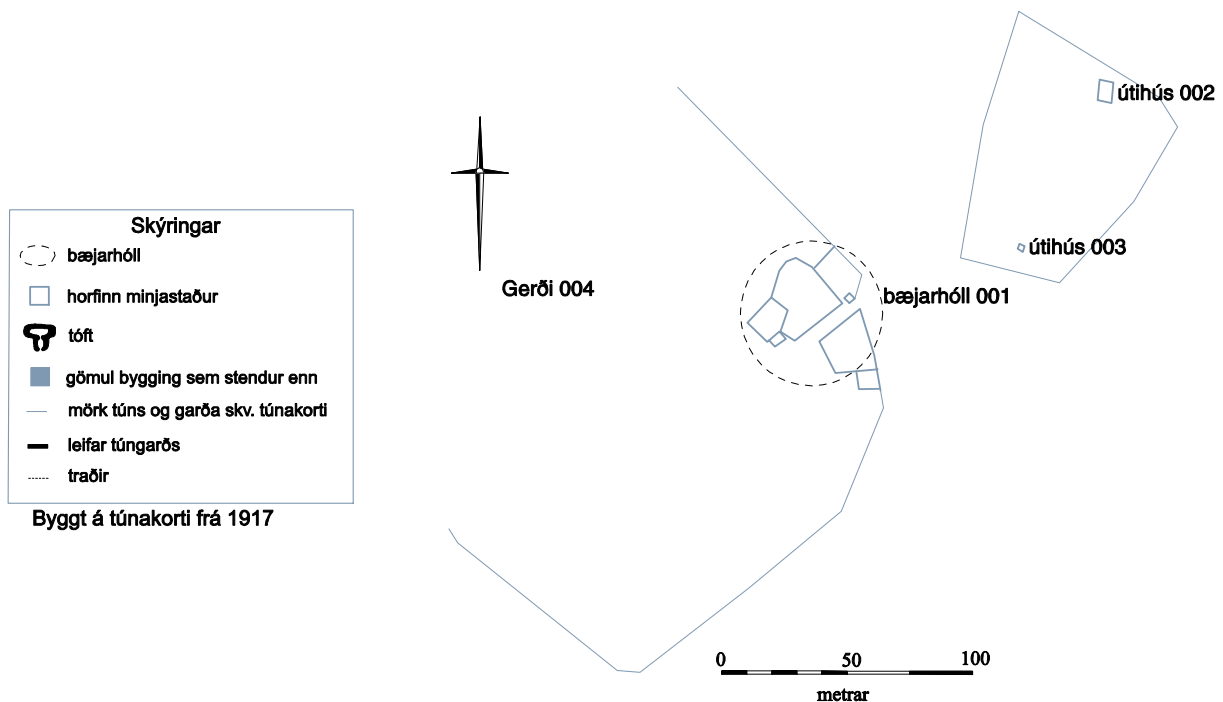
Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Garðlag liggur með suður-, vestur- og norðvesturjaðri sléttaðs túns, um 540 m VNV við gamla Oddhól 274:001 og um 1,5 km austan við bæ 001.

Garðlagið liggur með sléttuðu túni, sunnan og vestan við það er slóði heim að gamla Oddhól 001 og þá þýfður mói.

Garðlagið liggur við suður-, vestur- og norðvesturjaðar sléttað túns. Það afmarkar svæði sem er alls um 225x70 m stórt og snýr austur-vestur. Garðlagið er alls um 330 m langt. Austasti hluti þess er um 10 m ANA við austasta enda garðlags 015. Þaðan liggur það um 47 m til vesturs þar sem það beygir til norðurs og heldur áfram um 57 m þar sem það beygir loks til NA, um 225 m þar sem það hverfur svo skyndilega. Garðlagið er hæst um 1,3 m en lægst um 0,5 m. Það er um 0,5 m breitt. Girðing er á garðlaginu nær allsstaðar.

Túnakort fyrir Kum(b)la

RA-312 Kumbli

Hjáleiga Odda. Fyrst byggð um 1650. JÁM I, 261. Fór í eyði árið 1928. SB V, 42.

1711: "Engjaplátsi nokkru fyrir heiman Rangá, er hjáleigunni fylgir, spillir áin með grjóti og sandi meir en staðarenginu." JÁM I, 261 1850 (Lýsing Markúsar Jónssonar á Kum(b)la): "Tún fylgja þessari jörðu og eru að kalla slétt og heldur grasgefin. - Utantúns slægjur eru úti á svokölluðum Oddaeyrum úti Þverá. - Vegurinn þangað er sami og frá Odda og grasfallið í þessum hluta hólma sama og í þeim sem sleginn er frá Odda. Hér að auki á Kumli skák vestur við vöðla, þegar af hennni hefur náðst fyrir vatni. Fram í Oddahólsbökkum á Kumli líka svonefndan Kumlateig. - Úr Oddaflóðum fæst ekkert, því sá teigur sem þessari jörðu tilheyrir þar að austanverðu er nú orðinn að rotum og vöðlum vegna umferðar á málnytupening sem þar er rekinn út í flóðinn. Hagarnir eru mjög litlir, en heldur góðir." VS: Rangvellingabók, 244. 1917: Tún 3,1 ha, þar af 2,8 ha slétt, garðar 752 m²

RA-312:001 Kumbli bæjarhóll bústaður

63°46.682N 20°22.983V

Í grein Vigfúsar Guðmundssonar um eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1953 segir: "Bærinn stóð á lágrí hæð austast í túninu, hafði nokkuð stórt og gott tún og var eitt af betri býlunum [...]." Kumbli var á hólrana sem liggur í sveig frá suðaustri til suðvesturs og er um 4 m hár til norðurs þar sem hann er hæstur. Hann var um 220 m ANA við Odda 311:001. Samkvæmt Ingimar Ísleifssyni, heimildamanni, var bæjartóftinni ýtt út um 1960.

Allhár hólrani í sléttuðu túni fast við veginn heim að Odda.

Ekkert sést af bæjarhól Kumbli en hann hefur verið sléttaður út. Miklar líkur eru þó til þess að mannvistarleifar leynist undir sverði.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; VG: "Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum" Árbók 1953, 69-70

RA-312:002 heimild um útihús

63°46.757N 20°22.762V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús um 150 m norðaustan við bæ 001.

Flatlent og sléttuð tún nærri norðurmörkum túnsins.

Ekki sést til minja um útihúsið.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-312:003 heimild um útihús

63°46.723N 20°22.810V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var lítið útihús um 80 m ANA af bæ 001.

Flatlent og sléttlent beitihólf, líklega gamalt tún. Ætla má að nokkuð blautt hafi verið á þessum slóðum.

Engar minjar um útihúsið sjást.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-312:004 Gerði örnefni

63°46.685N 20°23.071V

"Leynir og Gerði eru í Kumlatúni," segir í örnefnalýsingu. Ekki er vitað hvar Gerði er í túni Kumbla, né heldur hvort það var manngert en mögulegt er að örnefnið eigi við allmikla náttúrulega kvos vestan við hólranann sem bærinn stóð á, um 70 m vestan við bæ 001.

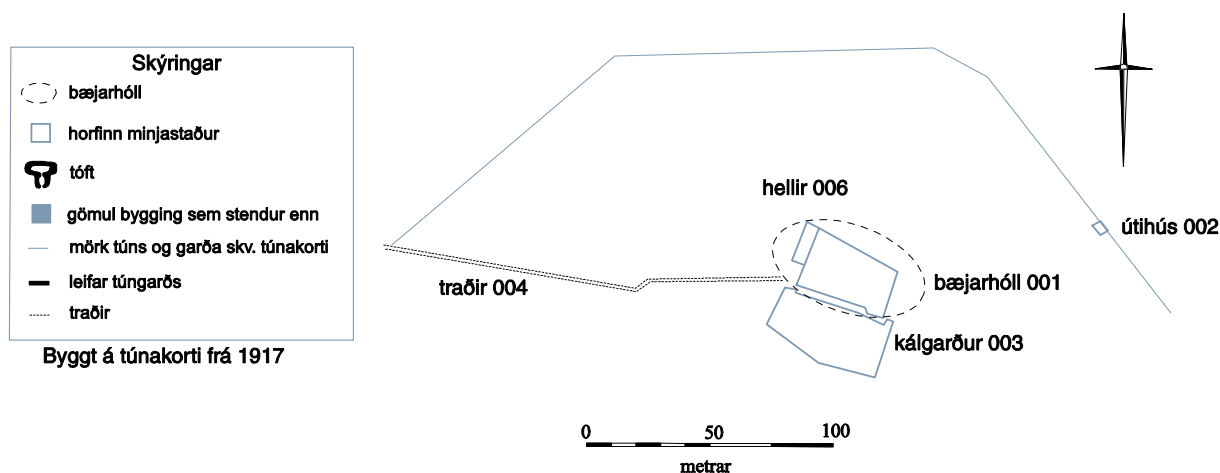
Hæðótt, sléttað tún.

Ekki sést til mannvirkja í kvosinni enda búið að slétta túnið. Kvosin er um 30 m í þvermál og er nokkuð vel afmörkuð nema til suðvesturs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Oddi, 8

Túnakort fyrir Vindás

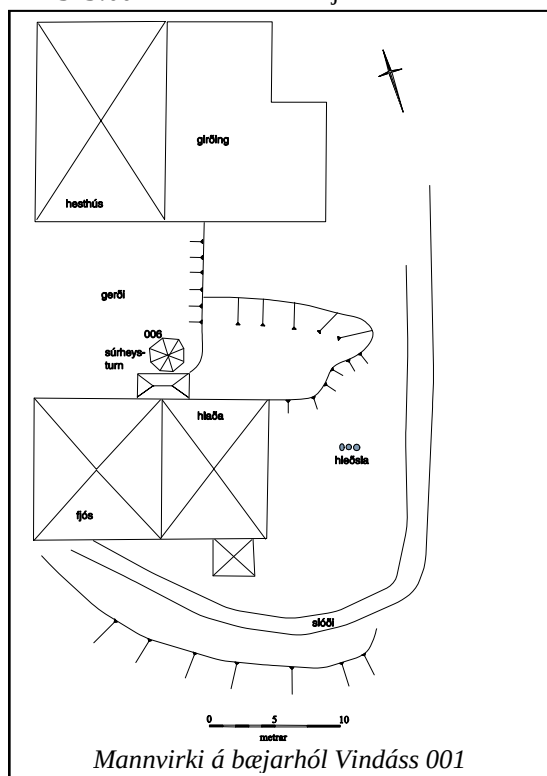
RA-313 Vindás

Hjáleiga Odda. Ekki vitað hvenær hún byggðist fyrst. JÁM I, 263. Fyrst nefnd með nafni í mállega 1583. Ekki er skipt land milli Vindáss og Odda að undanskildu túni og engjum. SB V, 41

1711: "Á túnið fýkur sandur og spillir því stórum." JÁM I, 264. 1850 (Lýsing séra Markúsar Jónssonar á Vindási): " ... og svo þessu býli fyrir tún, slétt og sendið sumstaðar og heldur graslítið. Bakkar eru fyrir engjar við þverá 200 faðmar að lengd en 60 faðmar að breidd, með mörgum sandblettum, fyrir ofan þessa bakka er sandur 100 faðma breiður, en jafnlangur bökkunum. Af bökkum þessum fást í meðalári 90 hestar, heyfall er heldur í betra lagi. Úr eyrunum fást í meðalári 200 hestar, þar eru bakkarnir um allt í kring, en flóð í miðju með stór heldur léttvæg til fóðurs. Þeir hafa í ár fengið mikið áfall af sandi. Stærð engja þessara veit ábúandinn ekki og heldur ekki sandsins sem á þær barst. - Hagarnir eru litlir og umvafðir hætum sem eru lækur, dý og tjarnir." VS: Rangvellingabók, 504. 1917: Tún 2,2 ha, þar af 2 ha slétt, garðar 1036 m² 1940: "Tún. 2/3 vélfært, hitt greiðfært, jarðvegur allgóður. Engjar. Flæðiengi, samfelld. Nokkuð vélfært, hitt greiðfært. Að nokkru votlendur. Ókostir: Þverá fæðir á engjar." VS: Rangvellingabók, 504

RA-313:001 Vindás bæjarhóll bústaður

63°46.725N 20°23.201V

Bæjarhóll Vindáss 001, horft til norðausturs

Bæjarhóllinn á Vindási er nokkurn veginn á miðjum hólnum sem tún bæjarins náði yfir. Vindás er nyrsta hjáleigan heima við Odda RA-311 og er um 200 m norðan við bæjarhól Odda 311:001.

Mikið rask hefur verið á bæjarhólnum vegna byggingar hlöðu og fjóss í vesturenda hans og austurhluta hans hefur að líkindum verið rutt burt. Sunnan við bæinn er Gammabrekka 311:026, hár hól sem byrgir sýn heim að Odda, aðeins sést í kirkjuturninn. Á milli bæjarins og brekkunnar er alldjúp kvos. Núverandi bær stendur um 15

m suðaustan við bæjarhólinn. Lítil trjálundur er fast austan við hann.

Bæjarhólinn er um 28x25 m að stærð og snýr norður-suður. Erfitt er að áætla hæð hans en syðst í honum er um 1 m há brún og svo nyrst í honum er sömu sögu að segja en hann hefur væntanlega verið hærri en jaðrar segja til um. Líklegt er að hluta af honum hafi verið ýtt út við byggingu þeirra mannvirkja sem á honum eru nú. Norðurendinn er litlu hærri en suðurendinn. Sem fyrr segir hefur mikið rask verið á hólnum en ein röð flatra hellusteina sést við austurjaðar hólins. Hún liggur austur-vestur og er um 1,1 m á lengd, 0,3 m á breidd, stendur ekki upp úr sverði. Annað er ekki að sjá á hólnum af gömlum mannvirkjum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-313:002 heimild um útihús

63°46.741N 20°23.090V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús í túnjaðri, um 100 m austur af bæ 001.

Útihúsið hefur að líkindum staðið við brekkurætur á hólruna þeim er bærinn stóð á. Búið er að slétta tún í brekkunni og á flatlendinu til norðurs og norðausturs en afleggjari heim að Vindási liggur skammt sunnan við þar sem húsið hefur staðið. Þorvarður Jónsson, ábúandi, greindi frá því að brekkunni ofan við útihús þetta hefði verið rutt út að hluta til suðurs undir núverandi íbúðarhúsi og því hefur margt breyst frá því sem var þegar túnakortið var gert.

Ekki sést til minja um útihús en rofablettir eru neðst í brekkunni og smáþýfi.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-313:003 heimild um kálgarð

63°46.715N 20°23.202V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var kálgarður fast sunnan við bæjarhól 001.

Mikið rask hefur verið á bæjarhólnum vegna byggingar hlöðu og fjóss í vesturenda hans og austurhluta hans hefur verið ýtt út. Sunnan við bæjarhól er óræktarblettur sem hallar lítillega til suðurs.

Ekki sést til minja um kálgarð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-313:004 renna traðir

63°46.724N 20°23.268V

Traðir 004, horft til vesturs

Samkvæmt túnakorti frá 1917 lágu traðir að bænum á Vindási úr vestri. Traðirnar sjást sem renna um 50 m vestan við bæjarhól 001.

Fjós og hlaða eru fast sunnan við rennuna og austan við hana er hesthús og gerði á milli þess og fjóssins. Fjóshaugur er sunnan við rennuna og norðan við hana er annar hól, gróinn og þýfður sem kann að vera eldri fjóshaugur. Þar sem ekki eru mannvirki er grasi gróið umhverfis rennuna.

Rennan liggur frá bæjarhól til VSV, um 23 m löng. Á þeim kafla er rennan um 1 m á breidd og um 0,6 m djúp. Þá beygir rennan lítillega til vesturs um 40 m og liggur leiðin þar í skarði í gegnum hól sem heitir Skyggir og snýr norðaustur-suðvestur. Skarðið er um 4 m á dýpt og um 2 m á breidd. Bíslóði liggur um skarðið en heldur áfram fast suðaustan við Skyggir til norðausturs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-313:005 hellir óþekkt

Í bókinni Manngerðir hellar segir: "Á Vindási í Oddahverfi voru einn eða tveir hellar fast við gamla bæinn [001]." Þorvarður Jónsson, ábúandi í Vindási, kannaðist ekki við annan hellir en helli 006.

Ekki er vitað hvar annar hellir en 006 hefur verið við bæinn.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Manngerðir hellar, 223

RA-313:006 heimild

63°46.734N 20°23.214V

Í bókinni Manngerðir hellar segir: "[...] Í Vindási var komið niður á helli er grafinn var grunnur að fjósi þar fyrir allmörgum árum. Hrossabein voru í einum hellinum." Hellirinn var á milli súrheysgryfju og hesthúss fast NNV við bæjarhólinn.

Komið var niður á hellinn þar sem nú eru útihús, nánar tiltekið í gerði sem er á milli hesthúss og fjóss.

Engar minjar eru sýnilegar á yfirborði en Þorvarður Jónsson, ábúandi sem er uppallinn í Vindási, telur að hellirinn hafi náð norður á hólbrún þar sem inngangur hafi verið í hann, 20-30 m norðan við þar sem komið var

niður á hellinn.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Manngerðir hellar, 215

RA-314 Strympa

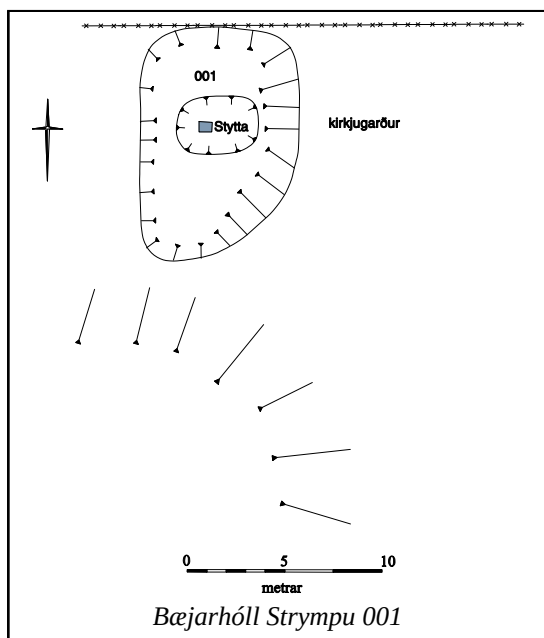
Hjáleiga Odda. Ekki nefnd í Jarðbók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1711. "Strympa var hjáleiga frá Odda og stóð vestan kirkjugarðsins þar norðanvert á hól er Vindkvörn heitir. Upphaflegt nafn bæjar þessa var Bakrangur og stóð hann þá að húsabaki í Odda og sneri framhlið hans öfugt við bæjarhúsin. Bakrangs finnst fyrst getið í kirkjubók Oddakirkju 1757, en Strympu í sömu kirkjubók 1785. ... Búskap var hætt í Strympu 1815 en í stað hennar kom húsmennskubýli sem nefnt var Ráðleysa ... en 1817 lagðist Ráðleysa í eyði. Bærinn var í eyði til 1831, en það ár byggðist hann aftur og var í byggð til 1872." VS: Rangvellingabók, 428

"Munnmæli herma að tún sem fylgdi Strympu hafi aðeins verið kirkjugarðurinn og húsbærinn í Odda." VS: Rangvellingabók, 428. 1850 (Lýsing séra Markúsar Jónssonar á Strympu): "Túnblettir fylgja þessu býli -, meiripartur þeirra er sléttur. Engjar afbýlis þessa liggja með Þverárbökkum 200 faðmar að lengd, en 60 faðmar að breidd og þar þó í æðimargur sandblettur, sem ei verður sleginn eftir endilöngum þessum engjum liggur sandur sem er 120 faðmar á breidd. Gras á þessum bökkum er efling og mjógresi, heldur áreiðanlegt fyrir fé og hross. - Fyrir ofan þennan sandgára er lítill stargresisjaðar jafn langur bökkunum, 30 faðmar á breidd, þar í eru leirkeldur og fimar á milli sem eru með elfting og verður að brúka þetta kúhey og gengur það illa út. Hagar eru mjög litlir og víða í þeim sand og moldarblettir, mæling verður ei á þeim höfð vegna þess að þeir eru sameiginlegir með öðrum." VS: Rangvellingabók, 428.

RA-314:001 Strympa bæjarhóll bústaður

63°46.605N 20°23.255V

Býlið Strympa stóð á hólrima norðaustan við norðvesturhorn kirkjugarðsins 311:002, um 45 m vestan við Odda 311:001.

Bæjarhóll Strympu, horft til norðurs

Bæjarhóllinn er nú innan kirkjugarðs og leiði eru fast austan við hann. Hann er sleginn nema að norðan þar sem er hólrani. Vestan við hann er nýlegt hesthús við norðausturenda Fjósadals. Í Rangvellingabók segir frá munnmælum sem herma að Strympa hefði aðeins átt

slægjur í kirkjugarði og á bæjarhúsum Odda. Örnefni á engjum, s.s. Strympumýri, Strympuhólmi og Strympubakkar, benda þó til þess að Strympa hafi einnig átt slægjur á engjum.

Bæjarhóll Strympu er um 12x8 m að stærð og snýr norður-suður. Dæld er í hólinn norðanverðan og er hún um 3x4 m að innanmáli og um 0,2 m á dýpt. Í dældinni stendur stytta á grágrýtisstöpli sem er af Sæmundi á selnum eftir Ásmund Sveinsson. Á stöplinum stendur að Rangæingar hafi reist styttuna 1998 í tilefni af 1000 ára afmæli kristnitökunnar. Snarbratt er niður af hólnum til austurs, þar er hann um 2 m á hæð en lægri til annarra átta.

Hættumat: hættu, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Oddi, 4, 7

RA-315 For

Hjáleiga Odda. Ekki nefnd í Jarðbók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1711. "For var hjáleiga frá Odda og stóð þar vestan við bæinn, hátt í skallanum norðan Vindkvarnar. Bæjar þessa finnst fyrst getið í kirkjubók Oddakirkju 1761, en vera má að þetta sé sami bær og fyrr nefndist Jónshjáleiga (Tröð). For var lögð í eyði 1888." VG: Rangvellingabók, 87

1850 (Lýsing séra Markúsar Jónssonar á For): "Tún fyrir býli þessu - - það er að mestu slétt. Engjar liggja með Þverárbökkum, 100 faðmar að lengd en 60 faðmar á breidd, með mörgum sandrotum. Gras á þeim er heldur í betra lagi að gæðum - -. 200 faðma breiður sandur liggur vestur eftir endilöngum þessum engjum, þar fyrir ofan er stargresisjaðar, 65 faðma breiður og jafn langur bökkunum með leirkeldum og uppdráttarfenjum og vel oft hafa komið þau ár að ei hafi náðst meira en helmingur úr þessar mýri sakir vatns. - - Vörn og átroðningur af fé og hrossum er hér mikill. Hagar eru hér heldur litlir og sandblettir víða í þeim, en stærð þeirra verður ei tilgreind, þar eru sameiginlega með öðrum." VG: Rangvellingabók, 88.

RA-315:001 For bæjarhóll bústaður

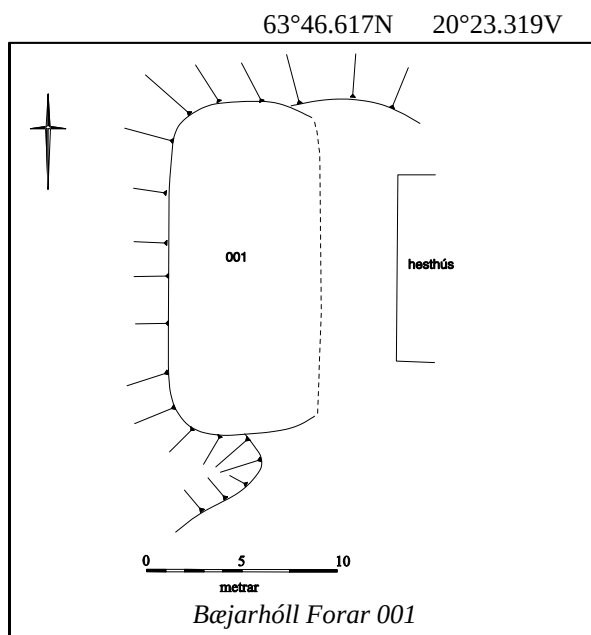
Bæjarhóll Forar 001, horft til norðurs

Í örnefnalýsingu Odda segir: "Býlið For stóð norðvestan í hólum norðarlega. Heygarðurinn gamli var settur í tættur hennar," þar segir enn fremur: "Fyrir framan Oddabæinn [311:001] er Fjósdalur, þar stóð fjósið fram yfir 1807 [311:012], er fólkið varð úti í Oddabyllum alræmda. Þá var það flutt í Forartættur." Bæjarhóllinn var líklega um 55 m norðvestan við Strympu 314:001 og um 90 m vestan við Odda 311:001. Á túnakorti Odda frá 1917 er eitt útihúsið á sama stað og hefur það að líkindum verið fjósið sem flutt var þangað.

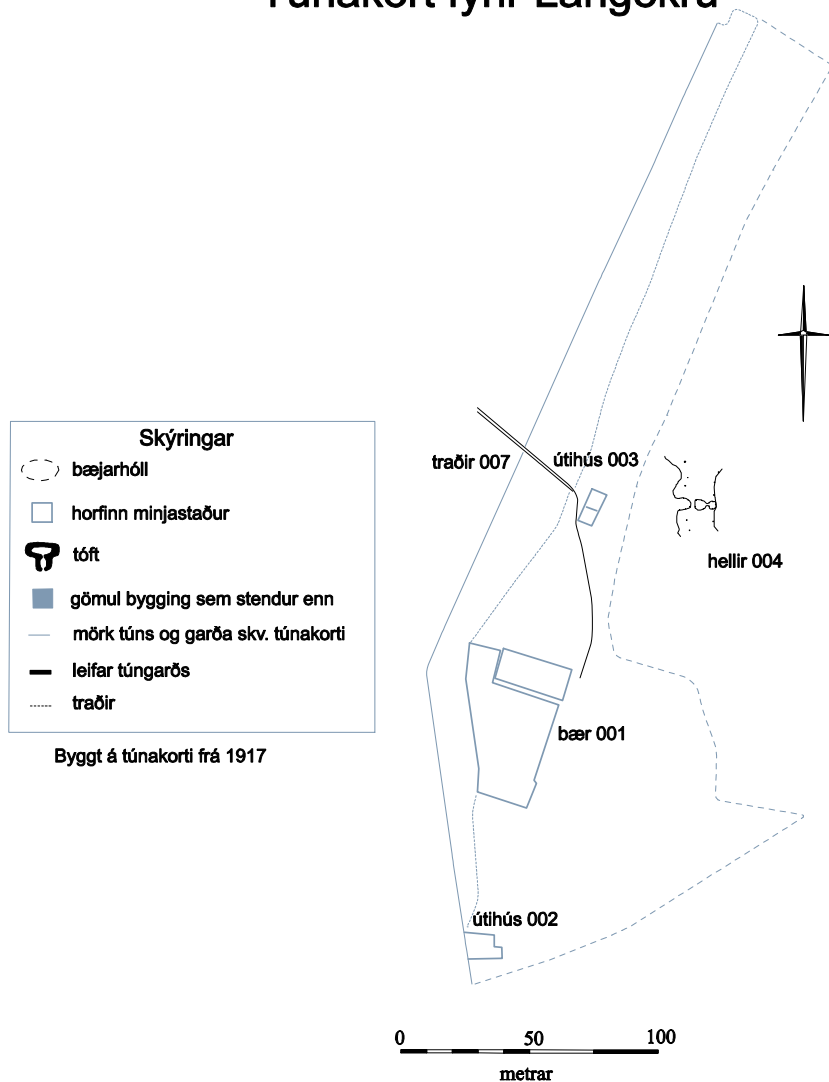
Bæjarhóllinn er norðvestan í grónum hólruna, austan við hann er nýlegt hesthús. Vestan við eru tún á flatlendi. Bæjarhóllinn er um 16x8 m að stærð og snýr norður-suður. Austurmörk hólans eru óljós því þau renna saman við hólranann. Hætt er við að rask hafi orðið nokkurt á þessum stað t.d. vegna byggingar nústandandi hesthúss. Fram af hólum til vesturs eru um 2 m. Ekki sést móta fyrir eiginlegri tóft eða hleðslum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Oddi, 7,8

Túnakort fyrir Langekru

RA-316 Lángekra

Hjáleiga Odda. Fyrst byggð um 1650. JÁM I, 262. Enn er óskipt land milli Lángekru og Odda, að undanskildu túni og engjum. SB V, 40

1850 (Lýsing séra Markúsar Jónssonar á Langekru): "Túnblettur fylgir býli þessu og eru tveir partar af því þýfðir. - Engjablettur fylgir einnig þessari jörðu út við Þverá. Þar að auki hefur Oddaprestur úthlutað þessu býli til slæгна svokallaðan Völurima. - Þær (engjarnar) eru undirorpnar ágangi af sandfoki og vatnságangi. Hagarnir eru sameiginlegir með hverfismönnum öðrum, heldur litlir og víða gallaðir." VS: Rangvellingabók, 261. 1917: Tún 1,6 ha, þar af 0,8 ha slétt, garðar 1209 m² 1940: "Tún: Rakt, greiðfært. Engjar: Reytingssamar, 1/2 vélfært, hitt greiðfært. Þurrlendar. Ókostir: Þverá skemmir engjar." VS: Rangvellingabók, 261. Árið 1880 braut Þverá sér leið yfir Oddaeyrar og bar sand á engjar og kvörtuðu bændur á Langekru og Kraga yfir þessum skemmdum. Árni Óla: Þúsund ára sveitaþorp, 54

RA-316:001 Lángekra bæjarhóll bústaður
63°46.449N 20°23.473V

Bærinn Langekra stendur vestan undir holtinu sem Oddi RA-311:001 er á. Hluti gamla bæjarins var þar sem nú (2009) er steinsteypt fjós, nánar tiltekið undir mjólkurhúsinu en núverandi íbúðarhús er um 30 m suðaustan við það. Bærinn er um 160 m norðvestan við Kraga 317:001 og um 380 m suðvestan við Odda 311:001.

Bæjarhóllinn er nú horfinn. Þar eru nú steinsteypt útihús, malarvegur og einbýlishús.

Ekki mótast fyrir bæjarhól á Langekru. Steinsteypt útihús hafa verið

Bæjarhóll Langekru 001, horft til norðvesturs

byggð þar sem austurhluti hans var áður, bílaplan til suðurs og moldarúrgangi hefur verið hrúgað fyrir vestan og sunnan. Um 6 m löng hleðsla sem gæti hafa markað vesturhluta bæjarrandarinnar er um 8 m vestan við moldarúrganginn en hún er mjög óljós. Útihúsbygging hefur alveg raskað norðurhluta hólins. Bæjarhúsin snéru norðvestur-suðaustur, með stafn til suðurs. Kálgarður hefur verið sambyggður bæjarhúsunum að vestan en um 2 m breiður gangur verið á milli þeirra til suðurs.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-316:002 heimild um útihús

63°46.397N 20°23.467V

Útihús er merkt á túnakort frá 1917 um 100 m sunnan við bæ 001 og tæpum 160 m norðan við útihús 003.

Þar sem útihúsið var er slétt, grasivaxið tún með náttúrulegum lægðum og rimum.

Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-316:003 heimild um útihús

63°46.483N 20°23.451V

Útihús er merkt á túnakort frá 1917 um 65 m norðan við bæ 001 og um 160 m norðan við útihús 002.

Þar sem útihúsið stóð er nú slétt, grasivaxið tún í aflíðandi halla til vesturs niður af holti sem Oddi 311:001 er á.

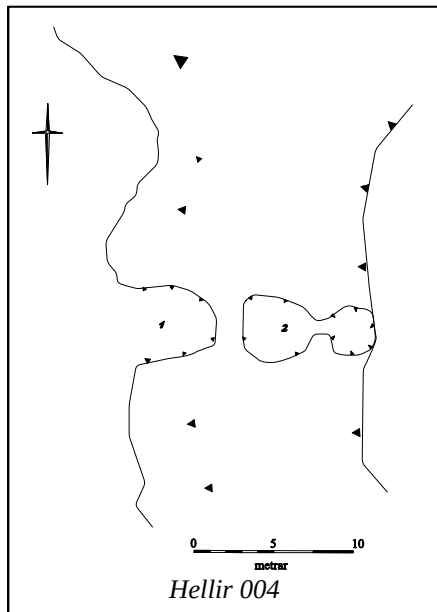
Engin ummerki útihússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-316:004 hellir

63°46.485N 20°23.410V

"Í Langekrutúni sjást merki um fallin helli, eins í gamla Oddhól," segir í Sunnlenskum byggðum. Hellirinn var rúmum 80 m norðaustan við bæ 001 og um 30 m austan við útihús 003. Hann er nú samfallinn og sést aðeins sem jarðfall. Um 5 m fyrir norðvestan hellinn hefst raflína sem liggur til austurs.

Jarðfallið er í grasivöxnu og sléttu holti austan við bæ 001. Hellirinn var í vesturenda hóltsins.

Í holtsbrekku norðaustan við bæ 001 er að finna jarðfall þar sem hellirinn var. Það er um 32x8 m að stærð og snýr austur-vestur. Hellirinn hefur verið opinn til vesturs, út í brekkubrúnina. Líklega hefur hellirinn verið þrískiptur af jarðfallinu að dæma. Vestast er dæld sem er um 12x8 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún fjarar út til vesturs þar sem gengið hefur verið inn. Til austurs eru hliðar hennar brattar og dældin um 1,8 m djúp. Önnur dæld er um 3 m austar en haft er á milli þeirra. Dældin er um 8x6 m að stærð og um 1,3 m á dýpt og snýr austur-vestur. Austur úr henni mjókkar dældin og verður aðeins um 1 m á breidd og um 0,4 m á dýpt. Þar víkkar hún aftur og verður 6x4 m að stærð og um 0,6 m á dýpt og snýr austur-vestur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 12

Hellir 004, horft til austurs

RA-316:005 Ekrustekkatún örnefni stekkur

63°46.596N 20°23.885V

"Norður af honum [Forás] er Kragholt, suður af Kraga [RA-317:001]. Ekrustekkatún er slegið frá Ekrú og girt þaðan," segir í örnefnalýsingu. Stekkurinn var þar sem nú standa fjárhús sem notuð eru frá Langekru. Stekkurinn hefur verið um rúmum 430 m norðvestan við bæ 001 og rúma 400 m norðvestan við traðir 007.

Þar sem stekkurinn var er nú grasivaxið tún með arfabreiðum.

Engin ummerki stekksins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Oddi, 5

RA-316:006 heimild

"Í Langekrutúni sjást merki um fallna hella" segir í bókinni Manngerðir hellar. Orðalagið fallnir hellar bendir til að tveir eða fleiri hellar hafi verið í túni Langekru. Staðsetning eins hellisins er þekkt (sjá 004) en ekki er vitað hvar fleiri hellar voru. Mögulegt er að textinn eigi einnig við helli sem skráður var í landi Odda (311:008). Þetta er þó ekki hægt að staðfesta án frekari heimilda.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Manngerðir hellar, 215

RA-316:007 heimild um traðir

63°46.484N 20°23.458V

Inn á túnakort frá 1917 eru merktar traðir úr norðvestri heim að bæ 001. Þar sem heimreiðin lá sést móta fyrir bíslóða sem liggur í átt að núverandi útihúsum og hverfur hann við norðaustur horn þeirra. Bíslóðinn er grasivaxinn.

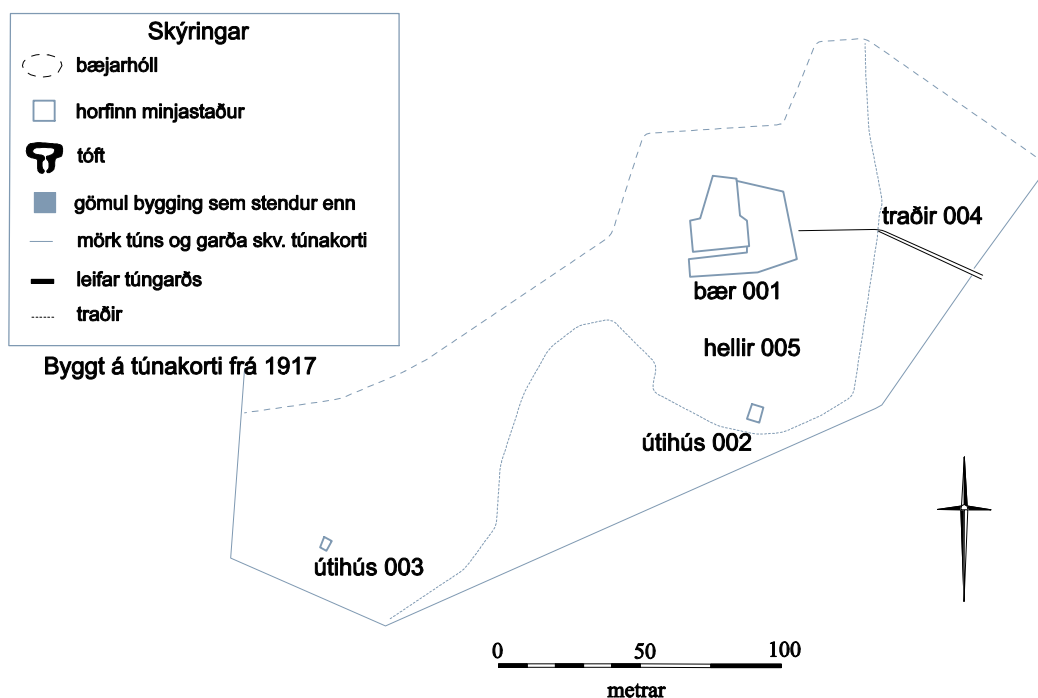
Þar sem heimreiðin lá er nú slétt, grasivaxið tún.

Engin ummerki heimreiðar sjást nú á yfirborði. Heimreiðin var, samkvæmt túnakorti um 120 m löng, að bæ 001 úr norðvestri en beygði síðan til suðurs rétt áður en komið var heim að bæ.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

Túnakort fyrir Kraga

RA-317 Kragi

Hjáleiga Odda. Í eyði árið 1707, byggðist fyrst um 1630-40. Aftur hafinn þar búskapur 1724. JÁM I, 261. Jörðin fór í eyði 1947 og var þá sameinuð Langekru. SB V, 42.

1711: "Engjum spillir Rángá með grjóti og sandi framur en staðarenginu." JÁM I, 262 1850 (Lýsing séra Markúsar Jónssonar): "Tún fylgir þessu býli og er það meirapart þýft. - Utantúns eru slægjurnar sendnir elftingarbakkar á allavegu umkringdir af vötnum sumum djúpum - þeir eru undirorpnr árlegu sandfoki. Hagar eru mjög litlir og þrotaléttir og afkoma af málmytu í lakara lagi." VS: Rangvellingabók, 236. 1917: Tún 1,6 ha, þar af 1,2 ha slétt, garðar 922 m². Árið 1880 braut þverá sér leið yfir Oddaeyrar og bar sand á engjar og kvörtuðu bændur á Lanagekru og Kraga yfir þessum skemmdum. Árni Óla: Þúsund ára sveitapörp, 54

RA-317:001 Kragi bæjarhóll bústaður

63°46.429N 20°23.279V

Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns frá 1709 segir: "Er fyrst byggð að vísu fyrir 70-80 árum, hafði þar áður verið fjós og heygardur frá staðnum [311:001]." Bærinn Kragi stóð nánast undir núverandi malarvegi að Langekru RA-316 og Sólvöllum. Bærinn stóð fast sunnan vegarins en tóftir hans eru nú horfnar. Bærinn var rúmum 350 m sunnan við Odda 311:001 og rúmum 160 m austan við Langekru 317:001.

Bærinn hefur staðið á suðurhlíð náttúrulegs holts sem malarvegurinn liggur yfir. Holtið sést afmarkað á túnakort frá 1917. Á holtinu er nú slétt, grasivaxið tún. Lægð gengur til norðausturs upp í holtið.

Hvergi mótar fyrir dældum eða veggjabrotum sem gefa nákvæma staðsetningu bæjarins til kynna en stafninn snéri að öllum líkindum til suðurs. Kálgarður sem var sambyggður bæjarhúsunum er sýndur á túnakorti frá 1917. Engin merki bæjarhóls sjást á þessum slóðum.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir: JÁM I, 261; Túnakort 1917

RA-317:002 þúst útihús

63°46.407N 20°23.277V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 65 m norðan við bæ 001 og tæpum 140 m austan við útihús 003. Á túnakortinu er útihúsið sýnt syðst á því holti sem bærinn stóð á. Útihúsið var í brekku sem er aflíðandi til suðurs og um 2 m há. Skurður er um 4 m frá brekkurótum.

Þar sem útihúsið var er nú slétt, grasivaxið tún í aflíðandi brekku.

Þar sem útihúsið var er nú dæld, um 4x2 m stór og 0,2 m á dýpt, sem gefur staðsetningu þess líklega til kynna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-317:003 þúst útihús

63°46.371N 20°23.424V

Útihús er merkt inn á túnakort frá 1917 um 160 m suðvestan við bæ 001 og um tæpum 140 m vestan við útihús 003. Útihúsið var í suðvesturenda þess holts sem bær 001 stóð á.

Þar sem útihúsið var er nú grasivaxið, slétt tún sem hallar til suðurs niður af holti. Túnið er mishæðótt á þessu svæði, náttúrulegar lægðir og litlir hólar eru þar.

Þar sem útihúsið var er nú upphækkun, um 6 x 4 m að stærð og 0,2 m á hæð sem gefur líklega staðsetningu þess til kynna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-317:004 heimild um traðir

63°46.434N 20°23.227V

Heimreið er merkt að bæ 001 úr austri inn á túnakort frá 1917.

Þar sem heimreiðin lá er nú slétt, grasivaxin brekka í halla til austurs. Brekkan er um 4 m há.

Heimreiðin lá niður holtið sem bærinn stóð á og er sýnd um 70 m langar á túnakortinu. Engin ummerki heimreiðarinnar sást lengur.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

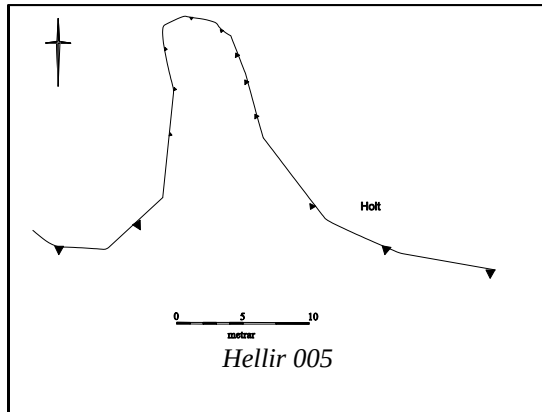
Heimildir: Túnakort 1917

RA-317:005 hellir útihús

63°46.421N 20°23.281V

Hellir 005, horft til NNV

"Í Kragatúni er líklega hellisrúst," segir í Manngerðum

hellum. Í gamla heimatúni Kraga er jarðfall sem gefur staðsetningu hellisins til kynna. Jarðfallið er rúmum 15 m suðvestan við bæ 001 og um 150 m austan við útihús 003.

Jarðfallið er í grasivöxnu, sléttu túni uppi á sama holti og bærinn stóð á. Holtið er um 4 m á hæð.

Jarðfallið er um 10 x 7 m að stærð, er um 1 m á dýpt og snýr norðaustur-suðvestur. Hellirinn virðist hafa verið opinn til suðvesturs. Hlutverk hellisins er óþekkt en líklega hefur hann verið nýttur sem útihús.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Manngerðir hellar, 223

RA-317:007 Lambhúshóll frásögn lambhús

63°46.450N 20°23.078V

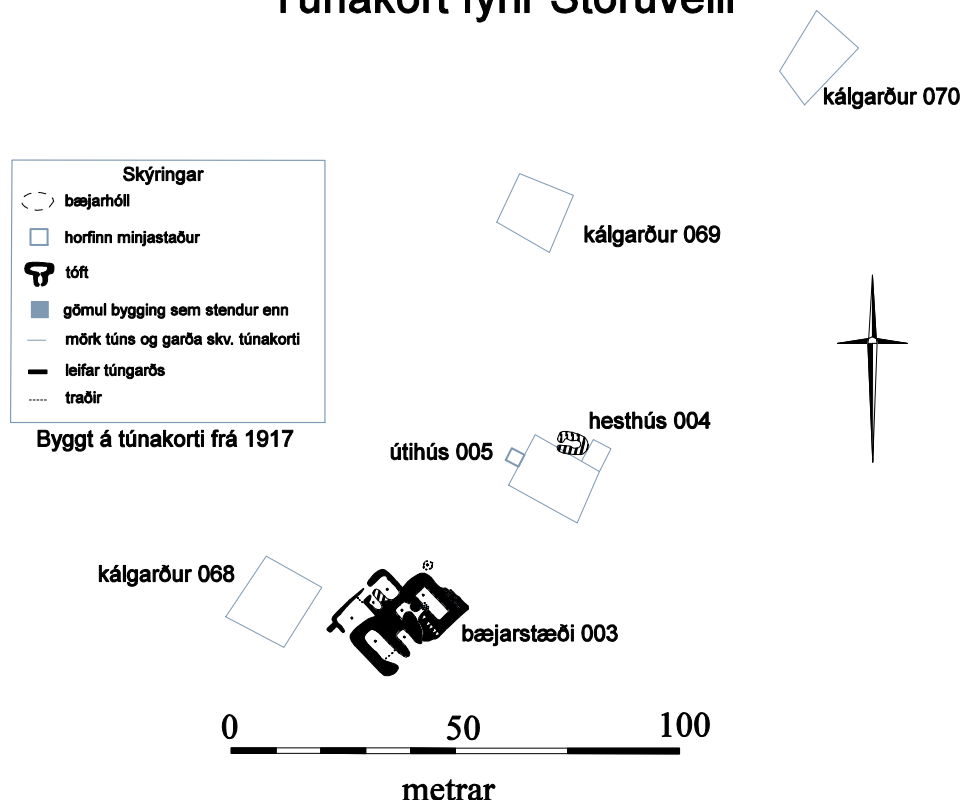
Lambhúshóll var tæpa 350 m SSA af bæ 001 að sögn Ingimars Ísleifssonar, heimildamanns. Lambhúsið var um 130 m norðaustan við Fjárhúshól 051. Það er nú horfið í tún.

Þar sem lambhúsið var er nú slétt, grasivaxið tún með uppgrónum rofabörðum. Lambhúsið var í norðurhlið ein slíks.

Engin ummerki lambhússins sjást á yfirborði.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Túnakort fyrir Stóruvelli

RA-462 Stóruvellir

Talin vera 80 hdr., 1534/1711, en aðeins tíunduð fyrir 44 hdr. JÁM I, 302. 60 hdr. 1847. Barnabarn Orms landnámsmanns reisti fyrsta bæ á Völlum. ÍF I, 366. Kirkjustaður. c. 1185: Þorlákur biskup þar á yfirreið, kirkju getið; Þorlákssaga yngri, Bsk I, 290. c. 1200: Jarðarinnar er getið í kirknaskrá Páls biskups, DI XII, 7. [1332]: Máldagi kirkjunnar. "a fiordung j heima landi" DI II, 696-697 [1367]: Máldagi kirkjunnar. DI III, 218 1382-9 [1397]: Máldagi kirkjunnar. DI IV 65-66 1529: Dómur um erfðahluta í Stóruvöllum. DI IX, 500-501. 1575: Máldagi kirkjunnar DI XV 660-661.

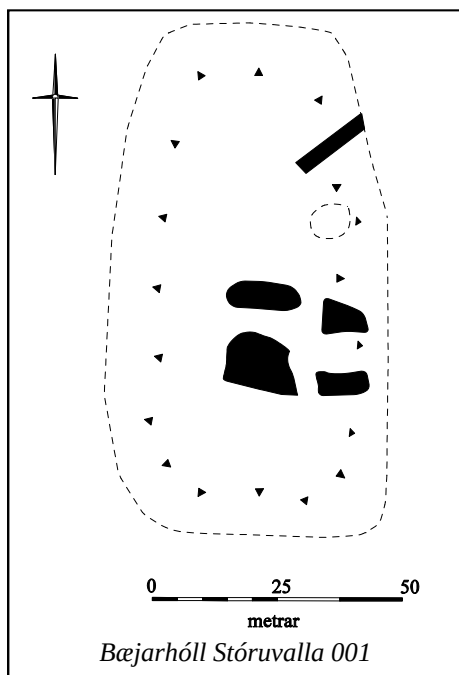
Jörðin á ítak kallað Stóruvallnaskógur og fjörustúf í Eystri-Landeyjum við Bryggjaland. Eyðihjáleigan Hólakot. Járnlaugarstaðir einnig skráðir með Stóruvöllum enda J eign þeirra áður en hún fór í eyði. JÁM I, 303-304. Jörðin hét Vellir hinir eystri til forna. Jörðin í eyði frá 1950, nú verið að reisa nýbýli. Land jarðarinnar illa farið af uppblástri. SB V, 163 "Árið 1882 fauk svo mikið á bæinn og túnið, að þar var ekki lengur byggilegt. Lagðist þá niður bæði staður og kirkja. Þó er þar enn graslendi nokkuð. Bærinn var byggður upp aftur lengra útmeð læknum, og heldur hann nafninu, en er þó aðeins smábýli." B J: "Skrá yfir eyðibýli ..." Árbók 1898, 2.

1711: "Högum jarðarinnar hefur blásturssandur stórlega spilt mest um nærstu 30 ár, halda menn að vísu þriðjung þeirra eyddan, jafnvel helmíng, liggur jörðin undir miklum ágangi og sýnist innan margra ára muni foreyðast." JÁM I, 303. 1917: Garðar 722 m² "Frá því að uppblástur tók að herja á landið, hélt hann stöðugt áfram eftir árferði. ... Árið 1892 neyddist Þorbergur Jónsson, er þá bjó þar að flytja bæinn spölkorn vestur með læknum. Var þar nóg grjótt til húsagjörða en túnstæði lélegt mjög harður lækjarbakki með hraunnibbum upp úr víðs vegar. Slægjur voru reitingur í högum og nokkurar á gamla túninu, sem þó var alltaf að eyðast." GÁ: "Uppblástur og eyðing býla í Landsveit" Minningarrit Sandgræðslunnar 1958, 71.

RA-462:001 Gömlu-Stóruvellir bæjarhóll bústaður

63°58.591N 20°09.575V

"Um hálf tíma gang austuð austur af Minnivöllum [RA-443] eru á lækjarbakkanum tættur Stóruvalla [003], en sá bær fór í eyði 1950, ekki af sandfoki, heldur af öðrum ástæðum. Á þessum stað hafði bærinn staðið frá 1892, en fram til þess tíma stóðu Stóruvellir, sem fyrrum voru kirkjustaður og prestsetur, um 500 m suðaustar, þar sem heita Gömlu-Stóruvellir. Vottar þar enn greinilega fyrir bæjarrústum og kirkjugarði. Stóruvallarkirkja var rifin 1887 ..., segir í Sunnlenskum byggðum. "Árið 1882 fauk svo mikið á bæinn og túnið, að þar var ekki lengur byggilegt. Lagðist þá niður bæði staður og kirkja. Þó er þar enn graslendi nokkuð. Bærinn var byggður upp

Bæjarhóll Stóruvalla 001, horft til norðurs

aftur lengra út með læknum, og heldur hann nafninu, en er þó aðeins smábýli," segir í skrá yfir eyðibýli í Rangárþingi sem prentuð var í Árbók Hins íslenska fornleifafélags árið 1898. Gömlu-Stóruvellir eru um 540 m suðaustan við tóftir Stóruvalla 003. Af því bæjarstæði sem hér er skráð var flutt árið 1882 en jörðin fór svo endanlega í eyði 1950.

Bæjarhóllinn er á grónu, hæðottu svæði sunnan Stóruvallalækjar. Vestar rísa hraunborgir upp úr hæðunum. Bæjar-, kirkju- og kirkjugarðsminjar (sjá 002) á Stóru-Völlum eldri eru friðlýstar fornminjar. Bæjarhóllinn er um 63x35 m stór og snýr austur-vestur. Hann er hæstur úr norðri, um 4 m. Hóllinn er mjög ójafn og greina má innri skipan hólfa að nokkru leyti. Syðst á hólnum, vestarlega, er um 5x4 m stórt hólf, A, sem snýr norður-suður. Það er um 0,6 m djúpt en veggjahleðslur þess hafa runnið inn í hólinn. Norðan við hólfið má sjá móta fyrir öðru hólfi, B. Það er um 5x7 m stórt og snýr eins. Hólf B er dýpra en A, eða um 1 m djúpt. Um 5 m austan við hólf A er þriðja hólfið, C, það er um 4x3 m stórt og snýr einnig norður suður. Það er um 0,4 m djúpt. Hvergi sér í grjóti í þessum hólfum. Um 5 m austan við C er stutt, 7 m langt garðlag D sem liggur SA-NV. Það er um 0,3 m hátt og er hugsanlega leifar veggjahleðslu. Bærinn hefur vafalaust verið byggður á hraunholti sem skýrir hæð hólfsins en augljóst er að í honum leynast einnig þykk mannvistarlög.

Hættumat: engin hættu

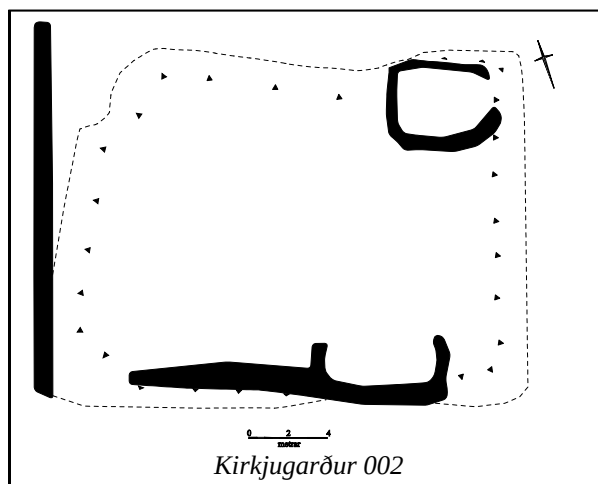
Heimildir: SB V, 126; Friðlýsingarskrá, 69; BJ: Árbók 1898, 2

RA-462:002 kirkjugarður kirkja

63°58.577N 20°09.550V

Kirkjugarður 002, horft til suðurs

Bæjar-, kirkju- og kirkjugarðsminjar, á Stóru-Völlum eldri eru friðlýstar fornminjar.

c. 1185: Þorlákur bp Þar á yfirreið, kirkju getið; Þorlákssaga yngri, Bsk I, 290.

c. 1200: Kirknaskrá Páls, DI XII 7.

[1332]: a fiordung j heima landi

Þangat liggja vnder xj bæir at tijundum oc lysitollum. Þadann er songur j flagbiarnar hollt huern dag helgan oc dagh j ymbrudoghnum ollum. Þar skal syngia messu vigilia dagha. Alla þá er fyrr er sungit epter vmm daginn. Þar skal syngia at vincula petri oc sebastianus messu. Blasius messu. Oc taka iij merkur kaups songur a kyraugha

stadi oc lunans hollt oc syngia annann huern dagh huaart oc taka ij merkur huaart syngia skal allar tijder efstu viku oc paska viku j flagbiarnar hollte. Ef þeir vilia er þar bua. Enn ef þeir vilia ei þa skal j lunanashollte oc [a] kyhaugastodum. Haalf mork tekz huaart. Heimolt skal þeim at ei se sungid af þeir vilia vaxtollur liggur til valla af Þessum Þrim kirkium. Ef ei eru sungnar jolatijder þar sem prestur syngur fyr helga dagha vm langha fostu. Þar skal nonmessa fyrer oc sua þar sem hann syngur sijðarr þar skal saalu messa epter vm daginn þar er ij presta skylld oc diakns; Máld DI II 696-697

[1367]: a fiordung j heimalande. Kyr og tuær ær

les Vilchinsbok. Þui hun er fyllre; Hítardalsbók, DI III 218

1382-91: a fiordung j heimalandi

Þangad liggia vnder .xj. Bæer ad tiundum oc lysitollumm. Þadan er songur j Flagbiarnarhollt hvern dag helgann og dagh j ymbrodogumm ollumm. Þar skal syngia messu Vigiliudaga alla þa er fyr er sungid epter vmm daginn. Þar skal syngia ad Vicula Petri og Sebastianusmessu. Blasiusmeso oc taka .iiij. Merkur kaups. Songur aa Kyraugastodumm oc Lunanshollte oc syngia annann hvern dagh hal[f]t oc taka .ij. Merkur hvort. Syngia skal allar tijder efstv vikv oc paskaviku j Flagbiarnarhollti ef þeir vilia er þar bva. Enn ef þeir vilia eij. þa skal j Lunanashollti oc aa Kyraugastodum half mork takast huortt. Heimillt skal þeim ad eij sie sungit ef þeir vilia. Vaxtollur liggur til Walla af Þessum Þremur kirkium ef ei eru svngnar tijder Jolanott þar sem prestur syngur fyr helga daga vmm langafostv. Þar skal nonmessa fyrer. Og so þar sem hann syngur sijðar þar skal salumessa epter vmm daginn. Þar er tveggia presta skylld oc diakns poertio Ecclesiæ wmm .vij. År .xc. Fiell apttur. .vc. Firir kápu oc onnur ornamenta er Jon lagde til kirkiunnar. Jtem batt Jon sig vnder ad lata giora kaleik kirkiunne firir onnur .vc. Skal hann þa vera kvittur

1397 portio Ecclesiæ vm x. År sijðan herra Michel visiteradi .xxc. Oc eitt hundrad og fiell nidr oll firir kirkiu vppgiord. Hokul oc alltaraklædi oc kaleik. Er Jon Biarnarson lauk kirkiunni j greinda portionem. Er kirkian nu skylldug Jone .ijc.

Jtem gaf herra Vilchin kirkiunni vatskeitol oc litla mvnnlaug

Hefir aukist .ij. Kyr oc asaudar kugilldi oc .ij. Ær. Vantar [ýmis ornamenta talin í uinventarii]

portio Ecclesiæ medann Þorsteinn Andriesson hefr bui a .iiij. År. .xij. Aurar hvert är; Máld DI IV 65-66

1575: Máld DI XV 660-661

'kirkju-, og kirkjugarðsminjar, á Stóru-Völlum eldri' Friðlýst 1927 - Friðlýsingarskrá, 69

1709: Hjer er alkirkja og embættað Þriðja hvern dag til jafns við Skarð; JÁM I: 302

11.5.1886: Stóru-Vallakirkja lögð niður; (PP, 67) [landshöfðingjabréf].

Kirkjugarðurinn og kirkjan á Gömlu-Stóruvöllum eru 4-5 m sunnan við bæjarhólinn 001. Kirkjugarðurinn er afgritur með vírgirðingu og gaddavír og járnstangir hafa verið reknar niður í hólinn þar sem talið er að sjálf kirkjan hafi staðið.

Kirkjurústin og garðurinn mynda hól í hæðóttu landslaginu sunnan Stóruvallalækjar.

FRIÐLÝSTAR MINJAR. Hóllinn er mjög gróinn. Hann er um 32x22 m stór og snýr austur-vestur, hæstur um 1,2 m. Kirkjugarðsveggurinn er greinilegur að vestan þar sem hann er um 0,25 m hár og um 1 m breiður og um 22 m langur, við suður- og norðurenda garðsins rennur hann saman við hólinn og er ekki greinilegur úr öðrum áttum. Víða sér í grjót í mörkum hólins sem hugsanlega er úr kirkjugarðsveggnum. Ekki sjást merki um skýra kirkjutóft á hólnum en þó er sem móti fyrir hleðslum í norðausturhorni hans og við miðja suðurhlið hans en þær eru mjög signar og óskýrar. Steinn með platta er á miðjum hólnum þar sem er lettað: "Stóruvallakirkja 1887". Ekkert hlið er greinanlegt inn í kirkjugarðinn og engin leiði eru sjáanleg í honum. Garðurinn er vaxinn háu grasi en einnig er hugsanlegt að leiði sem og kirkjutóftin sjálf hafi horfið í sand.

Hættumat: engin hættu

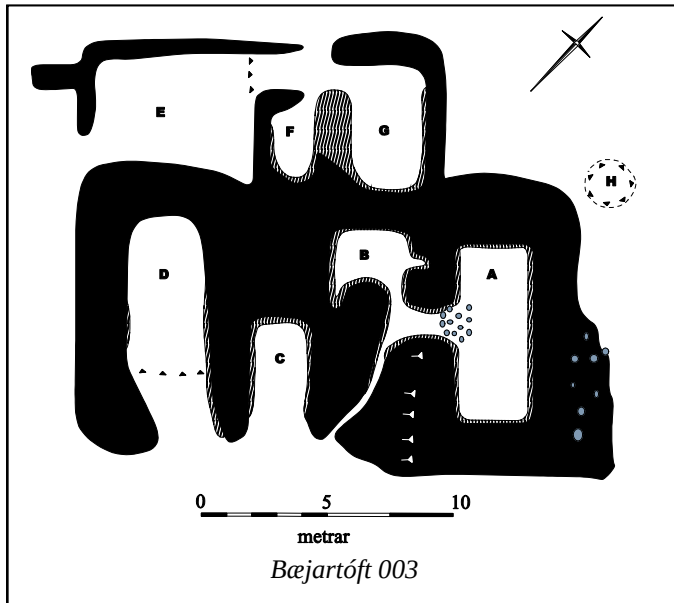
Heimildir: Friðlýsingarskrá, 69; Bsk I, 290; DI XII, 7; Máld DI II, 696-697 ; DI III, 218; Máld DI IV, 65-66; Máld DI XV, 660-661; JÁM I, 302; PP, 67 [landshöfðingjabréf].

RA-462:003 Stóruvellir bæjarstæði bústaður

63°58.736N 20°10.146V

"Um hálf tíma gang austsuðaustur af Minnivöllum [RA-443] eru á lækjarkakkanum tættur Stóruvalla, en sá bær fór í eyði 1950, ekki af sandfoki, heldur af öðrum ástæðum. Á þessum stað hafði bærinn staðið frá 1892, en fram til þess tíma stóðu Stóruvellir, sem fyrrum voru kirkjustaður og prestsetur, um 500 m suðaustar, þar sem heita Gömlu-Stóruvellir [001]," segir í Sunnlenskum byggðum. Yngra bæjarstæði Stóruvalla er um 540 m norðvestan við Gömlu-Stóruvelli 001. Það er nærri bakka Stóruvallalækjar og er nú innan sumarbústaðarlóðar. Við lækjarkakkan eru fjórir sumarbústaðir (2008).

Sléttur og sleginn völlur er norðan og norðaustan við bæjarstæðið. Sumarbústaður er austan við og trjágróður í kringum hann. Til suðurs eru miklar tóftaleifar innan gróinna hraunhóla, grónastir eru þeir til suðausturs.

Tóft 003, hólfs D og C, horft til norðvesturs

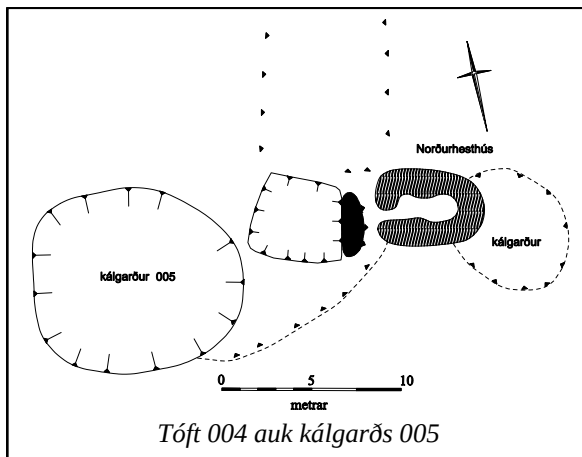
Tóft 003, hólfs A og B, horft til vesturs

Engin uppsöfnun er greinileg undir bæjartóftinni enda var bærinn aðeins í notkun á þessum stað í tæp 60 ár. Bæjartóftin er um 22 x 16 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Hún skiptist í 7 hólfs sem öll snúa norðvestur-suðaustur nema hólfs E sem snýr norðaustur-suðvestur. Tóftin er öll mjög greinileg og hleðslur standa víða grónar en öll þök eru hrunin og sumstaðar eru veggir einnig hrundir. Líklega hafa tvær burstir snúið fram á hlaðið. Norðaustast eru samfallin göng sem lágu inn í hólfs A og B. Við hliðina suðvestan við göngin er hólfs C og suðvestast er kálgarður D. Að húsabaki eru hólfs E, F og G. Hólfs A er 7 x 3 m að innanmáli, hleðslur sjást vel og inngangur í það úr göngum er á miðjum suðvesturvegg hólfsins. Hólfs B er við enda ganganna. Það er um 4,5 x 3 m að innanmáli en suðausturveggur þess hefur fallið inn að miklu leyti. Talsvert sér í grjóthleðslur í hólfinu. Hólfs C er um 4,2 x 2 m að innanmáli og í veggjum þess sést í grjóthleðslur. Líklega hefur verið timburstafn á þessu hólfi sem sneri fram á hlað til suðausturs því þar eru ekki veggjaleifar. Næst við hliðina á hólfi C er kálgarður D samkvæmt túnakorti. Hann er um 7 x 3 m að innanmáli. Norðvestan við kálgarðinn er hólfs E sem er opið í suðvesturhorninu. Það er um 4 x 7 m að innanmáli, ekki sést í grjóthleðslur. Garðlag liggur til suðvesturs út frá suðvesturhorni á hólfi E, það er um 2 m á lengd en þá er nokkurt rof í það áður en það sameinast túngarði 050. Hólfið er einnig opið til norðausturs. Þar taka við tvö lítil hólfs og sést í grjóthleðslur í þeim. Hólfs F) er um 3 x 2 m að innanmáli, opið til norðvesturs og hólfs G er 5 x 3 m að innanmáli, opið til suðvesturs. Í hólfi G eru mosagrónir timburflekar. Framan við op inn í hólfs F og G í norðvestri eru stutt göng sem liggja inn í hólfs E, F og G. Fast norðan við bæjartóftina er lítil þúst H, um 2 m í þvermál og um 0,3 m á hæð. Mesta hleðsluhæð í bæjartóftinni er um 1,7 m að utanmáli og sjást mest 6 umför í hleðslum í innanverðum veggjum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar
Heimildir: SB V, 126; Túnakort 1917

RA-462:004 Norðurhesthús tóft hesthús

63°58.754N 20°10.088V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var útihús um 50 m norðaustan við Stóruvelli 003 og ASA við það lítill kálgarður og annar stærri (sjá 005) framan við litla kálgarðinn og útihúsið til vesturs. Líklega er þetta útihús það sama eða á sama stað og Norðurhesthús og er litli kálgarðurinn skráður með því: "Norðurhesthús, á Stóruvallatúni norðaustan við bæinn," segir í viðbótum við örnefnalýsingu.

Tóftin er innan sumarbústaðarlóðar og er slétt og slegin grasflöt allt í kringum hana. Stutt er að Stóruvallalæk til norðausturs. Næst tóftinni til vesturs og suðurs eru dældir sem eru leifar kálgarða. Kálgarðurinn sunnan við hana er skráður með henni en kálgarðurinn vestan við hana er skráður með útihúsi 005.

Saman ná tóftin og kálgarðurinn yfir svæði sem er um 10 x 5 m og snýr norðvestur-suðaustur. Tóftin er einföld, grjóthlaðin en allgróin, 6 x 4 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Mesta hleðsluhæð er um 2 m, hæst er hleðslan í suðausturgafli tóftarinnar en hann stendur allur enn. Þar má sjá 9 umför en hleðslugrjót er fremur smátt. Op er inn í tóftina á norðvesturgafli. Kálgarðurinn ASA við tóftina er dálítill hringlaga laut sem er um 6 x 5 m að stærð og snýr norður-suður. Lautin er um 0,5 m djúp. Ekki sjást hleðslur í henni innanverðri.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917; Ö-Stóruvellir, viðauki, 5

RA-462:005 þúst útihús
63°58.762N 20°10.110V

Leifar kálgarðs við útihús 005, horft til suðausturs

Mesta dýpt dælarinnar er um 1 m.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-462:006 Stóruvallahjáleiga tóftir býli

Tóftir 006, horft til NNA

"Í túnfæti Stóruvalla vestan bæjar var Stóruvallahjáleiga, en fór í eyði 1803," segir í Sunnlenskum byggðum. Brynjúlfur Jónsson getur um hjáleiguna í Skrá sinni yfir eyðibýli: "Stóruvallahjáleiga stóð framm á túninu. Þar voru síðast lambhús." Í örnefnalýsingu er minnst á lambhúsin: "Lítið eitt sunnar eru Lambhústættur. Þar var Stóru-Vallahjáleiga, en seinna lambhús frá Gömlu-Stóru-Völlum." Tóftirnar eru á hól austan við hlið á

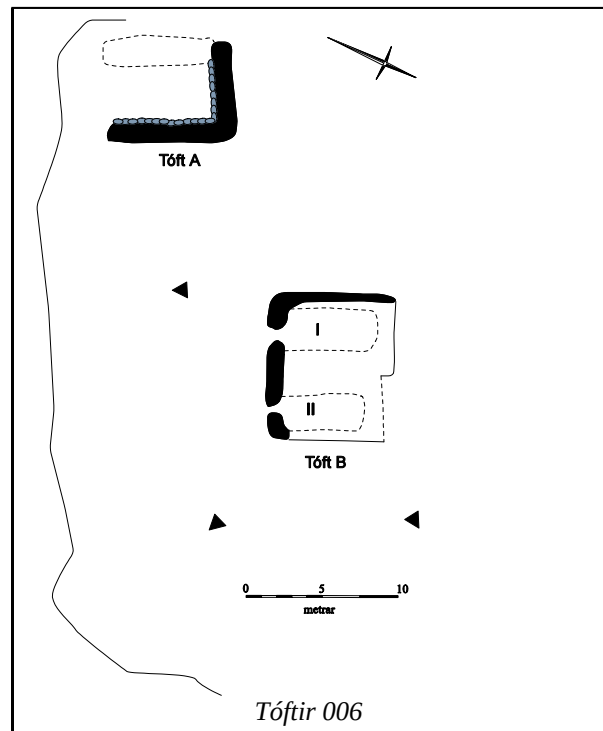
Tóft 004, horft til suðausturs

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var lítið hús við norðvesturenda stórs kálgarðs, 10-15 m vestan við hesthús 004 og um 40 m austan við Stóruvelli 003.

Slétt og slegið tún innan sumarbústaðarlóðar. Leifar kálgarðsins austan við útihúsið sjást enn sem allstór dæld í túnið. Stutt er norðaustur að Stóruvallalæk.

Ekki sjást ummerki um útihúsið en kálgarðurinn sést sem stór dæld sem er um 17 x 11 m að stærð og snýr austur-vestur. Á túnakorti er kálgarðurinn sýndur um 18 x 12 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur, og nær suðaustur fyrir Norðurhesthús að suðvestanverðu og kálgarðinn 004 ASA við það. Á vettvangi sést kálgarðurinn aðeins vestan hesthússins. Austast í dældinni, um 2 m vestan við Norðurhesthús 004, er hún dýpst á skýrt afmörkuðu svæði sem er um 5 x 5 m að stærð. Um 1 m vestar er stærra og grynnra svæði sem er um 12 x 10 m og snýr austur-vestur.

63°58.582N 20°09.842V

Tóftir 006

vegarslóða að bæ 001. Bæjarstæðið er um 200 m vestan við bæ 001 og um 250 m norðvestan við lambhús 019. Girðing umhverfis sumarbústað er 15 m norðar.

Bæjarstæðið er í grónu túni með náttúrulegum hólum.

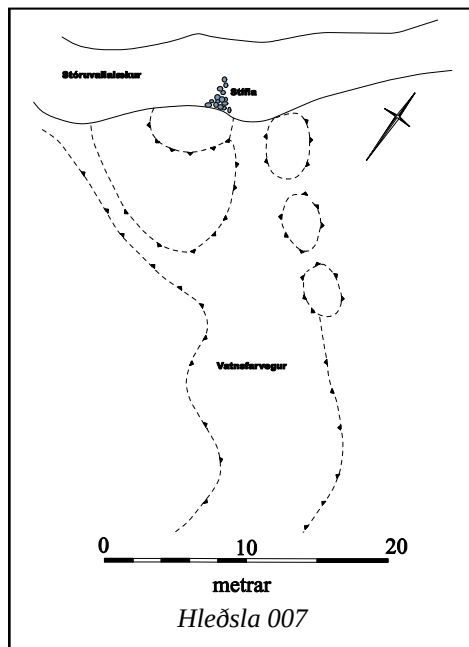
Svæðið er 40 x 18 m stórt og afmarkast af hól sem snýr austur-vestur og er um 0,3 m á hæð. Á svæðinu eru tvær greinilegar tóftir. Tóft A er 5 x 3 m stór, er einföld og snýr suðaustur-norðvestur. Hleðslumar eru signar en sjást; norður- og austurveggur eru greinilegastir. Veggirnir eru um 0,3 m á hæð og sést eitt umfar af steinum. Ekki er greinilegt hvar gengið var inn í tóftina en það mótast fyrir vesturvegg sem bakka í grasinu. Því má telja líklegt að inngangur hafi verið til suðurs. Tóft B er 18 m norðvestan við tóft A. Hún er 7x6 m að stærð og snýr suðaustur-norðvestur. Tóftin er tvískipt og sýnir. Veggirnir eru um 0,3 m á hæð, grónir og hvergi sést í grjóti. Hólf I er vestar, er 4 x 3 m að innanmáli og inngangur er á miðri suðurhlíð. Skilin á milli hólfanna eru óljós en líklega hefur ekki verið innangengt á milli þeirra. Hólf II er austar, er 4 x 3 m að stærð og snýr suðaustur-norðvestur. Inngangur hefur líklega verið á suðurhlíð en veggirnir eru óljósir. Þeir eru um 0,2 m á hæð og ógreinilegir. Suðausturhorn hólsins er einna greinilegast. Þessar tóftir eru að öllum líkindum yngri en Stóruvallahjáleiga og ekki er ljóst hvar hún hefur staðið. Á svæðinu sjást ekki nein ummerki um hjáleiguna eða önnur mannvirki í nánasta umhverfi.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SB V, 126; Ö-Stóru-Vellir, 1; BJ: Árbók 1898, 2

RA-462:007 hleðsla áveita

63°58.893N 20°10.574V

Leifar stíflu 007 í Stóruvallalæk, horft til norðvesturs

"[...] um 1851 unnu Landamenn í sameiningu það ágæta verk að stífla í Stóruvallalæk, sem hvarf ofan í hraunið milli Minnivalla RA-443 og Stóruvalla en spratt upp aftur suður frá Lækjarbotnum, og veita honum þangað, sem Vindásós spratt upp í ósbotni," segir í Sunnlenskum byggðum. Ummerki um stíflu sjást í Stóruvallalæk

og við hann, um 455 m norðvestan við Stóruvelli 003 og um 990 m norðvestan við Gömlu-Stóruvelli 001.

Síflan og vatnsfarvegur sunnan við hana eru á mörkum flatlendis og hæðótt landslags við lækinn.

"Það sést en í dag, 1966, hvar hlaðið var fyrir lækinn vestan við Stóruvelli. Er þar álit síðari tíðar manna, sem kunnugir eru, að þetta hafi verið mesta og stærsta þarfaverk, sem Landamannahreppur framkvæmdi á síðastliðinni öld [...]," segir í Sunnlenskum byggðum. Í Stóruvallalæk má sjá leifar af grjótgardi, frá suðurbakka í miðjan lækjarfarveginn. Hann er um 3 m langur og um 2 m breiður þar sem hann er breiðastur við bakkann. Garðurinn er líklega um 1 m á hæð. Litlu austar, nærri bakkanum, er dálítill náttúrulegur grjóthryggur sem hefur þjónað sem fyrirstaða fyrir vatnið til norðausturs og hefur ef til vill eitthvað verið bætt í hann af grjóti en það er þó ekki greinilegt. Vatnsfarvegurinn sést allvel ennþá og er gróinn að mestu.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: SB V, 127-128

RA-462:008 Gamlavað heimild um vað

63°58.769N 20°09.433V

"Vöð þau á Stóru-Vallalæk, sem ég þekki og veit að eru í Stóru-Vallalandi eru þessi: Gamlavað á móts við gamla bæinn á Stóru-Völlum," segir í örnefnalýsingu. Þar segir einnig: "Kirkjuvað, sjá Messuvað. Messuvað er sama og Gamlavað; [...] var reiðvegur Húsagarðsfólks og fleiri til Skarðskirkju", Gamlavað er um 350 m

Gamlavað 008, horft til norðurs

SSV við Gömlu-Stóruvelli 001.

Vaðið er skammt norðaustan við afgirta sumarbústaðarlóð. Bakkarnir við Stóruvallalæk eru grasi grónir og ekki mjög háir. Við vaðið er lækurinn allbreiður.

Samkvæmt örnefnaupprætti frá 1969 eftir Indriða Einarsson var Gamlavað á Kirkjugötu 661:024 sem lá frá Húsagarði RA-461 að Stóruvöllum og svo hefur hún legið áfram að Skarði RA-434. Bíslóði liggur nú eftir leiðinni að hluta. Þegar komið er að vaðinu er djúpur og breiður, gróinn grafningur á lækjarbakknum, um 30 m langur og um 4 m breiður. Vaðið virðist nokkuð grunnt.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 1; Ö-Stóruvellir, viðauki, 4; IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir

RA-462:009 Kúavað heimild um vað

63°58.749N 20°09.511V

"Vöð þau á Stóru-Vallalæk, sem ég þekki og veit að eru í Stóru-Vallalandi eru þessi: Gamlavað [008] á móts við gamla bæinn á Stóru-Völlum. Kúavað svolítið neðar, Bæjarvað [010] hjá Bænum, Stekkjartúnsvað [011] fyrir vestan náthagann [050] og Trippavað [013] lítið eitt vestan upp í hólmann, eða hólmana, sem þarna eru í læknum," segir í örnefnalýsingu. Kúavað er 75 m vestsuðvestan við Gamlavað 008, um 315 m norðan við Gömlu-Stóruvelli 001 og 515 m austan við Stóruvelli 003.

Kúavað er við lítinn grashólma í Stóruvallalæk. Afgirt sumarbústaðarlóð nær því sem næst alveg út á lækjarbakkann þar sem Kúavað er en á bakknum eru merktir veiðistaðir í læknum. Lækjarbakkarnir eru grasi grónir.

Austan við hólmann í læknum er vik í bakkann. Hinum megin á lækjarbakknum er gróið rof í hann og óljós gata til vesturs. Lækurinn er grunnur hér og lygn en breitt yfir að fara. Nokkrir steinar eru í læknum hér skammt austar en annars sjást ekki vísbendingar um mannaverk á vaðinu. Líklega hefur þetta vað ekki tilheyrt sérstakri leið en kýr verið reknar yfir það til beitar á Gvendartanga.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 1; IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir

RA-462:010 Bæjarvað heimild um vað

63°58.777N 20°10.095V

"Vöð þau á Stóru-Vallalæk, sem ég þekki og veit að eru í Stóru-Vallalandi eru þessi: "Gamlavað á móts við gamla bæinn á Stóru-Völlum [sjá 008]. Kúavað svolítið neðar [010], Bæjarvað hjá Bænum, Stekkjartúnsvað [011] fyrir vestan náthagann [050] og Trippavað [013] lítið eitt vestan upp í hólmann, eða hólmana, sem þarna eru í læknum," segir í örnefnalýsingu. Bæjarvað er um 85 m norðaustur af Stóruvöllum 003.

Grónir bakkar meðfram lygnum Stóruvallalæk.

Gróin rofðæld er í lágan lækjarbakkann Stóruvallamegin og svipuð dæld sést handan við lækinn. Dældin er um 4 x 3 m að stærð, snýr austur-vestur. Lækurinn er allbreiður á þessum stað en lygn og virðist fremur grunnur. Farið hefur verið yfir Stóruvallalæk á Gvendartanga sem tilheyrir jörðinni en líklegt er einnig að farið hafi verið yfir lækinn á Bæjarvaði til kirkju á Skarði 424:002 eftir að bærinn var fluttur. Sú leið hefur að líkindum legið inn á gömlu leiðina (661:024) milli Stóruvalla og Skarðs.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 1

RA-462:011 Stekkjartúnsvað heimild um vað

63°58.896N 20°10.330V

"Gamlavað á móts við gamla bæinn á Stóru-Völlum [sjá 008]. Kúavað svolítið neðar [009], Bæjarvað hjá Bænum [010], Stekkjartúnsvað fyrir vestan náthagann [050] og Trippavað [013] lítið eitt vestan upp í hólmann, eða hólmana, sem þarna eru í læknum," segir í örnefnalýsingu. Stekkjartúnsvað er um 10 m austan við stekkin 012. Það er litlu austan við hólma í læknum.

Grasi grónir og lágir bakkar við alllygnan Stóruvallalæk. Afgirt sumarbústaðarlóð er skammt vestan við vaðið.

Nokkuð breitt er yfir að fara á þessum stað á læknum en grunnt. Dældir eru í bakkana báðum megin við lækinn, sýnu meira norðan megin. Vaðið hefur stefnuna norður-suður. Óvíst er á hvaða leið vaðið er en ef til vill hefur fé verið rekið yfir lækinn á beit í Gvendartanga.

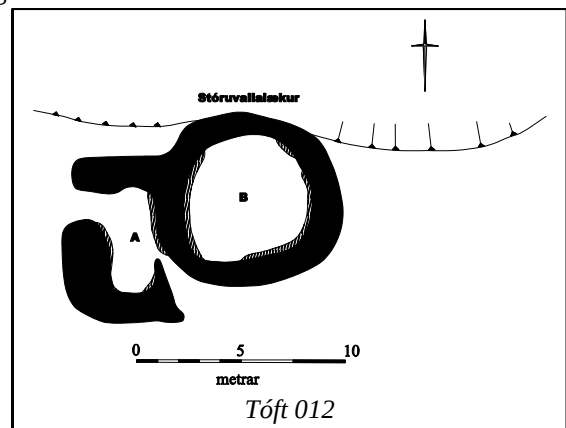
Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 1

RA-462:012 Stekkjartún tóft+garðlag stekkur

63°58.899N 20°10.353V

"Vestan við náthagann [050], sem er áfastur túninu er Stekkjartúnið. Þar var einhvern tíma stekkur," segir í örnefnaskrá. Tóft og gerði er á bakka Stóruvallalækjar, um 10 m vestan við Stekkjartúnsvað 011, um 340 m

Tóft 012, horft til vesturs

op var inn í hann en rof er í norðvesturhorni tóftarinnar og kann opið að hafa verið þar. Ekki sést heldur skýrt op inn í gerðið.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 6

RA-462:013 Trippavað heimild um vað

63°58.906N 20°10.493V

"Vöð þau á Stóru-Vallalæk, sem ég þekki og veit að eru í Stóru-Vallalandi eru þessi: Gamlavað [008] á móts við gamla bæinn á Stóru-Völlum. Kúavað svolítið neðar [009], Bæjarvað hjá Bænum [010], Stekkjartúnsvað [011] fyrir vestan náttahagann [050] og Trippavað lítið eitt vestan upp í hólmann, eða hólmana, sem þarna eru í læknum," segir í örnefnalýsingu. Tryppavað er um 120 m vestan við Stekkjartúnsvað 011 og um 425 m norðvestan við Stóruvelli 003.

Lækjarkakkinn er um 1 m á hæð, flatlendur og smápýfður.

Vaðið er í litlum bug á læknum og sjást lítil ummerki þess en dálítið vik er í bakkann á þessum stað. Vaðið virðist vera notað af hrossum ennþá og er rof í bakkann norðanmegin. Lækurinn er mjög grunnur á þessum stað og fremur breiður. Óvíst er að þetta vað hafi tilheyrt leið en ef til vill hafa trippi verið rekin yfir lækinn á þessum stað.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 1

RA-462:014 gata leið

63°58.610N 20°09.670V

Leið 014, horft til vesturs

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 1-2

RA-462:015 tóft+garðlag útihús

63°58.718N 20°10.168V

Tóft er er rúmum 350 m norðvestan við Stóruvallahjáleigu 006 og tæpum 550 m norðvestan við bæ 001. Sumarbústaður er um 100 m norðar og girðing umhverfis hann er í um 7 m fjarlægð. Vikurborinn vegur liggur þar á milli. Girðing að öðrum sumarbústað liggur eftir suðurvegg tóftarinnar.

Grasivaxið tún með náttúrulegum hólum og hæðum.

norðvestur af Stóruvöllum 003 og um 850 m norðvestur af Gömlu-Stóruvöllum 001.

Minjarnar eru sunnan við hólma í læknum á smápýfðum bakkanum. Nokkuð er um slétta og gróna bletti til suðurs en hraunhólar eru á milli þeirra. Afgirt sumarbústaðarlóð er fast vestan við minjarnar og er hornstaur þeirrar girðingar nánast í vesturvegg tóftarinnar.

Saman eru tóftin og gerðið um 14 x 11 m að stærð og snýr rústasvæðið norður-suður. Tóftin er einföld, um 8 x 5 m að stærð, snýr norður-suður og gerðið er áfast tóftinni til austurs, er um 8 m í þvermál. Það er nokkuð hringlaga og nær alveg fram á brún lækjarkakkans. Tóftin og gerðið eru grjóthlaðin en hleðslur eru signar, mesta hleðsluhæð er um 0,5 m. Hleðslur eru grónar en það grjót sem sést er allstórt.

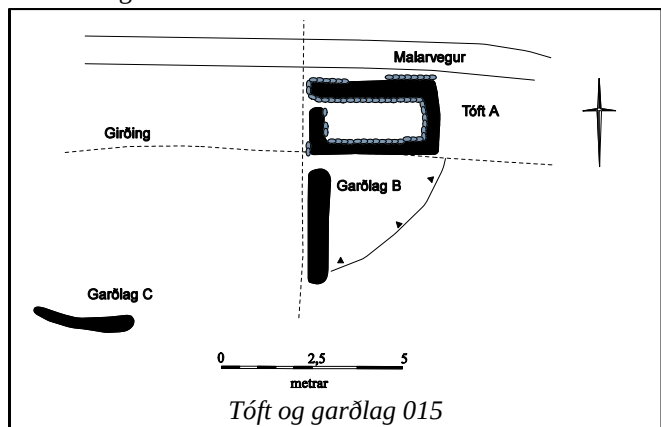
Stekkurinn er sýnu ógreinilegri en gerðið. Ekki er víst hvar

"Rétt fyrir vestan þá [Hryggi] er langur hóll, sem heitir Vatnsás og er við leið þá, er lá vestur að læk, þegar sótt var vatnið frá Gömlu-Stóru-Völlum," segir í örnefnalýsingu. Leiðin hefur legið milli Stóruvallalækjar og Gömlu-Stóruvalla 001 en sést ógreinilega um 95 m vestan við Gömlu-Stóruvelli.

Grasi gróið og hæðótt svæði en næst læknum er afgirt sumarbústaðarlóð.

Ekki sést til leiðarinnar fyrr en komið er að Vatnsási en þar er gróinn götuspotti þvert yfir lága hæð en hann sést aðeins á 10 m löngum kafla og er um 0,5 m á breidd þar sem hann er breiðastur. Gatan er grunn og ógreinileg.

Hættumat: engin hætta

Tóft og garðlag 015

Tóft 015A, horft til austurs

Svæðið er 20 x 14 m, snýr austur-vestur og á því eru þrjú mannviki. Rétt A er einföld, er 7 x 4 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er byggð í norðurhlið náttúrulegs hól. Veggirnir eru 1,3 m á hæð og sést í fimm umför. Norðurhlið réttarinnar er mun lægri en sú syðri, eða um 0,4 m. Inngangur hefur verið í norðvesturhorni. Vesturhlið réttarinnar er ógreinileg en neðsta steinaröðin sést og inngangurinn. Bárújárnsleifar sjást ofan á norðurvegg og er mögulega hluti af þaki. Garðlag B gengur 6 m til suðurs út frá rétt A. Garðlagið er 1 m á hæð og alveg gróið. Það sést glitta í einn stein fast upp við rétt A. Þetta gæti mögulega verið hluti af túngarði 050. Annað garðlag C sést 10 m til norðvesturs frá garðlagi B. Þetta er líklega sama garðlagið. Það er 5 m langt og liggur austur-vestur. Það er 0,7 m á hæð og alveg gróið.

Hættumat: engin hætta

RA-462:016 Fornufjós þúst fjós

Þúst 016, horft til ANA

63°58.618N 20°09.621V
"Þá má nefna Fornufjós, en næsti hól fyrir sunnan er Gamli-Bærinn [001]," segir í örnefnalýsingu. Fornufjós er allstór hól 20-30 m norðan við bæjarhól Gömlu-Stóruvalla 001. Hóllinn er á grónu, hæðóttu svæði sunnan Stóruvallalækjar. Hóllinn rennur inn í hæðótt landslagið svo að erfitt er að ákvarða mörk hans. Hann er um það bil 45x30 m stór og snýr austur-vestur. Hóllinn er hæstur um 1,6 m. Í norðausturhorni hans er um 12x13 m stór dæld. Hún er um 0,8 m djúp. Dældin er hugsanlega manngerð en ekki er hægt að útiloka að hún sé náttúruleg. Hvergi sér í grjót í dældinni né á hólum. Hóllinn er flatur í toppinn og hefur verið ágætis fjósstæði.

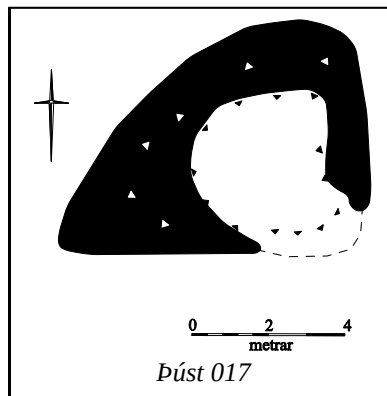
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 2

RA-462:017 Fjóshóllinn þúst fjós

Þúst 017, horft til norðausturs

63°58.585N 20°09.622V

"Fyrir vestan hann [001] er Fjóshóllinn," segir í örnefnalýsingu. Fjóshóll er um 10 m vestan við bæjarhól Gömlu-Stóruvalla 001. Hann er fast vestan við slóða sem liggur að gamla bænum.

Fjóshóll er á hæðóttu, grónu svæði sunnan Stóruvallalækjar.

Fjóshóll er um 10x7 m stór og snýr austur-vestur.

Hann er hæstur um 1,3 m. Stungið hefur verið ofan í hólinn og hól myndað. Það er um 5x3 m stórt og snýr austur-vestur. Stungan er um 0,6 m djúp. Hvergi sér í grjót á hólum og engar skýrar hleðslur eru við stunguna.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 2

RA-462:018 heimild um traðir

63°58.582N 20°09.581V

"Suður með tröðunum austanmegin er Efri-Flötin ...," segir í örnefnalýsingu. Traðirnar lágu á milli bæjarhólsins 001 og kirkjugarðsins 002.

Traðirnar lágu sunnan við bæjarhóllinn og norðan við kirkjugarðinn í lægðardragi milli tveggja hóla.

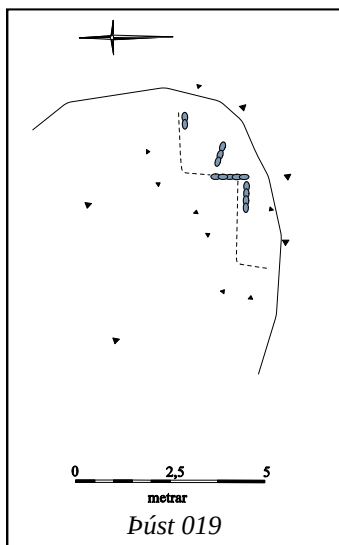
Þar sem traðirnar voru er lægð á milli hólanna tveggja, 001 og 002. Engar skýrar hleðslur eru við lægðina.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 2

RA-462:019 þúst lambhús

63°58.507N 20°09.606V

"Suður með tröðunum [018] austanmegin er Efri-Flötin, en svo vestar Neðri-Flötin. Nokkuð austar er svo Bóndahóll, eru það eiginlega tveir hólar, því að hann hefur blásið í sundur. Á öðrum þeirra er tóftarbrot. Þar var einhvern tíma lambhús frá Stóru-Völlum," segir í örnefnalýsingu. Tóftin er um 160 m suðvestan við bæ 001.

Grasivaxið tún með náttúrulegum hólum.

Tóftin er sigrin og ógreinileg. Hún hefur verið byggð inn í hól sem er 26 x 20 m að stærð og snýr norður-suður. Það eina sem sést er grjótdreif og hleðslubútar í rofi efst á hólnum. Ekki er hægt að segja til um hversu stór tóftin hefur verið þar sem hún hverfur inn í hólinn. Líklegt má því telja að fleiri byggingar séu þarna undir jarðvegi. Hóllinn snýr austur-vestur sem og þau tóftarbrot sem sjást. Það sést í tvö umför af grjóti en ekkert torf. Veggirnir eru 0,5 m á hæð og sjást á 3 x 2 m stóru svæði. Þetta er mjög ógreinilegt og uppblástur hefur haft sitt að segja.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 2

RA-462:020 tóft fjós

Tóft 020, horft til suðausturs

Samkvæmt örnefnaupprætti var fjós í túninu skammt

frá hesthúsi 004. Veggir þess standa enn að hluta. Tóftin er um 65 m suðaustan við Stóruvelli 003.

Fjóstóftin er inni á sumarbústaðarlóð, skammt suðaustan við bústaðinn, í jaðri trjáræktarsvæðis. Til norðurs að læk er slétt tún en til suðurs er hæðótt landslag.

Tóftin er tvískipt, um 16 x 9 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Suðausturgaflinn stendur að mestu leyti enn og það sama á við um norðaustur-langvegg. Fjósið hefur verið í heillegri hluta tóftarinnar til suðausturs. Það hólf er 8 x 5,5 m að innanmáli, snýr norðvestur-suðaustur. Í gólfinu sést steypt stétt, líklega flórinn, og leifar af 4 viðaruppistöðum meðfram norðaustur-langvegg. Í norðvesturenda tóftarinnar er ógreinilegt hólf, líklega heystæði. Það er um 5 x 3 m að stærð og snýr suðvestur-norðaustur. Suðvesturveggur tóftarinnar er að mestu horfinn og ekki hægt að sjá hvar gengið hefur verið inn í hana. Mesta hleðsluhæð tóftarinnar er um 1,7 m og eru 7 umför sýnileg. Tóftin virðist aðallega vera úr grjóti en einnig torfi. Garðlag liggur frá utanverðum norðausturvegg tóftar til norðurs, um 3 m langur, en tilgangur þess er óljós.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: IE: Örnefnaupprætti, Stóruvellir

RA-462:021 Gerði örnefni

63°58.777N 20°09.367V

"Í norður frá Gamla-Bænum [001] er flatlendur blettur, sem heitir Efri-Leynir, en svo lægra svæði, er kallast Neðri-Leynir. Við norðurenda hans er stór einstakur klettur, sem heitir Biskup. Flatlendið þar fyrir innan kallast Gerði [...]," segir í örnefnalýsingu. Vegarlóði liggur í gegnum flatlendið innan við steininn Biskup og sunnan við það eru nokkrir hólar í röð sem mynda nokkurs konar gerði.

Flatlent og gróið svæði sunnan við Stóruvallalæk.

Ekki sjást nein mannvirki á flatlendinu Gerði og er allt eins líklegt að örnefnið vísi til náttúrulegra aðstæðna.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 2

RA-462:022 Vörðuholt varða

63°58.681N 20°09.208V

"Í norður frá Gamla-Bænum er flatlendur blettur, sem heitir Efri-Leynir, en svo lægra svæði, er kallast Neðri-

Varða 022, horft til norðvesturs

heimildir um að bærinn hafi staðið nær Bæjarholti (Vörðuholti) en Gömlu-Stóruvellir 001 og er örnefnið að líkindum í tengslum við þann bæ en holtið er 200-250 m suðvestan við hann.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 2

RA-462:023 garðlag

63°58.882N 20°08.454V

Garðlag 023, horft til suðurs

"Svæðið norður frá því [Vörðuholti 022] nefndist áður Holtsheiði, en nafn það hefur sennilega horfið við uppblásturinn. Þarna sést á einum stað móta fyrir garðhleðslu á hólrima, sem heitir Grjóthryggur," segir í örnefnalýsingu. Garðlagið er rúmum 1 km austan við bæ 001 og 1,3 km austan tóft 025. Girðing umhverfis sumarbústað er um 10 vestan við garðlagið. Það er innan þeirrar girðingar. Vegur liggur um 20 m vestan við garðlagið.

Garðlagið liggur eftir mosavöxnum hólrima.

Garðlagið er um 80 m á lengd og 0,4 m á hæð. Það liggur í boga eða nokkurs konar hálfhring eftir hólrima og markar því af svæði sem er 20 x 40 m stórt og snýr norður-suður. Riminn er um 2 m á hæð og sker sig úr umhverfinu. Garðlagið hefur líklega verið lengra en svæðinu norðan og sunnan við það hefur

verið raskað bæði vegna uppblástur og framkvæmda. Garðlagið er um 0,5 m á breidd og sjást þrjú umförf af grjóti.

Hættumat: hætt, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 2; IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir

RA-462:024 Borgarbæli heimild um fjárskýli

63°59.365N 20°07.204V

"Þarna skammt frá [Hrosshól] er Borgarbæli. Þar er hornmark milli Stóru-Valla, Fells múla [RA-437] og Klofa [Litla-Klofa RA-465]," segir í örnefnalýsingu. Borgarbæli er um 2,4 km ANA við bæ 001 og 1,4 km norðaustan við garðlag 023. Þetta er náttúrulegur, þríhyrningslaga hraunhöll. Þrjár landamerkjagirðingar liggja upp hólinn og sameinast efst á toppnum. Nafnið er dregið af fjárborg sem stóð við hólinn.

Hólinn er lítið gróinn, glittir í mosa, gras og berjalyng hér og þar.

Hólinn er áberandi í flatlendu umhverfinu. Hann er 7 m á hæð og 20 m í þvermál en leifar fjárborgarinnar voru hvergi sjáanlegar. Borgin gæti hafa staðið á annarri jörð þar sem heimildir geta þess ekki hvar hún á að hafa verið nákvæmlega.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 3; IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir

RA-462:025 Hlöðhólar varða

63°58.987N 20°06.729V

Varða er á Fremri-Hlöðhól í landi Stóruvalla en í örnefnaskrá segir: "Í Borgarbæli [024] liggur marklínin í suðurátt á Hlöðhóla." Hlöðhólar eru tveir, Innri-Hlöðhóll og Fremri-Hlöðhóll. Innri-Hlöðhóll í landi Litla-Klofa RA-465 og kann að hafa verið í landi Borgar RA-464 áður. Varðan er um 2,4 km norðaustan við Gömlu-Stóruvelli 001.

Fremri-Hlöðhóll er allhár, hæsti hólinn í hóluröð sem liggur til vesturs frá honum. Hólinn er mjög blásinn og sunnan við hann er

Varða 025, horft til vesturs

blásið og svart hraun. Til norðurs er hins vegar gróðursælt.

Efst á Fremri-Hlöðhól er vörðubrot. Á því er nú gróin fuglaþúfa að miklu leyti. Nokkrir steinar eru þarna í hrúgu, mjög grónir og skófum vaxnir. Vörðubrotið er um 0,7 m í þvermál og um 0,4 m á hæð. Ekki sjást önnur ummerki við Hlöðhóla. Ekki er vitað í hvaða tilgangi varðan var hlaðin. Á núverandi merkjum er girðing og er varðan 130 m VSV við hana. Ef til vill hefur hún verið landamerkjavarða þó að núverandi merki liggi ekki um hana. Forliður örnefnisins Hlöðhólar merkir m.a. e-ð upphlaðið og getur það ef til vill verið í tengslum við vörðuna, eða aðrar hleðslur sem þarna hafa eitt sinn verið. Gengið var um bæði Fremri- og Innri-Hlöðhóla og sáust ekki frekari hleðslur en hólarnir eru mjög blásnir og laust grjót er í þeim.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 3

RA-462:026 Bræðrafall varða

63°58.358N 20°07.421V

Varða 026A, horft til austurs

Vörður 026B og C, horft til austurs

"Dálítið austar í hrauninu [en Hóla 046] er Bræðrafall, hóll með þremur vörðum. Þar áttu þrír bræður að hafa látið lífið einhvern tíma í fyrndinni, og á ein varða að tákna hvern bróður," segir í örnefnalýsingu. Bræðrafall er um 1,8 km suðaustan við Gömlu-Stóruvelli 001.

Hóllinn Bræðrafall er í uppblásnu, gróðurlitlu hrauni.

Bræðrafall er hár, hringlaga hraunhóll. Gróðurlítið skarð er í hann miðjan sem snýr austur-vestur. Norðan við skarðið er ein varða A og sunnan við það eru tvær vörður, önnur B fyrir miðju til móts við A en suðaustast er varða C. Vörðurnar eru allar um 1 m í þvermál og um 0,6 m á hæð. Vörður A og B eru nokkuð fornlegar, vel grónar og farið að hrynja lítillega úr þeim. Varða C er minna gróin en hinar tvær vörðurnar. Vörðurnar eru á svæði sem er um 24 x 18 m að stærð og snýr norður-suður.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 3

RA-462:027 Gömlu-Landréttir heimild um rétt

"Dálítið austar [en Bræðrafall 026] voru Gömlu-Landréttir," segir í örnefnalýsingu. Samkvæmt þessari stuttu lýsingu gætu réttirnar hafa verið um 2,5-3 km suðaustan við Gömlu-Stóruvelli 001.

Gömlu-Landréttir voru þar sem nú er uppblásið og gróðurlítið hraun.

"Afi minn, Guðjón á Stóru-Völlum, taldi sig hafa séð móta fyrir þeim þarna. Einnig sagði hann, að Ólafur heitinn Sigurðsson í Húsagarði hefði sagt sér, að þar hefðu þær eitt sinn verið," segir í örnefnalýsingu. Ekki sást til Gömlu-Landrétta á vettvangi. Í ljósi þess að lýsingar af staðsetningu Gömlu-Landrétta eru ónákvæmar og því að langt virðist vera síðan þær hættu að sjást var ekki miklum tíma eytt í göngu um blásið hraunið við leit að réttunum. Gengið var til austurs um 100 m frá Bræðrafalli 026 en ekki sást til réttanna á því svæði. Allar líkur eru á því að réttirnar séu horfnar vegna uppblásturs en ekki var hægt að leita af sér allan grun um það. Til þess voru upplýsingarnar of fátæklegar og svæðið of stórt og einkennalaust.

Hættumat: hættu, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 3

RA-462:028 varða

63°57.860N 20°04.775V

Varða stendur uppi á hraunbrún fyrir ofan Réttarnes, nálægt Ytri-Rangá. Varðan er 4,1 km suðaustan við bæ 001 og 3,4 km sunnan við Borgarbæli 024. Rafmagnsgirðing er 7 m norðan við vörðuna.

Varðan er í lítt grónu hrauni. Aðeins sést þó í mosa og lyng.

Varðan er um 10 m fyrir norðan hraunbrúnina. Hún er 0,5 m á hæð og sjást fjögur umför af grjóti. Varðan er um 0,4 m á breidd og er öll gerð úr hraungrýti. Hún er í norðausturhorni á háum, flötum

Varða 028, horft til austurs

kletti. Hún hefur mögulega varðað Stóruvallagötu 040.

Hættumat: engin hætta

RA-462:029 *Smalaskáli* örnefni smalakofi

63°57.807N 20°05.027V

"Þá [eftir Gömlu-Landrétir 027] liggur eftir hrauninu sandgári, sem nefnist Bót, en nyrðri endi hennar Bótarnögl. Austan við hana eru svo Gunnumelar, en þar á einhver Guðrún að hafa orðið úti. Næst er svo Réttarneshraunið. Fyrir austan Gunnumela er Markhella, sem er landamerki milli Leirubakkahverfis og Stóru-Valla. Svo er línin í Sprunguhól, sem er á mosanum norður af Réttarnesi [þar eru réttir 466:037], en síðan í Smalaskála. Hann er á næsta nefi fyrir vestan Réttarnes, Smalaskálanefi," segir í örnefnalýsingu. Staðsetning Smalaskála er sýnd á örnefnaupprætti Ingólfs Einarssonar frá 1969.

Uppi á Smalaskálanefi er uppblásið hraun og hrjóstrugt.

Ekki sást til Smalaskála á vettvangi. Ef marka má örnefnaupprætt er ekki um stórt svæði að ræða sem skálinn getur hafa verið á. Þar er hann sýndur syðst á Smalaskálanefi. Allstórt svæði var gengið frá syðsta hluta nefnsins til norðurs með merkjagirðingu og aftur til baka.

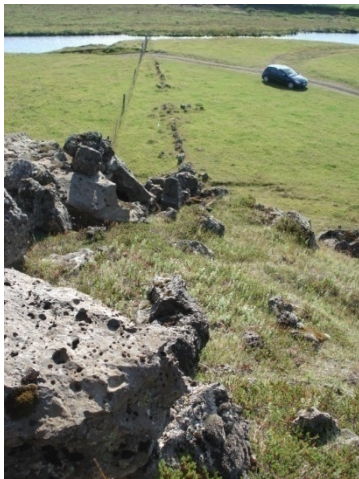
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 3; IE: Örnefnaupprættur, Stóruvellir

RA-462:030 *Byrgisnef* garðlag

landamerki

63°57.101N 20°07.479V

Garðlag 030, horft til suðausturs

Í örnefnaskrá Stóruvalla segir: "Fagrihvammur er í næsta nefi fyrir innan Járnlaugsstaðanes. Hefur þar verið hlaðinn garður niður að ánni, en Húsagarðsland liggur að honum annars vegar." Í viðbót við örnefnaskrá Stóruvalla segir: "Byrgisnef er í mörkum milli Stóruvalla og Húsagarðs. Örskammt frá Ytri-Rangá. Dregur nafn af litlu grjóthyrði sem enn má sjá uppi undir hraunbrún austan í nefinu," segir í örnefnalýsingu. Garðlagið sést enn, rúmlega 100 m á lengd. Það er um 3,2 km sunnan við bæ 001 og um 460 m vestan við Járnlaugastaði 047. Garðlagið liggur í grasivaxinni hlið og grýtttri, mosavaxinni hraunbrún. Garðlagið er 105 m langt og á bilinu 0,2-0,6 m á hæð. Það liggur norður-suður niður af hraunbrún að Ytri-Rangá. Það er hlaðið úr einfaldri grjótröð og sjást eitt-fjögur umföör. Á einum stað er um 5 m breitt op á garðlaginu, líklega verið hlið eða garðurinn rofinn. Þar gengur 2 m löng steinaröð til vesturs. Garðlagið liggur á landamerkjum og heldur áfram inn í land Húsagarðs eins langt og augað eygir. Ekki sást til byrgisins.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 4; Ö-Stóru-Vellir viðbót, 3

RA-462:031 *Guðmundartættur* heimild um fjárhús

"Í stefnunni milli Húsagarðs og Stóru-Valla norðan við Bótina, eru gamlar fjárhústættur, sem ég vil kalla Guðmundartættur. Þar voru sauðahús séra Guðmundar Jónssonar á Stóru-Völlum," segir í örnefnalýsingu. Staðsetning fjárhústóftanna er sýnd á örnefnaupprætti Ingólfs Einarssonar frá 1969 og hafa þær verið við Kirkjugötu 661:024.

Uppblásið hraun.

Ekki sáust ummerki um Guðmundartættur á vettvangi. Gengið var frá Rauðhól til suðurs eins og örnefnaupprætturinn sýnir að Kirkjugata liggir. Samkvæmt ónákvæmum skala á upprættinum áttu tóftirnar að vera um 500 m sunnan við Rauðhól. Gengið var um 800 m til suðurs og svo tekinn stór sveigur til austurs og gengið til baka að Rauðhól. Allar líkur eru á að tóftirnar séu horfnar vegna uppblásturs.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 4

RA-462:032 garðlag

63°58.649N 20°09.175V

Garðlag liggur þvert yfir norðaustanvert Vörðuholt, um 40 m suðaustan við vörðu 022 og um 340 m norðaustan við Gömlu-Stóruvelli 001.

Vörðuholt er allhátt, mjög stórgrýtt og lítt gróið hraunholt. Til norðurs er dálítið láglendi að Stóruvallalæk en til annarra átta eru hraunhólar.

Garðlagið er grjóthlaðið, víða er einföld röð steina. Það liggur í NNV-SSA og er um 55 m langt, 0,5 m breitt og um 0,4 m á hæð.

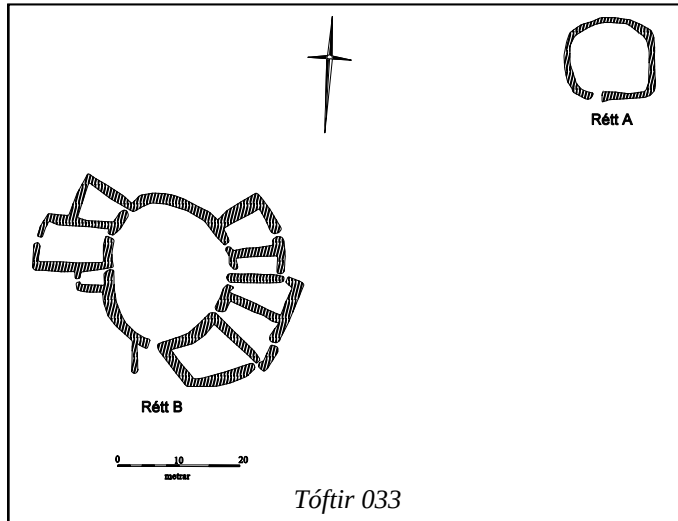
Grjóthrá á garðlagi 032, horft til norðvesturs

Norðvesturendi garðsins hverfur í hraunið þar sem jarðvegseyðing er nokkur. Á u.þ.b. miðju garðlaginu er stór grjóthrúga norðvestan við rofaflag. Er hún að hluta grasi gróin en að hluta sést í grjóthrúguna. Grjóthrúgan gæti verið leifar af smalabyrgi eða stórri vörðu, þá e.t.v. vörðu þeirri sem holtið er nefnt eftir. Grjóthrúgan er um 2 m í þvermál og um 1 m á hæð. Ekkert er vitað um í hvaða tilgangi þetta garðlag var hlaðið.

Hættumat: engin hætta

RA-462:033 Hraunrétt tóftir rétt

63°58.383N 20°11.570V

Tóft 033A, horft til norðvesturs

Tóft 033B, horft til suðurs

"Hæsti hóllinn vestur við Heiðarjarðarinn heitir Hríshóll. Svolítið sunnar gengur grjótrimi upp í heiðarjaðarinn, sem endar á fremur stórum kletti. Það var kallað Klettaneft. Dálítið sunnar er Fagrabrekka, suður undir Hraunrétt. ... Í hrauninu fyrir vestan heiðarjaðarinn er fjárrétt, sem var annaðhvort kölluð Hraunrétt eða Stóru-Vallarétt," segir í örnefnalýsingu. Réttin er um 220 m vestan við beitarhús 064, um 825 m vestan við fjárhús 038 og um 1,7 km vestan við bæ 001. Réttin er á flötum bala milli tveggja hóla.

Til austurs frá réttinni eru háir, grasivaxnir hólar. Einnig er gróinn hraunjaðar með hraunhólum og klettum nálægt réttinni. Það er vaxið mosa og grasi.

Rústasvæðið er um 70 x 40 m og snýr austur-vestur. Á svæðinu eru tvær tóftir sem eru gerðar úr hraungrýti. Þær eru á slöttum, grasivöxnum bala. Tóft A er 11x11 m að stærð, er hringlaga og er einföld. Hún er byggð utan í hól til vesturs. Inngangur er á miðri suðurhlið. Veggirnir eru 1,2 m á hæð og sjást fjögur umfö. Girðing gengur úr réttinni til austurs. Tóft B er 45 m suðvestur af tóft A. Hún er 35 x 30 m að stærð og er hringlaga. Hún skiptist í níu hólf, almenningur í miðjunni og dylkar út frá honum. Ekki er innangengt á milli dylka. Almenningurinn (HÓLF 1) er 18x15 m að innanmáli, er hringlaga og inngangur er á miðri norðaustur hlið. Út frá honum gengur 6 m löng hleðsla. Úr almenningnum er síðan innangengt í sjö hólf, 1-9. Hólf 2, 3, 4, 5 og 6 eru í röð austur-vestur að norðan en hólf 7, 8 og 9 eru í röð austur-vestur að sunnan. Veggirnir eru 1 m á hæð og sjást 6 umfö af grjóti. Hólf 2 er 7x6 m að innanmáli og snýr norður-suður. Inngangur er í norðvesturhorni og ekki er innangengt í önnur hólf. Veggirnir eru 1 m á hæð og fjögur umfö sjást í þeim. Hólf 3 er 8x6 m að innanmáli og inngangur á miðri suður- og norðurhlið. Veggirnir eru 0,8 m á hæð og sjást fjögur umfö. Hólf 4 er 6x8 m að innanmáli. Inngangur úr almenningi er á miðri suðurhlið og annar út úr dylknum í norðvestur horni. Veggirnir eru 1,2 m á hæð og sjást fjögur umfö. Hólf 5 er 7x4 m að innanmáli og er inngangur úr almenningi á miðri suðurhlið og annar út úr dylknum í norðvesturhorni. Veggirnir eru 0,7 m á hæð og sjást þrjú umfö af grjóti. Hólf 6 er 6x6 m að innanmáli. Veggirnir eru 1,1 m á hæð og sjást fimm umfö. Tveir inngangar eru, annar á suðurvegg og hinn á norðurvegg. Hólf 7 er 7x6 m stórt að innanmáli. Veggirnir eru 0,8 m háir og þrjú umfö sjást. Einungis er innangengt úr almenningi á vesturvegg. Hólf 8 er 11x5 m að innanmáli. Inngangur er úr almenningi og á miðjum suðurvegg. Veggirnir eru 1 m á hæð og sjást fimm umfö. Hólf 9 er 5x3 m að stærð að innanmáli og er það minnsti dylkurinn. Innangengt er úr almenningi og í suðausturhorni.

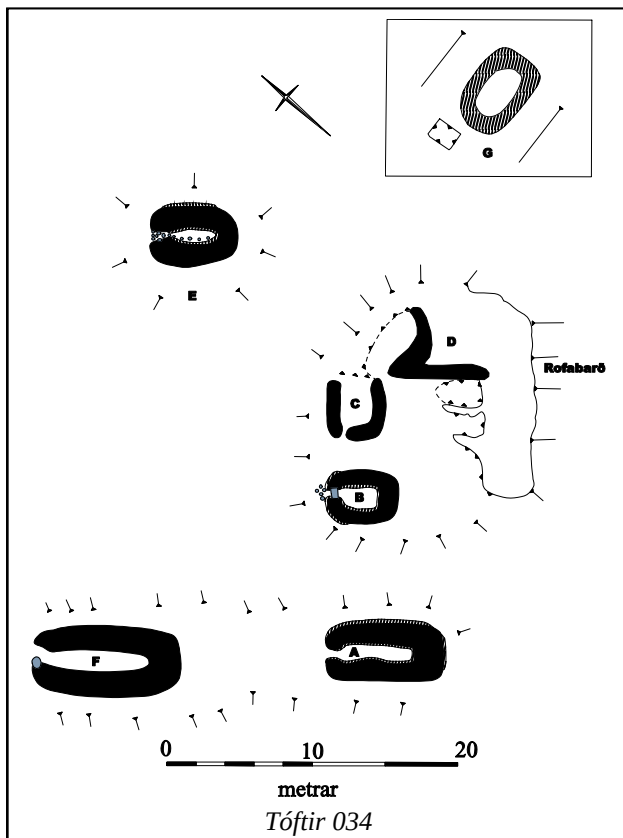
Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 4-5

RA-462:034 Guðbrandstættur tóftir beitarhús

63°58.264N 20°11.010V

"Hæsti hóllinn vestur við Heiðarjarðarinn heitir Hríshóll. Svolítið sunnar gengur grjótrimi upp í heiðarjaðarinn, sem endar á fremur stórum kletti. Það var kallað Klettaneft. Dálítið sunnar er Fagrabrekka, suður undir

Hraunrétt [033]. Skammt austur af Fögrubrekku eru Guðbrandstættur. Þar voru ærhús Guðbrandar Arnbjörnssonar á Stóru-Völlum," segir í örnefnalýsingu. Guðbrandur bjó á Stóruvöllum 1897-1912. Tóftasvæði er um 1,1 km suðvestur af Stóruvöllum 003 og um 1,3 km suðvestur af Gömlu-Stóruvöllum 001.

Tóftirnar eru á grónu og hæðóttu svæði. Vegaslóði liggur í suðausturjaðri svæðisins heim að sumarbústað skammt frá.

Sjö tóftir eru á svæði sem er um 95 x 35 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Tóftirnar fá bókstafi til aðgreiningar í minjalýsingu. Tóftir A-F eru þétt saman á svæði sem er um 35 x 35 m að stærð en tóft G er um 65 m þar suðaustan við. Tóftir A, B og E eru grjóthlaðnar og enn vel uppistandandi, snúa norðvestur-suðaustur og hafa op á norðvesturgafli. Eldri og ógreinilegri eru tóftir C, D og F. Tóft G er vel greinileg en ekki eins vel uppistandandi og þær sem greinilegastar eru. Norðvestast á svæðinu er tóft E. Tóftin er einföld, um 6 x 4 m að stærð, mesta hleðsluhæð er um 1 m. Hún snýr norðvestur-suðaustur og er op á norðvesturgafli. Tóft B er 20 m suðvestan við E. Tóftin er einföld, um 5 x 4 m að stærð, mesta hleðsluhæð um 1,5 m og sjást 4 umfö. Hún snýr norðvestur-suðaustur og er op á norðvesturgafli. Tóft A er 7 m suðvestan við B. Tóftin er einföld, um 8 x 4 m að stærð, mesta hleðsluhæð 1,2 m. Veggir eru enn vel greinilegir en þeir eru mikið samfallnir. Hún snýr norðvestur-suðaustur og er op á norðvesturgafli. Tóft C er á milli tófta E og B. Hún er einföld, um 4 x 4 m, opin til norðausturs. Þar framan við til norðausturs er gróið rof í lítilli brekku. Tóftin er gróin og ekki sést í grjót í henni. Mesta hleðsluhæð er um 0,4 m. Einnig er op á tóftinni til suðvesturs. Suðsuðaustur frá tóft C eru ógreinilegar

Tóft 034A, horft til suðausturs

Tóft 034B, horft til suðausturs

Tóft 034F, horft til suðausturs

Tóft 034G, horft til austurs

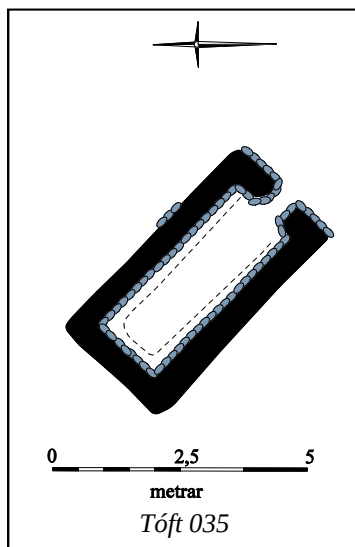
mannvirkjaleifar D, sennilega veggjaleifar. Þær liggja á suðaustur- og suðurbrún hól og er rof í brekkubrúnina þar, gróíð sumstaðar. Veggjaleifarnar mynda horn sem vísar til suðvesturs og er 7 x 5 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Um 5 m sunnan við tóftir C og B eru óljósar dældir í hólum þar sem hann er hæstur og óvíst hvort um mannvirkjaleifar eða gróíð rof er að ræða. Dældin næst veggjum D er greinilegust, 3 x 2 m að stærð. Tóft G er um 10 m norðvestan við tóft A. Hún er mjög ógreinileg og sést ekki í grjóti henni nema í einn stóran stein við op á tóftinni til norðvesturs. Tóftin er einföld, um 10 x 5 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur og er opin á norðvesturgafli. Mesta hleðsluhæð er um 0,2 m. Að lokum er að nefna tóft G sem er dálítið utan við þéttasta tóftasvæðið. Hún er grjóthlaðin en hleðslur hrundar að mestu. Tóftin er 6 x 4 m að stærð og snýr austur-vestur, ekki sést greinilegt op á tóftinni, mesta hleðsluhæð er um 0,7 m. Vestan við tóftina er lítill ferkantaður reitur, niðurgrafinn. Hann er um 1,5 x 2 m að innanmáli og snýr norður-suður, hann er um 0,2 m á dýpt. Óvenjumargar minjar eru á þessum stað miðað við að þarna hafi einungis verið beitarhús. Ekki er loku fyrir það skotið að þarna hafi einhvern tíma verið bústaður en heimildir greina ekki frá því. Ljóst er að um fleiri en eitt byggingarstig er að ræða á svæðinu.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 4

RA-462:035 Ærtótt tóft beitarhús

63°58.086N 20°12.034V

"Í vesturátt frá honum er Skjólsteinn. Hann er hornmark milli Stóru-Valla, Tjörvastaða [RA-459] og Minni-Valla [RA-443]. Dálítið norðar er svo Ærtótt. Þar var ærhús Guðjóns Þorbergssonar á Stóru-Völlum," segir í örnefnalýsingu. Guðjón Þorbergsson bjó á Stóruvöllum 1897-1947. Ærtótt er 2,2 km vestan við bæ 001, um 620 m suðvestan við bæ 003 og rúmum 800 m suðvestan við beitarhúsatóftir 064.

Svæðið einkennist af náttúrulegum hólum og lægðum. Hólarnir eru vaxnir grasi mosa og lyngi. Flestir þeirra eru um 3-5 m á hæð.

Tóftin er 10 x 5 m að stærð, er einföld og snýr norðvestur-suðaustur. Hún er efst á um 4 m háum, grónum hól. Tóftin er gerð úr torfi og hraungrýti. Inngangur er á miðri vesturhlið. Veggirnir eru 1 m á hæð og sjást fimm umför af grjóti. Garðar hafa verið í tóftinni endilangri, meðfram

norður- og suðurveggjum. Garðarnir eru grjóthlaðnir.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 5

Ærtótt 035, horft til vesturs

RA-462:036 heimild um áveitu

"Þarna rann Stóru-Vallalækur áður og rann ofan í hraunið að líkindum suður hjá Gjáhólum. Sennilega er nafn þeirra dregið af einhverri gjá, þó að hún sé horfin nú. Hann hafði svo komið undan hrauninu suður hjá Lækjarbotnum og runnið austur í Rangá. Það mun hafa verið laust fyrir 1860, sem Stóru-Vallalækur var skorinn fram. Var grafinn skurður út í Ósbotn, en ósinn kom upp milli Minni-Valla og Vindáss," segir í örnefnalýsingu. Nákvæm staðsetning áveitunnar er ekki þekkt og örnefnalýsing óskýr. Mögulega er áveitan ekki í landi Stóruvalla.

Engin ummerki minjastaðarins fundust á vettvangi.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 5

RA-462:037 Vörðuhólar varða

63°58.601N 20°10.709V

"Austan Sléttulækjar er kjóablettur, en það verpti kjóinn áður fyrr. Dálítið austar eru Vörðuhólarnir," segir í örnefnalýsingu. Vörðuhólar eru um 250 m vestan við tóft 058, um 350 m vestan við tóft 057 og rúmum 900 m vestan við bæ 001. Vörðuhólar eru á hraunrima sem liggur austur-vestur. Vörðurnar eru efst á honum.

Hraunriminn er gróinn mosa, lyngi og grasi. Víða standa hraunklettar og -hólar upp úr rímanum.

Vörður 037A og B, horft til austurs

Vörðurnar eru þrjár og eru á litlum hraunhólum. Þær eru á svæði sem er 50 x 15 m stórt. Varða A er lengst til austurs. Hún er á náttúrulegum hól, um 3 m háum. Varðan er 0,3 m á hæð, 0,5 m á breidd og fjögur umför af grjóti sjást. Varða B er um 30 m norðvestan við vörðu A. Hún er á náttúrulegum kletti og hrunin að hluta. Það sjást tvö umför af grjóti í henni. Varðan er um 0,5 m á hæð og svipuð á breidd. Varða C er 11 m norðaustan við vörðu B. Hún er á náttúrulegum kletti og er í raun bara tveir steinar ofan á honum. Varðan er 0,3 m á hæð og svipuð á breidd. Ekkert er vitað um í hvaða tilgangi vörðurnar voru hlaðnar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 5; IE: Örnefnauppdráttur, Stóruvellir

RA-462:038 Hrauntættur tóftir fjárhús

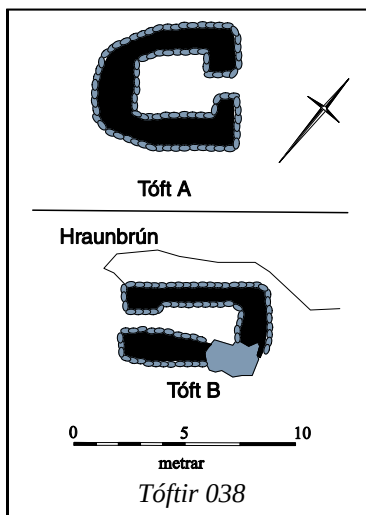
63°58.620N 20°10.772V

Tóft 038B, horft til vesturs

Tóft 038A, horft til austurs

"Austan Sléttulækjar er kjóablettur, en það verpti kjóinn áður fyrir. Dálítið austar eru Vörðuhólar [037]. Milli þeirra eru gamlar fjárhústættur, sem kallaður voru Hrauntættur," segir í örnefnalýsingu. Tóftirnar eru um 20 m norðvestan við Vörðuhóla 037, rúmum 250 m vestan við tóft 058 og rúmum 950 m vestan við bæ 001. Tóftirnar eru fast sunnan og norðan í tveimur hólrimum. Tóftirnar eru í grónu hrauni vaxið mosa, lyngi og grasi. Hraunhólar og -klettur

standa upp úr sverðinum.

Á svæðinu, sem er 75x40 m stórt og snýr austur-vestur, eru tvær tóftir. Tóft A er í suðvesturhlíð hólrimum sem Vörðuhólar 037 eru á. Nokkur halli niður frá tóftinni til vesturs. Tóftin er 6x5 m, er einföld, snýr suðvestur-norðaustur og er nokkuð hringlaga. Inngangur er á miðri vesturhlíð. Veggirnir eru 1,2 m á hæð og sjást fimm umför. Tóftin er gerð úr stóru hraungrýti og hvorki virðast hafa verið garðar né jötur í henni. Grjótið er mosavaxið og

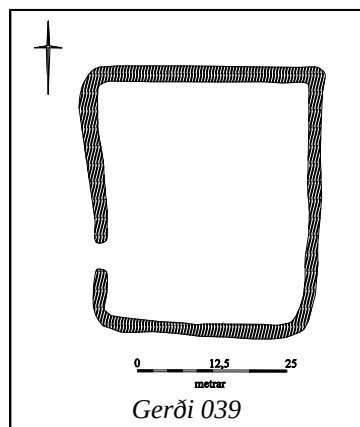
þakið hefur hrúnið inn í tóftina. Gæti hafa verið hringhlaðin fjárborg. Tóft B er um 60 m norðan við tóft A. Tóftin er norðaustan í öðrum hólrimum. Hún snýr norðvestur-suðaustur, er einföld og er 6x3 m að stærð. Náttúrulegur klettur hefur verið notaður sem hluti af austurvegg. Inngangur er fyrir miðri suðurhlíð. Jata hefur verið meðfram vesturvegg. Veggirnir eru 1,1 m á hæð og sést í fjögur umför. Bratt er niður af hólrimum fyrir sunnan og vestan tóftina.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 5

RA-462:039 Grjótnátthaginn gerði nátthagi

63°58.827N 20°10.553V

Grjótnátthaginn 039, horft til austurs

"Austan við Hraunnefið [norður undir læk] er Grjótnátthaginn," segir í örnefnalýsingu. Nátthaginn er rúma 900 m norðvestan við bæ 001 og rúmum 250 m norðvestan við tóft 059. Vegarlóði að sumarbústað er 60 m norðar og sumarbústaður 150 m norðar.

Nátthaginn er í grónu hrauni með lyngi, mosa og grasi. Hraunhólar og -klettur

standa víða upp úr sverðinum.

Nátthaginn er 42 x 37 m að stærð, er einfaldur og snýr austur-vestur. Hann er gerður úr hraungrýti og veggirnir eru 1 m á breidd. Þeir eru þó sokknir og aðeins 0,2-0,4 m á hæð og sést í 1-3 umför. Inngangur er í suðurenda vesturveggs. Grunnflötur nátthagans er ójafn og fylgir náttúrulegu landslagi. Grjótið er orðið mosavaxið og nátthaginn frekar óskýr. Veggirnir fylgja líka náttúrulegu landslagi og fara upp og niður lága hóla.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 6

RA-462:040 Stóruvallagata heimild um leið

Á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar frá 1969 er Stóruvallagata merkt norðaustan við Smalaskálalaut. Á hún að hafa legið frá Réttarnesi (466:037) og þaðan í átt að bæ 001. Farið var upp á hraunbrúnina milli Réttarness og Járnlaugsstaða 047 og hún gengin. Engin ummerki voru sjáanleg í uppblásnu hrauninu. Leiðin er ekki teiknuð nema að litlu leyti inn á kortið og því ekki tekið hnit.

Gatan á að hafa legið í gegnum úfið og mosavaxið hraun.

Engin ummerki leiðarinnar voru sjáanleg.

Hættumat: engin hætta

RA-462:041 Kvíakrókur þúst kvíar

63°58.801N 20°10.231V

Þúst 041, horft til austurs

"Krókurinn milli nátthagans [050] og túnsins hét Kvíakrókur," segir í örnefnalýsingu. Kvíakrókur er um 140 m norðvestan við Stóruvelli 003.

Grasgefið og sléttlent svæði nærri bökkum Stóruvallalækjar. Nú er sumarbústaðarlóð innan nátthagans, skammt norðan við Kvíakrókinn.

Þar sem veggir túngarðs 050 og nátthaga 050 mætast eru lítil ummerki mannvirkis en þó er þar dálítil laut rétt utan við hornið sem er um 5 x 6 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Lautin er um 0,3 m djúp. Þetta eru líklega síðustu greinilegu ummerki kvíanna.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 6

RA-462:042 Ullarbali örnefni þvottastaður

63°58.759N 20°10.078V

"Norður á túninu var Ullarbalinn," segir í örnefnalýsingu. Ullarbali er líklega um 5 m norðaustan við hesthús 004 og um 70 m norðaustan við Stóruvelli 003.

Gróinn og nokkuð sléttur lækjarbakki við Stóruvallalæk.

Dálítil bali er á bakka Stóruvallalækjar sem hallar niður að læk. Balinn er um 8 m í þvermál, í honum ofarlega er stór þúfa, um 1 m í þvermál. Engin mannaverk sjást á þessum slóðum.

Hættumat: hætta, vegna landbrots

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 6; IE: Örnefnauppdráttur, Stóruvellir

RA-462:043 Gráflekkugarða varða

63°57.400N 20°07.270V

Gráflekkugarða 043, horft til norðurs

"Gráflekkugarða er inni á hrauninu um 300 m norð-norðvestur af Járnlaugsstöðum [047]," segir í viðbótum við örnefnalýsingu. Gráflekkugarða er um 270 m sunnan við Járnlaugarstaði 047 og um 2,9 km suðaustan við Gömlu-Stóruvelli 001.

Varðan er í mosagrónu hrauni þar sem birkitré vaxa. Sunnan við vörðuna er sléttlent og mosagróið hraunið fram á brún við Rangá. Norðan við hana er úfnara hraun.

"Nafnið er að vísu á reiki; sumir segja Gráhálsugarða eða Gráhölsugarða eða Gráholavarða, en Oddur Árnason í Hrólfsstaðahelli hefur nafnið Gráflekkugarða eftir föðurbróðir sínum Jóni bónda Hannessyni í Húsagarði, sem var glöggur maður og gætinn," segir í viðbótum við örnefnalýsingu. Varðan stendur á litlum hól og sést víða af henni. Hún er um 0,7 m í þvermál og 0,9 m á hæð, mjókkar

upp. Varðan er hlaðin úr meðalstóru hraungrýti, 6 umför. Hún er gróin í botninn og grjótið í henni er skófum vaxið. Ekki er vitað í hvaða tilgangi varðan var hlaðin.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóruvellir viðb., 3

RA-462:044 Járnlaugarstaðir heimild um býli

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1711 segir: "10 hdr. jörð, Stóruvallakirkjueign. Fór í eyði á 18. öld. Átti skóg með heimajörðinni og var beitoland óskipt úr Stóruvallalandi." "Járnlaugsstaðir [047] stóðu löngum spöl neðar [en Réttarnes - þar er rétt 466:037] með ánni. Þar er einnig undirlendi. Þar gekk þó sandfok yfir og eyddi bæinn. En uppi á hraunheiðinni var þá enn nokkuð af landi jarðarinnar óblásið. Þangað var bærinn fluttur. En eftir hálf tannað ár var þar líka óbyggilegt - það var árið 1884, - og lögðust Járnlaugsstaðir þá alveg í eyði," segir í Eyðibýlaskrá Brynjúlfs Jónssonar. Ekki er vitað hvert bærinn á Járnlaugarstöðum var fluttur en ekki er ólíklegt að hann hafi staðið nokkuð framarlega á hraunbrúninni, ef til vill um 200-300 m norðan við eldra bæjarstaði 047. Þá hefur þetta bæjarstaði verið um 3 km SSA við Gömlu-Stóruvelli 001.

Uppi á hraunbrúninni er mosagróið og gróðurlítið hraun.

Gengið var upp lítið gil til norðvesturs frá Járnlaugarstöðum 047 og að Gráflekkuvörðu 043 en á milli þessara staða eru um 270 m. Uppi á hraunbrúninni hefur allur gróður blásið burt en svart hraunið og sandarnir næst brúninni eru að gróa upp og vex þar mosi og birki. Ekki sást til minja um býlið á því svæði sem gengið var um en litlar líkur eru til þess að nokkuð sjáist af því vegna uppblásturs. Þar sem nákvæm staðsetning þess er ókunn og svæðið sem kom til greina stórt, var ekki var hægt að leita af sér allan grun um það. Af loftmynd má sjá græna gróðurtorfu um 70 m suðaustan við Gráflekkuvörðu og kunna leifar býlisins að leynast þar.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: JÁM I, 300-301; BJ: Árbók 1898, 7

RA-462:045 Þvergötur gata leið

63°58.565N 20°10.714V

Þvergötur 045, horft til vesturs

"Þvergötur hétu gamlar götur suðvestan Hríshóla," segir í viðbótum við örnefnalýsingu. Einnig eru Þvergötur sýndar á örnefnauppdrætti Ingólfs Einarssonar. Þvergötur sjást suðaustan við Vörðuhóla 037. Leiðin hefur að líkindum legið frá Gömlu-Stóruvöllum 001 til vesturs, ef til vill til Minnivalla RA-443, og liggur hún þvert á leið 661:025.

Frá Vörðuhólum til vesturs er gamalt uppblásturssvæði sem nú er lyngi og mosa vaxið. Austan við Vörðuhóla eru sléttir og grasi grónir hólur og liggja göturnar um bæði svæðin í grófum milli hóla, ýmist gróinna eða blásinna.

Göturnar liggja í ASA-VNV en þeim var fylgt á kafla sem er um 335 m langur og liggur frá Vörðuhólum ASA á leið 661:025. Göturnar eru grónar. Þær sjást víðast sem 2-6 samsíða rákir, 1-2 m eru á milli þeirra og þær eru um 0,1-0,3 m djúpar.

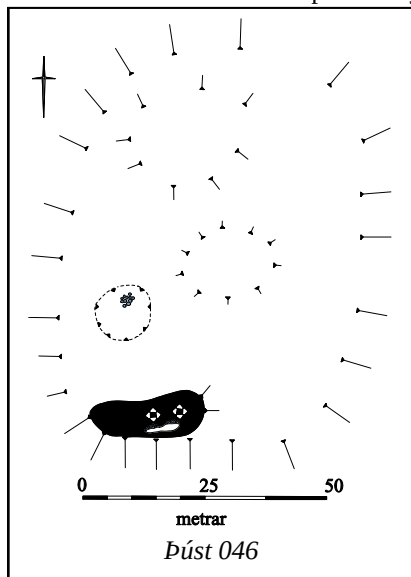
Breiðast er gatnasvæðið 8-10 m. Á svæðinu vestan við Vörðuhóla fækkar götunum fljótt og þær verða ógreinilegar.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: Ö-Stóruvellir viðb., 5; IE: Örnefnauppdráttur, Stóruvellir

RA-462:046 Hólakot þúst býli

63°58.601N 20°07.994V

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1711 segir: "Hoolakot het hjáleiga frá Stóruvöllum. Þess fyrstu bygð muna menn ekki. Eyðilagðist fyrir 19 árum. [...] Byggínguna, túnið og grasslandið þar um kring aftók blásturs sandur, en nú komið í sand og mold. Kann aldrei aftur byggjast vegna blásturs, því tóftir, tún og landið sem grasivaxið var þar nálægt er kafið sandi." "Um hálfs annars kílómetra spöl austur frá Gömlu-Stóruvöllum eru á hól í blásnu hrauninu rústir Hólakots, sem eyddist af sandi 1691," segir í Sunnlenskum byggðum. "Spölkorn í suðvestur frá Hlöðhólum er Hólakot, gamalt eyðibýli. Þar sést enn móta fyrir bæjarrústum," segir í örnefnaskrá. "Hólakot var svo sem stekkjaveg austur frá Stóruvöllum. Þar er nú örblásið og rústin að nokkru leyti í sandi, sér þó til hennar," segir í skrá Brynjúlfs Jónssonar yfir eyðibýli. "Bærinn stóð á all háum hól, sem næst miðja vega á milli Borgar eldri [464:001] og Stóru-Valla [001]. Sér þar enn fyrir bæjarrústum og ekki litlum," segir í Minningarriti sandgræðslunnar. Hólakot er um 650 m norðvestur af Bræðrafalli 026 og 1,3 km austan við Gömlu-Stóruvelli 001.

Hóllinn sem Hólakot var á er í norðurjaðri blásins hrauns með sandöldum og melgresistoppum. Norðan við hólinn er nokkuð sléttlent og gróið og sunnan og suðvestan við hann rennur nokkuð djúpur lækur

Gróðurtorfa á svæði 046A, horft til suðvesturs

Dæld 046B, horft til norðvesturs

(líklega Tjarnarlækur), á kafla í tveimur kvíslum. Við lækjarbakkann er gróið og þar vex mikið af hvönn.

Hóllinn sem Hólakot stóð á er nokkuð hár og er um 80 x 60 m að stærð, snýr norður-suður. Alls sjást minjar um býlið á svæði sem er um 33 x 23 m að stærð og snýr norður-suður. Eflaust hafa mannvirkjaleifar verið víðar á hólnum og umhverfis hann. Hóllinn sjálfur er svo að segja gróðurlaus nema syðst og suðvestast en syðst teygir mjó tota sig til suðvesturs og er hún einnig gróin. Þetta gróna svæði A er um 23 x 10 m að stærð, snýr suðvestur-norðaustur. Gróðurtorfan er ójöfn, um 1 m á hæð og öruggt að undir henni séu mannvistarleifar. Hér og hvar sést grilla í grjóthleðslur og öll suðurbrekka hólsins er þakin lausu hraungrýti sem kann að hafa hrúnið úr byggingunum fyrir ofan. Tvær stórar þúfur eru í norðausturenda gróðurtorfunnar og þar sunnan undir sést í hleðslur og er þar líkt og hól sem liggur norðaustur-suðvestur, er um 5 x 0,5 m að innanmáli. Í suðurbrekkunni má sjá örfá hellusteinsbrot og stórgripatennur. Um 10 m norðvestan við svæði A er blásin dæld B á hólnum og lausir steinar á hringlaga bletti. Líklegt er að hús hafi staðið á þessum stað en sé horfið að öðru leyti en því að hleðslugrjótið stendur eftir að hluta. Svæðið er 10 x 10 m að stærð og grjótdreifin er 3 x 2 m að stærð, snýr norður-suður. Ekki sáust garðlög eða aðrar minjar í tengslum við býlið en hér hafa verið nefndar.

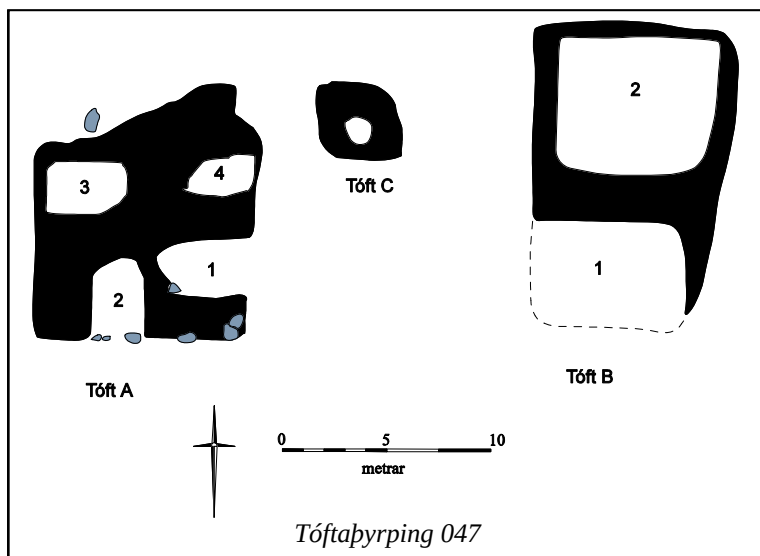
Hættumat: stórhætta, vegna rofs

Heimildir: JÁM I, 304; SB V, 126; Ö-Stóru-Vellir, 3; BJ: Árbók 1898, 2; GÁ: "Uppblástur og eyðing býla í Landsveit" Minningarit

Sandgræðslunnar 1958, 70; IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir

RA-462:047 Járnlaugarstaðir tóftaþyrping býli

63°57.278N 20°07.097V

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1711 segir: "10 hdr. jörð, Stóruvallakirkjueign. Fór í eyði á 18. öld. Átti skóg með heimajörðinni og var beitiland óskipt úr Stóruvallalandi." Í Eyðibýlaskrá Brynjúlfs Jónssonar segir: "Járnlaugsstaðir stóðu löngum spöl neðar [en Réttarnes 466:037] með ánni. Þar er einnig undirlendi. Þar gekk þó sandfok yfir og eyddi bæinn. En uppi á hraunheiðinni var þá enn nokkuð af landi jarðarinnar óblásið. Þangað var bærinn fluttur [044]. En eftir hálft annað ár var þar líka óbyggilegt - það var árið 1884, - og lögðust Járnlaugsstaðir þá alveg í eyði," Í Sunnlenskum byggðum segir: "Tveimur hraunnefjum fyrir innan Húsagarð eru nokkrar þúfur á grasi

gróinni flöt, en fornlegur hestasteinn með gati er hið eina sem beinlínis gefur í skyn að hér hafi staðið bær. Hér stóðu Járnlaugsstaðir, vanalega kallaðir Árlaugsstaðir, sem fóru í eyði af sandfoki 1874." Bæjarstaðið er 3,2 km SSA við bæ 001, 2,2 km vestan við kálgarður 068. Hestasteinninn er nú horfinn. Bærinn stendur undir hraunbrún og er vegarslóði um 40 m til suðurs í átt að Ytri-Rangá. Grasivaxinn bali með náttúrulegum, lágum hólum.

Tóft 047A, horft til norðurs

Tóft 047B, horft til norðausturs

Tóft 047C, horft til norðausturs

Í skýrslu um Fornminjasafn Íslands I (1864: Þjms. 157) segir: "Þrjár glertölur. Inn í hina stærstu, sem er óreglulega löguð, hvorki hnöttótt, köntuð né kvarnarsteinslöguð, heldur þar mitt á milli, er smelt rauðum, bláum, hvítum og svörtum litum. Önnur talan, sem er sívöl og brotin til annars endans, því hún hefir verið laung, er með blám, rauðum, gulum og grænum litum. Þriðja er tvöföld eða samsett af tveim hnöttóttum tölum samföstum, gulum að lit. Tölur þessar hafa, eptir því sem menn komast næst, fyrir laungu síðan fundist í bæjar rúst, þar sem kallað er á Jarlángstöðum, Jarðlaugstöðum eða Arlaugstöðum (eyðijörð) á Landi í Rangárvallasýslu. Þetta munu vera tölur úr fornu steinasörvi [...] og munu vera samskonar og talan er fannst hjá Baldursheimi (Þjms. 11) [...]." Þar segir einnig (1866: Þjms. 336): "Lítil KOPARTALA með rós. Hún fannst á eyðijörðinni Arlaugstöðum, skammt frá Húsagarði." Greinargerð um perlufund birtist í Þjóðólfi í umfjöllun um Fornmenja og Þjóðgripasafnið í Reykjavík: "Sýslumaðr Sigurðr Sverrisen hefir sent safninu 8 glertölur og er ýmsum litum mjög haglega smellt inn í þær rautt, svart, hvítt, gult, grænt. Það er langt síðan að menn fundu þær og því ekki með öllu víst hvar þær fundust, en eptir því sem menn helzt vita, þá hafa þær fundist í bæjarrúst sem ýmist er kallað á Jarlángstöðum eða Jarðlögstöðum eða Arlaugstöðum sem er eyðijörð á Landi í Rangárvallasýslu." Samkvæmt Elínu Ósk Hreiðarsdóttur sem skrifað hefur meistararitgerð um íslenskar víkingaaldarperlur eru þessar perlur klárlega frá víkingaöld, a.m.k. sumar þeirra. Þarna fundust m.a. perlur af gerðinni B090 sem eru gjarnan tímasettar til síðari hluta 10. aldar. Minjar sjást á svæði sem samtals er um 30 x 16 m stórt og austur-vestur. Þar má sjá mannvistarleifar á þremur stöðum og verður hverju þeirra gefinn bókstafur til aðgreiningar. Bæjarstæðið er sigið og hleðslurnar nánast útflattar. Sést bara orðið sem grænir, lágir hólur. Bærinn hefur líklegast staðið á stærsta hólnum sem gefinn var bókstafurinn A. Hóllinn er 9x9 m og er nánast hringlaga. Hóllinn er alveg gróinn nema að fjórir steinar sjást í suðurmörkum hans sem líklega hefur verið framhliðin. Steinarnir mynda þó ekki hleðslu, heldur sjást einn og einn. Á hólnum sjálfum sést móta fyrir fjórum dældum eða hólfum. Hóllinn er annars fremur flatur að ofan. Hver tengsl á milli þessara hólfa hafa verið er ekki skýrt né hvar gengið var inn í þau. Hóllinn er í aflíðandi hlið til suðurs sem er ekki brött. Það er greinilegt að mannvist er undir þessum hól og ekki virðist

vera djúpt á hana. Hóllinn er einungis um 0,4 m á hæð. Þúst B er 13 m fyrir austan bæjarhól A. Hún er 14x9 m, snýr norður-suður og er tvískipt. Líklega hefur tóftin verið úthús. Hólf 1 er sunnar í tóftinni, er 6x5 m að stærð og snýr austur-vestur. Ekki sést skýr inngangur og suðurhlið er óskýr. Veggirnir eru um um 0,3 m á hæð. Hólf 2 er fyrir norðan hól 1, er 8x9 m að stærð og snýr eins og hið fyrra. Ekki sést skýr inngangur né hver tengslin eru á milli hólfa. Þúst C er 3 m fyrir austan bæjarstæði A. Hún er 3x3 m og mótar fyrir einu hólfi í miðjunni. Veggirnir eru um 0,3 m á hæð og signir. Hvergi mótar fyrir inngangi né hleðslum. Ekki sjást lengur leifar annarra mannvirkja né öskuhaugs á þessum slóðum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM I, 300-301; BJ: Árbók 1898, 7; SB V, 124; GÁ: "Uppblástur og eyðing býla í Landsveit" Minningarit Sandgræðslunnar 1958, 72; Skýrsla FÍ I, 91, 136; Þjóðólfr XVIII, nr. 35, 138; Elín Ósk Hreiðarsdóttir, munnleg heimild

RA-462:048 Ásgrímsvarða varða landamerki
63°57.566N 20°03.347V

"Þá er rétt að halda stefnunni til vesturs [frá Járnlaugarstöðum 047], sem er landamerki milli Húsagarðs og Stóru-Valla [...]"

Ásgrímsvarða 048, horft til vesturs

segir í örnefnaskrá. Ásgrímsvarða er um 1,2 km norðvestur af Járnlaugarstöðum 047 og 2,1 km suðaustur af Gömlu-Stóruvöllum 001.

Varðan er á háum hraunhól skammt frá suðurjaðri hrauns með miklum sandöldum og melgresistoppum. Sunnan við hraunið er sandminna í lægra og gróðursnauðara hrauni niður að Fagrahvammi og Rangá.

Varðan er um 1 m í þvermál og um 1,2 m á hæð, völdug og ágætlega hlaðin úr fremur stóru hraungrýti. Varðan er nokkuð fornleg, gróin í botninn og grjótið skófum vaxið. Vírnetsgirðing liggur frá vörðunni til suðurs og vesturs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 4; IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir

RA-462:049 Mýrarvarða varða landamerki

63°57.162N 20°10.685V

"... En svo úr [048] í Mýrarvörðu, sem aðskilur Stóru-Vallaland og Tjörvastaða," segir í örnefnalýsingu. Varðan er 2 km sunnan við Ærtótt 035 og 2,8 km suðaustan við bæ 001.

Varðan er í sandblásnu hrauni vaxið lyngi og melgresi. Hraunið stendur víða upp úr.

Varðan er á um 4 m háum hraunhól. Hún er 0,4 m á hæð og sjást fjögur umför af grjóti. Landamerkjagirðing liggur vestur að hólnum og beygir síðan til norðurs.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 4

Mýrarvarða 049, horft til norðvesturs

RA-462:050 garðlag túngarður

63°58.739N 20°10.123V

Túngarður 050, horft til austurs

Kálgarðar áfastir túngarði 050, horft til norðvesturs

Náthagi 050G, horft til suðurs

"Utan við garðinn frammi á hlaðinu er stór steinn [...]," segir í örnefnaskrá. Túngarður er umhverfis túnið á Stóruvöllum 003 og náthagi er áfastur norðvesturenda hans. Garðarnir eru víðast greinilegir enn.

Túngarðurinn er að mestu leyti í grónu og sléttu landi skammt frá Stóruvallalæk en eftir því sem dregur suðaustar eru fleiri hæðir í landslaginu.

Túngarður afmarkar túnið á Stóruvöllum 003 á alla vegu nema til norðurs og norðausturs, þar sem Stóruvallalækur afmarkar það. Alls afmarkar hann túnstæði sem er 420 x 70 m stórt og snýr norðvestur-suðaustur. Náthagi er byggður við norðvesturhlið túngarðsins. Austan við Stóruvelli 003 liggur garður umhverfis túnið frá Stóruvallalæk til suðvesturs, um 80 m langur, beygir til norðvesturs og

liggur að miklum hluta samsíða vegaslóða, um 310 m langur að bæjarstæðinu. Á þessum kafla eru fimm kálgarðar áfastir túngarðinum að utanverðu og fá þeir bókstafina A-E til aðgreiningar. Kálgarðar A og B eru norðvestast af gördunum og er norðausturhlið þeirra afmörkuð af túngarðinum en suðvesturhlið af tröðum 060. Kálgarður A er um 12 x 6 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Kálgarður B er um 40 x 11 m að stærð, snýr norðvestur-suðaustur og mjókkar til suðausturs. Kálgarðar C-E eru heldur minni og traðir afmarka ekki suðvesturhlið þeirra. Þeir eru 8-11 m á lengd og 3-7 m á breidd, sá minnsti norðvestast. Þessir þrír síðastnefndu kálgarðar eru efst á dálitlum hól og eru um 15 m suðaustan við kálgarð B. Innan við túngarðinn og áföst honum

er ferköntuð rétt F, um 40 m sunnan við bærarstæðið. Hún er einföld, um 10 x 10 m að stærð, opin í norðausturhorni og mesta hleðsluhæð um 1 m. Túngarðurinn beygir til norðausturs hjá kálgarði A og liggur framan við bærarhlaðið en líklega er réttara að telja þann hluta til traða 060. Þar sem traðir beygja inn á hlaðið er um 30 m rof á túngarðinum en þá heldur hann áfram að náthaga og niður að Stóruvallalæk til norðurs. Túngarðurinn er grjóthlaðinn. Hann er greinilegastur næst bænum þar sem hann er um 1 m á hæð og sjást 5 umför í hleðslu. Garðurinn er víðast gróinn grasi og mosa. Þar sem garðurinn heldur áfram norðvestan við bærarstæðið sést fyrst aðeins einföld steinaröð sem kemur fljótlega á greinilegri garð. Hann er um 0,5 m á hæð og um 0,5-1 á breidd. Þessi hluti garðsins er um 220 m langur og alls er því túngarðurinn um 610 m á lengd. Við utanverðan norðvesturenda túngarðsins er stór náthagi afmarkaður með gerði G. Hann er um 130 x 105 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Innan náthagans er sumarbústaðarlóð. Garðurinn umhverfis náthagann er víðast um 1 m á hæð og 1 m á breidd en norðausturhlið hans sem er á lækjarbakkanum er ógreinileg, aðeins 1-2 umför sýnileg.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Stóru-Vellir, 6

RA-462:051 gata leið

63°58.748N 20°09.221V

Leið 051, horft til suðvesturs

Norðvestan við Vörðuholt 022 er greinileg leið sem legið hefur frá Gömlu-Stóruvöllum 001 til norðausturs áleiðis að bæjum suðaustan við Stóruvallalæk að líkindum.

Leiðin liggur eftir allgrónu, ósléttu landi, á milli hraunhóla til suðausturs og flatlendis á bökkum Stóruvallalækjar.

Gatan er sem breið, gróin rás. Hún er víða 3-5 m á breidd og 0,5-1 djúp. Gatan sést fyrst um 150 m norðaustan við Gömlu-Stóruvelli 001. Gatan sést á um 180 m löngum kafla að Vörðuholti 022 en verður aftur ógreinileg þar. Leiðin er hvorki sýnd á örnefnaupprætti Ingólfs Einarssonar, né á herföngjaráðskorti en líkur eru til þess að leiðin hafi legið að bæjum suðaustan við Stóruvallalæk.

Hættumat: engin hætta

RA-462:052 heimild

Á herföngjaráðskorti er merktur kofi í landi Stóruvalla um 1,5 km suðvestan við Stóruvelli 003. Kofinn er staðsettur í blásnu hrauni skammt suðaustan við þar sem leið 067 kemur á leið 661:026. Ef til vill hefur leið 067 legið að kofanum.

Kofinn hefur verið þar sem nú er blásið hraun.

Ekki lágu fyrir upplýsingar um kofann við vettvangsvinnu árið 2008 og hans því ekki leitað á vettvangi en litlar líkur eru til þess að sjáist til hans vegna uppblásturs á svæðinu.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

RA-462:053 tóft+garðlag útihús

63°58.703N 20°10.200V

Tóft 053A, horft til austurs

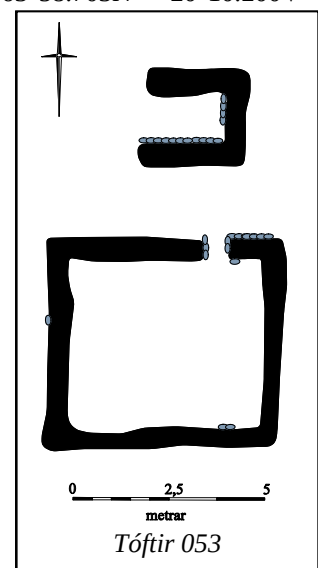

Gerði 053B, horft til norðurs

Tóftir eru rúmum 20 m suðvestan við tóft 015, um 550 m norðvestan við bæ 001 og um 370 m norðvestan við tóft 006. Um 200 m norðan við tóftina er hjólhýsi með sambyggðum sólpalli og girðing umhverfis það er 8 m til vesturs.

Tóftirnar eru í grónu túni með náttúrulegum hólum. Helst er þarna mosi, gras og elfting.

Á svæðinu eru tvær tóftir. Tóft A er norðar, er einföld, 5x5 m að stærð og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 1,7 m á hæð og sjást átta umför. Þeir eru 1 m á breidd. Vesturhlið hefur verið opin eða með timburþili. Tóftin er gerð úr torfi, grjóti og bárujárn hefur verið í þaki. Nú hefur tóftin verið fyllt af rusli og ekki sést hvort að garði eða jata er þar.

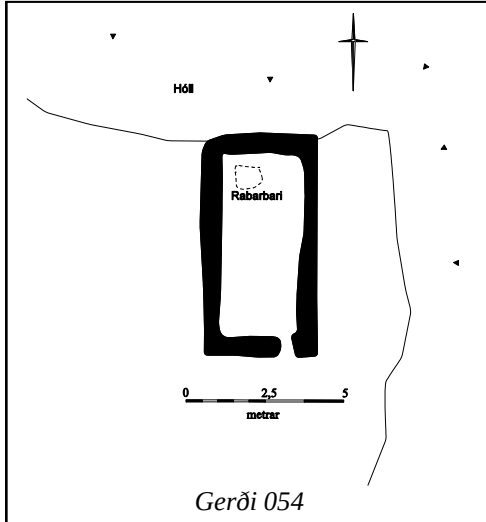

Að utan eru veggirnir alveg grónir. Tóft B er 4 m fyrir sunnan tóft A. Þetta hefur líklega verið rétt eða gerði. Hún er 12x11 m og snýr norður-suður. Inngangur er í norðausturhorni. Veggirnir eru 1,1 m á hæð og alveg grónir. Hvergi sést glitta í grjóti nema tvö umför í inngangi. Réttin er byggð á milli tveggja hóla. Inni í tóftinni eru sólstólar og borð.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-462:054 gerði kálgarður

63°58.678N 20°10.239V

Kálgarður 054, horft til norðurs

Kálgarður er um 50 m suðvestan við tóftir 053

og um 550 m norðvestan við bæ 001. Kálgarðurinn er innan girðingar kringum hjólhýsi þar sem trjám hefur verið plantað.

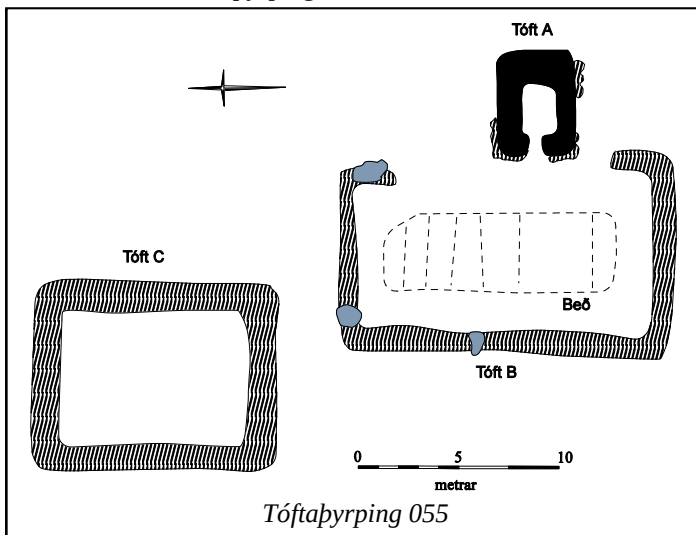
Kálgarðurinn er í túni sem einkennist af náttúrulegum hólum og dældum. Túnið er gróið mosa, lyngi, grasi og elftingu.

Kálgarðurinn er 14x7 m að stærð og snýr norður-suður. Veggirnir eru 1 m á hæð og eru þeir alveg grónir. Grjót sést þó af og til fyrir utan veggina og í hrúni í suðausturhorni. Rabarabari er ræktaður í norðvestur hluta kálgarðsins að öðru leyti er hann grasivaxinn. Ekki sést móta fyrir beðum. Kálgarðurinn er í halla til suðurs, hólalabard er meðfram honum til austurs.

Hættumat: stórhætta, vegna trjáræktar

RA-462:055 tóftaþyrping útihús

63°58.688N 20°10.287V

Tóft 055A, horft til austurs

Tóft 055B, horft til suðurs

Tóftir eru um 50 m norðan við gerði 054, tæpum 80 m vestan við tóft 053 og um 600 m norðvestan við bæ 001. Girðing er um 7 m austur af tóftunum.

Tóftaþyrpingin er í mosavöxnu og uppblásnu hrauni. Hrauntoppar standa víða upp úr sverðinum.

Á svæðinu eru tvær tóftir og einn kálgarður. Tóft A er austust, er

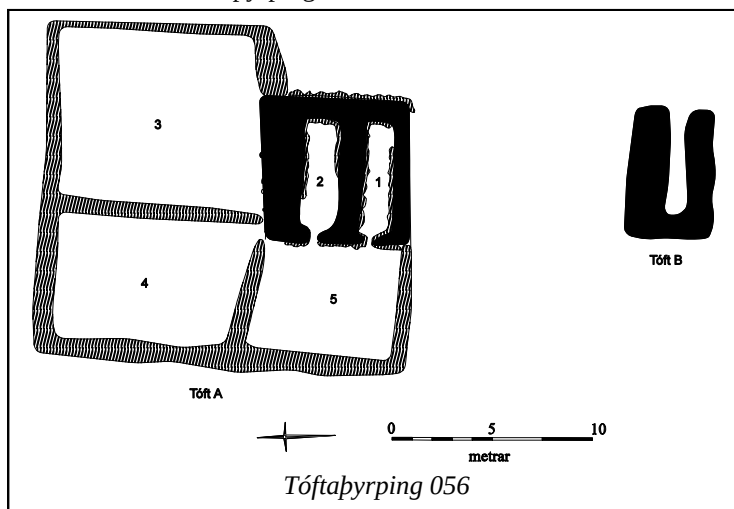
einföld, er 5x4 m að stærð og snýr austur-vestur. Inngangur er á miðri vesturhlið og grjót hefur hrunið úr veggjum inn í tóftina. Veggirnir eru um 1,5 m á breidd og 0,8 m háir. Það sjást fjögur umför í henni og gæti mögulega hafa verið fjárborg af lagi hennar að dæma. Kálgarður B er skammt fyrir vestan tóft A. Hann er einfaldur, er 18 x 9 m að stærð og snýr austur-vestur. Vesturveggurinn hefur verið opinn að stórum hluta og gengið þar inn. Enn mótur fyrir stökum beðum innan kálgarðsins. Það sjást um sjö rákir og er á milli 1-2 m á milli þeirra. Rákirnar liggja austur-vestur og er aflíðandi halli niður að þeim. Hleðslan sjálf er gerð úr tvöfaldri steinaröð og sést eitt umfar. Náttúrulegir klettur eru notaðir á þremur stöðum í veggjum. Tóft C er um 4 m fyrir norðan kálgarð B. Þetta er líklega einföld, grjóthlaðin rétt. Hún er 12x9 m að stærð og snýr norður-suður. Veggirnir eru 0,3 m á hæð og sjást tvö umför. Ekki er skýrt hvar inngangur var inn í gerðið né sjást beð. Grjótið er mosavaxið.

Hættumat: engin hætta

Tóft 055C, horft til suðvesturs

RA-462:056 tóftaþyrping útihús

63°58.725N 20°10.203V

Tóft 056A, hól 1,2 og 5, horft til austurs

Tóft 056A, hól 3 og 4, horft til austurs

Tóft 056B, horft til austurs

Tóftir eru tæpum 20 m norðvestan við útihús 015, um 50 m norðan við tóft 053 og og tæpum 600 m norðvestan við bæ 001.

Tóftirnar eru í grónum móa og hrauntoppar standa víða upp úr sverðinum. Mosagróður, lyng og blóðberg eru áberandi á svæðinu.

Á svæði sem er um 35 x 27 m stórt og snýr norður suður eru tvær tóftir. Tóft A er norðar. Hún er 18 x 17 m að stærð og snýr austur-vestur. Tóftin skiptist í fimm hól. Hól 1 og 2 tilheyra beitarhúsi meðan hól 3-5 tilheyra sambyggðu garðlagi. Hól 1 er í norðausturhluta tóftarinnar. Það er 2,5x5 m að innanmáli og dyr eru á miðjum vesturvegg. Þær eru ennþá uppistandandi og eru 1,4 m á hæð. Veggirnir eru 1,5 m á hæð og sjást sex umför af grjóti. Þakið hefur hrunið ofan í tóftina og hólfið einnig verið fyllt af nýlegu spýtnabraki. Hól 2 er norðan við hól 1, það er 4x5 m að innanmáli, veggirnir eru 1,2 m á hæð og það sjást sex umför í þeim. Ekki virðist vera innangengt á milli hólfa. Grjót hefur hrunið inn í hólfið og vesturendi þess raskast. Hól 3 er norðan við hól 2. Það er 8x6 m að stærð og snýr norður-suður. Veggirnir eru signir eða um 0,3 m á hæð og suðurhlið ógreinileg. Inngangur er á miðri vesturhlið en að innan er garðlagið orðið þýft. Hól 4 er 10x6,5 og snýr norður-suður. Það er vestan við hól 3. Hvergi er skýr inngangur inn í hólfið en líklega hefur verið innangengt á milli allra hólfa. Veggirnir eru 0,3 m á hæð, hlaðnir úr tvöfaldri grjótröð og sést í eitt umfar. Hól 3-5 eru grjóthlaðin. Hól 5 er sunnan við hól 4. Það er 10x9,5 m að stærð og snýr austur-vestur. Hólfið er að hluta til byggt uppi á hól og er aflíðandi halli til vesturs innan í því. Grasbakki er á mörkum hólfa. Tóft B er um 15 m fyrir sunnan tóft A. Hún er einföld, um 6x4 m að stærð og snýr norður-suður. Hún er alveg gróin og hvergi mótur fyrir grjóti. Veggirnir eru 0,3 m á hæð og er hún opin til norðurs. Tóftin stendur á lágum hól og garðlagið kemur úr austri og vestri.

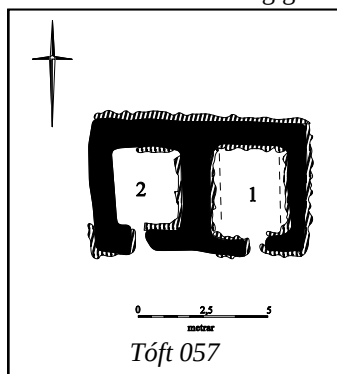
Hættumat: engin hætta

RA-462:057 tóft

63°58.688N 20°10.329V

Tóft er um 30 m vestan við tóftir 055, um 80 m norðvestan við kálgarð 054 og um 650 m VNV við bæ 001.

Tóftin er í mosavöxnu og grónu hrauni. Hrauntoppar standa víða upp úr sverðinum

Tóft 057, horft til austurs

Tóftin er 8x5 m að stærð og snýr austur-vestur. Hún er tvískipt. Hólf 1 er sunnar, er 5x4 m að innanmáli og veggirnir eru 1,8 m á hæð. Garðar eru meðfram norður- og suðurvegg. Í veggjunum sjást 10 umför af grjóti, 8 fyrir ofan garðana og tvö undir þeim. Inngangur er á miðri vesturhlið. Ekki er innangengt á milli hólfanna. Þakið hefur hrunið inn í tóftina og einnig hrun umhverfis

hana. Hólf 2 er norðan við hól 1, er 4x5 m að stærð og inngangur er á miðri vesturhlið. Veggirnir eru 1 m á hæð og 3 umför sjást. Hér eru ekki garðar, gæti hafa verið hlaða eða aðhald.

Hættumat: engin hætta

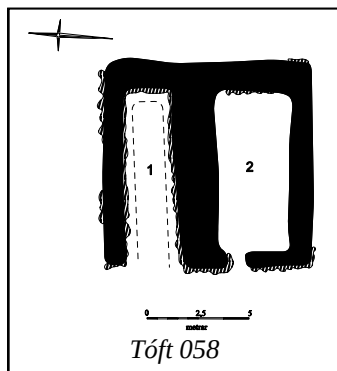
RA-462:058 tóft

63°58.672N 20°10.442V

Tóft er um 720 m VNV við bæ 001 og um 100 m vestan við tóft 057.

Tóftin er í mosavöxnu og grónu hrauni. Hrauntoppar standa víða upp úr sverðinum

Tóftin er gerð úr torfi, grjóti og bárujárn. Hún er tvískipt. Hólf 1 er norðar, er 10x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Garðar eru meðfram norður- og suðurvegg og hólfíð er opið til vesturs. Átta umför af grjóti

Tóft 058, horft til vesturs

sjást í veggjum og hrunið hefur úr þeim inn í hólfið. Bárujárn hefur verið í þakinu. Hólf 2 er 8x6 m að innanmáli og er sunnan við hól 2. Það snýr austur-vestur. Veggirnir eru 0,6 m háir og tvö umför af grjóti sjást í þeim. Inngangur er í norðvesturhorni. Hólfið er nokkuð raskað og veggirnir signir, ekki nema 0,3 m á hæð. Verið getur að þetta sé yngri útfærsla á tóftum 057.

Hættumat: engin hætta

RA-462:059 tóft rétt

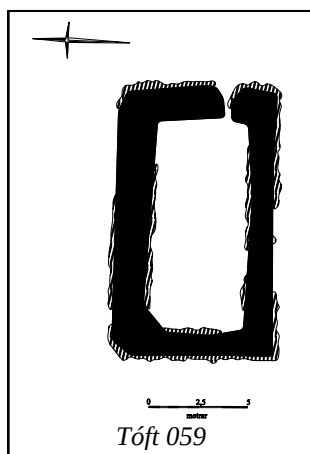
63°58.744N 20°10.281V

Rétt er um 650 m norðvestan við bæ 001, um 60 m norðvestan við tóftir 056 og tæpum 100 m norðvestan við tóftir 055. Réttin er á afgirtum bletti innan túns. Klettabelti er fast norðan við tóftina.

Réttin er í grónum móa þar sem hraunkollar standa víða upp úr sverðinum.

Réttin er 14 x 8 m að stærð, er einföld og snýr austur-vestur.

Inngangur er í suðausturhorni á austurvegg. Veggirnir eru 1,8 m á hæð og sést í fimm umför. Strengur er á milli umfaranna. Grunnflötur réttarinnar er sléttur en ekki smáþýfður líkt og

Tóft 059, horft til austurs

umhverfið.

Hættumat: engin hætta

RA-462:060 garðlag traðir

63°50.720N 20°10.164V

Traðir liggja heim að Stóruvöllum 003 úr suðaustri. Þær liggja í dálítilli rás sem myndast milli hóla og hæða. Gróíð, hæðótt landslag.

Hlaðinn veggur er með tröðunum norðvestanmegin, nær Stóruvallalæk, en hinum megin mynda hólar nokkuð samfelldan vegg. Traðirnar að bænum liggja samsíða túngarði 050 í norðvestur-suðaustur og eru um 95 m á

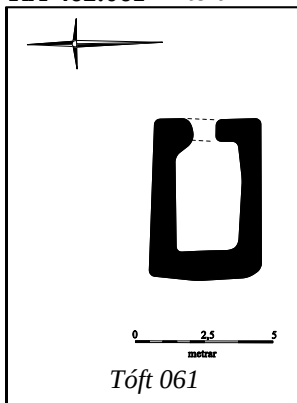
Traðir 060, horft til norðvesturs

lengd en beygja svo inn til norðausturs og liggja framan við bæjarhlaðið. Þar er traðarveggurinn 45 m langur og beygir svo til suðausturs þegar komið er framhjá bænum. Þaðan beygir hann aftur inn til suðvesturs meðfram sumarhúsi sem þar er. Eitthvað af garðhleðslunum innan túngarðs kunna að vera ungar og í tengslum við sumarhúsið. Rof er í garðinn framan við bæjarhlaðið og líklegt að það hafi verið gert við byggingu sumarhússins. Veggjahleðslur eru víðast vel uppistandandi en á nokkrum stöðum er þær hrundar. Hæstar eru þær um 1 m og um 0,7 m á breidd. Traðarveggurinn er notaður í tvo kálgarða (050A og B) sem ná milli túngarðs 050 og traðarveggjar og eru næstir bæjarstæðinu. Vegagerð hefur hér raskað einhverju en vegaslóði liggur hér nokkurn veginn eftir tröðunum. Lítið sést í grjót í hleðslunni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-462:061 tóft

63°58.805N 20°10.412V

Tóft 061

Tóft 061, horft til vesturs

Tóft er um 800 m norðvestan við bæ 001, um 120 m norðvestan við Grjótnáttaga 039 og um 215 m norðvestan við tóftir 056.

Tóftin er í grónu hrauni með mosa og grasi. Hrauntoppar standa víða upp úr. Tóftin er 6 x 3 m að stærð, er einföld og snýr austur-vestur. Hún hefur verið fyllt af drasli og því sést hvorki inngangur né hvort að henni hafi verið skipt í hólf. Veggirnir eru 0,6 m á hæð og glittir í grjót í þeim. Líklegt að inngangur hafi verið á austurhlið og

þakið hefur hrunið inn í tóftina. Mögulegt er að tóftin hafi verið heystæði.

Hættumat: engin hætta

RA-462:062 gerði

63°58.796N 20°10.291V

Gerði 062, horft til vesturs

Gerði er tæpum 700 m norðvestan við bæ 001 og um 100 m norðan við tóft 059. Fyrir sunnan tóftina er gróin hraunbreiða með hraunhólum. 100 m norðar er sumarbústaður. Vegar slóði liggur fast norðan við gerðið.

Gerðið er við grasivaxinn hraunjaðar. Þar er mosi og gras. Toppar standa upp úr hrauninu.

Gerðið er 8 x 7 m að stærð, er einfalt og snýr austur-vestur. Það hefur verið fyllt af vikri og austur- og vesturhlið raskað. Ekki sjást skýrar hleðslur en veggirnir eru um 0,3 m á hæð. Inngangur virðist vera á miðri austurhlið en gæti einnig verið til komið vagna rasks. Vesturhlið er á kafi í vikri og sjást hjólför eftir vinnuvél fast austan við gerðið. Hvergi sést í grjót.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

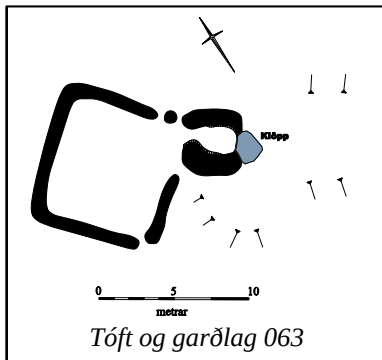
RA-462:063 tóft+garðlag útihús

63°58.768N 20°10.330V

Vestan undir litlum hraunhól er lítill tóft og garðlag þar vestan við. Minjarnar eru um 160 m norðvestan við Stóruvelli 003.

Minjarnar eru í jaðri hraunhólasvæðis sem er í suður frá Stóruvallalæk. Norðan við minjarnar er flatlent niður að læk.

Tóft og gerði eru á svæði sem er um 13 x 11 m að stærð og snýr norðvestur-suðaustur. Hóllinn sem tóftin er vestan í er nokkuð ílangur og snýr austur-vestur. Tóftin er hlaðin í náttúrulegt klapparhorn sem myndar suðvesturgafli og norðausturvegg. Tóftin er 4 x 4 m að stærð og mesta hleðsluhæð hennar er um 1 m á

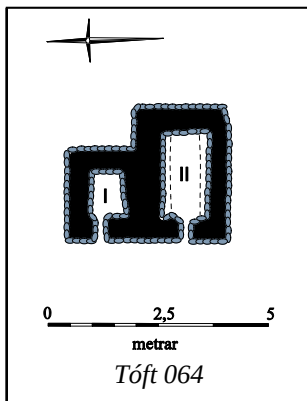

Tóft og garðlag 063, horft til austurs

norðausturvegg þar sem hlaðið hefur verið ofan á klöpp. Tóftin er opin til norðvesturs. Gerði er vestan við tóftina. Það er 8 x 9 m að stærð og snýr norðaustur-suðvestur. Mesta hleðsluhæð er um 0,5 m. Ekki sést í grjóti í gerðinu en lítillega í tóftinni. Spýtnabrák er á gólfi tóftar. Líklegt er að tóftin hafi verið útihús frá Stóruvöllum 003.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-462:064 tóft beitarhús

Tóft 064, horft til austurs

63°58.409N 20°11.345V
Tóft er um 1,5 km vestan við bæ 001, um 600 m suðvestan við Hrauntættur 038 og um 980 m vestan við tóft 057. Vegarslóði liggur fast sunnan við tóftina. Náttúrulegur hóll er 7 m fyrir austan tóftina.

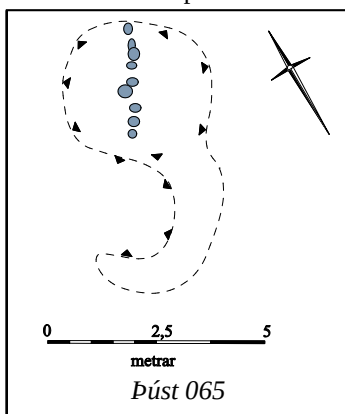
Tóftin er í grónu hrauni vaxið mosa og grasi. Hrauntöppar og -hólar standa víða upp úr sverðinum.

Tóftin er 6 x 6 m að stærð og er tvískipt. Hólf 1 er norðar, það er 4x3 m að innanmáli, snýr austur-

vestur og inngangur á miðri vesturhlið. Veggirnir eru 0,8 m á hæð og sjást fjögur umför af grjóti. Hvorki hefur verið garði né jata í hólfinu. Grjót hefur hrunið inn í hólfið en veggirnir eru gerðir úr hraungrýti. Hólf 2 er sunnan við hólf 1, það er 6x4 m að innanmáli og snýr austur-vestur. Veggirnir eru 0,7 m á hæð og sjást fjögur umför af grjóti í veggjunum. Garðar hafa verið meðfram norður- og suðurveggjum. Inngangur er á miðri vesturhlið og standa dyrnar ennþá uppi. Einnig sjást þakhellur liggja í röð inni í hólfinu.

Hættumat: engin hætta

RA-462:065 þúst smalakofi

Þúst 065, horft til suðvesturs

63°57.956N 20°11.478V
Samkvæmt örnefnaupprætti Ingólfs Einarssonar frá 1969 var smalakofi nokkru sunnan við Hraunrétt (Stóruvallarétt) 033. Ógreinileg þúst er á þessum stað, um 670 m suðvestur af Guðbrandstættum 034 og um 800 m sunnan við Hraunrétt.

Þústin er á háum hól, víði og grasi vöxnum og sést af honum vítt og breitt. Staðsetningin er því mjög hentug fyrir smalakofa. Sumarhús

er um 100 m vestan við minjarnar. Bratt og hátt er niður af hólnum til suðausturs en sérstaklega til norðvesturs.

Aðeins sést í fáeina steina á þessum stað og óljóst mótár fyrir dæld á hólnum og þúst þar sem finnst fyrir grjóti undir sverði. Ekki eru sýnilegar hleðslur. Svæðið er um 7 x 4 m og snýr norðaustur-suðvestur. Mesta hæð þústarinnar er um 0,2 m.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: IE: Örnefnaupprættir, Stóruvellir

RA-462:066 tóft heystæði

63°58.157N 20°12.017V

Samkvæmt örnefnaupprætti Ingólfs Einarssonar frá 1969 var heytóft nærri Ærtótt 035 við landamerki

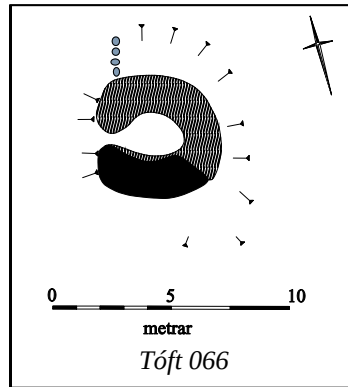
Stóruvalla og Minnivalla RA-443. Tóftin er 2,1 km suðvestan við Gömlu-Stóruvelli 001 og 135 m norðan við Ærtótt 035.

Tóftin er á mörkum ógróins og gróins hrauns. Hún er á grónum hól í mjög hæðóttu landslagi.

Tóftin er 5 x 5 m að stærð og mesta hleðsluhæð er um 1 m. Tóftin er opin til vesturs. Hún er grjóthlaðin og hefur talsvert hrúnið inn í hana. Dálítill jarðvegskragi er utanum tóftina þar sem stíga niður um 1 m þegar farið er út úr

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir

Tóft 066, horft til suðausturs

jarðvegsrof hefur gróið og þarf að tóftinni um opið á henni.

RA-462:067 heimild um leið

Á herforingjaráðskorti er sýnd stutt leið sem liggur frá Stóruvöllum 003 til suðvesturs á leið 661:026. Samkvæmt sama korti var kofi skammt suðaustan við þar sem þessi leið mætir leið 661:026 og kann hún að hafa legið að honum.

Leiðin liggur yfir gróið hæðótt landslag.

Upplýsingar um leiðina lágu ekki fyrir við vettvangsvinnu sumarið 2008 og var því ekki skoðuð á vettvangi. Ekki er hægt að greina leiðina af loftmynd.

RA-462:068 þúst kálgarður

63°58.746N 20°10.165V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var kálgarður fast vestan við bæinn 003.

Slétt tún.

Samkvæmt túnakorti var kálgarðurinn um 15 x 15 m að stærð. Ógreinilegar leifar kálgarðsins eru sýnilegar aftan við bæjartóftina til norðvesturs. Þar er dálítill dæld í jörðina, um 14 m í þvermál, en ekki leifar af hlöðnum gördum.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Túnakort 1917

RA-462:069 heimild um kálgarð

63°58.772N 20°10.056V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var kálgarður 80-90 m NNA við Stóruvelli 003. Hann er því norðaustan við Stóruvallalæk. Ekki sást til hans yfir lækinn en litlar líkur eru til þess að mikið sjáist til hans sbr. þá kálgarða (sjá 004, 005 og 068) sem eru sunnan við lækinn en þeir sjást sem misdjúpar dældir í jörðina. Ekki var farið yfir lækinn og minjarnar því ekki skoðaðar á vettvangi en þær staðsettar gróflega út frá túnakorti.

Kálgarðurinn hefur verið á sléttu graslendi nærri norðurbakka Stóruvallalækjar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917

RA-462:070 heimild um kálgarð

63°58.768N 20°10.015V

Samkvæmt túnakorti frá 1917 var kálgarður um 140 m norðaustan við Stóruvelli 003. Hann er því nú norðaustan við Stóruvallalæk. Ekki sást til hans yfir lækinn en litlar líkur eru til þess að mikið sjáist til hans sbr. þá kálgarða (sjá 004, 005 og 068) sem eru sunnan við lækinn en þeir sjást sem misdjúpar dældir í jörðina. Ekki var farið yfir lækinn og minjarnar því ekki skoðaðar á vettvangi en þær staðsettar gróflega út frá túnakorti.

Kálgarðurinn hefur verið á sléttu graslendi nærri norðurbakka Stóruvallalækjar.

Hættumat: engin hætta

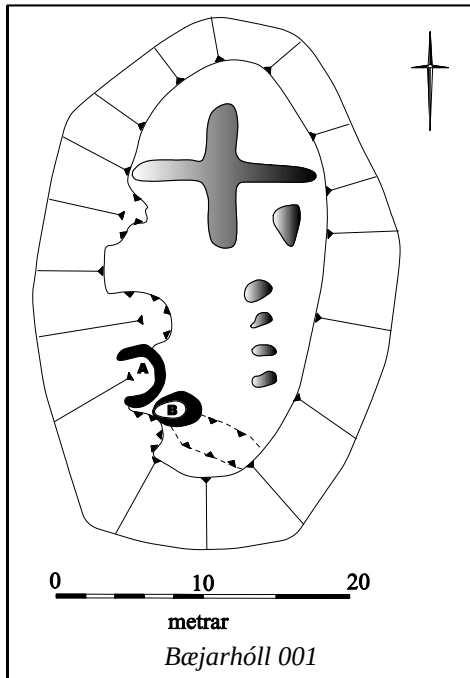
Heimildir: Túnakort 1917

RA-464 Borg

8 hdr., 1711, hjáleiga Stóra Klofa, byggð fyrst af hjáleigunum. JÁM I, 289. "Enn sunnar [en Litli-Klofi], beint austur af háum hól sem heitir Borgarbæli stóð Borg. Báðir þessir bæir fóru í eyði 1882." SB V, 130. Ekkert tún.

RA-464:001 Borg bæjarhóll bústaður

63°59.140N 20°06.075V

Bæjarhóll Borgar 001, horft til norðausturs

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1711 segir: "Fyrir 28 árum eða þar um var bærinn fluttur (002), því þann fyrri tók blásturs sandur af, so og tún alt, sem þó var rjett gagnlegt; er það hvertveggja nú komið í sand og mold." Í Sunnlenskum byggðum segir: "Enn sunnar [en Litli-Klofi RA-465], beint austur af háum hól sem heitir Borgarbæli stóð Borg. Báðir þessir bæir fóru í eyði 1882. Áður

hafði Borg staðið nokkur hundruð metrum suðaustar, þar sem nú heitir Gamlaborg. Þaðan var Borg flutt 1683," "Um 600 m suðaustur frá Borg [002] stóð bærinn áður, til 1683. Þar heitir nú Gamla Borg, sunnan í hólbrekku," segir í örnefnalýsingu. Eldra bæjarstæði Borgar er vestast á hraunhrygg sem snýr austur-vestur, sunnan við Tjarnarlæk. Bæjarhóllinn er um 600 m suðaustan við yngra bæjarstæði 002. Um 180 m suðvestan við bæjarhóllinn eru ógreinilegar minjar (003) sem tilheyrir hafa bænum.

Bæjarhóllinn er í hæðóttu og blásnu hrauni sunnan við Tjarnarlæk. Dálítið graslendi er á milli lækjarins og bæjarhólsins.

Bæjarhóllinn er um 30 x 15 m að stærð og snýr norður-suður. Hóllinn er um 6 m hár að austan og sunnan en lægri til annarra átta. Bratt er niður af hólnum til austurs en afliðandi brekka til suðurs. Í hólnum sést móta fyrir hólfum og veggjabrotum en hóllinn er mjög gróinn og grasi vaxinn efst. Á hólnum vex þar að auki elfting, gulmaðra, melgresi, mosi og nokkuð er um sinu. Ofan á hólnum norðarlega sést móta óljóst fyrir dældum sem mynda nokkurn veginn kross. Þær eru um 1-2 m á breidd og 14 m langar í austur-vestur og 10 langar norður-suður. Í kring er stórþýft og sunnar á hólnum sjást fleiri en ógreinilegri dældir. Tvær litlar tóftir eru í suðvesturhlíð hólins. Sú stærri A er um 2 x 2 m að innanmáli og sú minni B er um 1,5 x 1 m að innanmáli, snýr austur-vestur. Í þessum tóftum sjást ógreinilegir veggir, um 0,2-0,5 m háð. Tóft A er opin til vesturs, tóft B er ekki með greinilegt op en líklegt er að á henni hafi einnig verið op til vesturs, þar eru veggir lágir og mjóir. Fast norðan við stærri tóftina er dálítill brún í hólbrekkunni og myndar hún hól sem er 4 x 2,5 m innanmáls, snýr austur-vestur. Sunnan við minni tóftina er lítið vik neðst í brekkunni sem er 1 x 1 m innanmáls. Hvergi sést í grjóti á bæjarhólnum.

Hættumat: stórhætta, vegna rofs

Heimildir: JÁM I, 291; SB V, 130; Ö-Stóri-Klofi, Litli-Klofi, Borg, 4-5

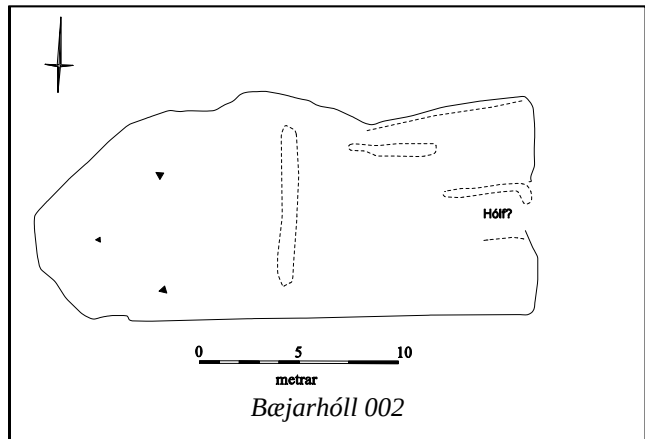
RA-464:002 Borg bæjarhóll bústaður

63°59.362N 20°06.649V

Í Jarðabók Árna og Páls frá 1711 segir: "Fyrir 28 árum eða þar um var bærinn fluttur, því þann fyrri [001] tók blásturs sandur af, so og tún alt, sem þó ver rjett gagnlegt; er það hvertveggja nú komið í sand og mold." Í Sunnlenskum byggðum V stendur: "Enn sunnar [en Litli-Klofi RA-465], beint austur af háum hól sem heitir Borgarbæli [462:024] stóð Borg. Báðir þessir bæir fóru í eyði 1882. Áður hafði Borg staðið nokkur hundruð metrum suðaustar, þar sem nú heitir Gamlaborg [001]. Þaðan var Borg flutt 1683." Borg er um 450 m austan við Borgarbæli 462:024 og um 2,8 km austan við Gömlu-Stóruvelli 462:001. Sumarbústaður er um 200 m vestan við bæjarstæðið.

Bæjarhóll Borgar 002, horft til norðurs

Bæjarhóllinn er í grasivöxnu túni með lágum,

náttúrulegum hólum. Bæjarhóllinn sjálfur er mun grænni en umhverfið.

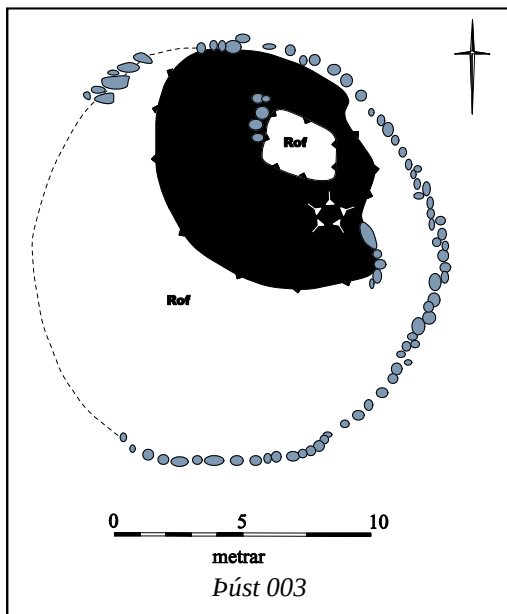
Bæjarhóllinn er 27 x 13 m stór og snýr austur-vestur. Hann er um 1,2 m á hæð og er á sléttu, grasivöxnu svæði. Bæjarhóllinn er alveg gróinn og hvergi sést móta fyrir hleðslum né grjóti. Í suðurhlíð bæjarhólsins er um 0,3 m hár bakki sem gæti markað útlínur bæjarhúsanna. Að ofan er hóllinn flatur með dældum og hryggjum. Þetta er óljóst og ekki hægt að marka neinar útlínur. Það er einna helst að hólf sjáist í vesturhluta bæjarstæðisins, þar er um 6 x 4 m stór dæld. Hvergi sjást traðir að bænum né aðrir hólur sem gefa til kynna staðsetningu útihúsa.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM I, 291; SB V, 130

RA-464:003 þúst

63°59.094N 20°06.264V

Þúst 003, horft til suðvesturs

Blásin þúst og ógreinilegar leifar af hleðslu þar umhverfis er um 180 m suðvestan við bæjarhól 001.

Blásið hraun sunnan við Tjarnarlæk í hæðóttu landslagi.

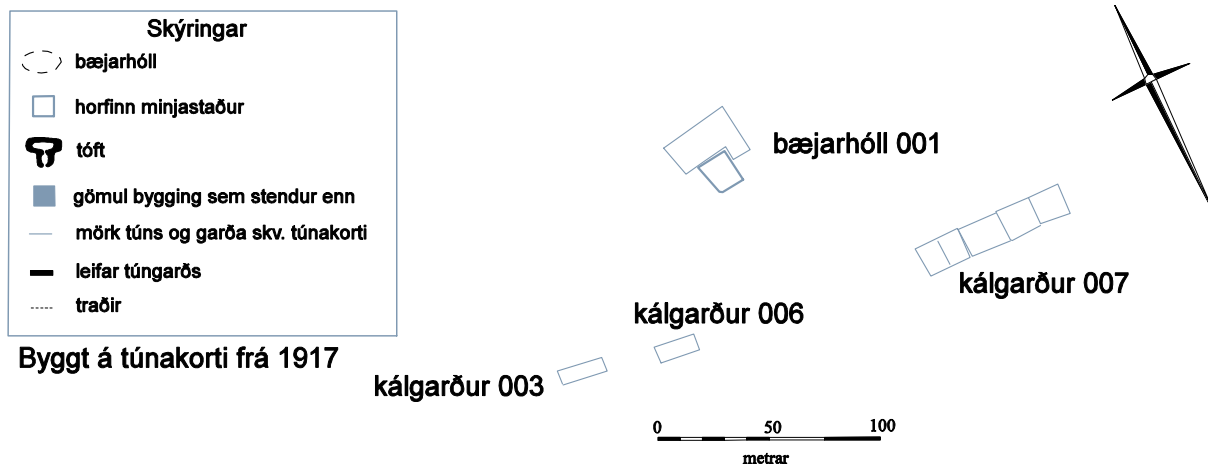
Hringlaga grjóthleðsla er umhverfis þúst sem er að blása upp.

Hleðslan nær að mestu umhverfis svæði sem er 18 x 15 m og

snýr austur-vestur. Þústin er norðaustast innan hleðslunnar og er um 8 x 8 m að stærð. Hún er hæst til suðausturs og er þar 0,6-0,7 m á hæð. Þar sem hún er hæst sjást ógreinilegar hleðslur. Hleðslan umhverfis þústina er úr gjóti og sést víðast í hana. Hún líkist fremur kanti en garði því innri brún hennar sést hvergi nema þar sem rofið er mest en það kann að vera vegna þess að sandur hefur fyllt upp í gerðið. Minjarnar minna nokkuð á bænhus eða kirkju og kirkjugarð. Í þekktum heimildum er hvergi minnst á að slíkar byggingar hafi verið á Borg og eru minjarnar helst til langt frá bæ miðað við það sem algengast er um bænhus og kirkjur. Líklegast er því að þarna hafi verið útihús frá Borg.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Túnakort fyrir Litla-Klofa

RA-465 Litli Klofi

8 hdr., 1711, hjáleiga Stóra Klofa. Lagðist í eyði um 1705 eða 1706 vegna sandblásturs og segir í JÁM að býlið byggist ekki aftur. JÁM I, 289, 291. "Á Klofaflötum suður af núverandi Stóra-Klofa var Litli-Klofi." SB V, 130. Í eyði frá 1882.

1917: Garðar 1483 m²

RA-465:001 Litli Klofi bæjarhóll bústaður

63°59.785N 20°06.669V

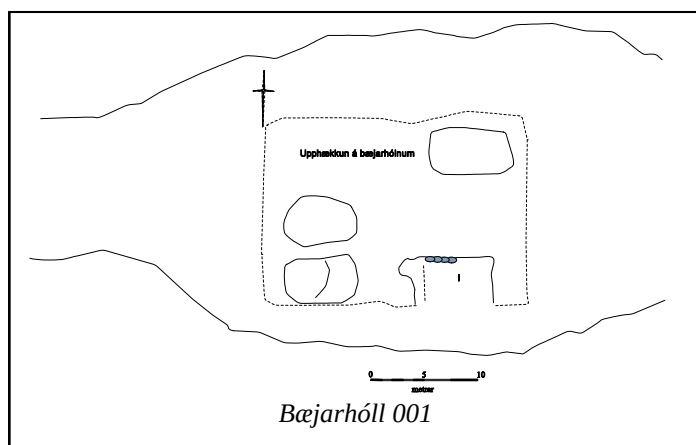

Bæjarhóll Litla-Klofa 001, horft til suðurs

Litla-Klofa er getið í Jarðabók Árna og Páls frá 1711 en þar segir: "Kann ekki aftur byggjast, því húsatóftir, tún og engjar er komið í sand." Bærinn komst þó aftur í byggð en fór endanlega í eyði 1882. Bæjarhóllinn er tæpum 350 m norðvestan við Litlaklofabæli 003 og tæpum 600 m norðvestan við tóft 002. Sumarbústaðabyggð er um 100 m til norðurs.

Bæjarhóllinn er í sléttu túni. Túnið er grasivaxið.

Bæjarhóllinn á Litla-Klofa er 60 x 22 m stór og snýr austur-vestur. Hann er um 2 m á hæð og mjókkar til austurs. Þar má segja að 30x10 m langur bakki gangi út úr hólnum og líklegt að mannvist leynist þar undir. Hleðslur bæjarhúsanna eru útflattar og mjög ógreinilegar. Þau eru um 23x16 m og snúa austur-vestur. Tóftin er gróin, aðallega melgresi. Ekki er hægt að segja til um hvaða hlið

sneri fram þar sem einungis eitt hól er greinilegt. Annars er hóllinn nokkuð sléttur að ofan en mögulega mótar fyrir þremur öðrum hólum eða dældum. Það er þó erfitt að segja þar sem hann er vaxinn háu grasi. Hólf 1 er 6x4 m og snýr norður-suður. Þar sést hleðsla á 2 m löngum kafla í suðurvegg. Hún er 0,3 m á hæð og sést í þrjú umfö. Bárújarn er þar ofan á vegg, líklega komið úr þakinu. Það bendir til þess að bæjartóftin hafi verið endurnýtt og sjálfsagt fram á 20. öld. Líklegt er að þetta hafi veirð beitarhús frá annað hvort Stóruvöllum RA-462 eða Stóra-Klofa RA-463. Hólfíð er raskað og suður- og vesturveggir greinilegir. Í 20-30 m NNA og

austur af bæjarhólnum eru þrír hólar. Þeir eru litlir, um 0,5 m háir og 2 m í þvermál. Telja má líklegt að þar sé

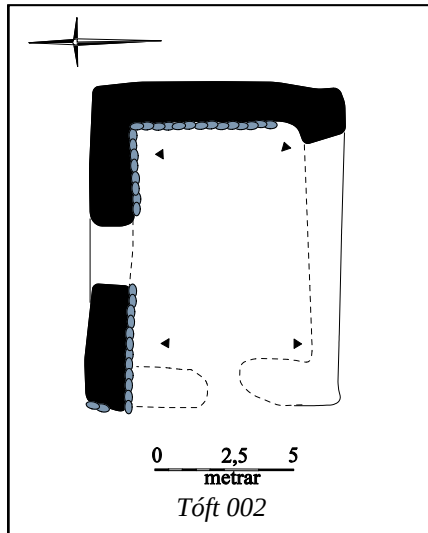
einnig mannvist að finna. Á túnakortið er teiknaður kálgarður sem hefur verið sambyggður bæjarhúsunum. Kálgarðurinn var sunnan og vestan við bæjarhúsin, um 30 x 20 m stór. Engin ummerki hans sást á vettvangi (2008).

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: JÁM I, 291; Túnakort 1917

RA-465:002 tóft

63°59.581N 20°07.153V

Tóft 002, horft til austurs

"Þær mannvirkjaleifar, sem nú ber einna mest á í Litla-Klofa, eru tættur engjakofa frá Guðmundi Árnasyni í Múla, en hann átti lengi Litla-klofa og lét stunda engjaheyskap þar á Litlakloflötum ...,“ segir í örnefnalýsingu. Tóftin er um 400 m norðan við Borgarbæli 462:024 og um 550 m NNA bæ 001. Um 60 m norðar er vírgirðing.

Slétt, grasivaxið tún.

Tóftin er 12x9 m að stærð, er einföld og snýr austur-vestur. Suðurveggurinn er horfinn vegna rasks en það sér móta fyrir grunni hans í grasinu. Vesturhlíð tóftarinnar er einnig horfinn. Þar hefur inngangurinn líklegast verið. Tóftin er niðurgráfin, 1,3 m eru niður í botn frá grassverðinum. Veggirnir eru 2,3 m á hæð, 1,5 m á þykkt og átta umför af grjóti sjást. Að innan er tóftin grasivaxin og ekki sést skýr hólfskipting. Skarð er í norðurvegg og brak inni í tóftinni. Hún er því töluvert röskuð en greinileg.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Stóri-Klofi, Litli-Klofi, Borg, 4

RA-465:003 heimild um kálgarð

63°59.734N 20°06.264V

Á túnakort frá 1917 er merktur kálgarður um 90 m suðvestan við bæ 001. Engin ummerki hans sjást nú (2008) en hann hefur líklega horfið vegna uppblásturs eða túnasléttunar.

Þar sem kálgarðurinn var er nú slétt og grasivaxið tún.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Túnakort 1917

RA-465:004 Dísuvað heimild um vað

63°59.609N 20°07.277V

Dísuvað 004, horft til norðvesturs

"Skammt sunnan við lækjarmót Klofalækjar og Króktúnlækjar, en þau eru um 500 m suðvestur af Litla-Klofa, er Dísuvað á læknum ...,“ segir í örnefnalýsingu. Vaðið er um 450 m norðan við Borgarbæli 462:024 og rúma 100 m suðaustan við tóft 002. Áin rennur þarna til suðurs úr bugðu eftir ármótin. Farvegurinn er beinn og vaðið merkt á þessum slóðum á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar frá 1969.

Á þessum slóðum er árbakkinn grasivaxinn og lítill vík gengur inn í hann. Áin virðist ekki vera djúp en engin ummerki um leiðir sjást. Mögulega gæti mótað fyrir leið að vaðinu í gömlum árbakka, um 20 vestan við ána. Þar sést um 2 m breið rás niður hann. Þó er erfitt aðstaðfesta það.

Engin ummerki vaðsins sást sem líklega var á leið milli Stóra-Klofa RA-463 og Litla-klofa.

Heimildir: Ö-Stóri-Klofi, Litli-Klofi, Borg, 4; IE: Örnefnauppráttur, Stóri-Klofi, Litli-Klofi og Borg

RA-465:005 *Litla-Klofavað* heimild um vað 64°00.063N 20°06.480V

Á örnefnaupprætti Ingólfs Einarssonar frá 1969 er merkt Litla-Klofavað á eða nærri merkjum milli Litla- og Stóra-Klofa á Klofalæk. Vaðið er um 530 m norðan við bæ 001. Ekki er víst á hvaða leið vaðið er en líklegt er að leið hafi a.m.k. legið um það frá Litla-Klofa yfir að sóknarkirkjunni á Skarði 434:002.

Sumarbústaðarbyggð er á suðausturbakka Klofalækjar skammt sunnan við vaðið. Lækjarbakkinn er flatlendur, allhár og grasi vaxinn.

Nákvæm staðsetning vaðsins er ekki ljós en líklegur staður er við landamerkjagirðingu Litla-Klofa og Stóra-Klofa. Þar er langt og djúpt skarð inn í lækjarbakkann og nær vatnið þangað inn hálfa leið. Skarðið er um 20 m langt og 10 m breitt, snýr austur-vestur. Á þessum stað er lækurinn breiður en mjög grunnur. Bakkinn hinum megin er nokkuð hár en ef stefnt er úr skarðinu til norðnorðvesturs er bakkinn talsvert lægri. Ekki er sambærilegt skarð eða önnur skýr ummerki um vað á hinum bakkanum.

Hættumat: engin hættu

RA-465:006 heimild um kálgarð 63°59.746N 20°06.664V

Á túnakort frá 1917 er merktur kálgarður rúmum 60 m sunnan við bæ 001. Kálgarðurinn er nú horfinn, líklega vergna uppblásturs eða túnasléttunar.

Þar sem kálgarðurinn var er nú slétt og grasivaxið tún.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Túnakort 1917

RA-465:007 heimild um kálgarð 63°59.746N 20°06.562V

Kálgarður er merktur um 100 m suðaustan við bæ 001 á túnakort frá 1917. Engin ummerki hans sjást nú (2008) en á túnakortinu hefur hann verið um 70 x 18 m langur, skipt í fimm hólf og og snúið norðaustur-suðvestur.

Þar sem kálgarðurinn var er nú slétt og grasivaxið tún.

Engin ummerki kálgarðsins sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: Túnakort 1917

RA-661 Fornleifar á fleiri en 1 jörð

Fornleifar í Rangárvallahreppi sem ná yfir meira en eina jörð.

RA-661:001 gata leið

63°46.861N 20°27.057V

Leið 001, horft til austurs

Götur eru skammt vestan við Kampastaði 311:029. Á Herforingjaráðskorti er sýnd stutt reiðleið hjá Kampastöðum sem liggur í sveig til austurs á núverandi veg að nýbýlinu Sólvöllum úr landi Odda RA-311. Eins er líklegt að göturnar séu á leið þeirri sem sýnd er á korti Björns Gunnlaugssonar frá um 1840 sem lá milli Odda RA-311 og Stórolfshvols RA-255 og áleiðis að Sandhólaferju RA-357:007. Einnig er fjallað um þessa leið í bók Helga Þorlákssonar, Gamlar götur og goðavald. Líklega hefur leiðin legið yfir Ytri-Rangá á Eyjavaði 420:014. Frá vaðinu í átt að Odda lá leiðin að líkindum í sveig meðfram ánni niður að Þverá og beygði svo til norðvesturs hjá Kampastöðum 311:029. Þessi krókur er á leiðinni til að forðast miklar mýrar austan við Eyjavað. Leiðin var skoðuð í landi Odda sumarið 2009, nánar tiltekið við Kampastaði.

Göturnar sjást á flatlendum, smáþýfðum hólruna í framhaldi af Kamphól.

16 grónar samliggjandi götur sjást á um 13 m breiðu svæði. Göturnar liggja frá Þverá í austri til vesturs. Göturnar eru flestar um 0,2 m á breidd og 0,2-0,3 m djúpar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort; Kort Björns Gunnlaugssonar; HÞ: Gamlar götur og goðavald

RA-661:002 Varmadalsgötur gata leið

63°48.700N 20°22.454V

Leið 002, horft til ANA

"Oddagötur [003] lágu að Odda [RA-311], Móeiðarhvolsgötur [037] að Móeiðarhvoli [RA-229], Varmadalsgötur að Varmadal [RA-309]," segir í athugasemdum við örnefnalýsingu Selalækjar RA-310. Götur sjást á stuttum kafla við gamlan malarveg heim að Selalæk sem hætt er að nota, suðaustan við núverandi veg, á hæð þeirri er nær heim að Selalæk.

Göturnar liggja að mestu leyti um mjög raskað land, ýmist er það uppblásið eða búið að rækta tún á því.

Göturnar sjást á um 30 m löngum kafla, 6 saman á um 4 m breiðu svæði. Þær eru um 0,2 m á breidd og dýpt, grónar. Göturnar liggja ANA-VSV.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir: Ö-Selalækur, aths., 2

RA-661:003 Oddagötur gata leið

63°48.268N 20°23.545V

Leið 003, horft til suðurs

"Oddagötur lágu að Odda [RA-311], Móeiðarhvolsgötur [037] að Móeiðarhvoli [RA-229], Varmadalsgötur [002] að Varmadal [RA-309]," segir í athugasemdum við örnefnalýsingu Selalækjar. Oddagötur lágu frá Selalækjarvaði 310:008 til suðurs, austur fyrir bæ á Selalæk 310:001 til þess að krækja fyrir mýri sunnan við hann. Götur sjást skýrt í móa við Dagmálabrekku, sunnan við austurenda gamla túnsins og vestan við nýlegt túnstykki sem teygir sig upp á Dagmálabrekku.

Það sem leiðin var skoðuð er stórþýfður og hæðóttur mói en víða hefur tún verið ræktað þar sem götur lágu frá Hróarslæk að Dagmálabrekku.

Þar sem leiðin var skoðuð eru um 10 skorningar samhliða á um 12 m breiðu svæði. Göturnar eru um 0,3 m á breidd og um

0,4 m á dýpt. Þær liggja um skarð á hæðarbrún til suðurs þar sem þær hverfa í tún, sjást á um 50 m löngum kafla.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Selalækur, aths., 2

RA-661:004 gata leið

63°52.253N 20°09.205V

Leið 004, horft til SSV

"Kirkjugata frá Bolholti [RA-295] lá á fyrri hluta þessarar aldar yfir Höfðalæk fyrir austan Höfða og fram hjá Kirkjujarðfalli, sem við hana var kennt, en síðan beinustu leið að Bitholtsvaði [299:023] og sameinaðist þar kirkjugötu [299:024 Bitholtsgata] frá Þingskálum og Kaldbak [RA-299]," segir í örnefnalýsingu Víkingslækjarlands. Í örnefnalýsingu Víkingslækjar segir: "Kirkjugata frá Þingskálum og Kaldbak að Keldum lá eftir Bitholtsgötu [299:024] og síðan suðaustur yfir Bitholt, Leirur og Heiðarhraun. Hún lagðist af laust fyrir 1930 er Sandgræðsla Íslands girti af land jarðanna Gunnarsholts [RA-303] og Brekkna [RA-304]." Í grein Skúla Guðmundssonar um örnefni og staðhætti í Njálu segir: "Þar var og kirkjuvegur þessara bæja [005], þangað til Steinkross lagðist í eyði 1882. Síðan var farin hin syðri leið, hjá Valshól og Reyðarvatni gamla [RA-289:001], þangað til Gunnarsholtsgirðingin kom 1926." Hluti leiðarinnar var genginn austan við Heklubraut þar sem hún liggur til suðurs að Vestasta-Reyðarvatni 289:001.

Þar sem leiðin var gengin liggur hún um uppblásið hraun sem byrjað er að gróa aftur. Þar vex mosi og víðir og hraun kemur víða upp úr sverði.

Á um 600 m löngum kafla eru átta vörður við leiðina sem fengu bókstaf til aðgreiningar. Varða A er nyrst. Hún stendur enn og er hlaðin á hraunklett. Kletturinn er um 0,6 m hár en varðan sjálf 0,7 m. Hún er um 0,5 m í þvermál og sjást fjögur umför af grjóti í henni. Grjótið er vaxið hvítum og gulum skófum. Varða B er um 50 m sunnan við vörðu A og stendur enn. Hún er um 0,5 m á hæð og sjást fjögur umför af hraungrýti í henni. Varðan er um 0,4 m á breidd og hlaðin á lágum hraunhól. Grjótið er vaxið mosa og skófum. Varða C er um 150 m SSA við vörðu B. Hún er á um 1 m háum hraunhól. Varðan er 1,3 m á hæð og 1 m í þvermál. Fimm umför sjást í vörðunni sem er gerð úr hraungrýti. Grjótið er vaxið mosa og hvítum skófum. Varða D er um 45 m sunnan við vörðu C. Hún er 1 m á hæð og 1,5 í þvermál. Það sjást 4 umför af grjóti í vörðunni sem stendur á lágum hól. Varða E er rúmum 50 m sunnan við vörðu D. Varðan er hrunin og sjást nú einungis tvö neðstu umförin. Grjóthrun er allt umhverfis vörðuna. Varðan er hlaðin á lágum hraunhól og er nú einungis um 0,4 m á hæð. Grjótið er mosavaxið. Varða F er á um 1 m háum hraunkletti tæpum 200 m SSA við vörðu E. Hún er 0,6 m á hæð og 0,5 í þvermál. Grjótið er vaxið mosa og hvítum skófum. Fimm umför af hraungrýti sjást í henni. Varða G er um 90 m SSV við vörðu F. Hún stendur enn og er um 1,1 m á hæð og breidd. Fimm umför af hraungrýti sjást í vörðunni og er það vaxið mosa og lyngi. Varða H er rúmum 180 m suðvestan við vörðu A. Hún stendur efst á um 1,5 m háum hraunhól. Varðan er 1,4 m á hæð og 1,3 m í þvermál. Það sjást 7 umför af grjóti í henni og er hún nánast ferköntuð í laginu. Varðan stendur fyrir vestan leiðina og er mögulega ekki hluti af henni. Grjótið er vaxið mosa og hvítum skófum. Göturnar sjálfar sjást á um 50 m kafla milli vörðu E og F. Gatan er einn skorningur, um 0,1 m á dýpt og hlykkjast til suðurs. Vel má vera að leifar götunnar sjáist víðar þar sem hún var ekki gengin í heild sinni.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Víkingslækjarland, 7; Ö-Víkingslækur, 7; S G: "Nokkur örnefni og staðhættir í Njálu" Árbók 1928, 10; SSR, 157

Varða H við leið 004, horft til suðurs

RA-661:005 heimild um leið

63°52.484N 20°04.289V

Í Sýslu- og sóknalýsingum segir um leið þessa: "Yfir Rangá hina ytri hjá Þingskálum [RA-300] austur yfir Víkingslækjarhraun hjá Steinkrossi [RA-290], suður hjá Knafahólum yfir Keldnahraun að Keldum [RA-282]." "Kirkjugata [004] frá Bolholti [RA-295] lá á fyrri hluta þessarar aldar yfir Höfðalæk fyrir austan Höfða og fram hjá Kirkjujarðfalli, sem við hana var kennt, en síðan beinustu leið að Bitholtsvaði [299:023] og sameinaðist þar kirkjugötu frá Þingskálum [RA-300] og Kaldbak [RA-299] [299:024 Bitholtsgata]. Fyrr meir mun þó kirkjufólk frá þessum bæjum hafa farið norðar (hjá Steinkrossi [RA-290])," segir í örnefnalýsingu. Í grein Skúla Guðmundssonar um örnefni og staðhætti í Njálu segir: "Annar vegur, að öllu miklu meiri, liggur frá Keldum

[RA-282], upp á milli Knafarhóla, upp á Réttarheiði, skiftist þar, liggur að nokkru um Dagverðarnes [RA-292] [leiðin frá Keldum um Dagverðarnes að Svínahaga [RA-298] er skráð í bútum á öllum þeim jörðum sem hún liggur yfir; 298:018, 291:010, 291:017, 292:025, 282:115], en hið mest af honum um Fornuréttir [292:003], fyrir neðan Steinkross, eftir þeim fjölmörgu götum að dæma á þeim stöðum, um Víkingslæk [300:011], bæði til Bolholts og Þingskála o.s. frv. - Þar var og kirkjuvegur þessara bæjar, þangað til Steinkross lagðist í eyði 1882."

Leiðin hefur að mestu legið um uppblásið landsvæði.

Ekki sáust ummerki um þessa leið á vettvangi. Mögulega hefur leið þessi legið á kafla á sama stað og Vatnagötur 290:012 sem sáust á vettvangi og liggja frá Gamla Steinkrossi 290:001 að Bitholti í landi Víkingslækjar. Einnig er skráð í landi Steinkross svokölluð Svínahagamessugata 290:007 og kann hún að hafa verið hluti af þessari leið en ummerki hennar fundust ekki á vettvangi.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Ö-Víkingslækjarland, 7; S G: "Nokkur örnefni og staðhættir í Njálu" Árbók 1928, 10, SSR,

RA-661:006 varða leið

63°54.166N 20°14.539V

Leið 006, horft niður Klif til NNA

Innstavarða F við leið 006, horft til norðvesturs

"Vesturheiði. Hún liggur norður og norðaustur frá bænum [Vestri-Geldingalæk 302:003], þar eru þessi örnefni: [...] Grjót, Litli-Nátthagi [sjá Stekkatún], Stekkatún [302:036], Stekkatúnslækur, Stekkatúnberg, Stekkatúnshvammur, Stekkatúnsdý, Stekkatúnsbrún, Hólmar, Ytrihólmi, Eystrihólmi, Vondanef, Lásavarða, Syðstavarða, Miðvarða, Innstavarða ..." segir í örnefnalýsingu Geldingalækjar. "Vestan við Feysteinsholt var vað á Víkingslæk [300:023]. Lá ferðamanna vegur upp (norður) Geldingalækjarheiði austan Hundhóls, niður á krókin og yfir Heiðarlæk á Krókvaði [302:075], og síðan yfir Heiðarnes að áðurnefndu vaði. Eftir það var farið austan Lynghóls um Götur og Skörð, vestan túns á Þingskálum [RA-300] að Kaldbak [RA-299], en þeir sem fóru yfir Rangá á Tangavaði [300:017] beygðu af þessum götum er komið var upp fyrir Lynghól [007]. Síðan breyttist þessi vegur nokkuð [breytta leiðin er ekki skráð sérstaklega því lítið er svo á að um sömu leið sé að ræða þó að smávægilegar breytingar hafi orðið á henni]. Var þá farið um hlað á Heiði, en þaðan í Heiðarnes og síðan sömu götu uns komið var upp fyrir Skörðin, en þá var hlaðið austan við tún á Þingskálum upp á Móa. Árið 1948 var Víkingslækur brúaður og dró þá smátt og smátt úr umferð um þessum veg og um 1960 lagðist hann niður með öllu," segir í örnefnalýsingu Víkingslækjarlands. Leiðin var skoðuð í landi Geldingalækjar. Þar liggja göturnar niður af heiðarbrún um Klif skammt frá Selhvammi 302:041 Í átt að vaði 302:075. Fjórar vörður voru skráðar á þessari leið og eru þær merktar inn á örnefnakort Ingólfs Einarssonar af Geldingalæk.

Í landi Geldingalækjar liggja göturnar um gróinn heiðarmóa, niður af heiðarbrún og um Breiðabakka. Vörðurnar eru í gróinni heiðinni.

Göturnar eru á svæði sem er um 10 m breitt þar sem þær koma niður af heiðarbrún. Þar eru þær um 9 talsins og eru um 0,2 m breiðar og um 0,3-0,5 m djúpar, eru grónar. Göturnar liggja úr vestri þar sem þær voru skoðaðar uppi á brún, beygja niður af henni til norðurs og svo aftur til norðausturs að Krókvaði 302:075. Fjórar vörður eru við leiðina í landi Geldingalækjar og verður hverri þeirra gefinn bókstafur í lýsingu þessari. Syðsta varðan er Lásavarða C sem er um 2 m í þvermál og um 0,4 m á hæð. Hún er byggð ofan á hraunklett og sést rétt efsti hluti hans. Varðan hefur hrunið niður og grjótið sem er eftir er grasvaxið. Það rétt sést glitta í nokkra steina í gegnum grasið. Miðvarða E er um 70 m norðaustan við Lásavörðu. Hún er um 2 m í þvermál og 0,4 m á hæð. Hún er grasivaxin og rétt glittir í grjót í austurhlíð hennar. Varðan hefur hrunið og síðan orðin grasivaxin. Innstavarða F er um 240 m norðan við Miðvörðu. Hún er gróin og niðurrhunin. Hún er um 3 m í þvermál og 0,7 m á hæð. Það rétt sést glitta í grjót í toppi hennar. Grjótið er vaxið skófum og mosa. Syðstavarða D er horfin. Eftir að leiðin breyttist lá hún litlu austan við göturnar og er þar ruddur vegur sem hefur verið bílfær. Vagnvað 301:020 í landi Heiði er líklega á breyttu leiðinni.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Víkingslækjarland, 2-3; IE-Örnefnauppráttur, Geldingalækur; Ö-Geldingalækir, 1

RA-661:007 heimild um leið

"Vestan við Freysteinsholt var vað á Víkingslæk [300:023]. Lá ferðamanna vegur [006] upp (norður) Geldingalækjarheiði austan Hundhóls, niður á krókin og yfir Heiðarlæk á Krókvaði [302:075], og síðan yfir Heiðarnes að áðurnefndu vaði. Eftir það var farið austan Lynghóls um Götur [300:022] og Skörð, vestan túns á Þingskálum að Kaldbak, en þeir sem fóru yfir Rangá á Tangavaði [300:017] beygðu af þessum götum er komið var upp fyrir Lynghól. Síðan breyttist þessi vegur nokkuð. Var þá farið um hlað á heiði, en þaðan í Heiðarnes og síðan sömu götu uns komið var upp fyrir Skörðin, en þá var hlaðið austan við tún á Þingskálum upp á Móa. Árið 1948 var Víkingslækur brúaður og dró þá smátt og smátt úr umferð um þessum veg og um 1960 lagðist hann niður með öllu," segir í örnefnalýsingu. Hér er verið að skrá leiðina sem lá af leið 006 og yfir Rangá ytri á Tangavaði.

Í landi Þingskála lá leiðin um gróinn árbakka og af loftmyndum að dæma er svipað umhorfs norðvestan við Rangá ytri.

Ekki sást til gatna á þessari leið í landi Þingskála en þó sást móta fyrir slóða sem liggur á leið 006. Leiðin liggur að litlu leyti um land Þingskála og hefur ekki verið skoðuð norðvestan við Rangá ytri.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Víkingslækjarland, 2-3

RA-661:008 gata leið

"Þá voru götur að Lambhaga [RA-275] [661:019] og út að Ægissíðu [RA-419] yfir lækinn," segir í athugasemdum við örnefnalýsingu Selalækjar. Leiða má að því líkum að þessi leið að Selalæk og áfram að Odda [RA-311] sé að stórum hluta sú sama og messuleiðin sem skráð er á númer 661:035. Að öðru leyti er ekki vitað hvar leiðin lá eða hvort farið var yfir Rangá ytri á Eyjavaði RA-419:011 eða Ægissíðuvaði RA-419:018.

Í landi Gaddstaða RA-308 lá leiðin um svæði sem blásið hefur upp að miklu leyti. Annarsstaðar hefur hún legið um allsléttlent landsvæði, um tún og móa í landi Selalækjar.

Ekki sást til leiðarinnar á vettvangi, önnur en þau sem lýst er á leiðum 661:035 og 661:003 en ætla má að leiðin hafi sameinast þeim.

Hættumat: hætt, vegna rasks

Heimildir: Ö-Selalækur, aths., 2

RA-661:009 Skollagróf þjóðsaga

63°49.008N 20°19.681V

Skollagróf 009 í landi Varmadals RA-309, horft til austurs

"Skollagróf liggur eftir endilöngum Rangárvöllum frá Oddaglúfri í Selsundsfjalli og að Odda [RA-311]. Á hún að vera vegur kölska, er hann dró að eldivið fyrir Sæmund fróða," segir í örnefnalýsingu Dagverðarness RA-292. "Vestur við mark klýfur Skollagróf brúnina. Á hún sína sögu í þjóðsögum, sem kunnugt er, alldjúp að framanverðu, og er þar gott skjól fyrir veðrum. Mynni hennar heitir Lágarkjaftur. Þar eru þrjú Skollaspor (vatnspyttir) í röð hver fram af öðrum. Skolli hefur stigið þungt til jarðar, áður en hann lagði út í lækinn með viðarköstinn," segir í örnefnalýsingu Gunnarsholts og Brekkna. Skollagróf var skráð í landi Varmadals, um 895 m ASA við bæ 309:001 og rúma 2,5 km vestan við Gunnarsholt 303:004.

Skollagróf er gilskorningur sem liggur um flatlenda sanda sem víða eru grónir. Í landi Varmadals er skógrækt

beggja vegna við grófina.

Bílfær slóði er í Skollagróf í landi Varmadals þar sem gilið er um 2 m breitt. Skollaspor eru þrír blautir bollar eða jarðsig. Þeir eru um 20 m í þvermál og um 1 m á dýpt. Pollarnir eru mýrlendi og renna að nokkru saman.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Dagverðarnes, 3; Ö-Gunnarsholt og Brekkur, 2; IE-Örnefnauppráttur, Gunnarsholt og Reyðarvatn

RA-661:010 Hlíðarvegur gata leið

63°48.890N 20°03.795V

Leið 010 í landi Reynifells RA-284, horft til suðausturs

liggur yfir hólmann austarlega og upp úr austanvert við túnið, sennilega úr miðhlíð [Fljótshlíðar] til upp- og út-sveita." Á örnefnaupprætti í sömu grein heitir þessi leið Hlíðarvegur. Í handriti Skúla Guðmundssonar frá

Leið 010 í landi Keldna RA-282, horft til norðurs

meðfram Vatnsdalsfjalli í landi Reynifells.

Gatan er mjög skýr undir Austurheiðarbrekkunni. Þar er dæld í flötinni og 2-3 skorningar. Skorningarnir eru um 0,2 m djúpir á um 1 m breiðu bili. Leiðin mætir akfærum slóða að norðan sem liggur yfir Keldnalæk að bæ 282:001 en hverfur smám saman við suðurmörk Austurheiðarinnar áður en komið er að Rangá. Í landi Reynifells þar sem leiðin var skoðuð árið 2009 sjást 5-10 grónar rásir. Mesta dýpt þeirra er 0,15-0,2 m.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SSR, 157; KK I, 165; BJ: Árbók 1902, 8; HS: Árbók 1937-1939, 119; SG: Smæsta smátt, 210, 211 eftir handriti ÞH, 82.

RA-661:011 gata leið

Í grein Brynjúlfs Jónssonar um rannsóknir í Rangárþingi sumarið 1901 segir: "Að Þorgeirsvaði [RA-282:054] liggja miklir, fornir götutroðningar, bæði norðan að, frá Keldum [RA-282], - sú leið liggur til Hvolshrepps [010], - og vestan að, frá Reyðarvatni [RA-289], Kirkjubæ [RA-277, RA-278] og Stokkalæk [RA-281], hefir þá verið farið yfir Keldnalæk, sem rennur suður með sléttuspildunni [...]" Ekki sést til leiðar yfir Keldnalæk sem liggur

Víða er fjallað um leið sem lá af efri hluta Rangárvalla til Fljótshlíðar. Var hún m.a. alfaraleið á 19. öld samkvæmt sóknalýsingu Keldnasóknar: "Yfir Rangá hina ytri hjá Þingskálum [RA-300] austur yfir Víkingslækjarhraun hjá Steinkrossi [RA-290], suður hjá Knafahólum yfir Keldnahraun að Keldum [RA-282]. Þaðan liggur aftur vegur [Tungugata 282:129] suður hjá Tungu [RA-283] og yfir Rangá hina eystri á Tunguvaði [283:008] að Velli [RA-248] í Breiðabólstaðarsókn og annar vegur frá Keldum austur yfir Rangá á Reynifells [282:149] eða Þorgeirsvaði [282:009] suður að Vatnsdal [RA-213] í Breiðabólstaðarsókn." Í bók Kristians Kålund um Íslenska sögustaði segir: "Mjög er eðlileg leið Gunnars yfir Rangá, þegar hann er á heimleið fram hjá Knafahólum. Ein af leiðum þeirra sem heima eiga á efri hluta Rangárvalla, er yfir Reynifellsvað [282:149] (fyrir austan Keldur), þá suður á við milli Vatnsdalsfjalls og Þríhyrnings og síðan niður að bæjum utan til í Fljótshlíð." Í grein eftir Brynjúlf Jónsson í Árbók 1902 segir: "Að Þorgeirsvaði [282:009] liggja miklir, fornir götutroðningar, bæði norðan að, frá Keldum, - sú leið liggur til Hvolshrepps, - og vestan að, frá Reyðarvatni, Kirkjubæ og Stokkalæk [011], hefir þá verið farið yfir Keldnalæk, sem rennur suður með sléttuspildunni [...]" Í grein Helgu Skúladóttur í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1937-1939 segir: "Forn vegur liggur yfir hólmann austarlega og upp úr austanvert við túnið, sennilega úr miðhlíð [Fljótshlíðar] til upp- og út-sveita." Á örnefnaupprætti í sömu grein heitir þessi leið Hlíðarvegur. Í handriti Skúla Guðmundssonar frá Keldum, Smæsta smátt, segir: "1875 eða þar um: Hlóðum við Siggí vörður fram að Hlíðarvaði nýja [282:044] á Rangá austarlega á Austur haldi, vegna þess að Hlíðarvað, fyrir ofan Haldið [282:175] var ófært. 1 var á Móabakka, allt sem þá náðist af henni með hönum var tekið í Sig Sandgræðslunnar 1928 ... þar er þó vottur eptir af henni (eg bætti og við hana), hinar voru á hraunhólum á moldum og 2 í Austur haldi (sjást enn)." Þar segir einnig: "Líklega hefur það verið sama árið sem vörður voru settar austur með veginum, á brúarnefin þar, ein sást að heiman, - til að vinna af sér vega-gjaldið (Sig. ... og Jón?) 1870-73? var hnaus varða sett í LitlaHólma, til leiðbeiningar ferðamönnum, þegar vegurinn upp á Framtún, miðja vega fyrir ofan planku, lagðist niður, eða varð illfær." Leiðin var skoðuð í landi Keldna sumarið 2008. Gata liggur með brún Austurheiðar að vestan til norðurs að bæ, 282:001, og til suðurs að Rangá. Örnefnið Móabakki er ekki þekkt og engar vörður fundust við vettvangsskoðun í Austurhaldi sem koma heim og saman við lýsingu Skúla Guðmundssonar. Sumarið 2009 var leiðin skoðuð norðan við Fiská og Vatnsdalsfjall í landi Reynifells RA-284.

Þar sem leiðin var skoðuð og sást lágu götur annars vegar með brekkurótum Austurheiðar um grónar flatir í landi Keldna og hins vegar í þýfðum móa skammt norðan Fiskár þar sem hún rennur

frá Reyðarvatni, Kirkjubæ og Stokkalæk en leið er skráð milli Reyðarvatns og Keldna 278:019 annars vegar og Stokkalækjar og Keldna 282:180 hins vegar. Leiðin milli Reyðarvatns og Keldna liggur ekki yfir Keldnalæk. Leiðin liggur að miklu leyti yfir uppblásið landsvæði.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: BJ: "Rannsóknir í Rangárþingi sumarið 1901" Árbók 1902, 8

RA-661:012 Hlíðargata gata leið

63°47.268N 19°55.734V

Leið 011 í Mosum í landi Þorleifsstaða RA-285, horft til suðvesturs

Í grein Helgu Skúladóttur sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1937-1939 segir: "Í brúninni fyrir suðvestan þær [Stórusteinsflatir] er Hlíðargötuhvammur. Liggur gata um hann frá Koti [RA-291] um Sandgil [I-III 282:080-082] til Fljótshlíðar, nefnd Hlíðargata." Hlíðargata hefur að líkindum legið nokkru austar en Hlíðarvegur 010. Hlíðargötuhvammur er líklega litlu austan við Húsagötuhvamm í landi Keldna 282:089. Hann er breiður, sandblásinn hvammur og í honum er mikill lúpínugróður. Norðan við hvamminn er lítið skarð og í því má merkja götu (troðning) sem stefnir til norðurs yfir háa hraunöldu. Í grein eftir Skúla Guðmundsson sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1932 segir: "Hvort sem var farið frá Hlíðarenda [RA-185] fyrir vestan eða austan [sjá leið 019] Þríhyrning, var farinn einn og hinn sami vegur út undir syðsta hornið. Þar skiptist vegurinn

[...] hinn vegurinn lá norður með allri suðausturhlíð fjallsins, um garð á bænum "Undir Þríhyrningi" [202:017], yfir Hrafnagilin bæði, niður Hrafnatungu, fyrir sunnan Þjófafoss, og yfir Fiská nálægt Hrappstöðum [285:008]. Sú leið liggur um efstu byggð Rangárvalla." Ágúst Sæmundsson, fæddur 1923 og uppalinn á Þorleifsstöðum RA-285 man eftir leið úr Fljótshlíð niður Hvíthóla, yfir Litla-Smiðjunes 285:019, yfir Mosana, yfir Rangá milli Árbæjar og Foss (á "vaðinu í Múlanum" 288:015), í Sandgil, gegnum Keldnaland RA-282 og upp hjá Dagverðarnesi RA-292. Afar líklegt er að leiðin sem Ágúst man eftir sé í aðalatriðum sama leið og Hlíðargata sem Helga lýsir í grein sinni.

Við Hlíðargötuhvamm í landi Keldna eru blásnar hraunbreiður en lúpína er farin að vaxa víða. Í skarðinu þar sem leiðin sést er mosa og lyngi vaxið. Milli Hlíðargötuhvamms þar til komið er á brúnina ofan við Árbæ RA-288 er blásið hraun sem verið er að græða upp á köflum með lúpínu. Á Þorleifsstöðum liggur leiðin um fjölbreytt landslag en hún er greinilegust á mosavöxnum Hvíthólum og í flatlendum, mosavöxnum Mosunum.

Úr skarðinu sem gatan sést í við Hlíðargötuhvamm er ekki hægt að sjá framhald hennar glögglega til norðurs. Til suðurs hverfur hún í lúpínu og blásið hraun í Axarhrauni. Þar sem leiðin sést er hún mjög óljós og er um 0,2-1 m á breidd, 0,1 m á dýpt. Leiðin sést á kafla sem er um 75 m langur. Í landi Þorleifsstaða sést vel til gatnanna á Hvíthólum um 1,8 km SSA við bæ 285: 001 og um 530 m austan við Háaból 285:022. Þar eru 20-30 skorningar á um 20 m breiðu bili. Þeir liggja nær norður-suður. Göturnar eru einnig vel greinilegar undir, vestan við hraunbrúnirnar milli Foss og Þorleifsstaða. Þær sjást sérstaklega vel af hraunbrúninni og má greina 10-20 skorninga á um 10 m breiðu bili. Í Mosunum liggja göturnar norður-suður í átt að Fossi, til norðurs og upp hlíðina að Hvíthólum til suðurs.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: HS: Árbók 1937-1939, 127; SG: "Athugasemd við ..." Árbók 1932, 33

RA-661:013 heimild um leið

"Þar - við Knafahóla - sá ég á moldunum nær einum tug gatna nálægt aldamótunum, að hæfilega blásinni Knafahólaheiðinni, framhald þess vegar norðan-við norðvestasta Knafahól, og er varða á honum einum, stefna fyrir framan Hraunshól, þar sem Hraunkot [282:034] stóð, skamt norðar, austlægt og allmikil bygging. Það er sennilegast vegur sá sem Gunnar heitir farið, er hann kom frá Tungu [Bræðratungu ÁR-344], og legið hefir um Nauta- [439:009] eða Árnes-vað [er ekki skráð undir númeri, mögulega sama og Nautavað] á Þjórsá, um Þingskála [RA-300] og líklega um elztu Heiði [RA-301:001] og beina stefnu austur til Gunnarssteins [RA-282:073], milli austustu Knafahóla sem allir hinir. Þessi vegur þekktist ekki fyrr en göturnar voru komnar í ljós og sönnuðu stefnuna." Ekki sást til leiðarinnar í Knafahólum eða við Hraunkot 282:034 þegar aðalskráning fór fram í landi Keldna RA-282 sumarið 2008 og að líkindum hafa ekki sést ummerki hennar við skráningu annarra jarða að Eystri-Rangá.

Leiðin liggur að mestu leyti á uppblásnu svæði sem hefur verið grætt upp að hluta með lúpínu. Ekki sést til minja.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: SG: "Nokkur örnefni og staðhættir í Njálu" Árbók 1928, 9-10

RA-661:014 gata leið

63°51.055N 20°13.361V

Götur liggja frá Húsavaði 303:016 til austurs. Þær eru um 1,7 km suðvestan við Gunnarsholt 303:001. Leiðin hefur að líkindum legið frá Eystri- RA-277 og/eða Vestari-Kirkjubæ RA-278 að Gunnarsholti RA-303. Á Herföngjaráðskorti af svæðinu má sjá að reiðgötur hafa legið frá Vestari- og Eystri-Kirkjubæ að Gunnarsholti og eru það að öllum líkindum þessar götur.

Göturnar eru í stórþýfðum móa norðvestan við Hróarslæk. Göturnar eru á svæði sem er um 10 m breitt og sjást 5-6 rásir sem eru breiðastar um um 0,4 m og dýpstar um 0,5 m. Þær stefna upp á brúnir flatlendis til norðurs og hverfa þar í tún. eru grónar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Herföngjaráðskort

Leið 014 í landi Gunnarsholts RA-303, horft til vesturs

RA-661:015 heimild um leið

63°51.441N 20°15.170V

Samkvæmt Herföngjaráðskorti lá leið frá Vestri-Kirkjubæ RA-278 í gegnum land Ketilhúshaga RA-306 að Geldingalæk RA-302. Leiðin var vörðuð frá Vestri-Geldingalæk að Hróarslæk. Norðan við Ketilhúshaga liggur leiðin að líkindum undir malbikuðum vegi heim að Geldingalæk og Heiði RA-301. Ekki sást til leiðarinnar í landi Ketilhúshaga þar sem hún var skoðuð. Líklega hefur Króksvað 306:017 á Hróarslæk verið á þessari sömu leið.

Í landi Ketilhúshaga hefur leiðin legið yfir svæði sem er að mestu uppblásið og verið er að græða upp með lúpínu.

Ekki sést til minja um leiðina þar sem hún var skoðuð.

Hættumat: hætta, vegna vegagerðar

Heimildir: Herföngjaráðskort

RA-661:016 heimild um leið

Í grein Skúla Guðmundssonar um örnefni og staðhætti í Njálu segir: "Hin þriðja krossgata um Knafahóla var smágata, einkum úr Króknum, um Árbæ RA-288 að Reyðarvatni RA-289, lá hún út um Knafahólaheiði, þangað til hún fór af 1885-87; var þó tíðfarnari um Keldur [RA-282] [sjá leið 029]. Hér hefir og verið leiðin út úr til forna, frá Keldnaseli [282:106], Sandgili [282:080, 081, 082], Litla-Skógi [288:003] og máské Tröllaskógi [288:002]. "Ekki varð vart við leiðina í landi Keldna við skráningu sumarið 2008. Fyrsti hluti leiðarinnar, frá Króknum um Árbæ er að líkindum sameiginlegur með leið 029.

Leiðin liggur að miklu leyti um um blásið hraun.

Ekki sést til leiðar.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: SG: "Nokkur örnefni og staðhættir í Njálu" Árbók 1928, 10

RA-661:017 gata leið

63°48.088N 20°03.480V

Í grein eftir Skúla Guðmundsson sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags 1932 segir: "Hvort sem var farið frá Hlíðarenda [RA-185] fyrir vestan eða austan [012] Þríhyrning, var farinn einn og hinn sami vegur út undir syðsta hornið. Þar skiptist vegurinn; hinn syðri lá um Réttarhól [sjá 202:018] og yfir hálsinn [Þríhyrningsháls], út á sunnanverða Rangárvelli, til Þorgeirsvaðs [282:009], Hofs [RA-279/RA-280], Kirkjubæjar [RA-277/RA-278] o.s. frv. [...]" Á kafla liggur þessi leið á sama stað og leið 010 eða norðan undir Vatnsdalsfjalli.

Frá Þorgeirsvaði að Hofi er nokkuð gróið svæði en á milli Hofs og Kirkjubæja er uppblásinn og gróðurlaus sandauðn.

Í landi Reynifells RA-284 sjást götur sem einnig hafa tilheyrt leið 010. Þær eru norðan undir Vatnsdalsfjalli, 5-10 grónar rásir. Mesta dýpt þeirra er 0,15-0,2 m.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: SG: "Athugasemd við ..." Árbók 1932, 33

RA-661:018 gata leið

63°51.200N 20°21.901V

Samkvæmt Herföngjaráðskorti lá slóði frá Helluvaði RA-307 á núverandi veg sem liggur að Geldingalæk RA-

Leið 018 í landi Helluvaðs RA-307, nærri Grákollustaði 303:080, horft til vesturs

Leið 018 í landi Geldingalækjar RA-302, horft til austurs

til austurs við Grákollustaði. Alls sjást á þessum stað 12 samliggjandi rásir sem ná yfir um 6 m breitt svæði. Rásirnar eru um 0,2 m á breidd og dýpt. Ef til vill eru þetta sömu götur og Skógargötur 661:033 en ekki er vitað hvar þær götur lágu nákvæmlega. Í landi Geldingalækjar liggja göturnar sunnarlega á grasivaxinni spildu, til suðurs er síðan uppblásin malarbrún í landi Geldingalækjar. Malarbrúnn liggur í gegnum allt land Geldingalækjar og uppi á henni er uppblásinn sandur. Göturnar liggja austur-vestur og sjást um 8 rásir sem allar eru grónar og um 0,3 m djúpar. Göturnar eru á um 10 m breiðu svæði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Herforingjaráðskort; IE-Örnefnauppdráttur, Geldingalækur; Geldingalækir: Athugasemdir og viðbætur, 1

RA-661:019 gata leið
63°47.617N 20°22.432V

"Þá voru götur að Lambhaga [RA-275] og út að Ægissíðu [RA-419] [008] yfir lækinn,"segir í athugasemdum við örnefnalýsingu Selalækjar. Greinilegar götur sjást um 1,7 km suðaustan við Selalæk [RA-310], um 150 m austan við Móeiðarhvolsgötur 037.

Göturnar liggja í flatlendum lyngmóa, allhörðum undir fæti. Um 13 rásir liggja samsíða með stefnuna norðvestur-suðaustur og eru líklega leiðin að Lambhaga. Göturnar eru á um 7 m breiðu svæði og eru flestar um 0,2 m á breidd og

302 og Heiði RA-301 og áfram til norðausturs. Leiðin var skoðuð í landi Helluvaðs á nokkrum stöðum þar sem hún virðist hafa verið rudd á köflum. Einnig var leiðin skoðuð í landi Geldingalækjar. Ætla má að kerruvegur hafi verið ruddur þar sem áður voru reiðgötur og kann lega leiðarinnar að hafa breyst nokkuð við þær vegabætur. Gata liggur til norðausturs, að Vestari-Geldingalæk, undir uppblásinni brún í landi Geldingalækjar. Leiðin liggur frá Staðarkotsgili 302:103 og hverfur í gróin tún, vestan við bæ 302:003. Telja verður líklegt að gatan hafi legið í gegnum Reiðskarðslágar sem sýndar eru á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar af Geldingalæk. Hvar þessi leið lá er þó óvíst, spurningamerki er sett aftan við nafnið á kortinu. Á þessum slóðum er náttúruleg lág í landslaginu sem nafnið er

mögulega dregið af en svæðið hefur allt blásið upp og engin ummerki gatna sjást þar.

Í landi Helluvaðs liggur leiðin um hæðóttan móa, gróinn og grasi vaxinn. Við Grákollustaði 303:080 liggur leiðin um grasi vaxna og flatlenda jarðvegstorfu. Utan hennar blásnir sandar, grónir að hluta

Lýsingin hefst við Helluvað. Götur og grafningur eru á leiðinni þar sem hún var skoðuð fast austan við austasta túnstykkið á Helluvaði. Göturnar eru á um 15 m breiðu svæði og stefna til austurs. Þær eru um 10 talsins og eru breiðastar um 1 m og dýpstar um 0,5 m. Breiðustu göturnar eru nyrst, þær eru ekki fyllilega grónar en það eru mjórri göturnar sem eru sunnar. Við garðlag 307:018 sjást götur á sömu leið. Göturnar liggja austur-vestur, þær eru á um 6-10 m breiðu svæði, og sjást 6-8 götur samsíða. Þar sem leiðin hefur grafið sig niður eða verið rudd eru göturnar færri. Leiðin er algróin. Göturnar eru víðast um 0,2 m á hæð og breidd. Ennfremur sjást götur við Grákollustaði 303:080 sem að öllum líkindum hafa tilheyrt þessari leið áður en hún var rudd. Ekki sjást ummerki við þessar götur um kerruveg. Á jarðvegstorfunni við Grákollustaði sjást götur sem liggja austur-vestur. Götunum var fylgt stuttan spöl til vesturs, í átt að Helluvaði. Leiðin hverfur þegar hún fer fram af jarðvegstorfunni

Leið 019 í landi Selalækjar RA-310, horft til norðvesturs

dýpt. Göturnar sjást í landi Selalækjar, annars vegar á um 330 m löngu svæði frá merkjum milli Odda og Selalækjar til norðvesturs. Þar eru göturnar horfnar undir tún á kafla en sjást svo aftur á um 65 m löngum kafla. Þá hætta þær að sjást vegna rasks. Til suðausturs frá merkjum Odda sjást göturnar ekki, en þar hefur verið sléttað mikið landsvæði þar sem gras er ræktað til þökuskurðar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Selalækur, aths., 2

RA-661:020 gata leið

63°49.248N 20°21.171V

Leið 020 í landi Selalækjar RA-310, horft til austurs

Um alfaraleiðir í Rangárvallasýslu segir í Sóknaýsingu: "Alfaravegur um sýsluna, sá er almenningur úr Skaftafellssýslu ferðast, liggur, þegar yfir Jökulsá er komið, vestur með Eyjafjöllum út að Seljalandsmúla. Frá Múla þessum liggur þá vegurinn út Markarfljótsaura beint að Hemlu [RA-151] í Vestur-Landeyjum og yfir þverá þar skammt frá garði, síðan um Moshvolmsmýri í Hvolhrepp og um garð á Eystri-Garðsauka [RA-237], þá um Hvolsvöll þveran út að Rangá hinni eystri og yfir hana hjá Djúpadal [RA-255:030], þá út þvera Rangárvelli fyrir sunnan tún á Varmadal [RA-309] og svo út að Rangá hinni ytri og yfir hana austanvert við tún á Ægissíðu [RA-419]. Liggur þá vegurinn um Holtin norður að læk þeim, er Rauðilækur nefnist, millum bæjanna Efri- [RA-413] og Syðri-Rauðalækja [RA-411]. Er þá vegurinn ýmist fyrir sunnan eða norðan lækinn og 18 sinnum yfir hann farið, áður en vegurinn beygir frá

honum, og er þá farin brú [RA-358:010] í Ásengjum og Framneslandi, er liggur að Hrótsvatni. Með vatninu liggur vegurinn, þar til frá því er vikið að torfbrú [RA-359:012] í Ferjusundi. Af brúnni liggur þá vegurinn beint að Þjórsárþakka og eru bakkarnir farinir síðan suður eftir að Sandhólaferju [RA-357:007], eða norður eftir að Egilsstaðaferju [ÁR-005:009 einnig skráð á RA-375:018], en vestur beint, þá flutt er frá Nesi [ÁR-009], eftir því sem bezt þykir haga og hver vegurinn kosinn er, þá yfir Þjórsá er komið. - Sandhólaferja er í Rangárvalla-, en Egilsstaðir í Árnessýslu og nefnast lögferjur á hvorutveggja. Frá Nesi í Árnessýslu er oft flutt, en mest þá þegar eyrar í Þjórsá hamlu flutningi frá Sandhólaferju, en ekki kallast lögferja á Nesi og ber því búanda þar ekki skylda til að ferja um fram það hann sjálfur vill. Þessi vegur, er nú var lýst, kallast einn alfaravegurinn um Rangárvallasýslu." Leið þessi er geysilöng og hér er aðeins skráður sá hluti hennar sem liggur yfir Rangárþing ytra, á milli Rangár ytri og Rangár eystri. Sá hluti hennar sem liggur yfir Ásahrepp hefur þegar verið skráður (Holtavegur forni RA-358:036). Í Rangárþingi ytra liggur núverandi þjóðvegur á svipuðum eða sama stað og alfaravegurinn lá áður. Leiðin var skoðuð 2009 í landi Varmadals en einnig var leiðin skoðuð í landi Selalækjar RA-310 þar sem virðist hafa verið útúrður á ferju 420:020 í landi Hrafnatófta. Ferjan var nokkru neðar á ánni en vaðið á Ægissíðu 419:018 þar sem leiðin fór yfir samkvæmt Sóknaýsingu. Ferjan telst tilheyra leiðinni og götur sem liggja að henni í landi Selalækjar einnig. Í athugasemdum við örnefnaýsingu Selalækjar segir: "Götur lágu um bakkana [á Selalæk RA-310]. Farið var um þær þegar ferjað [420:020] var yfir ána, Ytri-Rangá. Báturinn var hinum megin við ána, í Hrafnatóftum [RA-420]." Móts við Hrafnatóftir, suðaustan Rangár ytri, sjást óljósar götur á bakka árinna sem liggja eftir honum til austurs í landi Selalækjar.

Þar sem aðalleiðin lá er nú víða malbikaður vegur og slétt tún eða uppgræddir sandar beggja vegna hans að stórum hluta og á það við um leiðina þar sem hún liggur í landi Varmadals. Þar sem göturnar að ferjunni sjást í landi Selalækjar er þýfður árbakki og hefur nýlega verið búinn til slóði fyrir veiðimenn samhliða götum að sunnanverðu með því að tæta svörðinn á um 1,5 m breiðu belti.

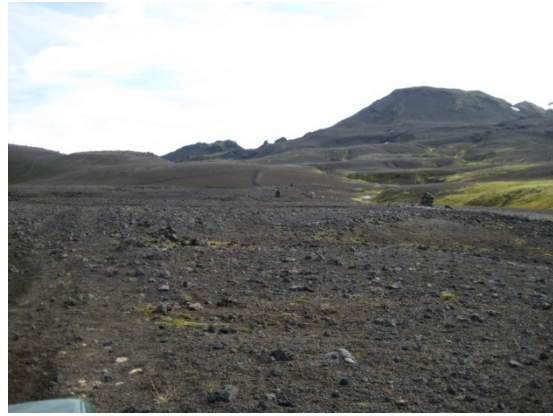
Í landi Varmadals RA-309 sjást ummerki þjóðvegur á þeim slóðum sem leiðin lá áður. Þar sjást þrjár útgáfur leiðarinnar, núverandi vegur þar með talinn. Elsta útgáfa leiðarinnar liggur norðan við núverandi veg og sjást þar m.a. steiptir stöplar brúar yfir Hróarslæk. Fyrir austan Varmadal hefur leiðin legið mun norðar. Í landi Selalækjar sjást göturnar sjást á stuttum kafla, um 50 m löngum. Eldri bílslóði er á bakkanum austan við núverandi landamerki en þeim var breytt fyrir fáum árum með dómssátt. Mögulega liggur hann yfir götur á stórum kafla. 4 götur sjást saman á 2 m breiðu svæði. Göturnar eru um 0,2 m á breidd og 0,1 m á dýpt. Um ferjuna í Hrafnatóftum segir í bókinni Gamlar götur og goðavald: "Ferja var höfð á ánni frá Bjólu um 1840 og heimildarmenn segja að bátur hafi verið hafður á ánni frá Hrafnatóttum fram á þessa öld. - Rafn Þorsteinsson á Hrafnatóttum segir að faðir sinn hafi haft bát á ánni og stundað flutninga og þetta hafi bændur á Hrafnatóttum gert, mann fram af manni. Þegar brú kom á ána árið 1912, dró úr flutningum og fyrir þá tók á bílaöld, um 1935. Flutningurinn kostaði eina krónu og var farið á ferjunni yfir ána að heiman frá bænum á Hrafnatóttum."

Hættumat: engin hætta

Heimildir: SSR, 5-6; Ö-Selalækur, aths., 1; HÞ: Gamlar götur og goðavald, 58

Leið 021 í landi Árbæjar RA-288, horft til VSV

Leið 021 á Rangárvallaafretti, horft til austurs

Í sýslulýsingu Rangárvallasýslu segir: "Annar vegur er sá úr Skaftafellssýslu er kallast Fjallabaksvegur. Er hann farinn af Síðumönnum og svo þeim er efstir búa í Skaftártungu. Ekki er vegur þessi farandi fyrir snjó og aurbleytu á vanalegum lestátíma, utan þá vel vorar, en frá því 12 vikur eru af sumri og til þess 5 vikur eru til vetrar er hann jafnan fær. Þegar vegur þessi er farinn, er hann tekinn við Ægisíðuvað [419:018] á Rangá hinni ytri og liggur þá fyrir ofan garð á Kirkjubæ [RA-277/RA-278] og þaðan fyrir norðan tún á Keldum [RA-282], svo upp hjá Árbæ [RA-288] og inn í Lambadal [663:001], úr honum gegnum Hungurskarð við Tindfjallajökul, svo yfir Markarfljót á Launfit í Grashaga, úr honum gegnum Kaldaklof og er þá komið á Mælifellssand. Austur hjá Mælifelli er farið austur beint að Hól[m]sá." Í örnefnaskrá Laufaleita segir: "Eftir afréttinum endilöngum liggur Fjallabaksvegur fremri, eða hinn eiginlegi Fjallabaksvegur. Hann var fyrrum höfuðleið skaftfellskra bænda til kaupstaðar, Eyrarbakka og Reykjavíkur [...]." Í sóknarlýsingu Keldnasóknar segir um alfaravegi: "Frá Keldum austur hjá Fossi [RA-287], inn Lambadal, liggur vegur yfir fjöllin (kallaður "á fjallabaki") austur í Skaftártungu, helzt farinn af Skaftártungumönnum til kaupstaðar á Eyrarbakka eður Suðurland, aldrei farinn á vetrardag, telst fullar 2 þingmannaleiðir milli byggða. Áfangastaður Grashagi [663:016] hjá Torfatindi. Á Rangárvöllum er Foss og Rauðnefsstaðir [RA-286] næstu bæir þessum fjallvegi, en í Skaftártungu Fljótastaðir [SF-184]." Leiðin er sýnd á Herforingjaráðskorti frá Keldum, þar sem hún er á kafla á sömu leið og Árbæjarvegur [029], norðan við túnið á Árbæ og Fossi en þar eru blaðaskil og sést leiðin ekki á næsta blaði en yngri slóði er nokkru norðar. Við aðalskráningu sumarið 2008 sáuðst reiðgötur liggja um 20 m sunnan við brún holtsins milli Árbæjar og Foss. Göturnar liggja ANA-VSV. Sumarið 2009 var leiðin skoðuð á Rangárvallaafretti þar sem fjöldi varða var skráður.

Göturnar liggja á grónu holti í landi Árbæjar. Þar sem leiðin var skoðuð á Rangárvallaafretti liggur hún um sendið hraun.

Í landi Árbæjar sést leiðin sem grunnur slóði er liggur meðfram malarvegi núverandi Fjallabaksleiðar syðri milli Árbæjar og Foss, um 300 m langur. Á afréttinum voru skráðar sjö vörður um 220 m norðaustan við Blesárþól 663:018. Jeppafær slóði er á milli varðanna en leiðin liggur nærri snarbröttum gilbrúnum Blesárgils. Stefna leiðarinnar er norðvestur-suðaustur. Vörðurnar eru 1-1,2 m í þvermál og 0,5-1,1 m á hæð. Mest voru 6 umför í hleðslum.

Hættumat: hættu, vegna vegagerðar

Heimildir: SSR, 6, 157; Ö-Laufaleitir, 1; Herforingjaráðskort, blað 48, 58.

RA-661:022 heimild um leið

Í Sýslu- og sóknalýsingu segir: "Annar vegur yfir Rangá hina ytri hjá Þingskálum [RA-300] suður yfir Víkingalækjarhraun hjá Reyðarvatni [RA-289] og Stokkalæk [RA-281], suður yfir Rangá á Tunguvaði [283:008] eða Hestapingshólsvaði [248:025]." Mögulega er þessi leið að hluta sú sama og leið 004. Ekki fundust önnur ummerki um leiðina á vettvangi en skráð eru á þeirri leið.

Leiðin liggur að miklu leyti yfir uppblásið hraun en að einhverju leyti einnig um grösug svæði.

Hættumat: hættu, vegna uppblásturs

Heimildir: SSR, 157

RA-661:023 gata leið

63°51.100N 20°13.069V

Ógreinilegar götur sjást liggja frá Helluvaði 303:013 til norðurs. Þær eru á leið sem lá frá Gunnarsholti (303:001, 303:003, 303:004) að hellutaki í landi Eystri-Kirkjubæjar RA-278. Göturnar eru um 1,6 km suðvestan við bæ Gunnarsholts 303:001.

Göturnar sjást á litlum grónum tanga í Hróarslæk. Norðan við tangann hækkar landið lítillega og er þar sléttlent

svæði þar sem gras er ræktaði í þökur.

Götur eru á öllum tanganum, orðnar nokkuð ógreinilegar. Tanginn er um 90x30 m að stærð og snýr norður-suður. Götur eru um 0,2 m á breidd og dýpt.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

RA-661:024 *Kirkjugata* heimild um leið

63°58.470N 20°09.674V

"Kirkjugata er nafn Húsagarðsmanna og fleiri á götunni norður Eystrahraun, Bót og Ytrahraun, milli Húsagarðs og Stóruvalla," segir í örnefnalýsingu. Leiðin er sýnd á örnefnakorti Ingólfs Einarssonar sem og Herföngjaráðskorti og lá hún frá Húsagarði RA-461 um Gömlu-Stóruvelli RA-462:001 og áfram að Skarði RA-434. Samkvæmt Herföngjaráðskorti var leiðin vörðuð yfir hraunið milli Húsagarðs og Gömlu-Stóruvalla.

Leiðin hefur legið að miklu leyti þar sem nú er blásið hraun en liggur einnig að hluta í túni í landi Stóruvalla með náttúrulegum hólum, grasi og mosa. Nú liggur vikurborinn bílvegur á hluta leiðar.

Leiðin var skoðuð í landi Stóruvalla. Engin ummerki leiðarinnar voru sjáanleg og ekki sáust heldur vörður á leiðinni í blásnu hrauninu milli Húsagarðs og Gömlu-Stóruvalla.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Stóruvellir viðb., 4; IE: Örnefnauppráttur, Stóruvellir; Herföngjaráðskort, blað 47

RA-661:025 gata leið

63°57.270N 20°13.358V

Leið 025 í landi Stóruvalla RA-462, horft til suðvesturs

Á Herföngjaráðskorti er sýnd reiðgata sem liggur frá akvegi vestan við Minnivallahraun og Stóruvallaheiði að Stóruvöllum 462:003. Leiðin var skoðuð árið 2008 í landi Stóruvalla og sést þar gata á leiðinni. Leiðin er að öllum líkindum hluti af stærra leiðakerfi sem ekki er lengur þekkt eða er að hluta komið undir nútíma vegamannvirki. Það er því ekki ljóst hvaðan leiðin hefur legið en hún virðist enda við Stóruvelli eins og fyrr er sagt.

Gatan liggur eftir grasivöxnum náttúrulegum hólum. Hraunjaðar er um 100 m til vesturs.

Gatan liggur suðvestur-norðaustur og sést fyrst um 250 m norðvestan við Ærtótt 462:035. Gatan er 3-5 m á breidd og sjást 4-6 rásir. Hún liggur yfir náttúrulega hóla og er orðin vel gróin víðast hvar. Leiðin hverfur skömmu eftir að hún sker Þvergötu 462:045. Sumstaðar hefur myndast rof í hólkolla þar sem leiðin

liggur, flest gróin nú en eftir eru djúp skörð í hólana.

Hættumat: hætta, vegna rofs

Heimildir: Herföngjaráðskort, blað 47

RA-661:026 heimild um leið

63°57.270N 20°13.358V

Á Herföngjaráðskorti er sýnd 5,5 km löng reiðgata sem liggur í norðaustur frá akvegi vestan við Minnivallahraun og Stóruvallaheiði og sameinast Kirkjugötu 024 skömmu áður en hún kemur að Gömlu-Stóruvöllum 462:001. Leiðin er að öllum líkindum hluti af stærra leiðakerfi sem ekki er lengur þekkt eða er að hluta komið undir nútíma vegamannvirki. Það er því ekki ljóst hvaðan leiðin hefur legið en hún liggur á Kirkjugötu og sameinast henni eins og áður sagði.

Leiðin liggur þar sem skörp skil eru í gróðufari. Norðvestan við leiðina er grösugt höllendi en suðaustan við hana er blásið hraun.

Upplýsingar um leiðina lágu ekki fyrir við vettvangsskráningu í landi Stóruvalla árið 2008 og var ekki skoðuð á vettvangi. Hún sést hins vegar vel af loftmynd og liggur hún norðaustur-suðvestur. Leiðin er mjög bein enda ekki margar hindranir á leiðinni.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: Herföngjaráðskort

RA-661:027 gata leið

63°48.161N 19°54.762V

Í grein Helgu Skúladóttur í Árbók hins íslenska fornleifafélags frá 1937 segir: "Skógarmanavað [282:055] er nokkru ofar [en Þorgeirssteinn 282:054] og Eyrarvað [282:056] efst, nú í þjóðbraut." Í grein eftir Skúla Guðmundsson í Árbók 1928 segir: "Efst er Reynifellsvað [282:149], undir fossinum. [...], þá Eyrarvað, nú akvegur; mun vera seinni tíma vað [...]." Leið sú sem hér er rætt um er að líkindum í grunnin gömul leið sem farin var frá Rauðnefsstöðum RA-286 að Keldum RA-282 og áfram, með viðkomu á Þorleifsstöðum RA-285 og Reynifelli RA-284. Seinna hefur verið gerður akfær vegur frá Þorleifsstöðum að Keldum. Þá hefur legu

leiðarinnar verið breytt nokkuð. Slóðinn liggur norðar en reiðgatan á milli Reynifells og Þorleifsstaða og liggur framhjá Hrappsstöðum 285:008. Þá liggur slóðinn frá Reynifelli að Keldum mun norðar en reiðgatan og á Eyrarvað sem er ofar en vað sem notað var á reiðgötunni en líklegt er að það hafi verið Hlíðarvað 282:175. Slóðinn sést vel á loftmynd og eins er hann sýndur á korti Herföngjaráðsins og sést á því sama korti hvernig leiðin lá áður en hún var gerð fær ökutækjum. Leiðin var vörðuð á milli Þorleifsstaða og Rauðnefsstaða.

Leiðin liggur að miklu leyti um gróið hraun sem er blásið á köflum en einnig um graslendi, móa og votlendi.

Leiðin var skoðuð á milli Þorleifsstaða og Reynifells. Gatan hefur legið á sömu eða svipuðum slóðum og akvegur milli Reynifells og Þorleifsstaða gerir nú. Sú leið er í raun aðeins fær torfærubílum. Yfirleitt sést ekki til eldri götu en á einum stað má greinilega sjá hestastíga við götuna. Gatan er notuð af hestamönnum nú (2008). Við skráningu í landi Reynifells sumarið 2009 var skráð varða sem er við þessa leið. Hún er niðurfallin en stóð á litlum hraunkletti. Hún er um 0,7 m í þvermál og um 0,4 m á hæð. Í henni eru fáir en stórir steinar og sjást 2 umför.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: HS: Árbók 1937-1939, 120; SG: "Nokkur örnefni og staðhættir í Njálu" Árbók 1928, 4, 8; Herföngjaráðskort, blað 48, 58

Varða við leið 027, horft til austurs

RA-661:028 gata leið

Leið 028 í landi Reynifells RA-284, horft til suðvesturs

0,4 m á breidd og eru 0,2-0,3 m á dýpt, grónar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Herföngjaráðskort

RA-661:029 Árbæjarvegur gata leið

Leið 029 í landi Rauðnefsstaða RA-286, horft til vesturs

63°49.448N 19°57.047V

Á Herföngjaráðskorti er leið sem liggur á milli Reynifells RA-284 og Árbæjar RA-288 og á Fjallabaksvegi fremri 021, skammt norðaustan við Árbæ. Leiðin var skoðuð í landi Árbæjar (2008) og sjást götur á henni norðvestan við Árbæ þar sem hún liggur á Fjallabaksleið. Einnig var leiðin skoðuð í landi Reynifells (2009) og sjást götur skammt norðan við túngarð Reynifells 284:032 þar sem þær liggja í svokölluðu Norðurhrauni til norðausturs.

Göturnar liggja á grónu holti í landi Árbæjar og í mosavöxnu og nokkuð grónu hrauni í landi Reynifells. Í landi Árbæjar liggja reiðgötur út frá malarvegi sem liggur á sömu slóðum og Fjallabaksleið syðri, um 6 samhliða skorningar á um 4 m breiðu bili til suðvesturs niður af holtinu í átt að Árbæ, um 130 m. Þeir eru um 0,1 m djúpir. Í landi Reynifells sjást 4 götur saman á um 3 m breiðu svæði. Göturnar eru 0,2-

63°49.490N 19°57.793V

Í handriti Skúla Guðmundssonar frá Keldum, Smæsta smátt, segir: "1889.... Sama ár var nýr vegur lagður]af gömlu Árbæjar veg fyrir framan Þrívörðuhól [282:064], mest eptir moldarlautum, stefnu fyrir sunnan Lækjarbotna til Litla Hólma vaðs [282:166]. Verkið lítið að vörðum (leiðbeining) og ruðningi. Þessi vegur var aðeins notaður lítinn tíma. árbærinn féll í eyði og Fossmenn fóru bráðlega fram Austurheiði [282:182], þó lengri væri, og fyrir vestan Hamarslág niður að Móa." Á Herföngjaráðskorti er leið sem liggur frá Keldum niður til Árbæjar og áfram að Fossi annars vegar og hins vegar að Rauðnefsstöðum á "vaðinu í Múlanum" 288:015 eða Fossvaði 286:036 og áfram meðfram Rangá-Eystri að suðaustanverðu inn í Lambadal. Á kortinu er leiðin sýnd

vörðuð frá Keldum að Gunnarssteini 282:073 og aftur á stuttum kafla áður en komið er heim að Árbæ úr vestri. Þessi leið hefur að líkindum legið á kafla á sama stað og Fjallabaksvegur fremri 021 milli Keldna og Árbæjar. Götur sáust á leiðinni í landi Árbæjar og í landi Rauðnefsstaða en engin ummerki um leiðina, hvorki götur né vörður, sáust í landi Keldna enda mikið uppblásturssvæði.

Þar sem leiðin sést í landi Árbæjar liggur hún að mestu leyti um grasi gróið flatlendi en í landi Rauðnefsstaða liggur leiðin um grýtt, hálfgróið hraun norðan Rauðnefsstaða og mosavaxinna bakka Rangár, neðan hraunbrúnarinnar.

Í landi Rauðnefsstaða liggja miklar götur austur-vestur með Rangá eystri, norðan við Brúnagerði 286:034 að Fossvaði 286:036 en líklega hafa þær einnig legið að "vaðinu í Múlanum" 288:015. Leiðin er ekki skýr þar sem hún liggur frá Rauðnefsstöðum yfir heiðina en göturnar eru mjög greinilegar á mosavöxnum flötum neðan hraunbrúnarinnar. Þar eru um 10-15 skorningar greinilegir á um 20 m breiðu bili. Skorningarnir eru um 0,1-0,15 m djúpir. Í landi Árbæjar sjást margar götur liggja úr suðaustri, skammt upp frá Rangá eystri, heim að túninu á Árbæ í norðvestri og áfram í átt að Keldum. Leiðin var gengin að hluta til norðvesturs, stuttan spotta að túngarði Árbæjar 288:020, þar beygir leiðin annars vegar heim að bæ og liggur í gegnum túnið, hinsvegar liggur leiðin að ánni og meðfram henni. Líklegt er að fyrrnefnda leiðin sé til orðin eftir að bærinn fór í eyði og er henni ekki lýst frekar hér. Úr suðaustri má sjá 10 samhliða rákir eða götur á um 10-15 m breiðu svæði. Þar sem leiðin beygir niður hjá ánni við túngarðinn liggur hún eftir lægð milli hæða og fækkar götunum þar. Leiðin liggur heim að tröðum 288:021 og áfram meðfram túngarði þar sem hann beygir upp frá ánni. Þaðan stefnir leiðin til vesturs frá ánni í djúpum skorningi sem er 0,3-0,4 m djúpur og 1 m á breidd. Götunum fjölga aftur og eftir því sem leiðin nálgast bíslóða að Fossi er hún mjög greinileg. Hún er enn farin af reiðmönnum á þessum kafla. Leiðin hverfur svo undir bíslóðann og sést ekki aftur enda nokkur uppblástur á þessum stað og áfram til vesturs og norðurs.

Hættumat: hætta, vegna uppblásturs

Heimildir: SG: Smæsta smátt, 212 eftir handriti ÞH, 88

RA-661:030 gata leið

63°51.098N 20°22.324V

Leið 030 í landi Helluvaðs RA-307, horft til norðausturs

Á Herföngjaráðskorti er merkt reiðleið frá Helluvaði RA-307 til norðausturs að Árbæjarvaði 415:019 yfir Rangá ytri að Árbæ RA-415 norðan við ána. Götur liggja frá Helluvaði til norðausturs, um 200 m suðaustan við tóft 307:031 og um 1,5 km norðaustan við bæ Helluvaðs 307:001.

Þýfður og hæðóttur mói. Uppblásnir gárar sem gróið hafa aftur eru hér og hvar.

Göturnar eru á svæði sem er um 15 m breitt. Þar sjást um 10 samhliða götur sem liggja norðaustur-suðvestur. Göturnar eru flestar um 0,2 m á breidd og um 0,3 m á dýpt. Þær fjara fljótlega út í svæði sem hefur blásið upp að hluta en síðar hefur gróið aftur. Göturnar eru grónar.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Herföngjaráðskort

RA-661:031 heimild um leið

63°49.494N 20°01.475V

"1930 var sett sandgræðslugirðing umhverfis hættulegasta blásturinn, svo vonandi er Hólminum borgið. Orrustuhóll [284:017] er á móts við Vallartanga í Keldulandi. [...] Fyrrum hefur vegur legið þarna neðan Hærribrúnar og yfir ána fyrir neðan Árholtið um hinar efri þurrlendari sveitir til Þingvalla. Þann veg fór Gunnar á Hlíðarenda, en hann þeystist undan fyrirsátrinu við Knafarhóla. Þegar hæfilega var tilblásið Keldnamegin, sáust margar götur liggja samhliða í moldinni út og austur," segir í örnefnalýsingu. Telja má líklegt að leiðin hafi legið að Eystri-Rangá úr vestri og yfir í land Keldna RA-282. Á þessum slóðum eru skráð tvö vöð, Holtsvað 282:074 og vað 282:153 og hefur líklega verið farið yfir þau. Þetta er mögulega sama leið og 282:075.

Bakkar árinna eru stórgrýttir og blásnir að norðan en grónir að sunnan. Eystri-Rangá rennur hér til vesturs og er um 20 m breið og nokkuð straumhörð.

Engin ummerki leiðarinnar sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: Ö-Reynifell, 4

RA-661:032 Gamla Gunnarsholtsgata gata leið

63°52.659N 20°14.711V

"Austar með hæðum, við gömlu Gunnarsholtsgötu, eru tvær vörður, Tíðavörður [302:057]," segir í örnefnalýsingu Geldingjalækjar. "Tveir hólar, Heygarður 303:057 og Lambhús 303:058 austar, eru norður af bænum. Sundið milli þeirra heitir Kirkjuklif. Geldingjalækjarvegur hinn gamli liggur þar í gegn," segir í

örnefnalýsingu Gunnarsholts og Brekkna. Gömlu Gunnarsholtsgötur eru merktar inn á örnefnakort Ingólfs Einarssonar af Geldingjalæk sem og lega þeirra. Þær lágu milli Gunnarsholts RA-303 og Geldingjalækjar RA-302, suðaustan við Gunnarsholt 303:003, norðan undir uppblásinni hraunbrún sem gengur undir nafninu Hæðir. Leiðin hefur að líkindum legið frá Geldingjalækjar og Heiði til kirkju í Gunnarsholti 303:002. Kirkjuklif er um 75 m norðan við Gunnarsholt 303:001.

Göturnar liggja eftir uppblásnum mel og sjást enn. Þar vex lyng og mosi en víða glittir í melinn.

Leiðin liggur þvert í gegnum land Geldingjalækjar. Hún liggur norðan við svokallaðar Hæðir og sést eins langt og augað eygir í báðar áttir. Gatan liggur norður-suður eftir uppblásnum mel. Það sjást um 10 rásir og eru þær 0,15 m á dýpt. Melur er í botni þeirra en gróið á milli þeirra. Göturnar eru um 5-8 m á breidd og hefur að hluta til verið notuð sem bíslóði.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Geldingjalækir, 3; Ö-Gunnarsholt og Brekkur, 6; IE-Örnefnauppdráttur, Geldingjalækur

Leið 032 í landi Geldingjalækjar RA-302, horft til SSA

RA-661:033 Skógargötur heimild um leið

Í Rangvellingabók er lýsing á landamerkjum Helluvaðs frá 1702: "Að vestan í landamerkjagardinn [307:020 eða 308:013] milli Helluvaðs [RA-307] og Gaddastaða [RA-308]. En að ofan í annan garð [307:018] fyrir norðan Traðar[hól] [307:012] norður að Rangá. Úr þeim garði sjónhending í þúfu þá er stendur fyrir austan Skógargötur, sem liggja upp í Hæðir." Ekki er vitað nákvæmlega hvar Skógargötur lágu. Þær hafa þó að öllum líkindum legið sunnan við Helluvað 307:001, á svæði sem nú er uppblásið og verið í stefnu til Geldingjalækjar RA-302. Þar er örnefnið Hæðir og hafa Skógargötur líklega sameinast Gunnarsholtsgötu 032. Svæðið sem göturnar lágu á er nú uppblásinn melur sem byrjaður er að gróa aftur.

Engin ummerki gatnanna sjást á yfirborði.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 169

RA-661:034 Kirkjubæjargötur gata leið

"Hábrún beint austur af bænum [Varmadal RA-309], þar sem Kirkjubæjargötur liggja eftir Vellinum," segir í örnefnalýsingu. Kirkjubæjargötur lágu á svipuðum slóðum og bíslóði á Vellinum gerir nú. Bíslóðin liggur austur frá Varmadal 309:001 að mörkum Vestari-Kirkjubæjar RA- 277 en hefur náð alveg að bæ þar áður en rafmagnsgirðing var sett á merki jarðanna.

Þar sem göturnar liggja eru nú grasivaxnir vellir með náttúrulegum rimum.

Vegslóði að mörkum Kirkjubæjar liggur nú um 20 m sunnar en áður og greinilegt að hann hefur verið færður. Gamall bíslóði er norðan við núverandi slóða og sjást götur liggja norðan við hann á köflum. Mest sjást um átta rásir á um 5 m breiðum kafla. Þær eru um 0,2 m á dýpt og grasivaxnar. Á köflum liggja allir þessir slóðar á sama stað. Vegurinn lá á milli Varmadals og Vestari Kirkjubæjar.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: Ö-Varmadalur, 2

RA-661:035 heimild um leið

63°49.283N 20°24.111V

Bogi Thorarensen, heimildamaður þekkir messuleið til Odda RA-311

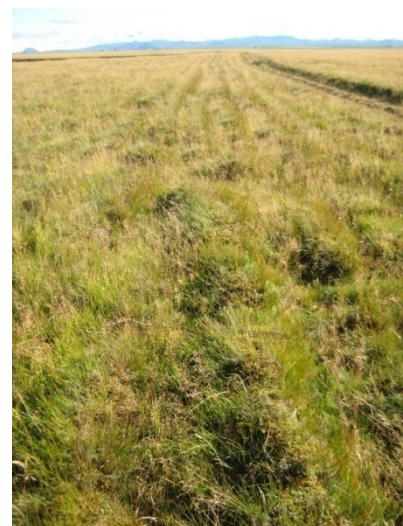
sem farin var frá Helluvaði RA-307, Gaddstöðum RA-308 og ef til vill fleiri bæjum. Leiðin sést í stórrí jarðvegstorfu sem enn er óblásin, um 1,5 km suðvestan við bæ Gaddstaða 308:001.

Leiðin liggur að mestu leyti um svarta sanda sem eru að gróa upp en einnig um háa jarðvegstorfu.

Bíslóði er þar sem göturnar lágu og sjást ekki merki þeirra. Bíslóðin er alldjúpur, dýpstur um 2 m þar sem leiðin liggur upp á torfuna úr norðaustri en hún liggur til suðurs. Slóðin er um 1,5 m breiður. Ekki sést móta skýrt fyrir götum í sandinum norðan við torfuna. Í landi Helluvaðs hefur leiðin væntanlega legið eftir Messulág sem einnig liggur í landi Gaddstaða.

Hættumat: hætt, vegna uppblásturs

63°49.396N 20°18.987V

Leið 034 í landi Varmadals RA-309, horft til austurs

RA-661:036 gata leið

Leið 036 í landi Varmadals RA-309, horft til norðausturs

svæði að þjóðvegi móts við Varmadal og sést óljóst á loftmynd á því svæði. Marflatur og harður lyngmói.

Frá landamerkjum á milli Odda og Varmadals sjást greinilegar götur sem stefna til norðausturs og er bílfær slóði meðfram þeim. Þar eru 10 samhliða rásir á um 7 m breiðu svæði. Göturnar stefna norðaustur-suðvestur. Þær eru um 0,2 m á breidd og dýpt.

Hættumat: engin hætta

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 312-313

RA-661:037 Móeiðarhvolsgötur gata leið

Leið 037 í landi Selalækjar RA-310, horft til norðvesturs

63°47.819N 20°21.827V
Í landamerkjalyýsingu Odda frá 1890 sem birtist í Rangvellingabók segir: "Að austan ræður Eystri-Rangá mörkunum að sunnan Þverá, að vestan Ytri-Rangá allt þangað til á móts við Bjólubæ [RA-422]. Að norðaustan móts við Lambhagaland [RA-275] ræður bein lína frá vörðu [275:021] við Eystri-Rangá, - og stendur sú varða þar sem Uxahryggjarbær [RA-273] ber austanvert við Eiðið í Vestmanneyjum og Eystri-Kirkjubær [RA-277] ber neðst í austanvert Bjólfell, - sjónhending í Rauðkoll sem er varða [275:018] austanvert við götuna milli Odda [RA-311] og Varmadals [RA-309] og stendur þar sem Vestri-Kirkjubær ber mitt í Selsundsfjall og Lambhagabær í Krókatúnsbæ." Götur liggja í lyngmóa milli Odda og Varmadals og sjást þær fyrst um 2 km norðaustan við bæinn í Odda 311:001 og liggja til norðausturs í Skollagróf 009. Úr Skollagróf liggur leiðin yfir ræktað

63°47.618N 20°22.616V
"Oddagötur [003] lágu að Odda [RA-311], Móeiðarhvolsgötur að Móeiðarhvoli [RA-229], Varmadalsgötur [002] að Varmadal [RA-307]," segir í athugasemdum við örnefnalýsingu Selalækjar. Götur sjást skýrt um 150 m vestan við leið 019 sem lágu að Lambhaga [RA-275]. Flatlendur lyngmói. Til suðausturs sjást göturnar ekki eftir að komið er yfir girðingu á merkjum móti Odda. En þar hefur verið sléttað mikið landsvæði. Alls sjást 13 samsíða rásir á um 10 m breiðu svæði. Göturnar stefna suðaustur-norðvestur, eru grónar og flestar um 0,2 m á breidd og dýpt. Þær sjást á um 270 m löngu svæði og hverfa annars vegar í tún í landi Selalækjar og hins vegar í landi Odda á sléttu landsvæði þar sem gras er ræktað til þökuskurðar.

Hættumat: hætta, vegna ábúðar

Heimildir: Ö-Selalækur, aths., 2

RA-662 Óstaðsetjanlegar minjar í Rangárvallahreppi

Minjar í Rangárvallahreppi sem ekki reyndist unnt að staðsetja innan ákveðinnar jarðar.

RA-662:001 gripir

Árið 1874 kom eftirfarandi gripur inn á Forngripasafn Íslands: "Fingurgull úr skíru gulli, en ekki er það gullmikið ... Þetta fingurgull hefir þau einkenni, að vera fornt; það getur verið frá 11. eða 10. öld og jafnvel eldra ... Það fannst í gafhlæði í peningshúsi úti í túni, sem verið var að rífa, austur á Rángárvöllum; þar sem húsið stóð, getur hafa verið gömul tótt, og gullið þar í ..." Á hvaða jörð hringurinn fannst er ekki vitað. Ekki reyndist unnt að hnítsetja fundarstaðinn án frekar heimilda.

Heimildir: Skýrsla FÍ III, 60-61

RA-662:002 Tjaldastaðir bæjarstæði bústaður

Í Rangvellingabók segir: "Elsta heimild sem getur bæjarins Tjaldastaða er Þorsteins þáttur tjaldstæðings sem talinn er skráður snemma á 13. öld. Þar segir að nú heitir Tjaldastaðir, þar sem Þorsteinn lét gera tjaldbúð yfir sjúka skipshöfn er hann tók undir sinn verndarvæng. Ekki er nú vitað hvar bær þessi stóð, en það hefur verið allnærri Skarði eystra [RA-293:059] því í annálum er þess getið að Tjaldastaðir hafi eyðst ásamt Skarði í Heklugosinu 1389-1390." Jarðarinnar er getið í málþaga Oddakirkju 1270 og nefnd í málþaga kirkjunnar á Breiðabólstað 1332. Ýmsar vangaveltur hafa verið uppi um staðsetningu Tjaldastaða en þó einkum Skarðs eystra. Í bókinni Heklueldar eftir Sigurð Þórarinsson segir: "Almennt hefur verið talið að Skarð hið eystra hafi staðið sunnan undir Selsundsfjalli og nánar tiltekið undir slakka, sem er skarð í fjallið, eða undir Háafjalli, sem er sá hluti Selsundsfjalls, sem er milli Slakka og Fálkhamars." Sigurður Þórarinsson tekur undir með Ara Brynjúlfssyni sem taldi Skarð hið eystra ekki hafa getað verið sunnan við Selsundsfjall en hann gengur ekki eins langt og Ari í að staðsetja bæinn. Ari telur að bærin hafi staðið í dal þeim, sem Selsundshraun nyrðra liggur um, og nánar tiltekið vestan undir brekku þeirri, sem er norður af Selsundsfjalli, norðan Stóraskógsbotnalækjar. Óvíst er að Tjaldastaðir hafi verið þar einnig. Líklega hafa Tjaldastaðir farið í eyði eða undir hraun í Heklugosi 1389-1390.

Hraun er þar sem bærin stóð.

Bærin er kominn undir hraun og nákvæm staðsetning þess ókunn.

Hættumat: engin hætt

Heimildir: VS: Rangvellingabók, 446; DI II, 86-88, 687-689; SP: Heklueldar, 64, 65, 66

RA-664 Hekluhraun

"Afrétturinn útsuður af Heklu milli Selsunds fjalls og Hafráfells heitir einu nafni Hekluhraun. ... Hraunbreiða þessi hefur oltið fram yfir sveitina milli Selsunds fjalls og Vatnafjalla, hver hraunbreiðan yfir aðra í hækkanði röð inn eftir. ... Þessar jarðir eiga land að Hekluhraunum: Selsund vestast, þá Kot og Dagverðarnes, Keldur og Foss. Mörkin eru í Fálkhamar (Kot, Selsund). Þaðn beina stefnu í Pálsstein (Keldnaholt, Dagverðarnes), úr Pálssteini í Rauðkoll (Keldur) og þaðan í Hraunháls (Foss)." Ö-Hekluhraun, 1-2

RA-664:001 Bjalli heimild um náttstað

"Fremsta hraunnefið í Kötunum heitir Bjalli. Þar var tjaldstaður hraunamanna, meðan siður var að náttá sig í hraunferðum," segir í örnefnalýsingu. Geir Ófeigsson, heimildamaður, hafði ekki heyrt á þetta örnefni minnst né hafði hugmynd um hvar það væri að finna. Hann taldi þó líklegt að það væri norðan Heklu. Ekki er hægt að hnitsetja náttstaðinn án frekar heimilda.

Heimildir: Ö-Hekluhraun, 5

RA-664:002 heimild um rétt

Rétt 002

1,5 m á hæð. Ekki sést fjöldi umfara en þau eru að minnsta kosti fimm. Réttin var hlaðin á milli tveggja hraunhóla og virðast þeir mynda tvo af veggjum hennar. Ekki er gott að áætla stærð réttarinnar en hún virðist vera um 4x3 m á stærð og eru styttri hliðarnar þar sem hraunhólarnir mynda veggina. Op er á réttinni í einu horninu. Ekki er vitað hvernig réttin sneri. Ekki reyndist unnt að staðsetja réttina með innan við 50 m skekkju.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: ÁFÍ 1966, 60; ÁFÍ 1995, 73; Sb: Eldur í Heklu, mynd 9

RA-664:003 Þrætustígur heimild um leið

Í Árbók Ferðafélags Íslands frá 1995 segir: "Gamla leiðin á Heklu liggur yfir Pælu, meðfram jaðri hraunsins frá 1947-48 upp að norðaurenda Rauðaldna. [...] Ef haldið er á Hekluöxl frá Rauðöldum mun best að fara upp með hrauntaumnum frá 1693 upp á móbergshjallann fyrir ofan öldurnar. Þegar upp er komið er Rauðölduhnúkur á hægri hönd en Langalda á þá vinstri, 642 m á hæð. [...] Langalda er umgirt hrauni frá 1947. Það er sæmilega vikurfyllt og ekki verulega illt yfirferðar. Leiðin liggur um það og sunnanhallt í Langöldu og síðan áfram í átt að Höskuldsbjalla. Einhvers staðar undir hrauninu á þessum slóðum er Hestadalur. Þar var mjótt hraunhaft þar sem Heklufarar skildu hesta sína eftir á fyrstu áratugum 20. aldar. Sumarið 1924 var rudd hestfær gata yfir hraunhaftið. Nokkrar deilur urðu um hvar gatan skyldi lögð en að vegarbótum loknum voru allir sammála um að hún skyldi heita Þrætustígur. Í framhaldi af Þrætustíg tóku við greiðfærar vikurbreiður upp að Höskuldsbjalla en þar endaði gatan í hestarétt [002] sem hlaðin var sama sumar og Þrætustígur var ruddur. Þessi mannvirki komu að góðum notum í rúm 20 ár, eða uns þau hurfu í hraun vorið 1947."

Stígurinn liggur undir hrauni við Heklu.

Ekki sést til stígsins og nákvæm staðsetning hans ókunn.

Hættumat: engin hættu

Heimildir: ÁFÍ 1995, 73

Í Árbók Ferðafélags Íslands frá 1966 segir frá rétt við rætur Heklu þar sem menn sem gengu á fjallið gátu geymt hesta sína. Mynd er til af réttinni í bókinni Eldur í Heklu eftir Sigurð Þórarinsson. Í Árbók Ferðafélagsins frá 1995 er þetta sagt um réttina: "Í framhaldi af Þrætustíg [003] tóku við greiðfærar vikurbreiður upp að Höskuldsbjalla en þar endaði gatan í hestarétt sem hlaðin var sama sumar og Þrætustígur var ruddur [1924]. Þessi mannvirki komu að góðum notum í rúm 20 ár, eða uns þau hurfu í hraun vorið 1947. Réttin var á sléttu milli Heklu og Höskuldsbjalla sem er gígur."

Réttin var í hrauni við Heklurætur og er nú komin undir hraun.

Á myndinni af réttinni eru 8 hestar inni í henni. Hún er hlaðin úr hraungrýti og eru veggir hennar á að giska

V. Byggð á Rangárvöllum

Hér verður upphaf byggðar og byggðarþróun skoðuð á því svæði sem skráð var 2008 og 2009. Kaflinn byggir á kafla Sædísar Gunnarsdóttur um byggðarþróun úr skýrslu um svæðisskráningu fornleifa í Rangárvallasýslu.¹ Jarðirnar sem skráðar voru eru allar innan hins gamla Rangárvallahrepps fyrir utan jarðirnar Stóruvelli, Litla-Klofa og Borg sem tilheyrðu áður Landmannahreppi. Ekki verður fjallað sérstaklega um jarðirnar í Landmannahreppi í þessum undirkafla en þeim verða gerð skil í sambærilegum kafla í skýrslu um jarðir í Landmannahrepp. Jarðirnar í gamla Rangárvallahrepp eru norðaustast í hreppnum, sunnan við Heklu, og frá miðjum norðvestanverðum Rangárvallahrepp að suðvesturmörkum hans. Landslag á skráningarsvæðinu í gamla Rangárvallahrepp er nokkuð fjölbreytt. Efri hluti þess er þurrlendur og ber skýr merki nálægðarinnar við Heklu. Þar eru allstór gróðursnauð svæði, örfoka sandar og hraun. Eftir því sem neðar dregur er mýrlendara en allsstaðar sjást ummerki uppblásturs og landeyðingar. Víða á svæðinu fer fram landgræðsla, sérstaklega í Gunnarsholti og á aðliggjandi jörðum. Svæðið er fremur jafnlent en nyrst á því eru blásnar heiðar og norðaustast er fjallendi.

Aðferðin sem hér beitt er til þess að skoða þróun byggðar er að skoða fyrst landnám á Rangárvöllum eins og sagt er frá því í Landnámabók og reyna á grunni þess og staðsetningum kumla, kirkna og annarra fornleifa að geta sér til um hvaða jarðir byggðust fyrst á svæðinu. Kuml eru sjálfstæð heimild um byggð fyrir árið 1000 en staðsetning kirkna og bænhusa gefur einnig vísbendingu um farna byggð þar sem hvort tveggja er yfirleitt talið reist mjög skömmu eftir kristnitöku. Nærtækasta skýringin á miklum fjölda guðshúsa á fyrri öldum er að þau hafi upphaflega verið byggð í heimagrafreitum sem hafa verið við flesta bæi eins og kumlateigar í heiðni. Sé svo má nota bænhus eða kirkju sem vísbendingu um að viðkomandi bær hafi verið kominn í byggð á fyrri hluta 11. aldar. Jarðir þar sem kirkjur og bænhus hafa verið, eru að jafnaði stærri og dýrari en þær sem ekki höfðu slík hús og er því oft freistandi að álykta að minniháttar jarðir þar sem ekki hafa verið bænhus kunni að vera seinna til komnar, eða hafi að minnsta kosti ekki verið orðnar sjálfstæð býli á fyrri hluta 11. aldar. Söguvið Njálssögu nær yfir hluta skráningarsvæðisins og má ætla að þær jarðir sem þar eru nefndar hafi verið komnar í byggð þegar Njála var rituð um 1280. Elstu fornbréfin sem geta jarða á svæðinu eru frá 14. öld og má af þeim fá nokkra hugmynd um byggðaskipun þess.

Rangárvallahreppur er innan landnáms Ketils Hængs, sem samkvæmt Landnámu nam lönd milli Markarfljóts og Þjórsár og bjó á Stórahofi. Eilífur nam Odda hinn litla upp til Reyðarvatns og Víkingslækjar.² Víkingslækur rennur úr Víkingslækjarheiði og í Ytri-Rangá

¹ Sædís Gunnarsdóttir, Menningarminjar í Rangárvallasýslu, 2000.

² ÍF I, 356.

skammt ofan við Heiði á Rangárvöllum. Litli-Oddi er á milli Hróarslækjar og Ytri-Rangár og eru þau mörk glögg báðum megin. Haraldur Matthíasson telur að heitið Litli-Oddi sé nafn á landnáminu en ekki bæjarstæðinu³ en býli með sama nafni var skráð í landi Gaddstaða 2009. Aðrar frásagnir af landnámi á Rangárvöllum eru óljósar. Samkvæmt Landnámu nam Flosi Þorbjarnarson land fyrir utan Rangá, alla eystri Rangárvelli.⁴ Flosi virðist hafa numið land upp frá landi Eilífs og Ketils hængs, þ.e. frá efsta hluta Hróarslækjar eða Reyðarvatns. Síðan virðist hann láta þrjá landnámsmenn fá allt land sitt, Björn, Þórunni og Þorstein.⁵ Björn Valla-Brandsson bjó samkvæmt Landnámu í Svínhaga og nam land upp með Rangá, upp frá Víkingslæk.⁶ Þorsteinn Ásgrímsson nam land á Rangárvöllum ofan Víkingslækjar til móts við Björn í Svínhaga og bjó í Skarði hinu Eystra. Landnám Þorsteins hefur samkvæmt þessu verið stórt. Þórunn móðursystir hans nam Þórunnarhálsa alla, og eru þeir í landi Næfurholts.⁷ Í Hauksbók er greint frá brúðkaupi sem haldið var í Skarfanesi hjá Flosa sem átti lönd milli Þjórsár og Engár. Hauksbók segir samt síðar frá landnámsmanninum Flosa á sama hátt og Sturlubók.⁸ Þessar frásagnir má því skilja sem svo að Flosi hafi fyrst numið land á Rangárvöllum, látið allt landsvæðið af hendi, síðan fengið efri hlutann af landnámi Ketils einhenda, afa konu sinnar, og flutt í Skarfanes þar sem hann hélt brúðkaup Þuríðar systur sinnar.⁹ Kolli/Kolur Óttarsson nam land fyrir austan Reyðarvatn og Stokkalæk fyrir vestan Rangá og Tröllaskóg og bjó samkvæmt Landnámu að Sandgili. Að norðan hefur landnám hans náð út að landi Þorsteins en mörkin eru óljós.¹⁰ Áin Sandgilja rann um Sandgil við bæinn og hefur því ekki verið vatnsskortur þar fyrr en eftir að áin þornaði en ekki er vitað hvenær það gerðist. Höfuðbólið Keldur er innan landnámsins og er líklegt að þar hafi byggð hafist snemma. Þorgeir Ásgrímsson bróðir Þorsteins keypti af Hrafni Hængssyni Oddalönd og báðar Strandir auk Varmadals og land milli Rangár og Hróarslækjar. Erfitt er að átta sig á mörkum landnámsins, því land er flatt og engin glögg kennileiti að miða við. Hrólfur rauðskeggur nam samkvæmt Landnámu Hólmslönd milli Fiskár og Rangár og bjó á Forsi.¹¹ Landnámsbærinn Fors er sennilega sami bær og nú heitir Rauðnefsstaðir rétt við fossinn. Hólmslönd tilheyra Rangárvöllum þó að þau séu austan Rangár.¹²

³ Haraldur Matthíasson: *Landið og landnáma* II, 437-438.

⁴ ÍF I, 363-365.

⁵ Haraldur Matthíasson: *Landið og landnáma* II, 439.

⁶ ÍF I, 356.

⁷ ÍF I, 360-363.

⁸ ÍF I, 351, 362-363.

⁹ Haraldur Matthíasson: *Landið og landnáma* II, 449.

¹⁰ ÍF I, 356; Haraldur Matthíasson: *Landið og landnáma* II, 440.

¹¹ ÍF I, 358.

¹² Haraldur Matthíasson: *Landið og landnáma* II, 442-443

Eins og fram kemur hér að ofan er getið um fimm jarðir eða býli í Landnámu sem skráð voru 2008 og 2009. Af þeim eru tveir bústaðir landnámsmanna (Sandgil og Fors (Rauðnefsstaðir)). Sandgil (innan lands Keldna) var fært í tvígang og var ekki búið þar eftir Móðuharðindin því að ekki var byggð þar eftir 1786.¹³ Byggð þar hefur verið stopul vegna landeyðingar og hafði bærinn verið í eyði í 19 ár árið 1711 þegar Árni Magnússon og Páll Vídalín rituðu Jarðabók Rangárvallasýslu.¹⁴ Landnámsmaðurinn Hrólfur rauðskeggur bjó samkvæmt Landnámu að Forsi sem síðar hefur verið nefndur Rauðnefsstaðir. Tröllaskógur er einnig nefndur á nafn í Landnámu. Þá er jarðanna Varmadals og Odda getið í Landnámu þegar sagt er frá kaupum Þorgeirs Ásgrímssonar á landi af Hrafni Hængssyni en Þorgeir bjó fyrst í Odda eftir kaupin.¹⁵

Kuml hafa fundist á skráningarsvæðinu í landi Keldna, Árbæjar, Foss og Grafarbakka. Að auki hafa fundist gripir í landi Gunnarsholts sem benda til heiðins legstaðar og í landi Gaddstaða hafa fundist mannabein en óvíst er hvort þau eru úr kristnum kirkjugarði eða heiðnu kumli. Sagnir hafa varðveist um að Rauðnefur sem bjó á Rauðnefsstöðum sé heygður í þústi í túni bæjarins og eins eru sagnir um að í Gammabrekku og/eða Skipból í landi Odda sé skip með áhöfn dysjað. Þessir síðastnefndu minjastaðir hafa yfir sér þjóðsagnakenndan blæ svo óvíst er að um raunverulega legstaði sé að ræða. Kumlfundirnir benda sterklega til þess að byggð hafi verið hafin á þeim jörðum þar sem kumlin fundust. Hins vegar verður að hafa í huga að mikil eyðibbyggð er norðan Keldna, Foss og Árbæjar og kunna kumlin sem fundust á þeim jörðum að hafa tilheyrt einhverjum af þeim býlum sem eru farin í eyði fyrir löngu og orðin örfoka. Kumlin á þessu svæði geta þá sagt okkur að byggð hafi hafist á því fyrir kristnitöku en þau vitna ekki endilega um forna byggð á þeim jörðum sem þau tilheyra nú.

Sóknarkirkjur á Rangárvöllum voru á Keldum, í Gunnarsholti og í Odda. Kirkja eða bænhus var í Tröllaskógi og hálfkirkja og seinna bænhus var á Geldingalæk. Að auki eru sagnir um bænhus á Reynifelli og Þorleifsstöðum. Við skráningu á svæðinu fannst einnig tóft sem minnir á bænhus á eyðibýlinu Húsbrún/Skógslág í landi Árbæjar en ekki er hægt að fullyrða um hlutverk hennar án frekari rannsókna.

Út frá þeim upplýsingum sem hér hafa komið fram er líklegt að Oddi, Geldingalækur, Gunnarsholt, Keldur, Sandgil, Tröllaskógur, Rauðnefsstaðir, Þorleifsstaðir og Reynifell hafi verið komnir í byggð fyrir árið 1000. Líklegt er að Árbær og Grafarbakki hafi einnig verið komnir í byggð fyrir þann tíma en kuml hafa fundist á báðum jörðunum.

¹³ VG: Árbók 1951-52, 117

¹⁴ VG: Árbók 1951-52, 115-117; JÁM I, 235

¹⁵ FÍ I, 360

Í rituðum heimildum er að finna allmikið af upplýsingum um aldur og þróun byggðar á Rangárvöllum. Í máldaga Oddakirkju frá 1270 er eftirtalinna lögbýla getið sem ekki hefur þegar verið fjallað um: Helluvaðs, Gaddstaða og Selalækjar.¹⁶ Kornbrekkna er fyrst getið árið 1332¹⁷ og Brekkna 1389.¹⁸ Ketilhúshaga er fyrst getið 1492¹⁹ og Grafarbakka 1589²⁰. Önnur lögbýli sem skráð voru á Rangárvöllum byggðust síðar. Tunga byggðist úr landi Keldna 1611, Vindás, Kumbli, Langekra og Kragi voru upphaflega hjáleigur Odda og byggðust frá lokum 16. aldar fram um miðja 17. öld. Strympa og For voru einnig hjáleigur Odda og byggðust um miðja 18. öld.

Fyrir utan þessar jarðir eru margir staðir, þar sem byggð hefur annaðhvort varað í stuttan tíma eða þar sem hjáleigur eða afbýli hafa lagst í eyði fyrir 1847. Mikil eyðibygð er á uppblásturssvæðum sunnan undir Heklu og lítið vitað um upphaf og endalok byggðar á því svæði. Nokkur hjáleigubygð hefur verið á skráningarsvæðinu en oftast er ekki vitað hvenær býlin voru í byggð og því erfitt að greina ris í þróun hennar.

Lítið er vitað um þau mörgu smærri býli sem skráð voru 2008 og 2009. Eitt býli sem er óstaðsetjanlegt (Tjaldastaðir 662:002) fór í eyði í Heklugosi 1389-90. Á árunum 1650-1700 fóru Skrafsgærði 304:003 og Hólakot 462:046 í eyði. Dvergasteinn 311:030 var hjáleiga Odda og fór í eyði á tímabilinu 1700-1750 eftir um einnar aldar byggð. Þrjár hjáleigur fóru í eyði á tímabilinu 1750-1800: Keldnasel gamla 282:106, Keldnasel yngra 282:100 og Staðarkot 302:103. Á árunum 1800-1850 fóru hjáleigurnar Króktún 282:007 og Gunnarsholtshjáleiga vestari 303:072 í eyði. Ekki er vitað hvenær önnur býli á skráningarsvæðinu í Rangárvallahrepp byggðust eða fóru í eyði og er þar mikill óplægður akur til frekari rannsókna á byggðapróun á svæðinu. Sérstaklega virðist lítið vera vitað um eyðibygðina sunnan undir Heklu og víðar þar sem hefur verið uppblástur og langt síðan byggð lagðist af.

Tafla 1. Lögbýli skráð 2008 og 2009

Númer	Heiti jarðar	Byggt/Fyrst getið í
RA-282	Keldur	Njálssögu undir lok 13. aldar
RA-283	Tunga	Byggt 1611
RA-284	Reynifell	Máldaga Keldnakirkju 1371
RA-285	Þorleifsstaðir	Máldaga Oddakirkju 1270
RA-286	Rauðnefsstaðir	Landnámu en þar nefnd Fors
RA-287	Foss	Kaupbréfi 1546

¹⁶ FÍ II, 86-88.

¹⁷ FÍ III, 692.

¹⁸ FÍ III, 696.

¹⁹ FÍ VII, 117.

²⁰ Skrá um jarðir Skálholtsstóls frá 1589 eftir VS: Rangvellingabók, 121.

RA-288	Árbær	Kaupbréfi 1475 (kann að vera falsbréf)/Visitasíubók Brynjólfs biskups 1641
RA-302	Geldíngalækur	Máldaga Oddakirkju 1270
RA-303	Gunnarsholt	Landnámu
RA-304	Brekkur	Sölubréfi frá 1398 (kann að vera falsbréf)/Íslensku fornbréfasafni 1497
RA-305	Kornbrekka/ Kornbrekkur	Íslensku fornbréfasafni 1332
RA-306	Ketilshúshagi	Íslensku fornbréfasafni 1492
RA-307	Helluvað	Máldaga Oddakirkju 1270
RA-308	Gaddstaðir	Vilkinsmáldaga Oddakirkju 1397
RA-309	Varmadalur	Landnámu
RA-310	Selalækur	Máldaga Oddakirkju 1270
RA-311	Oddi	Jóns sögu
RA-312	Kumbli	Byggt um 1650
RA-313	Vindás	Máldaga frá 1583
RA-314	Strympa	Kirkjubók Oddakirkju 1757
RA-315	For	Kirkjubók Oddakirkju 1761
RA-316	Lángekra	Byggt um 1650
RA-317	Kragi	Byggt 1630-40
RA-462	Stóruvellir	Landnámu
RA-464	Borg	JÁM 1711
RA-465	Litli Klofi	JÁM 1711

Niðurstöður skráningarinnar sýna að allþétt byggð hefur verið komin snemma sunnan undir Heklu þar sem nú er að miklu leyti örfoka land. Landeyðingunni og gosvirkni í Heklu hafa óhjákvæmilega fylgt miklar breytingar á búsetu á svæðinu allt fram á síðustu öld en Þorleifsstaðir og Rauðnefsstaðir fóru í eyði eftir gos í Heklu árið 1947. Gríðarlega mikilvægt er að fram fari frekari rannsóknir á uppblásturssvæðunum á meðan einhverjar minjar eru enn sýnilegar til þess að varpa ljósi á umfang byggðarinnar og þróun hennar.

VI. Minjaflokkar

Eins og fram hefur komið voru skráðar 994 fornleifar á skráningarsvæðinu. Hér á eftir fylgir umfjöllun um helstu minjaflokka, ástand þeirra og einkenni.

Bæjarhólar og bæjarstæði

Alls voru skráð 26 lögbýli sumurin 2008 og 2009 en lögbýli eru talin allir þeir bæir sem voru skilgreindir sem slíkir í Jarðatali Johnsens frá 1847. Að auki hafa jarðirnar Gröf og Grafarbakki sérstök jarðanúmer og eru fornleifar innan þeirra skráðar undir sérstökum

númerum eins og á lögbýlunum. Skráð bæjarstæði á lögbýlum voru talsvert fleiri en býlin þar sem talsvert er um að bæjarstæði hafi verið færð til á svæðinu. Bæirnir á Stóruvöllum og Borg í Landmannahreppi hafa verið fluttir sem og bæirnir Gunnarsholt, Geldingalækur, Kornbrekkur, Brekkur, Ketilhúshagi, Gaddstaðir og Selalækur í Rangárvallahreppi. Einnig eru heimildir um að bærinn á Keldum hafi upphaflega staðið á öðrum stað en hann stendur nú. Á lögbýlunum 26 voru því skráðir 44 bæjarhólar og bæjarstæði.

Almenna reglan er sú að oftast standa bæir á svipuðum stað öldum saman, jafnvel allt frá landnámsöld til þessarar, og myndast þá bæjarhólar sem eru samsettir úr byggingaleifum og mannvistarlögum. Í bæjarhólum er mikilla og fjölbreytilegra fornminja að vænta. Í þeim varðveitist saga daglegs lífs kynslóðar á kynslóð ofan og í þeim er vanalega marga forngripa að vænta. Bæjarhólar teljast því mjög mikilvægir minjastaðir og brýnt að koma í veg fyrir að þeir verði eyðileggingu að bráð. Vandinn við bæjarhóla er að í meirihluta tilfella er enn búið á þeim og víða hafa steypuhús með djúpum kjöllum verið byggð á þeim og skemmt þá að talsverðu leyti. Þar sem enn er búið á bæjarhólum er hæpið að réttlætanlegt eða raunhæft sé að friða þá fyrir frekara raski, en þó að einhverjar skemmdir hafi orðið á bæjarhólum geta þeir verið markverð rannsóknarefni og er mikilvægt að reynt verið að finna leiðir til að fylgjast með framkvæmdum á þeim.

Á skráningarsvæðinu voru skráðir 33 bæjarhólar og er ástand þeirra nokkuð misjafnt. Rask hefur orðið á sumum þeirra af mannavöldum, einkum vegna bygginga og túnasléttunar en margir þeirra virðast að mestu leyti hafa sloppið við slíkt rask eða 15 bæjarhólar. Af þeim 15 eru hins vegar 4 bæjarhólar sem eru illa farnir af uppblæstri og einn er horfinn af sömu ástæðu. Þar sem uppblásturinn hefur ekki náð að granda bæjarhólunum má segja að hann hafi stundum stuðlað að varðveislu þeirra því þar sem bæjarstæðin voru færð undan uppblæstri standa bæjarhólar oft utan þess svæðis þar sem mest rask fer fram (þ.e. utan heimatúns) og varðveitast því betur en ella þó þeim stafi enn hættu af uppblæstri.

Tafla 2. Skráðir bæjarhólar

Samtala	Sérheiti	Búseta	Ástand
RA-282:001	Keldur	Flutt úr torfbæ 1946 og hann gefinn húsasafni Þjóðminjasafns 1947	Uppistandandi torfbær
RA-282:036	Keldur (eldra bæjarstæði?)	?	Bæjarhóll óraskaður
RA-283:001	Túnga	Byggður um 1611 og fór í eyði 1876	Tóftir. Fjárborgir og síðar fjárhús hlaðið inn í hólinn

RA-284:001	Reynifell	Fór í eyði undir lok 20. aldar	Tóftir. Gerð steinsteyptra mannvirkja hefur raskað hólnum.
RA-285:001	Þorleifsstaðir	Fór í eyði 1947	Tóftir. Steinsteypptur kjallari undir litlum hluta þeirra
RA-286:001	Rauðnefsstaðir	Fór í eyði 1947	Tóftir. Steinsteypptur kjallari undir litlum hluta þeirra
RA-287:001	Foss	Fór í eyði 1968	Bæjarhóll er raskaður vegna bílaplans og bygginga
RA-288:001	Árbær	Fór í eyði 1899	Tóftir
RA-302:001	Geldíngalækur	Bær fluttur á nýjan stað um 1800	Bæjarhóll óraskaður
RA-302:003	Vestari-Geldíngalækur	Byggður um 1800 og fór í eyði 1943	Tóftir
RA-302:004	Eystri-Geldíngalækur	Byggður um 1800 og fór í eyði 1943	Bæjarhóll óraskaður
RA-303:001	Gunnarsholt	Bær fluttur á nýjan stað 1836 vegna sandágangs	Bæjarhóll óraskaður
RA-303b:00	Grafarbakki	Fór í eyði 1788	Bæjarhóll að mestu horfinn vegna uppblásturs
RA-304:001	Brekkur	Fór í eyði 1882 og var reistur aftur á nýjum stað 1896	Bæjarhóll óraskaður
RA-305:001	Kornbrekka/Kornbrekkur	Bærinn fluttur á nýjan stað - ekki vitað hvenær	Ekki sést til bæjarhóls vegna uppblásturs
RA-305:002	Kornbrekka/Kornbrekkur	Fór í eyði 1881	Bæjarhóll óraskaður
RA-306:001	Ketilshúshagi	Fór í eyði 1888 en var aftur byggður á nýjum stað 1935	Ekki sést til bæjarhóls vegna sléttunar
RA-307:001	Helluvað	Nýtt íbúðarhús var byggt á bæjarhólnum upp úr 1977, tvö nýbýli eru á jörðinni	Íbúðarhús með kjallara stendur á hólnum, byggt um 1977
RA-307b:00	Gröf	Fór í eyði 1799	Bæjarhóll er óraskaður
RA-308:001	Gaddstaðir	Bærinn fluttur á nýjan stað vegna uppblásturs 1896	Nútíma vatnsbrunnur hefur verið grafinn ofan í bæjarhólinn
RA-309:001	Varmadalur	Í byggð	Íbúðarhús með kjallara stendur á hólnum, byggt 1909
RA-310:001	Selalækur	Bærinn fluttur á nýjan stað 1908	Bæjarhóll raskaður vegna túnasléttunar
RA-311:001	Oddi		Bæjarhóll raskaður vegna niðurrífs og byggingar nýs prestsbústaðar
RA-312:001	Kumbli	Fór í eyði 1928	Bæjarhóll raskaður vegna túnasléttunar

RA-313:001 Vindás	Bærinn var færður af bæjarhól 1939	Hlaða og fjós eru á vesturhluta bæjarhóls og líklega hefur verið sléttað úr austurhluta hans að hluta
RA-314:001 Strympa	Fór í eyði 1872	Bæjarhóll óraskaður
RA-315:001 For	Fór í eyði 1888	Hesthús er á hólnum
RA-316:001 Lángekra	Í byggð	Steinsteypt útihús og íbúðarhús án kjallara eru á hólnum
RA-317:001 Kragi	Fór í eyði 1947	Bæjarhóll raskaður vegna túnasléttunar
RA-462:001 Gömlu-Stóruvellir	Bærinn fór í eyði 1882 en byggður aftur á nýjum stað og var búið þar til 1950	Uppblástur hefur raskað bæjarhólnum
RA-464:001 Borg	Bærinn fluttur vegna uppblásturs 1683	Uppblástur hefur raskað bæjarhólnum
RA-464:002 Borg	Fór í eyði 1882	Uppblástur hefur raskað bæjarhólnum
RA-465:001 Litli Klofi	Fór í eyði 1882	Útihús virðist hafa verið í bæjartóftinni á síðari tímum.

Samtals voru skráð 42 býli á 12 jörðum og eitt býli sem var óstaðsetjanlegt (Tjaldastaðir 662:002). Langflest býlin eru í landi Keldna eða 15 alls. Keldur eru langstærsta jörðin á skráningarsvæðinu og með stærstu jörðum í gamla Rangárvallahrepp en Næfurholt er líklega sú stærsta. Í landi Gunnarsholts voru skráð fimm býli en færri býli voru skráð á öðrum jörðum. Fyrir utan Tjaldastaði 662:002 var aðeins skráð eitt býli 303:040 sem þekkt var úr heimildum en ekki var hægt að staðsetja. Vafi leikur þó einnig á nákvæmri staðsetningu býlanna Hrauns/Under hraune 282:164 og Tortu 303:062. Af þeim 43 býlisstæðum sem þekkt eru (býlin eru 39 en þrjú býlisstæði Sandgils eru þekkt, tvö býlisstæði á Járnlaugarstöðum eru þekkt og einnig kunna býlisstæði Jónshjáleigu/Traðar að hafa verið tvö) sjást minjar á 29 stöðum. Þessar minjar eru í misjöfnu ástandi og hefur uppblástur haft mikil áhrif á margar þeirra því á 20 stöðum hafa minjarnar orðið fyrir miklum skemmdum af völdum uppblásturs. Á sumum staðanna eru einu ummerkin um býlin uppblásnar tóftir og þústir og sumstaðar er ekkert að sjá eftir af býlunum annað en grjótdreifur. Annars staðar eru ummerkin hins vegar miklu meiri þó að uppblástur hafi haft áhrif á minjar. Í Tröllaskógi 288:021 eru margar uppblásnar þústir og greinilegastu þústirnar líklega af skála og fjósi. Í fjósþústinni sjást báshellur standa út úr henni og í skálaþústinni fannst brýni og tveir málmgripir. Eins eru nokkuð umfangsmiklar mannvistarleifar enn sýnilegar í Melakoti 282:038 og er þar enn gróður yfir hluta minjasvæðisins. Á elsta bæjarstæði Sandgils 282:080 sjást minjar á svæði sem er um 200x100 m að stærð og fannst brot úr sleggju á milli tveggja þústa við skráningu. Tröllaskógur og Sandgil eru friðlýstar fornminjar. Ljóst er að gríðarleg menningarverðmæti

liggja undir miklum skemmdum vegna uppblásturs á skráningarsvæðinu og er nauðsynlegt að ráðist verði í frekari rannsóknir á svæðinu til að afla ítarlegri upplýsinga um eyðibygðina sunnan Heklu.

Greinilegar byggingaleifar eru á bæjarstæðum Járnlaugarstaða 462:047, Króktúns 282:007, Bugrústar 282:128, Hrappstaða 285:008, Stekkatúns 286:018, 302:019, 306:015, Kampastaða 311:029 og Stóruvallahjáleigu 462:006. Á Járnlaugarstöðum sjást þrjár óljósar tóftir. Í stærstu tóftinni, sem er um 9x9 m að stærð, sést móta fyrir fjórum hólfum og er hún að líkindum bæjartóftin. Jarðarinnar er fyrst getið í Jarðabók Árna og Páls frá 1711 en heimildir eru um að perlur sem eru tímasettar til síðari hluta 10. aldar hafi fundist í bæjarrústinni. Í Króktúni er ein stór tóft sem er líklega að hluta frá þeim tíma er búið var á býlinu en í vesturhluta hennar eru yngri fjárhús. Býlið fór í eyði 1839. Í Bugrúst er þrískipt tóft innan túngarðs. Ekkert er vitað um aldur býlisins en Vigfús Guðmundsson telur að það hafi getað verið komið í byggð fyrir 14. öld. Á Hrappstöðum sést ein tóft sem er um 26x10 m að stærð. Hrappstaða er getið í Njálu en ekki í öðrum varðveittum heimildum fyrr en í Jarðabók Árna og Páls árið 1711 en þá eru þar eingöngu tóftir og engin vitneskja tiltæk um upphaf eða endalok byggðar þar. Í Stekkatúni eru tvær tóftir innan gerðis. Önnur tóftanna hefur líklega verið stekkur en Brynjúlfur Jónsson²¹ taldi að stekkurinn hefði verið byggður á rústum býlis á þessum stað þó að engar heimildir séu tiltækar um býli á þessum slóðum.

Hellir 302:019 er manngerður að hluta eða öllu leyti. Hann er allstór, um 10 m langur og um 3,5 m á breidd. Fremst í honum eru tvö afhýsi sitt til hvorrar handar og er strompur á þaki annars þeirra en í hinu hefur verið höggvin út brík þar sem kann að hafa verið jata eða rúmstæði. Hellirinn var síðar notaður sem hlaða og var þá stórt gat gert innarlega í þak aðalrýmisins til að koma heyi niður í hann. Ónefnt býli 306:015 er í landi Ketilhúshaga og þar sjást tvær tóftir innan gerðis. Mögulegt er að rústirnar séu í raun eitt af bæjarstæðum Ketilhúshaga. Engar varðveittar heimildir eru um það en þess er getið í bók Helga Hannessonar, Þykkskinna hin síðari. Á Kampastöðum 311:029 sjást tvær tóftir og ein þúst. Hluti minjanna er í stórhættu vegna landbrots en Kampastaðir eru við Þverá. Ekki er vitað hvenær byggð þar lagðist af. Staðarins er getið í Jarðabók Árna og Páls og þar er haft eftir heimildamönnum að byggð hafi verið á Kampastöðum og/eða sel frá Odda. Stóruvallahjáleiga 462:006 fór í eyði 1803 og var þar síðast lambhús. Tvær tóftir eru á bæjarstæðinu en þær eru vafalítið leifar þess skeiðs þegar haft var í lambhúsi á staðnum.

²¹ Brynjúlfur var sjálfmenntaður fræðimaður sem starfaði um tíma hjá Fornleifafélaginu. Hann skrifaði m.a. um fornminjar á Rangárvöllum um aldamótin 1900.

Tafla 3. Skráð býli

Samtala	Sérheiti	Í eyði	Ástand
RA-282:007	Króktún	Í byggð 1709 lagðist í eyði 1839	Tóftir
RA-282:034	Hraunkot	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásin þúst
RA-282:038	Melakot	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásnar tóftir
RA-282:076	Ártúnsrúst	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásin þúst
RA-282:080/081/082	Sandgil I	Fyrst getið í Landnámu, í eyði 1690	Uppblásnar þústir
RA-282:081	Sandgil II	Sandgil II eða III í eyði 1760	Tóft og garðlag
RA-282:082	Sandgil III	Sandgil II eða III í eyði 1760	Grjót dreif
RA-282:083	Skógarhraunsrúst	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásin tóft
RA-282:098	Markhólarúst	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásin tóft
RA-282:100	Keldnasel yngra	Búið í 1-2 ár undir lok 18. aldar	Uppblásnar þústir
RA-282:106	Keldnasel gamla	Í byggð eftir 1709 lagðist í eyði 1782-83	Uppblásin tóft og garðlag
RA-282:119	Keldnakot	Getið í biskupaannál Jóns Egilssonar (handrit tímasett til 1700)	Uppblásin þúst
RA-282:123	Gildruhólsrúst	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Hleðsla og grjót dreif
RA-282:128	Bugrúst	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Tóft og garðlag
RA-282:144	Hóll	Getið í jarðeinabók Guðmundar góða frá fyrsta hluta 14. aldar	Ekki sér til fornleifa
RA-282:159	Nafnlaust býli	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Ekki sér til fornleifa
RA-282:164	Hraun	Í mállega Oddakirkju 1270	Ekki sér til fornleifa
RA-284:040	Holt	Getið í Njálu - ekki vitað hvenær fór í eyði	Uppblásin grjót dreif
RA-285:008	Hrappstaðir	Getið í Njálu - ekki vitað hvenær fór í eyði	Tóft
RA-285:028	Hjáleigubakki	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Ekki sér til fornleifa
RA-286:018	Stekkatún	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Tóftir innan gerðis
RA-288:002	Tröllaskógur	Getið í Landnámu og Njálu	Uppblásnar þústir
RA-288:003	Litliskógur	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásin grjót dreif
RA-288:007	[Húsbrún]	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásnar tóftir
RA-288:026	[Árbrún]	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásnar þústir
RA-302:019	Nafnlaus bústaður	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Hellir

RA-302:073	Staður	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Ekki sér til fornleifa
RA-302:103	Staðarkot	Í byggð 1711 - eyddist af sandfoki 1788	Ekki sér til fornleifa
RA-303:040	Húsadalur	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Staðsetning ókunn
RA-303:062	Torta	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Ekki sér til fornleifa
RA-303:072	Gunnarholtshjáleiga vestari	Í byggð 1711 - eyddist af sandfoki 1829	Ekki sér til fornleifa
RA-303:079	Hátún	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Ekki sér til fornleifa
RA-303:080	Grákollustaðir	Nefnd í sölubréfi Gunnarsholts 1389, komið í eyði 1711	Uppblásnar þústir
RA-304:003	Skrafsgerði	Fór í eyði um 1690	Ekki sér til fornleifa
RA-304:006	Nafnlaust býli	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Ekki sér til fornleifa
RA-304:015	Austurbrekka	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Ekki sér til fornleifa
RA-306:015	Nafnlaust býli	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Tóftir innan gerðis
RA-308:014	Litli Oddi	Lagðist í eyði af sandfoki snemma á öldum	Ekki sér til fornleifa
RA-311:028	Núningar	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Uppblásin grjótdreif
RA-311:029	Kampastaðir	Ekkert vitað um upphaf eða endalok byggðar	Tóftir
RA-311:030	Dvergasteinn	Hjáleiga Odda, byggð 1615-1650 og var í byggð í um eina öld (VG)	Ekki sér til fornleifa
RA-311:031/064	Jónshjáleiga (Tröð)	Getið í JÁM 1711	Ekki sér til fornleifa
A-462:006	Stóruvallahjáleiga	Fór í eyði 1803	Tóftir
RA-462:046	Hólakot	Fór í eyði 1691	Uppblásnar þústir
RA-462:047/044	Járnlaugarstaðir	Getið í JÁM 1711, fluttur 1882-3/Í eyði 1884	Óljósar tóftir/Ekki sér til fornleifa
RA-662:002	Tjaldastaðir	Getið í Þorsteins þætti tjaldstæðings, skráður snemma á 13. öld er einnig getið í málþaga Oddakirkju. Fór í eyði í Heklugosinu 1389-90	Staðsetning ókunn

Á skráningarsvæðinu var skráður óvenjumikill fjöldi býla og bæjarstæða og er lítið vitað um stóran hluta þeirra. Á fjölmörgum stöðum hefur uppblástur leikið minjarnar grátt og þarf að bregðast fljótt við til þess að bjarga þeim upplýsingum sem enn leynast á svæðinu áður en þær fjúka endanlega út í hafsauga. Þess má geta að 6 þeirra býla sem eru í stórhættu eru á friðlýsingarskrá. Ítarlegri skráning og rannsóknir á eyðibyggingdinni við Hekfurætur myndu bæta miklu við byggðasögu svæðisins og sögu byggðapróunar á Íslandi.

Kirkjur og legstaðir

Fjórar kirkjujarðir eru á meðal þeirra jarða sem skráðar voru sumurin 2008 og 2009; Oddi 311:002, Keldur 282:002, Gunnarsholt 303:002 og Stóruvellir 462:002. Kirkjunnar á Stóruvöllum er fyrst getið í biskupasögunni Þorlákssögu yngri²². Kirkjan var lögð niður árið 1886 vegna sandágangs og hefur hún að líkindum verið rifin. Ekki sjást greinileg ummerki um kirkjuna en kirkjugarðurinn er vel greinilegur þó að ekki sjáist í leiði innan hans. Gamli bærinn á Stóruvöllum stóð fast norðan við kirkjugarðinn en hann var líka fluttur vegna sandágangs árið 1882. Kirkjunnar á Odda er fyrst getið í Jóns sögu biskups.²³ Kirkja er enn í Odda en kirkjan sem nú stendur var byggð árið 1924 og telst því ekki vera fornleif samkvæmt lögum. Kirkjugarðurinn er enn notaður og eru gömul leiði í honum. Elstu legsteinarnir í garðinum sem hægt er að lesa á eru frá 18. öld. Kirkjunnar í Gunnarsholti er fyrst getið í kirknaskrá Páls biskups frá 1200.²⁴ Kirkjan var aftekin með konungsbréfi árið 1837 og rifin árið eftir. Kirkjan var við elsta bæjarstæði Gunnarsholts en bærinn var fluttur vegna sandágangs árið 1836. Ekki er lengur vitað hvar kirkjan stóð nákvæmlega en ekkert sést til hennar eða kirkjugarðs og eru öll ummerki horfin í sand og gróið yfir. Heimildarmönnum í Gunnarsholti kom ekki saman um hvort bein sem komu upp við byggingu starfsmannabústaða hafi verið manna- eða dýrabein. Ef beinin voru mannabein er nokkuð víst að kirkjugarðurinn hafi verið á þeim slóðum sem bústaðirnir eru nú. Kirkju á Keldum er fyrst getið í kirknaskrá Páls biskups frá 1200.²⁵ Kirkja er enn á Keldum og var sú kirkja sem nú stendur þar byggð árið 1875. Hún er bárujárnsklædd timburkirkja. Kirkjugarðurinn á Keldum er enn vel greinilegur og sjást leiði í honum, þau elstu líklega austan við kirkjubygginguna.

Útkirkja frá Gunnarsholti var á Geldingalæk 302:002. Hennar er fyrst getið í máldaga Gunnarholtskirkju frá árinu 1332.²⁶ Í síðari tíma heimildum er hins vegar einungis fjallað um bænhús á Geldingalæk. Talið er að kirkjan/bænhúsið hafi verið um 20 m vestan við bæ á litlu hólbarði. Ekki sést til minja á yfirborði en talið er líklegt að fornleifar leynist undir sverði. Heimildir eru um að bænhús hafi verið á Þorleifsstöðum 285:002 og Reynifelli 284:002. Staðsetning þeirra er þó ókunn en mestar líkur eru á að þau hafi verið fast við eða á bæjarhólunum.

Auk þessara staða eru heimildir um að á eyðibýlinu Tröllaskógi 288:002 hafi verið kirkja og kirkjugarður. Þar eiga að hafa blásið upp bein og Vigfús Guðmundsson taldi sig sjá

²² Bsk I, 290.

²³ Bsk I, 320.

²⁴ Fí XII, 7.

²⁵ Fí XII, 7.

²⁶ Fí II, 692.

kirkjurúst við býlið er hann skoðaði það um miðja síðustu öld.²⁷ Þá er tóft á eyðibýlinu Húsbrún/Skóglág 288:007 sem ekki hefur vesturgafli. Nálægð tóftarinnar við bæjarstaðið og lögun þess og stærð gæti bent til þess að þarna hafi verið bænhús.

Kuml hafa fundist á nokkrum stöðum á skráningarsvæðinu. Kuml er þekkt í landi Foss 287:007, Keldna 282:005 og 282:148, Árbæjar 288:006 og Grafarbakka 303b:009. Á vettvangi sást engin ummerki þessara kumla enda hafa þau öll blásið upp og eru að líkindum löngu örfoka. Að auki fannst spjót í svokölluðum Gunnarshól í landi Gunnarsholts sem kann að benda til heiðins kumls og sömu vísbendingu gefa mannabein sem fundust í landi Gaddstaða árið 1973. Þar fundust hins vegar engir gripir og því ekki óhugsandi að beinin vísuðu fremur á leifar kirkju eða bænhúss. Beininn fundust um 85 m suðvestan við bæ en fundarstaður þeirra er einnig nálægt leið 661:020 á þeim slóðum sem þjóðvegurinn liggur nú og ætla má að hafi verið farin um aldir. Fundarstaður beinanna hjálpar því lítið við að skera úr um hvort þau eru úr heiðni eða kristnum sið. Heimildir geta um haug Rauðnefs í túni Rauðnefsstaða 286:027²⁸ þar sem sést stór þúfa fast austan við bæjartóftina. Frásögnin er nokkuð þjóðsagnakennd og ekki eru þekkt dæmi um að heiðin kuml hafi fundist upp við bæ. Ekki er þó hægt að útiloka að þarna sé heiðið kuml án frekari rannsóknar. Að lokum má geta þess að þjóðsaga er um að heil skipsáhöfn með skipi sé grafin í Gammabrekku 311:026 við Odda eða Skipphól 311:049 á sömu jörð.²⁹ Báðir hólarnir eru háir og ílangir og lögun þeirra minnir nokkuð á skip sem hefur verið hvolft. Þjóðsagan er heldur ótrúverðug en eins og með haug Rauðnefs verður frekari rannsókn að skera úr um sannleiksgildi hennar.

Útihús og túngarðar

Fyrir utan sjálf bæjarhúsin voru skepnuhús helstu byggingar á hverri jörð. Eins og víðast á Íslandi voru útihús á skráningarsvæðinu dreifð um túnin. Flest slík hús voru fyrir sauðfé, en lítið af fjósum og hesthúsum. Fjós hafa sennilega verið hluti af bæjarhúsunum á flestum bæjum eins og meginþorri smiðja og skemma á skráningarsvæðinu. Hlöður urðu ekki algengar á Íslandi fyrr en undir lok 19. aldar eða í byrjun þeirrar 20. og munu hey víðast hafa verið geymd í stæðum eða gryfjum við skepnuhús þótt ekki séu glöggar heimildir um þetta. Á nokkrum bæjum voru svokölluð heykuml greinanleg aftan við bæjartóftirnar og/eða skepnuhúsin og munu þau hafa verið nokkuð algeng á Suðurlandi. Á skráningarsvæðinu voru aðeins skráðar sex hlöður.

Útihús virðast oftast hafa staðið á sömu stöðum um aldir og á slíkum stöðum hafa gjarnan myndast litlir rústahólar. Fyrir einni öld síðan voru langflestar byggingar á Íslandi skepnuhús, en

²⁷ VG: Árbók 1951-1952, 120-121.

²⁸ Ö-Rauðnefsstaðir, 8.

²⁹ FF I, 135-136; ÞJÁ I, 472

síðan þá hefur þeim fækkað meira en nokkurri annarri tegund mannvirkja. Ástæðan er fyrst og fremst túnrækt með stórvirkum vinnuvélum og einnig hafa yngri skepnuhús úr steypu víða verið byggð ofan á eldri útihúsarústum og stórar byggingar oft tekið við hlutverki margra minni húsa.

Tafla 4. Skráð útihús

Tegund	Heildarfjöldi	Þar af horfin
Útihús-nánara hlutverk óþekkt	86	37
Fjárhús	20	8
Lambhús	15	8
Hesthús	14	7
Fjós	16	8
Hlaða	6	3
Hrútakofi	1	1
Smiðja	6	6
Heystæði	3	1
Hjallur	1	
Alls	168	79

Af skráðum útihúsum á svæðinu eru 47% þeirra horfin. Alls sér til 11 eldri fjárhúsa á skráningarsvæðinu. Fjárhús voru í helli á tveimur stöðum (283:004 og 285:010) og á einum stað var útflött tóft (307:004).³⁰ Allskýrar fjárhústóftir eru því á átta stöðum. Á Keldum er tvískipt fjárhústóft 282:132. Í öðru hólfinu er jata og líklega hefur verið hlaða í hinu sem er lítillaga niðurgrafið. Svipað mannvirki er í Tungu 283:010, tvískipt tóft. Í öðru hólfinu er grjóthlaðinn garði eftir endilöngu og hlaðnar jötur við báða langveggi. Hitt hólfið er lítillaga niðurgrafið og líklegt að þar hafi verið hlaða. Einföld lítill tóft 285:010 er á Þorleifsstöðum sem var sauðahús og reykkofi. Þrískipt fjárhústóft 286:035 er í landi Rauðnefsstaða. Jata virðist hafa verið meðfram öðrum langveggnum í einu hólfinu. Í Árbæ er skýr hringlaga tóft sem virðist byggð á eldri og óljósari minjum, mögulega eldri fjárhúsum 288:022. Þrískipt tóft og þrjár þústir 302:031 eru á Geldingalæk. Tóftin er vel greinileg og hefur eitt hólfið hennar líklega verið hlaða. Ekki sjást garðar eða jötur í tóftinni en hún hefur að nokkru leyti fyllst af grjóti og bárujárn. Tvískipt fjárhústóft 307:008 er í landi Helluvaðs en ekki sáust ummerki um garða eða jötur í henni. Að lokum voru skráðar saman tvær einfaldar tóftir 462:038 á Stóruvöllum. Í annarri tóftinni (B) er jata meðfram öðrum langveggnum en í hinn (A) sjást hvorki garðar né jötur. Í hellunum tveimur er hleðsla fyrir munnanum. Mögulega eru hellarnir manngerðir að einhverju leyti. Í Þorleifsstaðahelli 285:010 voru hlaðnar og steypar jötur

³⁰ Að auki má nefna að ekki tókst að staðsetja ein fjárhús (302:068) á vettvangi en mannvirki sást á loftmynd eftir að skráningu lauk sem kann að vera leifar fjárhúsanna.

meðfram langveggjum árið 1920 en fram að því höfðu hvorki verið garðar né jötur í hellinum. Óljósar leifar hlaðinnar jötu sáust í hinum hellinum 283:004. Nokkuð algengt virðist hafa verið að fjárhús hafi verið með hlöðu og að jötur hafi verið meðfram veggjum.

Önnur hús sem tengjast sauðfjárbúskap eru lambhús og hrútakofar. Á skráningarsvæðinu voru skráð 15 lambhús og einn hrútakofi. Hrútakofinn er horfinn og sömuleiðis átta af lambhúsunum. Ógreinilegar leifar um lambhús eru á þremur stöðum 282:058, 303:058 og 462:019 þar sem einungis sjást útflattar tóftir eða þústir. Á Keldum eru uppistandandi lambhús 282:037. Þau eru tvískipt, grjóthlaðin. Bæði hólfin eru eins og eru jötur meðfram langveggjum þeirra. Einföld stæðileg tóft er á Þorleifsstöðum 285:045, ekki sjást jötur í henni. Þá er tvískipt tóft í túni Reynifells 284:007. Jötuleifar sjást þar á öðrum langvegg stærra hólfsins. Tóftin er allstór og er líklegt að þarna hafi verið fjárhús áður en farið var að nota það sem lambhús. Að lokum eru skráðar þrjár lambhústóftir innan nýlegs gerðis í landi Rauðnefsstaða 286:020. Tóftirnar eru allar einfaldar og ekki sjást jötuleifar í þeim.

Samtals fundust leifar af sjö af fjórtán þekktum hesthúsum á svæðinu. Af þeim hesthúsum sem ekki er horfin eru fjögur undir þaki 282:020, 282:022, 282:023 og 282:138, tóftir sjást af þremur þeirra 285:003, 286:002 og 462:004. Hesthúsin sem enn eru undir þaki eru öll á Keldum. Hesthústóftirnar eru allar einfaldar en í einni þeirra 286:002 eru jötur meðfram skammveggjum.

Á skráningarsvæðinu voru sextán fjós en aðeins sáust leifar af sjö. Af þeim fjósum sem enn sést til er aðeins ein greinileg tóft 462:020. Tóftin er tvískipt og hlaðin úr grjóti og torfi. Suðvesturveggur tóftarinnar er horfinn. Ógreinilegt hól er í norðvesturenda hennar og hefur þar að líkindum verið heystæði. Í stærra hólfinu, þar sem fjósið var, er steipt stétt eftir endilöngu, flórin. Þá sjást leifar af fjórum viðarstöðum meðfram norðvesturlangvegg. Annarsstaðar er lítið að sjá annað en útflattar þústir eða rústahóla sem sléttað hefur verið yfir 286:028, 302:025, 311:012, 462:016 og 462:017. Á Varmadal var fjós 309:018 sem byggt var eftir 1917 þar sem áður var kálgarður samkvæmt túnakorti. Búið er að rífa fjósið og sjást leifarnar af því á svæði sem er um 30x20 m að stærð.

Á skráningarsvæðinu fundust leifar af þremur hlöðum og tveimur heystæðum. Ein hlaðan er enn undir þaki 282:109. Hún í landi Keldna, er byggð úr grjóti, torfi, timbri og bárujárnri og er um 12x6 m að stærð. Einföld gróin hlöðutóft er í landi Þorleifsstaða 285:047. Hún hefur verið grafin inn í lítinn hól og er um 7x7 m að stærð. Á Helluvaði var hellir 307:007 notaður sem hlaða en inngangur inn í hann er hruninn og því ekki hægt að kanna hann að innan. Heystæðin sem enn sést til 311:063 og 462:066 eru áþekk. Þau eru einfaldar tóftir, 5-6x5 m að stærð.

Einn hjallur 302:067 var skráður og sést tóftin enn. Hún er einföld og byggð inn í náttúrulegan bakka. Hún er opin til suðurs en hrúnið hefur úr veggjum inn í hana.

Flest útihús voru skráð á Keldum og Geldingalæk eða 26 útihús. Næstflest voru útihúsin á Gunnarsholti eða 19 talsins. Þetta er óvanalega hár fjöldi útihúsa en hann er hægt að skýra að einhverju leyti. Á Keldum var mikið um það að útihús væru færð undan sandágangi og er það helsta skýringin á miklum fjölda útihúsa þar. Á Geldingalæk var tvíbýli frá um 1800 og því skiljanlegt að þar hafi verið a.m.k. tvöfalt fleiri útihús en á einbýlum. Í Gunnarsholti var bærinn færður fjórum sinnum vegna sandágangs og hefur þurft að færa útihúsin af sömu ástæðu. Á Þorleifsstöðum og Stóruvöllum voru skráð 15 útihús og 13 á Rauðnefsstöðum. Færri útihús voru skráð á öðrum jörðum.

Alls voru skráðir 22 túngarðar á skráningarsvæðinu og fundust leifar þeirra á 17 stöðum. Víða sést nú aðeins lítill hluti túngarðanna en sumstaðar eru þeir mjög heillegir. Það á við um túngarðinn í Tungu 283:003, á Reynifelli 284:032, Árbæ 288:020, Rauðnefsstöðum 286:024, Þorleifsstöðum 285:020/285:029, og Stóruvöllum (yngri) 462:050. Tveir túngarðar eru skráðir á svipuðum stað á Þorleifsstöðum, eldri og yngri túngarður. Víða eru tóftir af útihúsum eða réttum áfastar túngörðunum og því skráðar með þeim. Á fyrri hluta 19. aldar voru tún almennt ekki girt á Íslandi og virðist svo hafa verið um allnokkrar aldir. Á 19. öld var rekinn áróður fyrir túngarðahleðslum. Líklegast verður að telja að flestir túngarðanna sem skráðir voru séu frá 19. öld eða síðar.

Tafla 5. Skráðir túngarðar

Samtala	Heiti jarðar	Tegund	Hlutverk	Ástand	Ef horfin, af hverju
RA-282:045	Keldur	garðlag	túngarður	hleðslur útflattar	
RA-283:003	Tunga	garðlag	túngarður	hleðslur signar	
RA-284:032	Reynifell	tóft+garðlag	túngarður	hleðslur standa grónar	
RA-285:016	Þorleifsstaðir	örnefni	túngarður	ekki sést til fornleifar	óþekkt
RA-285:020	Þorleifsstaðir	garðlag	túngarður	hleðslur standa grónar	
RA-286:024	Rauðnefsstaðir	garðlag	túngarður	hleðslur standa grónar	
RA-287:018	Foss	tóft+garðlag	túngarður	hleðslur signar	
RA-288:020	Árbær	garðlag	túngarður	hleðslur standa grónar	
RA-302:037	Geldingalækur	heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	vegna sléttunar
RA-302:042	Geldingalækur	garðlag	túngarður	hleðslur signar	
RA-302:071	Geldingalækur	heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	vegna vegagerðar
RA-303:039	Gunnarsholt	garðlag	túngarður	hleðslur signar	
RA-304:020	Brekkur	heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	vegna rasks
RA-305:004	Kornbrekkur	heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	vegna uppblásturs
RA-307b:015	Gröf	garðlag	túngarður	hleðslur standa grónar	
RA-309:028	Varmadalur	heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	vegna sléttunar

RA-310:030	Selalækur	garðlag	túngarður	hleðslur signar	
RA-311:015	Oddi	heimild	túngarður	ekki sést til fornleifar	vegna rasks
RA-311:027	Oddi	garðlag	túngarður	hleðslur signar	
RA-311:047	Oddi	garðlag	túngarður	hleðslur signar	
RA-311:068	Oddi	garðlag	túngarður	hleðslur standa	
RA-462:050	Stóruvellir	garðlag	túngarður	hleðslur signar	

Stekkir, kvíar, réttir og smalakofar

Stekkir eru yfirleitt einfaldar girðingar með litlu hólfi (lambakró) á einni hlið/við annan enda þar sem fært var frá. Sumstaðar hafa myndast litlir túnblettir í kringum stekki sem voru slegnir. Skráðir voru 17 stekkir á skráningarsvæðinu á 12 jörðum og sáust mannvirkjaleifar á 10 stöðum á 8 jörðum. Af stekk 282:060 í landi Keldna sést ekki annað en garðlag ofan við stekkjarsæðið sem kann að hafa afmarkað það. Stekkurinn sjálfur hefur að líkindum horfið vegna uppblásturs. Garðlagið kann að vera yngra en stekkurinn. Á Keldum er einn greinilegur stekkur 282:127. Hann er einföld, gróin tóft, 7x6 m að stærð með áföstum aðrekstrargarði. Á Fossi var skráð tvískipt stekkjartóft 287:010 með áföstum aðrekstrargarði. Tóftin er um 25x10 m að stærð. Þar var stekkurinn síðar færður nær bæ og sjást leifar yngri stekkjars einnig greinilega. Þar er stæðileg fjórskipt tóft innan gerðis sem var nátthagi 287:017. Sú tóft er 20x9 m að stærð. Einföld stekkjartóft með áföstu gerði er skráð í landi Stóruvalla 462:012. Saman eru minjarnar um 14x11 m að stærð. Gróin og sigin tvískipt þúst er af stekk í landi Þorleifsstaða 285:026. Ógreinileg þúst er í landi Varmadals sem að líkindum er af stekk 309:009. Þústin er um 10x5 m að stærð. Í kaflanum um bæjarhóla og býli var getið um býli 286:018 þar sem síðar var byggður stekkur. Tvær tóftir eru skráðar innan gerðis en tóftin sem talin er vera af stekknunum er tvískipt, gróin og um 12x6 m að stærð. Í landi Reynifells voru skráðar saman fjórar tóftir og eitt garðlag 284:008. Samkvæmt heimildamanni var stekkur eða kvíar á þessum stað en ekki notað í hans minni. Ekki er ljóst hvaða tóft er af stekk og engin þeirra er augljós stekkjartóft. Umfang tóftanna bendir til þess að þær hafi á einhverju tímaskeiði haft annað hlutverk. Í Stekkatúni 302:036 eru skráðar fjölmargar minjar og eru þær misgamlar. Meðal eldri minja á svæðinu eru þúst, hringlaga tóft (mögulega fjárborg) og tvær tóftir áfastar garðlagi. Önnur þeirra tófta er af kvíum. Yngri minjar eru nátthagagarður með áfastri, óljósri tóft. Aðrar minjar sáust ekki á svæðinu á vettvangi en á loftljósmyndum má óljóst greina fleiri tóftir. Ekki er ljóst hvar stekkur hefur verið en mögulega er fyrstnefnd þúst leifar af honum. Ljóst er að þarna hefur verið eitthvað meira en stekkur a.m.k. á einhverju tímaskeiði. Auk þessara staða má nefna að beitarhús voru skráð á staðsem heitir Andrésarstekkir 311:025. Nafnið bendir til þess að stekkur hafi verið þar áður. Eins er getið um það að í Fossdalsrétt 282:069 hafi innsta réttin heitið Stekkur og að í henni hafi verið fært frá þar

til því þær lögðust niður 1920. Stekkjartún var um skeið í Króktúnslaut þar sem síðar var mjaltastöðull 282:125.

Kvíar voru yfirleitt mun nær bæ en stekkirnir og oftast í eða við túnjaðar. Ekki hafa það alltaf verið hlaðnar kvíar, heldur var stundum aðeins um ákveðinn stað að ræða þar sem ær voru mjaltaðar og sumstaðar voru færirkvíar notaðar, sérstaklega þegar komið var fram á þessa öld. Hugtakið „stöðull“ er stundum notað um kvíar sem ær voru mjólkaðar í en oftast er það þó notað um stað eða réttir þar sem kýr voru mjólkaðar á sumrum. Ætla má að þær hafi verið á flestum bæjum. Líklegasta ástæðan fyrir því að þeirra er ekki getið nema á hluta jarðanna er sú að færirkvíar voru mikið algengari í seinni tíð og hafa sennilega ekki staðið á sama stað nema nokkur ár í einu en auk þess má gera ráð fyrir að margar kvíar hafi horfið við túnastækkun, þar sem þær voru oft við jaðar túna. Á skráningarsvæðinu voru skráðar 23 kvíar og af þeim voru 10 kvíar skráðar í landi Keldna. Það er vægast sagt óvenjumikill fjöldi kvía á einni jörð. Það sem helst getur útskýrt þennan fjölda er að kvíarnar séu frá mismunandi tímum og að oft hefur þurft að færa þær vegna sandágangs. Auk kvíanna sem skráðar voru hafa líklega verið kvíar þar sem nú eru fjárhús 307:008 á Helluvaði en þar heitir Stöðull. Ekki sést til leifa af kvíum nema á fjórum stöðum og þó leikur vafi á því að kvíar hafi verið á einum staðnum. Tvískipt tóft 283:012 er í Tungu. Hún er um 9x5 m að stærð og eru veggir hennar mjög signir. Á Reynifelli er óljós, þrískipt dæld 284:031 sem stungin hefur verið inn í hlíðina sunnan við bæinn. Á Rauðnefsstöðum eru þrjár tóftir í svokölluðu Kvíhólahrauni 286:032. Tvær tóftanna eru af fjárborgum en ein tóftin virðist vera eldri og kann að vera af kvíum sbr. örnefnið. Tóftin er þó alllangt frá bæ og líklegt að aðrir staðir nær bæ hafi verið hentugri fyrir kvíar. Í landi Stóruvalla er lítil dæld 462:041 þar sem túngarður og nátthagi mætast og voru þar kvíar. Að lokum má nefna að í landi Reynifells eru skráðar kvíar þar sem örnefnið Grjótkvíar er en þar eru líkt og náttúrulegar kvíar milli tveggja klapparveggja. Þetta er um 3,7 km vestan við bæ og afar ólíklegt að þarna hafi ær verið mjólkaðar. Engin ummerki sást um þær mörgu kvíar sem heimildir eru þekktar um á Keldum. Ástæður þess eru líklega margþættar. Sumar þeirra hafa verið færirkvíar sem skilja lítil sem engin ummerki eftir sig og líklega hefur þurft að flytja þær allar kvíarnar til oft vegna sandágangs. Því má gera ráð fyrir að efni úr þeim hafi verið flutt milli staða eða þær horfið í sand. Þá kann að hafa verið sléttað úr einhverjum þeirra við túnasléttun.

Á skráningarsvæðinu voru skráðir fimm smalakofar og sást leifar af þeim öllum nema einum 462:029. Minjarnar eiga það sameiginlegt að standa hærra en nánasta umhverfi svo að útsýni frá kofunum væri sem best. Á Þorleifsstöðum er lítil en greinileg tóft 285:051 sem er um 2x2 m að stærð. Gróin tóft 307b:005 er í Gröf og er hún um 1x1 m að stærð. Í Odda er gróin tóft 311:011 á merkjum móti Selalæk. Hleðslur hennar eru útflattar en hún er um 2x2 m að stærð. Á Stóruvöllum sést einungis gróin grjótpúst 462:065 þar sem smalakofinn stóð.

Aðhöld til að hemja skepnur, önnur en fjárskýli, gæsaréttir, hrossaborgir, kvíar og stekkir eru flokkuð sem *réttir* í fornleifaskráningu. Réttir eru aðallega notaðar til að geyma skepnur tímabundið (t.d. í rekstri), draga sundur og/eða til að fást við þær, t.d. rýja, mjalta eða gelda. Alls voru skráðar 28 réttir á skráningarsvæðinu af ýmsum gerðum og stærðum og sáust leifar af 16 þeirra. Ein réttanna í landi Keldna var skilarétt og nefndist Keldnaréttir síðustu 282:008. Réttin var færð árið 1892 að Reyðarvatni 289:025 vegna sandroks sem var að færa hana í kaf. Réttin hafði áður verið færð innan Keldna af sömu ástæðu en eldri Keldnaréttir 282:092 stóðu vestan undir Sauðanefi fram yfir aldamótin 1800 þegar þær voru færðar. Þær eru nú horfnar vegna uppblásturs. Tóft Keldnarétta síðustu fannst ekki á vettvangi, ekki síst vegna mikils lúpínugróðurs sem vex allt í kringum hana. Við yfirferð loftmynda af svæðinu var hægt að greina tóftina og er hún um 23x20 m að stærð. Samkvæmt lýsingu Vigfúsar Guðmundssonar sem skoðaði réttina á fyrri hluta 20. aldar var almenningurinn perulaga og voru 16 dilkar í réttinni. Tvær aðrar skilaréttir voru skráðar á svæðinu, báðar á Stóruvöllum. Staðsetning Gömlu-Landrétta 462:027 er óþekkt en hin skilaréttin sést og eru tvær réttir skráðar saman 462:033. Annars vegar er þar hringlaga rétt sem er um 11 m í þvermál og um 45 m frá henni er önnur rétt, hringlaga, um 35x30 m að stærð. Almennigur er í miðju og átta dilkar út frá honum. Réttirnar eru grjóthlaðnar. Á Rauðnefsstöðum er U-laga gerði 286:017 friðlýst og er það sagt hafa verið rétt Rauðnefs sem bjó á jörðinni og hún er nefnd eftir. Gerðið er um 30x30 m að stærð og er tóft áföst því sem virðist ekki mikið yngri en gerðið. Tilkomumikil rétt er á Keldum sem ber heitið Fossdalsrétt 282:069. Hún er fast vestan við Rangá eystri. Réttin er þrískipt og var fé smalað í hana úr Keldnahögum fyrir slátt til upprekstrar á fjall. Seinna var fé safnað þar til rúnings. Réttin er að miklu leyti náttúruleg en innsta hólfið er umlukið klettum. Þar hét Stekkur og var fært frá þar til 1920 og þar var fé baðað lengi. Önnur hólfi eru grjóthlaðin en í þeim var einnig notast við klettaveggi. Réttin er 15x7 m að stærð. Aðrar réttir með fjárböðum eru á Fossi 287:026 og Keldum 282:016. Keldnaréttin er um 70 m austan við bæ, grjóthlaðin, um 20x10 m að stærð. Fossréttin er um 400 m norðvestan við bæ, grjóthlaðin, tvískipt, 22x12 m að stærð. Áföst túngarði Reynifells 284:032 er grjóthlaðin rétt með fjárbaði. Hún er fjórskipt og um 40x8 m að stærð.

Beitarhús, sel og fjárskýli

Beitarhús eru fjárhús í úthögum fjarri bæ, nýtt til útbeitar á vetrum. Sel eru bústaðir í úthögum eða inn til fjalla sem voru notaðir um sumar til að nýta beit og jafnvel slægjur. Oft er erfitt að skera úr um hvort um sel eða beitarhús eru að ræða en selbyggingar voru oft notaðar sem beitarhús á vetrum. Fjárskýli eru hvers kyns skjól eða afdrep fyrir sauðfénað, þ.m.t. fjárborgir. Samtals voru skráð 48 fjárskýli, 36 beitarhús og 10 sel á svæðinu.

Beitarhús

Eins og fyrr segir voru alls skráð 36 beitarhús á svæðinu og sést til fornleifa á öllum stöðunum nema sex. Beitarhúsatóftirnar eru ólíkar að gerð. Algengt er að um sé að ræða stakar tóftir en 10 slíkar voru skráðar 282:057, 287:020, 302:087, 303:014, 304:013, 309:020, 309:025, 310:017, 462:035 og 462:064. Á fjórum stöðum var skráð tóft og garðlag 286:034, 302:044, 302:098 og 309:022 og á tólf stöðum voru skráðar fleiri en ein tóft 284:021, 284:043, 287:014, 302:055, 302:088, 306:016, 307:030, 308:018, 311:017, 311:065 og 462:034. Á tveimur stöðum sást aðeins þúst 287:015 og 311:025 og á einum stað gryfja 282:136. Þá sást aðeins garðlag þar sem ein beitarhúsin voru 311:042. Beitarhús voru skráð á öllum lögbýlunum nema í Tungu, á Þorleifsstöðum, í Gröf, á Grafarbakka, í Kornbrekkum, á Borg og á Litla-Klofa. Allar þessar jarðir fóru tiltölulega snemma í eyði nema Þorleifsstaðir (þar sem þó eru fjárhús 285:010 í Þorleifsstaðahelli um 300 m frá bæ sem e.t.v. var notað sem beitarhús) og kann það að skýra beitarhúsaleysið þar sem ekki virðist hafa orðið algengt að hafa í beitarhúsum á þessum slóðum fyrr en um aldamótin 1900. Fjöldi beitarhúsa bendir til að mikil áhersla hafi verið lögð á vetrararbeit á svæðinu og á flestum jörðum þar sem beitarhús voru á annað borð skráð voru fleiri en ein beitarhús. Meðalfjarlægð beitarhúsa frá bæ var 1,43 km. Algengast var að beitarhús væru 2,2-1,0 km frá bæ, eða í 23 tilvikum, og eru það 66% af þeim beitarhúsum þar sem fjarlægð frá bæ er þekkt. Aðeins ein beitarhús 284:021 voru lengra frá bæ en 2,2 km og var það 3,5 km frá bæ. Önnur beitarhús voru 1,0 km frá bæ eða nær (sjá töflu 6).

Tafla 6. Skráð beitarhús

Samtala	Tegund	Fjarlægð frá bæ	Í notkun
RA-282:057	tóft	1,9 km	
RA-282:136	gryfja	1,6 km	
RA-284:021	tóftir	3,5 km	
RA-284:043	tóftir	2,2 km	20. öld
RA-286:034	tóft+garðlag	1,9 km	
RA-287:014	tóftir	1,9 km	
RA-287:015	þúst	1,0 km	
RA-287:020	tóft	0,85 km	20. öld
RA-288:018	heimild	2 km ?	
RA-302:044	tóft+garðlag	1,5 km	
RA-302:055	tóftir	0,5 km (frá 003)	
RA-302:087	tóft	1 km (frá 003)	Um 1900
RA-302:088	tóftir	1,2 km (frá 004)	Um 1900
RA-302:098	tóft+garðlag	1,4 km	Um 1900
RA-303:014	tóft	1,7 km	
RA-303:015	heimild	1,6 km	

RA-304:013	tóft	1,7 km	Um 1900
RA-304:016	heimild	?	
RA-306:016	tóftir	0,75 km	
RA-307:030	tóftaþyrping	1,7 km	
RA-307:033	heimild	0,6 km	
RA-308:018	tóftir	0,38 km (um 0,6 km frá 002)	
RA-309:020	tóft	0,6 km	
RA-309:022	tóft+garðlag	2,2 km	
RA-309:025	tóft	1,6 km	
RA-310:017	tóft	0,65 km	
RA-310:018	heimild	0,22 km	
RA-311:017	tóftaþyrping	0,85 km	
RA-311:024	frásögn	1,6 km	
RA-311:025	þúst	2,2 km (frá 313:001)	
RA-311:042	garðlag	2 km (frá 313:001)	
RA-311:055	tóftir	0,6 km	Um 1900
RA-311:065	tóftir	1,5 km	
RA-462:034	tóftir	1,3 km	Um 1900
RA-462:035	tóft	2,2 km	Á fyrri hluta 20. aldar
RA-462:064	tóft	1,5 km	

Fjárskýli

Af þeim 48 fjárskýlum sem skráð voru sést til fornleifa á 29 stöðum eða 60%. Mörg fjárskýli á svæðinu hafa horfið í uppblástur og á það ekki síst við um fjöldamörg fjárskýli sem þekkt eru úr heimildum í landi Keldna. Af þeim fjárskýlum sem sést til voru 15 fjárborgir. Margar þeirra voru hringlaga og sumar topphlaðnar. Að minnsta kosti tvær topphlaðnar fjárborgir hafa nýlega verið gerðar upp í landi Reynifells, sjá 284:015. Fjárborgirnar eru oft tvær eða fleiri saman. Fast við eina fjárborgina er þrískipt tóft 288:016. Stærð fjárborganna er nokkuð breytileg og eru minnstu borgirnar 2 m í þvermál en þær stærstu 6 m í þvermál. Hellar hafa verið notaðir sem fjárskýli á skráningarsvæðinu og voru skráðir þrír slíkir staðir sem taldir voru manngerðir eða að hlaðið hefði verið fyrir þá. Í öllum tilfellum sést enn til hellanna 285:012, 307:006, 308:004. Á fjórum stöðum voru tóftaþyrpingar skráðar sem fjárskýli. Á þessum stöðum eru 4-7 tóftir saman á tiltölulega litlu svæði og er nokkur fjölbreytni í stærð og lögun tóftanna. Á þremur stöðum þar sem heimildir herma að hafi verið fjárborgir sjást eingöngu óljósar þústir 303:073, 309:023, 311:041. Tvö fjárskýli skera sig frá öðrum fjárskýlum. Það eru fjárhringir 282:091 og 283:002. Þeir eru mun stærri en fjárborgirnar eða 20x14 m að utanmáli annars vegar og 15x10 m að innanmáli hins vegar. Ólíklegt er að þeir hafi verið topphlaðnir en hleðslur þeirra kunna engu að síður að hafa verið allháar. Fjárhringur 283:002 er í túni Tungu og verður að teljast líklegt að hann hafi verið reistur þar frá Keldum áður en byggð hófst í Tungu en það mun hafa verið um 1611. Hann er því allfornt mannvirki sem hefur mikið rannsóknargildi.

Sel

Á skráningarsvæðinu voru skráð tíu sel en heimildir eru um að á fjórum þeirra hafi einnig verið býli og hefur verið fjallað um þau hér að framan. Þetta eru Keldnasel yngra 282:100, Keldnasel eldra 282:106, Grákollustaðir 303:080 og Kampstaðir 311:029. Fyrir utan þessa fjóra staði sást aðeins til minja um sel á einum stað, á Geldingalæk 302:041. Líklega hefur uppblástur eytt hinum seljunum en örnefni eru því sem næst einu vísbendingarnar um þau. Seltóftin á Geldingalæk er mjög sigin og ógreinileg. Hún er um 24x16 m að stærð og skiptist í eitt hólfi og tvær dældir sem líklega hafa verið önnur tvö hólfi. Selið er staðsett í dálítilli kvos skammt frá merkjum á móti Heiði RA-301.

Mótekja, kolagrafir, torfrista og hellutak

Gera má ráð fyrir að mór hafi verið aðaleldsneytið á flestum jörðum á skráningarsvæðinu fram um aldamótin 1900. Þó að mógrafir teljist kannski ekki mjög athyglisverðar fornleifar í sjálfu sér er mikilvægt er að halda til haga upplýsingum um hvar mór var tekinn. Á skráningarsvæðinu voru skráðar átta mógrafir og sást til sex þeirra. Mógrafir eru skráðar á sjö af þeim 26 jörðum sem skráðar voru, á Þorleifsstöðum 285:039, Geldingalæk 302:076, 302:089, Gunnarsholti 303:065, Helluvaði 307:017, Gaddstöðum 308:016, Selalæk 310:024 og Odda 311:058. Mógrafir hafa væntanlega verið víðar þó að ekki hafi varðveist heimildir eða ummerki um þær. Ætla má að nokkur skógur hafi verið á heiðarlöndum á skráningarsvæðinu fyrr á öldum og að gert hafi verið til kola í honum. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín frá 1711 kemur fram að Geldingalækur og Gunnarsholt hafi átt skógarítök í Næfurholtslandi og þar kemur einnig fram að Keldur (kirkjan eða jörðin) hafi átt skógarítök á þremur stöðum í landi Næfurholts og í Sandsholti. Þetta bendir til þess að ekki hafi verið nógur skógur í landi þessara jarða í byrjun 18. aldar. Aðeins voru skráðar tvær kolagrafir á svæðinu en ekki sáust ummerki um þær á vettvangi. Kolagrafir eru skráðar í Gunnarsholti 303:078 og á Keldum 282:088 en þær hafa að líkindum verið fleiri á svæðinu þó að heimildir þegi um þær.

Einungis voru skráðir fimm torfristustaðir á skráningarsvæðinu, á Þorleifsstöðum 285:025. Helluvaði 307:027, Selalæk 310:025 og Odda 311:016, 311:050 og var síðastnefndi staðurinn sá eini þar sem ummerki sáust. Hellutak var skráð á Helluvaði 307:027 en engin ummerki um það sáust á vettvangi.

Myllur

Á fyrri öldum var allt korn malað í höndum en á 19. öld var farið að byggja vatnsmyllur til að sjá um þetta erfiða verk. Sex myllur voru skráðar á svæðinu, þar af fjórar á Keldum 282:029, 282:145, 282:161, 282:162. Hinar myllurnar tvær voru á Geldingalæk 302:079, 302:084. Mylla 282:145 á Keldum var vindmylla. Hús myllu 282:029 á Keldum stendur enn og hefur mikið varðveislugildi. Einnig er varðveitt tóft myllu 302:084 á Geldingalæk sem hefur mikið varðveislugildi. Ekki sáust leifar af öðrum myllum á svæðinu.

Samgönguminjar

Mikill fjöldi leiða og samgöngumannvirkja voru skráð sumurin 2008 og 2009. Í heild sinni er svæðið nokkuð flatlent og auðvelt yfirferðar. Hins vegar er Rangárvallahreppurinn gamli á milli tveggja stórra vatnsfalla, Rangár ytri og Rangár eystri og hafa þær verið nokkur farartálmi, sérstaklega Rangá ytri sem er breiðari og dýpri. Auk þeirra eru margir minni lækir á svæðinu. Ekki var yfir miklar mýrar að fara og er svæðið nokkuð þurrhent. Alls voru skráðar 85 leiðir, af þeim voru 36 leiðir sem liggja yfir fleiri en eina jörð. Aðrar leiðir lágu flestar innan jarða. Þar sem stór hluti skráningarsvæðisins er uppblásinn eru öll ummerki margra leiða löngu horfin og því ekki hægt að staðsetja þær nákvæmlega. Þar sem ummerki um leiðir sáust á vettvangi var algengast að sæist til gatna, oft margra saman, en einnig sáust sumstaðar upphlaðnir vegkaflar eða vörður. Sumar af þeim vörðum sem skráðar voru töldust ekki hluti af varðaðri leið en vísuðu þó á vegaslóða og voru skráðar sem samgöngubætur. Voru tíu slíkar vörður skráðar. Víða liggja leiðir yfir ár og læki og voru alls skráð 63 vöð. Fjórar brýr voru skráðar og sást til ummerkja um tvær þeirra 282:178 og 282:189. Gamli-Steinbogi 282:177 er náttúruleg brú úr móbergi yfir Stokkalæk. Engin ummerki sáust um brú 303:035 sem hlaðin var yfir Kaplagjótu sem er lítið gil vestur af Rangá ytri á leið sem lá milli Helluvaðs og Geldingalækjar 661:018. Fjórar ferjur voru skráðar, þrjár þeirra voru á Rangá ytri 302:035, 302:097 og 308:009 og ein á Þverá 311:059. Engin ferja er skráð á Rangá eystri og virðist hafa verið gott að finna vöð á henni. Fjórir áfangastaðir voru skráðir á svæðinu 282:110, 282:143, 310:010, 310:016. Til undantekninga heyrir ef ummerki um áfangastaði sjást á vettvangi og engin slík ummerki fundust í skráningunni. Þá voru skráð þrjú tjaldstæði, eitt þeirra var notað fyrir sláttufólk á engjum í Odda 311:056, en hin tvö voru við leiðir 309:017 og 286:012. Traðir flokkast sem samgönguminjar en þær vörnuðu ágangi ferðafólks á heimatúnin og beindu umferð til og frá bæ í markaðan farveg. Alls voru skráðar 22 traðir og sáust leifar traða á 12 stöðum. Stæðilegustu og breiðustu traðirnar eru í Árbæ 288:021. Þar

liggja traðirnar frá bæ til suðvesturs að Rangá eystri. Traðirnar eru um 4 m á breidd og um 95 m á lengd. Tvennar traðir eru skráðar á Keldum, Austurtraðir 282:019 og Vesturtraðir 282:163. Báðar traðirnar eru greinilegar en Vesturtraðir voru grafnar upp og endurhlaðnar árið 1997.

Minjastaðir tengdir þjóðsögum og þjóðtrú

Fjölmargir minjastaðir voru skráðir sumurin 2008 og 2009 sem tengdust þjóðtrú eða þjóðsögum á einhvern hátt. Huldufólksbústaðir eru skráðir á þremur stöðum. Á Keldum var skráður huldufólksbústaður í hólnum Skyggni 282:033 en engar sagnir fylgja hólnum. Í athugasemdum við örnefnaskrá Foss er sagt frá því að í Blesulágum hafi búið huldukona 287:019 sem stundum sást. Þar var alltaf gengið hljóðlega um. Tóftir eru einnig skráðar í Blesulágum á sama númer en hlutverk þeirra er ekki þekkt. Huldufólk átti svo að búa í allstórum hól sem nefndur er Smalaskáli 310:012 í landi Selalækjar og eru tvær fjárborgir skráðar á sama númer.

Álagablettir voru skráðir á fjórum stöðum. Einn slíkur var skráður á Keldum 282:146. Í grein Helgu Skúladóttur sem birtist í Árbók hins íslenska fornleifafélags segir að samkvæmt munnmælum megi ekki grafa í þúfu sem er eins og leiði í laginu í annars eggsléttri laut. Sé það gert muni bærinn brenna. Ekki tókst að staðsetja þúfuna á vettvangi en hún á að vera skammt frá Gamla steinboga 282:177. Á Selalæk er hóll í Dölunum 310:029 sem ekki mátti slá því þá myndi eitthvað slæmt henda. Í Odda eru tveir álagablettir á engjum Vindáss og Strympu 311:033 og 311:038. Ekki mátti slá blettina og átti sá von á búraunum sem ekki virti bannið.

Einn tröllabústaður var skráður á svæðinu 307b:007³¹, Tröllkonugil. Engar sagnir fylgja örnefninu og er allt eins líklegt að nafnið sé eingöngu tilkomið af því hversu stórt og mikið gilið er.

Að lokum má nefna að frásagnir um drauga eru skráðar á þremur stöðum en aðrar minjar eru einnig skráðar á öllum stöðunum. Reimt þótti við Kaplagjótu, þar var gerð brú 303:035 úr grjóti sem rifið var úr rústum Grákollustaða 303:080 á leið 661:018. Ekki eru kunnar sagnir um upphaf reimleikans. Reimt þótti einnig í engjakofa 306:002 í landi Ketilhúshaga sem búið er að slétta í tún. Fólk vildi ekki vera eitt um nætur í kofanum og fannst oft fólki sem þar gisti sem þreifað væri með ósýnilegum höndum á hálsi þess og

³¹ Staðurinn var skráður 2007 og hafði númerið 277:027

brjósti. Á Sauðhúsrana í landi Ketilhúshaga voru fjárborgir 306:018. Þar þótti óhreint og er til frásögn af því að sést hafi þar lítil vera á stærð við fimm ára barn, vafið í víða og síða flík.

Áveitur

Fjöldinn allur af áveitum var skráður í gamla Rangárvallahreppi sumrin 2008 og 2009 eða á 21 stað. Á 13 stöðum sjást einhver mannvirki. Umfangsmestu áveitumannvirkin eru á Geldingalæk 302:061 og 302:032. Ráðist var í gerð þeirra á síðari hluta 19. aldar þegar tvíbýli var á jörðinni. Áveita 302:061 tilheyrði Eystri-Geldingalæk og er þar mikill fjöldi áveitugarða, renna og stíflna á svæði sem er um 1000x700 m að stærð suðaustan við bæinn. Færri mannvirki hafa varðveist í áveitu Vestri-Geldingalækjar 302:032 vegna túnaræktar en þar sést ein vegleg renna auk nokkurra garða. Ná þau mannvirki yfir svæði sem er um 900x200 m að stærð og er suðvestan við bæinn. Á Helluvaði eru einnig nokkuð umfangsmikil áveitumannvirki 307:014, skurðir og garðar, á svæði sem er um 300x500 m að stærð og er suðaustan við Rangá Ytri, norðvestan við Helluvaðsbæ 307:001. Í landi Keldna sjást áveitumannvirki á fjórum stöðum. Langalág 282:068 er laut sem er gamall áveituskurður. Hann lá frá Rangá eystri yfir í Móann. Lautin er um 900 m á lengd og er um 20 m breið þar sem hún er breiðust og hefur því verið mikið mannvirki. Vatnsveitugarður 282:099 er frá farvegi Sandgilju til vesturs og sést hann á rúmlega 70 m löngum kafla. Í Tunguheiði sést áveiturenna 282:139 á 300-400 m löngum kafla. Leifar af stíflu sjást í Keldnalæk 282:140 þar sem vatni var veitt á Tunguheiðina. Í Tungu sjást tvær rennur 283:007 sem hafa að líkindum tengst áveitu í Tunguheiði 282:139. Áveitumannvirki eru á þremur stöðum á Selalæk. Fyrst er að nefna þrjá áveitugarða 310:011 á svæði sem er um 100x90 m að stærð. Þá eru í Selalækjarmýri skurðir til þurrkunar og vetraráveitu og sjást þar enn sex skurðir 310:021. Um 80 m langur áveituskurður 310:022 er skráður nærri Selalækjarmýri og er líklegt að hann hafi tengst áveitunni þar. Að lokum sjást leifar stíflu í Stóruvallalæk 462:007.

VII. Varðveisla og kynning minja á skráningarsvæðinu

Þær 1009 fornleifar sem skráðar voru á svæðinu hafa mismunandi hlutverk eins og kaflarnir að framan gefa til kynna. Fyrir utan stærstu minjaflokkana sem þegar hefur verið fjallað sérstaklega um eru margir aðrir minni minjaflokkar á svæðinu. Tafla 7 sýnir hlutverk og fjölda þeirra fornleifa sem skráðar voru sumrin 2008 og 2009.

Tafla 7. Hlutverk skráðra minja

akur	2	hlaða	6	samgöngubót	10
áfangastaður	4	hrútakofi	1	sel	6
áveita	21	huldufólksbústaður	6	skemma	3
beitarhús	36	kartöflugarður	2	skotbyrgi	1
brunnur	8	kálgarður	42	smalakofi	5
brú	4	kirkja	4	smiðja	6
bústaður	46	kolagröf	2	stekkur	17
BYRGI	1	kvíar	23	sæluhús	6
býli	44	lambhús	15	tjaldstæði	3
bænhús	2	landamerki	28	traðir	22
draugur	4	legstaður	11	tröllabústaður	1
eldhús	1	leið	83	túngarður	23
eyktamark	3	mógrafir	8	útihús	86
ferja	4	mylla	6	útilegumannabústaður	2
fjárhús	20	nátthagi	4	vað	63
fjárskýli	49	náttstaður	1	varnargarður	9
fjós	16	ótilgreint	35	vatnsból	7
hesthús	14	óþekkt	133	vígi	2
heygarður	4	refagildra	1	vörslugarður	3
heystæði	3	rétt	27	þvottastaður	3
hjallur	1	rista	5		

Ástand fornleifa var metið á vettvangi og skiptist það í sex mismunandi flokka:

a) Ekki sést til fornleifar. Rústin er horfin, byggt hefur verið á henni eða henni rutt burt.

b) Hleðslur signar. Hleðslur hrundar að því marki að lögun tófta er orðin ógreinileg og gjarnan hlaupnar í þúfur. Hleðsluhæð 20-80 cm en getur verið hærri þar sem rústir eru afmyndaðar af stórþýfi.

c) Hleðslur standa grónar. Hleðslur byrjaðar að renna í sundur en standa enn að mestu leyti þannig að lögun og herbergjaskipun tófta er greinileg, gróið yfir grjót í veggjum og gólf. Hleðsluhæð 80-150 cm.

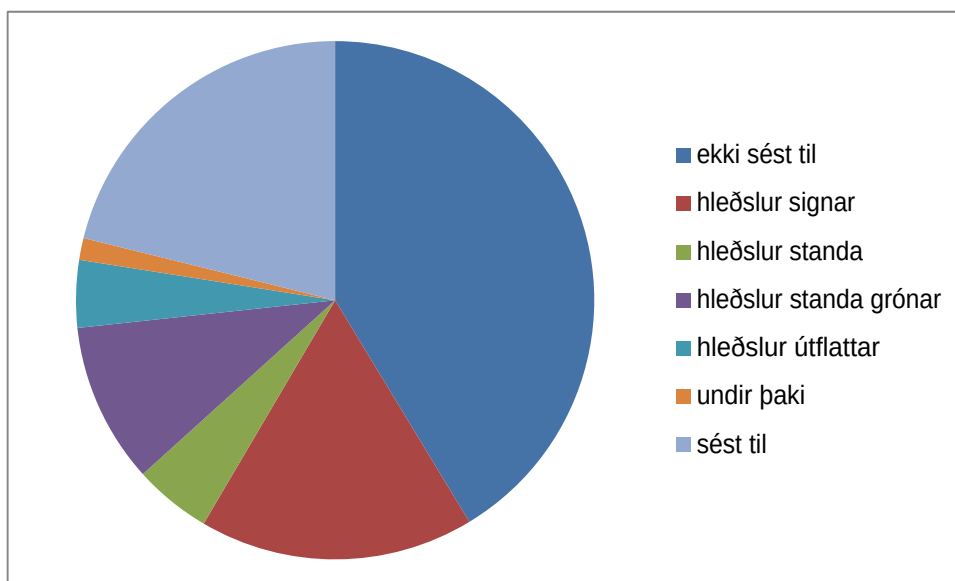
d) Hleðslur standa. Þök hrunin en hleðslur standa enn þannig að greina má einstök umför af torfi/grjóti. Hleðsluhæð 150 cm +

e) Undir þaki. Húsið er enn undir þaki. Miðað er við að þakið sé allt uppistandandi.

f) Sést til fornleifar. Þar sem ekki er um eiginlega tóft að ræða en leifarnar sjást hinsvegar, t.d. mógrafir, áletranir og lendingar.

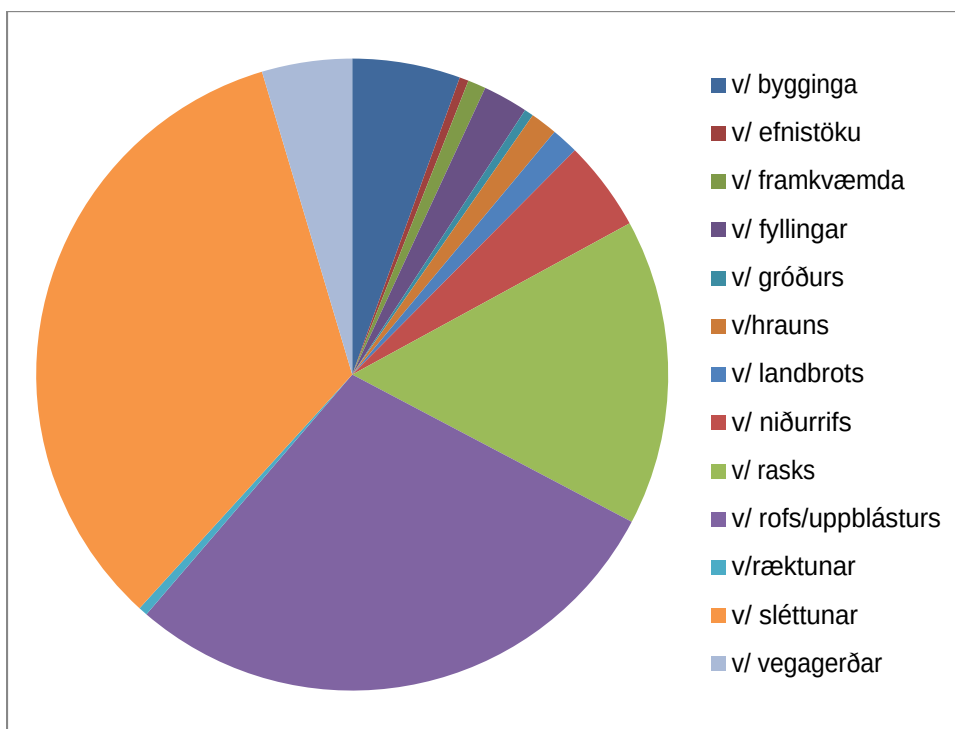
Skífurit 1 sýnir ástand þeirra minja sem voru skráðar sumurin 2008 og 2009.

Skífurit 1. Ástand fornleifa

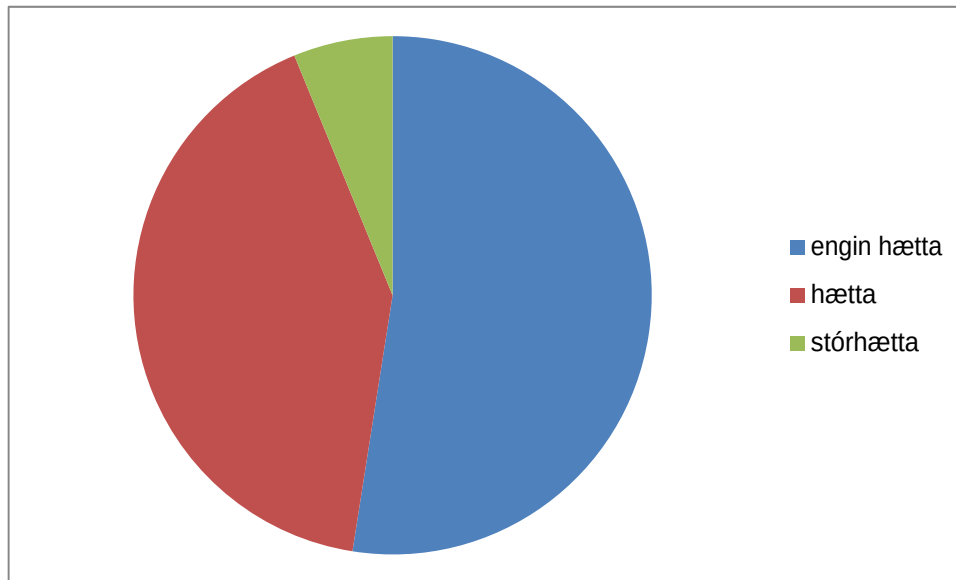
Ekki sést til um 39% skráðra fornleifa á svæðinu þar sem ekki sást til fornleifa var metið hvaða ástæður lágu að baki því að minjarnar voru horfnar af yfirborði. Ekki reyndist alltaf unnt að segja til um það með vissu en flestar minjarnar virðast hafa horfið við túnasléttun eða um 34% af þeim stöðum þar sem minjaspjöll voru þekkt. Um 29% minja hafa horfið í rof eða uppblástur. Skífurit 2 sýnir flokkun minjaspjalla á þeim minjastöðum þar sem ekki sást til fornleifa á yfirborði.

Skífurit 2. Minjaspjöll

Hættumat var einnig unnið á vettvangi. Hættustigin eru þrjú eins og greint var frá í kafla III, engin hætta, hætta og stórhætta. Skífurit 3 sýnir hættumat á þeim fornleifum sem skráðar voru sumurin 2008 og 2009. Hættumat var gert á öllum þeim minjastöðum sem unnt var að staðsetja. Af þeim fornleifum sem hættumat var gert fyrir voru um 41% í hættu. Lág hlutfall, eða 6% (60 fornleifar) töldust í stórhættu en engin hætta stafar að 53% minjanna.

Skífurit 3. Hættumat fornleifa.

Langflestum minjunum sem eru í stórhættu stafar hætta af uppblæstri og rofi eða 62% þeirra. Af þeim fornminjum sem eru í stórhættu vegna uppblásturs eru langflestar í landi Keldna, eða 62%. Margir þessara staða, á Keldum sem annarsstaðar, eru mjög merkar minjar og er afar brýnt að rannsaka þá nánar sem allra fyrst þar sem þeir spillast jafnvel milli ára og líkur eru til að þeir hverfi alveg á næstu árum og áratugum ef ekki verður gripið til aðgerða sem stuðla að varðveislu þeirra.

Um dreifingu minjastaða á skráningarsvæðinu gildir sú meginregla að flestar fornleifarnar eru í heimatúnunum, í og við bæi. Því fækkar fornleifum að jafnaði eftir því sem fjær dregur frá bæ. Á bæjum sem búið hefur verið á alla 20. öld hafa undantekningalítið átt sér stað gagngerar breytingar, ný íbúðarhús hafa verið byggð og útihús endurnýjuð eða byggð frá grunni. Sömuleiðis hafa tún verið sléttuð, skurðir grafnir, vegir heim að bæ lagfærðir o.s.frv. Það er því algengt að lítið sem ekkert lifi eftir af þeim fornleifum sem voru sýnilegar heim við bæi í upphafi 20. aldar. Af þessum sökum er algengt að talsvert hlutfall fornminja á hverri

jörð sé horfið af yfirborði. Margar af þeim jörðum sem skráðar voru í Rangárþingi ytra sumurin 2008 og 2009 fóru í eyði fyrir eða um miðja 20. öld og því var ástand minja á skráningarsvæðinu með betra móti. Af þeim 1009 minjum í fornleifaskrá sem hægt var að staðsetja sáust einhver ummerki um 558 fornleifar eða 55%.

Allar minjar á skráningarsvæðinu njóta verndar samkvæmt þjóðminjalögum og eru því jafn hátt settar í lögunum. Hins vegar eru minjarnar eins misjafnar og þær eru margar. Sumir minjastaðanna kunna að vera frá fyrstu öldum byggðar á svæðinu en aðrir eru frá því um aldamótin 1900, sumar minjanna eru alveg horfnar á meðan aðrar standa enn undir þaki eða eru greinilegar rústir. Margar af fornleifunum eru í alfaraleið en aðrar langt uppi í hrauni og langur gangur að þeim.

Fjöldi fornleifa er friðlýstur á svæðinu en auk þeirra leynast þar margir áhugaverðir en lítt þekktir minjastaðir og er hér vakin athygli á nokkrum þeirra. Hér á eftir fylgir umfjöllun um friðlýsta minjastaði sem og aðra minjastaði sem taldir eru hafa sérlega mikið varðveislu- og/eða rannsóknargildi eða henta vel til kynningar fyrir almenning.

Friðlýstar fornminjar:

Á skráningarsvæðinu er 21 friðlýstur minjastaður á níu jörðum. Flestir þessara staða eru mikið raskaðir, í flestum tilfellum sökum uppblásturs. Enginn hinna friðlýstu staða er merktur með skilti.

Tafla 8 Friðlýstar minjar á skráningarsvæðinu

Samtala	Sérheiti	Tegund	Hlutverk	Ástand
RA-282:038	Melakot	tóftaþyrping	býli	Hleðslur útflattar
RA-282:080	Sandgil I	tóftaþyrping	býli	Sést til
RA-282:119	Keldnakot	þúst	býli	Sést til
RA-282:148		kuml	legstaður	Ekki sést til fornleifar
RA-284:040	Holt?	bæjarstæði	býli	Hleðslur útflattar
RA-285:008	Hrappstaðir/Smiðjunes	tóftir	Býli/smiðja	Hleðslur signar
RA-285:010	Þorleifsstaðahellir	hellir	fjárhús	Hleðslur standa
RA-285:037		hleðsla	akur	Hleðslur útflattar
RA-285:038	Veita	heimild	áveita	Ekki sést til fornleifar
RA-285:040	Harðivöllur	heimild	áveita	Ekki sést til fornleifar
RA-286:017	Akurgerði	Tóft+garðlag	Rétt	Hleðslur signar
RA-286:018	Stekkatún	tóft+garðlag	Stekkur/býli	Hleðslur standa grónar
RA-288:002	Tröllaskógur/Stóriskógur	tóftir	Býli/kirkja	Sést til

RA-288:006		kuml	legstaður	Ekki sést til fornleifar
RA-302:019		hellir	Bústaður/fjárhús	Sést til
RA-307:005		Hellir	Skemma	Sést til
RA-307:006		hellir	fjárskýli	Sést til
RA-307:007		hellir	hlaða	Sést til
RA-308:004		hellir	fjárskýli	Sést til
RA-308:005		heimild	fjárskýli	Ekki sést til fornleifar
RA-462:001	Gömlu-Stóruvellir	bæjarhóll	bústaður	Sést til
RA-462:002		kirkjugarður	kirkja	Sést til

Í landi Keldna eru fjórir friðlýstir minjastaðir, þrjú býli og eitt kuml: *Melakot 282:038* er býli sem friðlýst var árið 1927. Þar sjást nú fjögur tóftabrot og garðbrot en mikill uppblástur hefur átt sér stað á svæðinu á undanförunum áratugum. Mikil rofabörð eru sunnan og suðvestan við rústirnar og teljast þær í stórhættu. Í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín (I, 235) segir um býlið:

Melakot hefur heitið fjórða eyðijörðin ogso í Keldnakirkju landi. Engi veit nær þetta býli hefur eyðilagst, þar sjest nokkuð til tóftabrota, en miklu minna en í Hraunkoti [034]. Kann ekki byggjast vegna sömu orsaka og segir um Hraunkot.

Sandgil 282:080 var friðlýst árið 1927. Bærinn er að öllum líkindum landnámsjörð en bæjarstæðið hefur verið flutt tvisvar og bæjarstæðin því þrjú (sjá einnig 282:081 og 282:082). Elsta bæjarstæðið er í stórhættu, það er nú hulið þykkri jarðvegstorfu en til norðvesturs og austurs frá því sést glitta í brennd bein, hellusteina og þar fannst einnig brot úr sleggju þegar skrásetjarar fóru um svæðið. Þar sjást mannvirki á fimm stöðum, leifar af tveimur kofum, garðlag og þúst þar sem mannvist er líklega undir sverði. Hin bæjarstæðin tvö eru horfin að mestu sökum uppblásturs og ummerki um búsetu óveruleg. Í Jarðabók Árna og Páls (I, 235) segir um Sandgil:

Lagðist í eyði fyrir 19 árum af blásturssandi. Eigandi er kirkjan að Keldum. ... Hús öll eru í burt og tóftir fullar af sandi. Þar með tún alt sandi kafið. Högum spillir blásturssandur. ... Fyrir vatnsból hefur brunnur brúkast nær byggíngin hjelst nú er hann kafinn sandi og þykir vansjeð vatn mundi þar nást, þó til væri grafið.

Keldnakot 282:119 var friðlýst árið 1927. Bæjarstæðið er á uppblásnum mel nálægt malarvegi að Keldum. Þar er sandur með hraungrýti og lítið um gróður. Ummerki bæjarins eru óveruleg,

þar sjást nú einungis tveir uppblásnir hólar. Ljóst er að uppblástur hefur þegar gengið mjög nærri þessum minjastað og líkur eru á að hann hverfi alveg á næstu árum/áratugum. Brýnt er að einhverjar rannsóknir verði gerðar á minjunum áður en þær hverfa alveg.

Kuml eða dysjar hafa fundist á tveimur stöðum við Rangá eystri og eru aðeins um 300 m á milli þeirra. Annar staðurinn er skráður undir Keldum 282:148 en hinn undir Árbæ 288:006 þar sem kumlin voru á merkjum þessara tveggja jarða. Kumlin voru friðlýst árið 1927. Ekki er vitað um nákvæman fundarstað kumlanna eða fjölda þeirra en á þessum slóðum hafa blásið upp mannabein allt frá því um 1800. Þar hefur því líklega verið kumlateigur en öll ummerki þessara kumla eru nú horfin. Svæðið er algjörlega uppblásið og engar líkur til að leifar friðlýstra minja sé að finna þar sem er nú einungis grýtt hraun.

Fjórir minjastaðir eru friðlýstir í landi Þorleifsstaða: *Hrappstaðir 285:008* eru á svokölluðu Smiðjunesi norðan við Fiská. Í Jarðabók Árna og Páls (I, 231) segir um Hrappstaði:

Hrappstader (Smidiunes) er pláts nokkurt í Þorleifsstaða landi kallað, sem meinast í gamaldaga hafi bygt verið, og líka sjást þar merki til af rústum og girðingum, en enginn veit að segja nær eða hvar fyrir byggíngin af fjell. Kann ekki aftur byggjast vegna grass- og slægjuleysis.

Á Hrappstöðum sést nú aðeins ein tóft en einnig er hægt að áætla staðsetningu túngarðs sem þar var. Mögulega hefur eitthvað af minjunum á þessum stað horfið í Fiská. Minjastaðurinn var friðlýstur árið 1927, hann er ekki talinn í hættu.

Þorleifsstaðahellir 285:010 er manngerður og klappaður í gil Fiskár. Hann var notaður sem fjárhús meðan búið var á Þorleifsstöðum. Hellirinn var friðlýstur 1927. Hlaðinn veggur er upp að munninum og dyr hafa verið á honum. Ummerki eftir verkfæri og ristur eru víða en þær eru allar ógreinilegar. Mögulega hefur verið klöppuð dýrlingamynd í vesturvegg hellisins en hún er nú orðin óskýr.

Akurleifar 285:037 sem voru rétt sunnan við gamla heimatúnið á Þorleifsstöðum, voru friðlýstar árið 1927. Þar sést nú einungis eitt garðlag en önnur ummerki hafa verið sléttuð í tún.

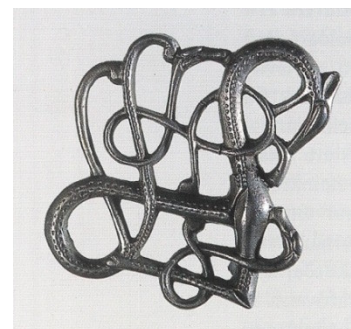
Áveitustokkar í svokallaðri Veitu 285:038 og á Harðavelli 285:040 voru friðlýstir árið 1927. Engin ummerki þeirra sjást nú eða neitt annarra minja sem gæti bent til áveitu. Veitan er mýrarsvæði og kunna áveitumannvirki að hafa horfið vegna gróðurs eða fyllst af framburði mýrarlækja. Harðivöllur er sléttur og gróinn en ekki er vitað til þess að þar hafi verið sléttað tún.

Á Rauðnefsstöðum eru tveir staðir friðlýstir: *Akurgerði 286:017* sem friðlýst var árið 1927. Munnmæli herma að gerðið hafi verið rétt Þorsteins Rauðnefs landnámsmanns. Þar sést nú móta fyrir U-laga gerði en norðurhliðin er röskuð og hefur Fiská sem rennur fast norðan við gerðið að líkindum grafið undan bakkanum og norðurhliðin hrunið niður í árfarveginn. Tóft er innan gerðisins sem Brynjúlfur Jónsson taldi geta verið af mjaltakvíum þegar hann skrifaði um staðinn í *Ábók Hins íslenska fornleifafélags* árið 1905. Hann taldi einnig að gerðið hefði verið notað sem nátthagi. Heiti staðarins, *Akurgerði*, bendir til þess að kornrækt hafi verið innan þess. Margt er á huldu varðandi þennan minjastað og hefur hann mikið rannsóknargildi. *Stekkatún 286:018*, er fast norðan við *Akurgerði*. Þar er annað gerði og eru tóftir stekks innan þess. Þar eru einnig rústahólar sem eru taldir hafa verið af óþekktu býli. Þessar minjar voru friðlýstar 1927.

Í Árbæ eru tveir staðir friðlýstir en þegar hefur verið fjallað um kuml 288:006. Hinn staðurinn er *Tröllaskógur 288:002* sem friðlýstur var árið 1927. Bærinn byggðist líklega um miðja 10. öld en ekki er vitað hvenær hann lagðist í eyði. Í *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín* (I, 234) stendur:

Stóre skógur (Tröllaskógur) er sem rúmlega hálf bæjarleið frá Litla skógi í Árbæjar landi, sem nú er haldið. Hefur án efa bygður verið til forna, og kirkja þar staðið, sem bevisa girðingar og mannabein, er uppblása í stórviðrum. Nú er bæjarstæðið og landið um kring sumpart kafið sandi, sumpart komið í blásið hraun og vatnsból ekkert og þar fyrir aldeilis óbyggilegt.

Í *Tröllaskógi 288:002* sjást nú sjö uppblásnar þústir og við yfirferð skrásetjara fundust brýni og málmklumpar sem blásið hafa upp nýlega. Þarna er bæjarstæði sem líklega er frá því fyrir 1500 og gætu frekari rannsóknir á staðnum veitt miklar upplýsingar um lífið á þessum slóðum á fyrstu

Silfurnæla í Úrnesstíl sem fannst í Tröllaskógi RA-288:002

öldum byggðar. Þar fannst einstaklega falleg silfurnæla í Úrnesstíl sem afhent var Þjóðminjasafninu árið 1913 (sjá mynd). Staðurinn er í stórhættu vegna uppblásturs og liggur undir miklum skemmdum. Hann hefur gríðarlega mikið rannsóknargildi og brýnt að hefja þar rannsóknir sem allra fyrst áður en fleiri minjar verða uppblæstri að bráð.

Á Reynifelli er eitt býli friðlýst, *Holt 284:040*. Býlið var friðlýst árið 1927 en lítið er nú orðið eftir af þessu býli annað en steinadreif úr hraungrýti á uppblásnum ármel. Minjarnar eru í mikilli hættu vegna rofs og mikilvægt er að fram fari rannsókn á þeim áður en þær hverfa.

Á Stóruvöllum eru *bæjarrústir Gömlu-Stóruvalla 462:001 og kirkju 462:002* friðlýstar. Þar stóð bærinn fram til 1882 en þá lagðist bæjarstæðið af vegna uppblásturs. Minjarnar voru friðlýstar árið 1927. Bærinn byggðist aftur upp um 1892 á öðrum stað. Kirkjan lagðist af um 1887 og var rifin, óljósar leifar eru sýnilegar af grunni hennar og bæjarhóllinn sést enn en engar tóftir á honum. Minjarnar eru ekki taldar í hættu

Í landi Geldingalækjar var *hellir 302:019* friðlýstur árið 1927. Hellirinn skiptist í 3 rými og sagnir herma að búið hafi verið í honum um tíma. Seinna var hellirinn notaður sem hlaða. Hægt er að ganga inn í hellinn um lítinn munna og er hann ekki talinn í hættu.

Í landi Helluvaðs eru þrír *hellar 307:005, 307:006, 307:007* friðlýstir og eins eru tveir *hellar 308:004, 308:005* friðlýstir í landi Gaddstaða. Hellarnir í landi Helluvaðs voru friðlýstir árið 1927. Hellir 005 er niðurfallinn og sést aðeins sem dæld í túni. Hann telst í hættu vegna ábúðar. Hellir 006 er tvískiptur. Hann er samfallinn en enn sést til hans. Hann telst ekki vera í hættu. Inngangur hellis 007 er samfallinn og því ekki hægt að komast inn í hann en hann virðist þó að mestu heill að innan. Hellirinn telst ekki í hættu. Hellarnir í landi Gaddstaða voru friðlýstir árið 1927. Hellir 004 er hruninn. Hann er í hættu vegna ábúðar. Ekki sjást nein ummerki um helli 005 á yfirborði en hann telst í stórhættu vegna tráræktar.

Auk þeirra friðlýstu minjastaða sem hér hefur verið fjallað um eru margir aðrir mjög athyglisverðir minjastaðir á skráningarsvæðinu sem hafa mikið kynningar-, varðveislu og rannsóknargildi og verða hér nefndir þeir helstu.

- 1) **Torfbærinn á Keldum 282:001 og útihús í heimatúninu** hafa verið í umsjá húsasafns Þjóðminjasafns Íslands frá árinu 1947. Þetta er eini stóri torfbærinn sem varðveist hefur á Suðurlandi og hefur svipmót bæjarins haldist allt frá miðöldum.

Samtals eru varðveitt yfir 20 mannvirki í heimatúninu á Keldum og mynda þau einstaka heild sem gríðarlega mikilvægt er að varðveita. Í bæjarhúsunum sjálfum eru skemmur, smiðja, hjallur, skáli, búr og hlóðældhús. Úr skálanum liggja göng sem í grunninn eru talin frá 12.-13. öld. Austan við **bæjartraðirnar 282:019** eru **fjós, hesthús, hlöður og rétt 282:020, 282:022, 282:023, 282:016**. Suður á Framtúni eru **lambhús 282:037** og vestan við **traðir 282:163** er **mylla 282:029**. Þessi mannvirki veita ómetanlegar upplýsingar um hýbýli og búskaparhætti fyrr á öldum, bjóða upp á óþrjótandi rannsóknarefni og henta einkar vel til kynningar ásamt Keldnabænum. Heimátún Keldna og þær minjar sem þar leynast hafa því gríðarlegt varðveisl- og kynningargildi.

- 2) **Heillegar bæjarrústir í Árbæ 288:001 og fjöldi minja í gamla heimatúninu** mynda sérlega glæsilega minjaheild. Bærinn fór í eyði árið 1899 og hefur túninu lítið verið raskað síðan. Í Árbæ hafa m.a. varðveist **upphlaðnar traðir 288:021, kálgarðar 288:029, 288:030, túngarður 288:020 og útihús 288:010, 288:022-025, 288:027 og 288:031**. Minjar í heimatúni eru skemmtilegt dæmi um vel varðveitt búsetulandslag á seinni hluta 19. aldar. Aðgengi að Árbæ er einnig nokkuð gott. Heimátúnið er skammt norðan við veg sem liggur að Fossi RA-287 og sést vel þaðan. Gamla heimatúnið í Árbæ og bærinn sjálfur hafa mikið rannsóknar-, varðveisl- og kynningargildi.
- 3) **Kotsvegur, öðru nafni Dagverðarnesgata, 282:115** liggur frá Keldum að Dagverðarnesi og áfram til norðurs, alla leið að Svínhaga RA-298. Leiðin er vörðuð og sjást ennþá um 16 vörður í landi Keldna. Þessi leið var ein helsta alfaraleiðin um Keldnasókn á 19. öld og hefur því mikið varðveisl- og kynningargildi. Það mætti t.d. merkja leiðina frá vegi F210, gera göngukort og kynna þannig gömul leiðakerfi fyrir almenningi.
- 4) **Sögustaðir úr Njálu** eru fjölmargir á skráningarsvæðinu. **Gunnarssteinn 282:073** er á bökkum Rangár eystri við Fjallabaksveg F210 og er upplýsingaskilti þar. Friðlýst kuml sem áður hefur verið fjallað um eru þar rétt við auk býlisins Ártúnsrústar/Árholts 282:080 og væri hægt að nýta skiltin sem þegar eru til staðar til að fjalla um fornleifarnar sem eru í nágrenni Gunnarssteins. **Þorgeirssteinn 282:054 og Einvígi 282:071** eru nær Keldum og eru við Rangá. Aðgengi að þeim er ekki jafn gott og að Gunnarssteini en hægt væri að útbúa göngukort og stika leiðir á milli þessara staða. Við Knafahóla er einnig sögustaður tengdur Njálu en þar á Gunnari að hafa verið veitt fyrirsát á leið sem hugsanlega er forveri Kotsvegar 282:115. Um sannleiksgildi Njálu má deila en kynningargildi staða sem henni tengjast er mikið og gæti laðað marga

ferðamenn að svæðinu.

- 5) **Fossdalsrétt 282:069** er gott dæmi um hvernig menn nýttu sér náttúruleg aðhöld við byggingu mannvirkja á fyrri öldum. Réttin er að miklu leyti mynduð úr blágrýtishömrum sem umlykja hana á þrjá vegu. Hleðslur hafa verið settar á milli þessara hamra og mynda þær þrískipta rétt sem tók yfir 200 fjár. Réttin hefur mikið varðveislu- og kynningargildi vegna þessa og er hluti af stórkostlegu menningarlandslagi.
- 6) Í **Þjófahelli 285:011** héldu til tveir útilegumenn á fyrri hluta 18. aldar. Hellirinn er hátt uppi í svokölluðu Þjófaholti og er við Þjófagil. Mjög erfitt er að sjá hellinn og er munni hans vel falinn. Hellirinn er náttúrulegur en úthöggvið set er inni í honum. Þjófahellir hefur mikið kynningargildi þó ómögulegt sé að komast nærri honum nema á vel útbúnum jeppum.
- 7) **Fjárskýli 283:002** er í túni Tungu. Líklegt er það hafi verið hlaðið áður en Tunga byggðist árið 1611 því fjárskýlum er ekki valinn staður innan túns. Fjárskýlið er því allgamalt og hefur mikið rannsóknargildi enda hafa fjárskýli enn lítið verið rannsökuð hér á landi og sennilega ekkert frá 16. öld.
- 8) **Bugrústin 282:128** er býlisrúst í landi Keldna. Þar er að finna tóft og garðlag umhverfis. Býlið var líklega byggt á 15. öld en farið í eyði þegar Króktún 282:007 og Tunga 283:001 byggðust í byrjun 17. aldar. Bugrústin hefur ótvírætt rannsóknar- og varðveislugildi og getur gefið ómetanlegar upplýsingar um búskap og lífskjör á 15. og 16. öld.
- 9) **Grákollustaðir 303:080** er eyðibýli sem tilheyrði Gunnarsholti og heimildir herma að kunni að hafa verið notað sem sel frá Gröf um tíma. Býlið er í stórhættu og er nú að verða örfoka en enn er eitthvað eftir af mögulegum bæjarhól Grákollustaða auk þess sem tvískipt tóft er höggvin í móberg og hefur tilheyrt býlinu. Hellublöð eru á dreif á stóru svæði og er brýnt að kanna umfang minjanna og gera frekari rannsóknir á þessum stað áður en hann hverfur endanlega.
- 10) **Fjárborgir í landi Reynifells** eru á fjórum stöðum; 284:015, 284:020, 284:026 og 284:044. Þarna eru margar varðveittar minjar um fjárborgir á litlu svæði sem gott aðgengi er að. Sumar þeirra hafa verið gerðar upp og er þannig hægt að sjá hvernig borgirnar litu út áður en þær hrundu. Fjárborgirnar hafa mikið kynningar og varðveislugildi.

Heimildaskrá

- ÁFÍ 1966**=Haraldur Matthíasson. 1966. *Rangárvallasýsla vestan Markarfljóts*. Árbók Ferðafélags Íslands.
- ÁFÍ 1995**=Árni Hjartarson. 1995. *Á Hekluslóðum*. Árbók Ferðafélags Íslands.
- Árni Óla. 1962. *Þúsund ára sveitapörp*. Úr sögu Þykkvabæjar í Rangárþingi. Menningarsjóður, Reykjavík.
- BJ: Árbók 1898**: Brynjúlfur Jónsson. 'Skrá yfir eyðibýli í Landsveit, Rangárvallasveit og Holtasveit í Rangárvallasýslu.' *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1898*, 1-28.
- BJ: Árbók 1900**: Brynjúlfur Jónsson. 'Rannsóknir í Rangárþingi sumarið 1899.' *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1900*, 1-8.
- BJ: Árbók 1902**: Brynjúlfur Jónsson. 'Rannsóknir í Rangárþingi sumarið 1901.' *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1902*, 1-32.
- BJ: Árbók 1905**: Brynjúlfur Jónsson. 'Fornt gerði hjá Rauðnefsstöðum o.fl.' *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1905*, 56-57.
- BJ: Árbók 1905b**: Brynjúlfur Jónsson. 'Fornt gerði hjá Þorleifsstöðum.' *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1905*, 55-56.
- Bjarki Bjarnason. 1999. *Njáluslóðir. Örnefni og staðfræði Njáls sögu*. Mál og mynd, Reykjavík.
- Bsk I**: *Biskupa sögur I*. 1858. Hið íslenska bókmenntafélag, Kaupmannahöfn.
- DI=ÍF**: *Diplomatarium Islandicum eða Íslenskt fornbréfasafn I-XVI*. 1857-1972. Hið íslenska bókmenntafélag, Kaupmannahöfn og Reykjavík.
- EG**: Eyjólfur Guðmundsson. 1998. 'Ritgerð um hella í Rangárvallasýslu.' *Goðasteinn*. *Héraðsrit Rangæinga* 34. árg., 54-69.
- EÓBP**: Eggert Ólafsson. 1981. *Ferðabók Eggerts Ólafssonar og Bjarna Pálssonar*. 2. bindi. Bókaútgáfan Örn og Örlygur hf., Reykjavík.
- FF**: *Frásögur um fornaldarleifar 1817-1823 I-II*. 1983. Sveinbjörn Rafnsson bjó til prentunar, Reykjavík.
- Friðlýsingaskrá**: *Skrá um friðlýstar fornleifar*. 1990. Ágúst Ó. Georgsson tók saman. Fornleifanefnd – Þjóðminjasafn Íslands, Reykjavík.
- GÁ**: Guðmundur Árnason. 1958. 'Uppblástur og eyðing býla í Landsveit'. *Sandgræðslan, minnt 50 ára starfs Sandgræðslu Íslands*, bls. 50-87. Búnaðarfélag Íslands og Sandgræðsla ríkisins, Reykjavík.

- Grjótgarðar:** Alexander Róbertsson o.fl. 2008. *Grjótgarðar í landgræðslu á Íslandi*. Landgræðsla ríkisins, Gunnarsholti.
- HH: Þykkskinna hin síðari:** Helgi Hannesson. 2005. *Þykkskinna hin síðari*. Sunnlenskar sögur og þættir II. Sunnlenska bókaútgáfan, Selfossi.
- HH: Þykkskinna:** Helgi Hannesson. 2003. *Þykkskinna*. Sunnlenskar sögur og þættir. Sunnlenska bókaútgáfan, Selfossi.
- HS: Árbók 1933-1936:** Helga Skúladóttir. 'Örnefni í Þríhyrningi.' *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1933-1936*, 19-24.
- HS: Árbók 1937-1939:** Helga Skúladóttir. 'Örnefni á Keldum á Rangárvöllum.' *Árbók hins íslenska fornleifafélags 1937-1939*, 113-139.
- HÞ: Gamlar götur og goðavald:** Helgi Þorláksson. 1989. *Gamlar götur og goðavald*. Um fornar leiðir og völd Oddaverja í Rangárfingi. Sagnfræðistofnun Háskóla Íslands, Reykjavík.
- HÞ:** Helgi Þorláksson. 1997. 'Byggð undir Heklu.' *Goðasteinn. Héraðsrit Rangæinga* 33. árg, 149-161.
- ÍF I:** *Íslensk fornrit I. Íslendingabók og Landnáma*. 1986. Hið íslenska fornritafélag, Reykjavík.
- ÍF XII:** *Íslensk fornrit XII. Njáls saga*. 1954. Hið íslenska fornritafélag, Reykjavík.
- JÁM:** *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalín I. Vestmanneyja- og Rangárvallasýsla*. Kaupmannahöfn 1913-1917.
- Johnsen, J. 1847. *Jarðatal á Íslandi*. Gefið út af J. Johnsen, Kaupmannahöfn.
- KEKH (1956):** Kristján Eldjárn. 1956. *Kuml og haugfé úr heiðnum sið á Íslandi*, Akureyri.
- KEKH:** Kristján Eldjárn. 2000. *Kuml og haugfé úr heiðnum sið á Íslandi*. 2. útg. Adolf Friðriksson (ritstj.). Mál og menning, Reykjavík.
- KK:** Kaalund, Kristian. 1986. *Íslenskir sögustaðir. Sunnlendingafjórðungur I*. Örn og Örlygur, Reykjavík.
- Konungsannáll IA:** *Islandske Annaler indtil 1578*. 1888. Gefið út af G. Storm, Christiania.
- Kort Björns Gunnlaugssonar:** Haraldur Sigurðsson. 1978. *Kortasaga Íslands: frá lokum 16. aldar til 1848*. Menningarsjóður, Reykjavík.
- Manngerðir hellar:** Árni Hjartarson, Guðmundur J. Guðmundsson og Hallgerður Gísladóttir. 1991. *Manngerðir hellar á Íslandi*. Menningarsjóður, Reykjavík.
- PP:** Sveinn Níelsson. 1869. *Prestatal og prófasta á Íslandi*. 2. útgáfa. Hið íslenska bókmenntafélag, Reykjavík.

- SB IV:** *Sunnlenskar byggðir. IV Rangárþing austan Eystri Rangár.* 1982. Búnaðarsamband Suðurlands, [Selfoss].
- SB V:** *Sunnlenskar byggðir. V Rangárþing vestan Eystri-Rangár.* 1987. Búnaðarsamband Suðurlands, [Selfoss].
- SG: Árbók 1928:** Skúli Guðmundsson. ‘Nokkur örnefni og staðhættir í Njálu.’ *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1928, 1-21.
- SG: Árbók 1932:** Skúli Guðmundsson. ‘Athugasemd við ritgerðir um sögustaði o. fl. í Njálu.’ *Árbók Hins íslenska fornleifafélags* 1932, 29-40.
- Skýrsla FÍ I:** *Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík I, 1863-1866.* 1868. Hið íslenska bókmenntafélag, Kaupmannahöfn.
- Skýrsla FÍ II:** *Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík II, 1867-1870.* 1874. Hið íslenska bókmenntafélag, Kaupmannahöfn.
- Skýrsla FÍ III:** *Skýrsla um Forngripasafn Íslands í Reykjavík III, 1867-1870.* 1881. Hið íslenska bókmenntafélag, Kaupmannahöfn.
- SSR:** *Sýslu og sóknalýsingar Hins íslenska bókmenntafélags 1839-1845, 1856 og 1872-1873. Rangárvallasýsla.* 1968. Rangæingafélagið í Reykjavík, Reykjavík.
- Sturlunga saga.* 1988. Berglind Kristjánsdóttir o.fl. ritsj. Svart á hvítu, Reykjavík.
- Sturlunga saga:** *Sturlunga saga I.* 1946. Sturlunguútgáfan, Reykjavík.
- SV: Árbók 1888-1892:** Sigurður Vigfússon. ‘Rannsóknir sögustaða sem gerðar voru 1885 í Rangárþingi og í Skaftafellssþingi vestanverðu.’ *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1888-1892, 63-75.
- SÞ: Eldur í Heklu:** Sigurður Þórarinsson. 1956. *Eldur í Heklu.* Almenna bókafélagið, Reykjavík.
- SÞ: Heklueldar:** Sigurður Þórarinsson. 1968. *Heklueldar.* Sögufélag, Reykjavík.
- Sædis Gunnarsdóttir. 2000. *Menningarminjar í Rangárvallasýslu. Greinargerð um svæðisskráningu.* Fornleifastofnun Íslands.
- VG: Árbók 1927:** Vigfús Guðmundsson. ‘Holtsvað og Holtavað.’ *Árbók Hins íslenska fornleifafélags* 1927, 10-14.
- VG: Árbók 1951-1952:** Vigfús Guðmundsson. ‘Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum I.’ *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1951-1953, 91-164.
- VG: Árbók 1953:** Vigfús Guðmundsson. ‘Eyðibýli og auðnir á Rangárvöllum II.’ *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1953, 5-79.
- VG: Keldur á Rangárvöllum:** Vigfús Guðmundsson. 1949. *Keldur á Rangárvöllum. Jörðin, ábúendur, kirkjan, hús og mannvirki.* Bókaútgáfa Guðjóns Ó. Guðjónssonar, Reykjavík.

Vigfús Guðmundsson. 1931. *Saga Oddastaðar*. Höfundur gaf út, Reykjavík.

VS: Rangvellingabók: Valgeir Sigurðsson. 1982. *Rangvellingabók. Saga jarða og ábúðar í Rangárvallahreppi* I-II. Rangárvallahreppur, Hella.

ÞH: Rannsóknarskýrslur Þjms 1: Þór Hjaltalín. 1999. *Keldur á Rangárvöllum*.

Framkvæmdir á Keldum 1997-1998 og stefnumótun um viðgerð bæjarins.

Rannsóknarskýrslur 1. Þjóðminjasafn Íslands, Reykjavík.

ÞJÁ: Íslenzkar þjóðsögur og ævintýri I-VI, Jón Árnason safnaði, ný útg. 1961. Bókaútgáfan Þjóðsaga, Reykjavík.

Þjóðólfur XVIII: 'Fornmenja og þjóðgripasafnið í Reykjavík.' *Þjóðólfur* 18 (38): 138-139.

ÞM: Þór Magnússon. "Skýrsla um Þjóðminjasafnið 1973." *Árbók hins íslenska fornleifafélags* 1974, 153-169.

Stafræn gögn:

Herforingjaráðskort: Landmælingar Íslands. 2003. *Íslandskort* 1:100 000. *Kortadiskur* 2: kort nr. 47-48 og 58.

Óprentaðar heimildir:

Elín Ósk Hreiðarsdóttir, munnleg heimild 2009.

IE- Örnefnauppráttur, Geldingalækur: Ingólfur Einarsson. 1969-79. Örnefnauppráttur af Geldingalæk. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

IE- Örnefnauppráttur, Gunnarsholt og Reyðarvatn: Ingólfur Einarsson. 1990-93. Örnefnauppráttur af Gunnarsholti og Reyðarvatni. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

IE- Örnefnauppráttur, Stóruvellir: Ingólfur Einarsson. 1969. Örnefnauppráttur af Stóruvöllum. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

SG: Smæsta smátt: Skúli Guðmundsson. Smæsta smátt. Óútgefið handrit. Tilvísanir fengnar úr **ÞH: Handrit að fornleifaskrá fyrir Keldur.**

Skúli Guðmundsson: Bréf til Matthíasar Þórðarsonar 22. okt.1938: Tilvísanir fengnar úr **ÞH: Handrit að fornleifaskrá fyrir Keldur.**

Túnakort: Túnakort Rangárvalla- og Landmannahrepps 1917. Þjóðskjalasafn Íslands.

ÞH: Handrit að fornleifaskrá fyrir Keldur: Þór Hjaltalín. [Án árs]. Keldur á Rangárvöllum. Fornleifaskrá. Óútgefið handrit byggt á dagbókum og skjölum frá Skúla Guðmundssyni, bónda á Keldum.

Þjms: Keldur á Rangárvöllum (kort): Uppdráttur af Keldum á Rangárvöllum. [Án árs].

Þjóðminjasafn Íslands.

Ö-Árbær: Örnefnaskrá Árbæjar. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Dagverðarnes: Örnefnaskrá Dagverðarness. Bergsteinn Kristjánsson skráði eftir handriti Helgu Skúladóttur. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Foss, athugasemdir: Örnefnaskrá Foss, athugasemdir. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Foss, viðbætur: Örnefnaskrá Foss, viðbætur. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Foss: Örnefnaskrá Foss. Helga Skúladóttir skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Gaddstaðir ókunnur skrásetjari: Örnefnaskrá Gaddstaða. Ókunnur skrásetjari. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Gaddstaðir: Örnefnaskrá Gaddstaða. Örnefnasafn Bergsteinn Kristjánsson skráði. Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Geldingalækir, aths. og viðb.: Örnefnaskrá Geldingalækja, athugasemdir og viðbætur. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Geldingalækir: Örnefnaskrá Geldingalækja. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Gunnarsholt og Brekkur: Örnefnaskrá Gunnarsholts og Brekkna. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Gunnarsholt, viðb.: Örnefnaskrá Gunnarsholts, viðbætur. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Hekluhraun: Örnefnaskrá Hekluhrauns. Bergsteinn Kristjánsson skráði eftir handriti Helgu Skúladóttur. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Helluvað: Örnefnaskrá Helluvaðs. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Ketilhúshagi: Örnefnaskrá Ketilhúshaga. Ólafur Jóhannsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Laufaleitir: Örnefnaskrá Laufaleita. Helga Skúladóttir skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Ö-Oddhóll: Örnefnaskrá Oddhóls. Bergsteinn Kristjánsson skráði eftir handriti Helgu Skúladóttur. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

- Ö-Oddi:** Örnefnaskrá Odda. Bergsteinn Kristjánsson skráði eftir handriti Helgu Skúladóttur. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Rauðnefsstaðir:** Örnefnaskrá Rauðnefsstaða. Björn Guðmundsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Reynifell:** Örnefnaskrá Reynifells. Helga Skúladóttir skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Selalækur, aths.:** Örnefnaskrá Selalækjar, athugasemdir. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Selalækur, svör við sp.:** Örnefnaskrá Selalækjar, svör við spurningum. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Selalækur:** Örnefnaskrá Selalækjar. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Stóri-Klofi, Litli-Klofi, Borg:** Örnefnaskrá Stóra-Klofa, Litla-Klofa og Borgar. Magnús Finnbogason skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Stóruvellir, viðauki:** Örnefnaskrá Stóruvalla, viðauki. Ingólfur Einarsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Stóru-Vellir:** Örnefnaskrá Stóruvalla. Jón Pálsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Varmadalur, BK:** Örnefnaskrá Varmadals. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Varmidalur:** Örnefnaskrá Varmadals. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Vestri-Kirkjubær og Strönd:** Örnefnaskrá Vestri-Kirkjubæjar og Strandar. Bergsteinn Kristjánsson skráði að hluta. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Víkingslækjarland:** Örnefnaskrá Víkingslækjarlands. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Víkingslækur:** Örnefnaskrá Víkingslækjar. Valgeir Sigurðsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Ö-Þorleifsstaðir:** Örnefnaskrá Þorleifsstaða. Bergsteinn Kristjánsson skráði. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Heimildamenn í stafrófsröð:

Anna Björgvinsdóttir (f. 19.07.1941) – Varmadalur

Ágúst Sæmundsson (f. 19.09.1923) – Rauðnefsstaðir, Þorleifsstaðir

Ásgeir Tómasson (f. 29.03.1929) – Reynifell

Bjarni Jónsson (f. 30.09.1952) – Selalækur

Bogi P. Thorarensen (f. 28.05.1947) – Árbær, Gaddstaðir, Grafarbakki, Gröf, Helluvað, Keldur, Ketilhúshagi

Fríða Hildur Steinarsdóttir (f. 04.06.1957) – Oddi

Guðjón Egilsson (f. 18.09.1969) – Selalækur

Guðmundur Rúnar Guðmundsson (f. 12.11.1950) – Borg, Litli-Klofi

Ingimar Ísleifsson (f. 05.02.1949) – Kragi, Kumbli, Langekra, Oddi, Vindás

Óðinn Pálsson (f. 07.02.1927) – Stóruvellir

Reynir Þorsteinsson (f. 14.12.1958) – Brekkur, Gunnarsholt

Skúli Lýðsson (f. 07.08.1947) – Keldur, Tunga

Sveinn Runólfsson (f. 28.04.1946) – Brekkur, Gunnarsholt

Þorvarður Jónsson (f. 27.12.1965) – Oddi, Vindás

Þórir Jónsson (f. 02.07.1957) – Selalækur

Viðauki 1: Hnitaskrár á ISN93

Samtala	Longitude	Latitude			
RA-282:001	447116.9	369077.89	RA-282:026Q	447070.35	368774.74
RA-282:002	447130.11	369074.14	RA-282:026R	447057.73	368776.91
RA-282:003	447015.32	369252.64	RA-282:026S	447045.7	368796.44
RA-282:005	447545.89	372474.87	RA-282:026T	446942.54	368815.57
RA-282:006	447239.58	369032.33	RA-282:026U	447033.67	368804.33
RA-282:007A	446898.76	369036.67	RA-282:027	447014.53	369220.89
RA-282:007B	446886.33	369046.53	RA-282:028	447103.88	369136.08
RA-282:007C	446908.22	369145.94	RA-282:029	447022.42	369133.91
RA-282:007D	446886.33	369131.93	RA-282:030	447023.8	369098.6
RA-282:007E	446891.26	369121.68	RA-282:031	446954.18	368930.75
RA-282:007F	446866.61	369099.59	RA-282:032	446969.96	369043.18
RA-282:007G	446847.67	369070.99	RA-282:033	446872.72	369018.33
RA-282:007H	446850.43	369055.21	RA-282:034A	447233.47	373317.07
RA-282:007I	446852.01	369016.16	RA-282:034B	447220.05	373283.14
RA-282:007J	446862.07	368988.35	RA-282:034C	447211.77	373283.54
RA-282:008	446869.37	374103.05	RA-282:034D	447194.41	373297.34
RA-282:009	447239.58	367167.67	RA-282:034E	447192.05	373305.83
RA-282:010	447104.28	369072.17	RA-282:034F	447159.9	373323.97
RA-282:011	447128.34	369052.65	RA-282:034G	447161.67	373332.65
RA-282:012	447125.97	369067.64	RA-282:035	447139.58	368918.53
RA-282:013	447090.86	369054.42	RA-282:036	447134.65	368930.56
RA-282:014	449605.02	370104.7	RA-282:037	447116.5	369020.1
RA-282:015	447195.4	369109.25	RA-282:038A	453779.11	374141.91
RA-282:016	447178.83	369101.95	RA-282:038B	453805.74	374145.85
RA-282:017	447163.84	369097.81	RA-282:038C	453801	374165.18
RA-282:018	447980.79	368197.83	RA-282:038D	453824.28	374169.12
RA-282:019	447163.25	369087.95	RA-282:038E	453824.28	374135.79
RA-282:020	447185.34	369098.6	RA-282:039A	447254.57	368912.21
RA-282:021	447266.21	369060.53	RA-282:039B	447170.74	368812.22
RA-282:022	447213.74	369091.5	RA-282:040	447229.52	368898.6
RA-282:023	447228.73	369030.75	RA-282:041	447269.95	368883.81
RA-282:024	447202.1	369044.16	RA-282:042	447618.07	368239.25
RA-282:025A	447283.76	369238.84	RA-282:043A	447061.48	368796.04
RA-282:025B	447290.07	369213.98	RA-282:043B	447074.3	368783.81
RA-282:025C	447212.76	369147.71	RA-282:043C	447126.56	368800.38
RA-282:026A	447351.21	369170.99	RA-282:044	447830.3	367525.26
RA-282:026B	447309.01	369224.04	RA-282:046	447431.49	369108.66
RA-282:026C	447282.38	369240.61	RA-282:047	446934.26	368427.02
RA-282:026D	447246.48	369246.13	RA-282:048	446883.57	368420.51
RA-282:026E	447220.84	369252.44	RA-282:050	447195.99	369085.19
RA-282:026F	447145.1	369267.83	RA-282:051	446416.32	366922.11
RA-282:026G	447114.53	369279.66	RA-282:052	446373.52	367102.58
RA-282:026H	447093.82	369283.21	RA-282:052A	446432.89	367275.56
RA-282:026I	447070.35	369269.41	RA-282:053A	446387.33	367115.2
RA-282:026J	447053	369287.55	RA-282:053B	446425	367171.22
RA-282:026K	447032.48	369291.1	RA-282:053C	446862.47	368262.72
RA-282:026L	446951.81	369188.74	RA-282:053D	446932.68	368374.35
RA-282:026M	446882.78	369181.64	RA-282:054	446814.14	366956.63
RA-282:026N	446840.77	369132.33	RA-282:055	447422.61	367356.62
RA-282:026O	446766.02	369063.89	RA-282:056	447796.37	367555.43
RA-282:026P	447071.54	368785.39	RA-282:057	446953.19	367188.77
			RA-282:058	447409	369356.39

RA-282:059	447487.5	369146.53	RA-282:102B	447911.17	372408.8
RA-282:060A	447459.3	369102.35	RA-282:104	449844.47	369611.02
RA-282:060B	447457.33	369092.29	RA-282:106A	449208.78	372407.22
RA-282:060C	447456.14	369086.57	RA-282:106B	449126.53	372426.16
RA-282:060D	447452.59	369061.52	RA-282:106C	449132.84	372392.63
RA-282:064	448415.3	369335.68	RA-282:106D	449137.38	372395.98
RA-282:064B	448404.06	369331.34	RA-282:107	447219.07	369098.01
RA-282:065	448446.46	369332.52	RA-282:108	446305.28	367358.2
RA-282:066	453801.79	373810.55	RA-282:109	447205.66	369098.01
RA-282:068A	448366.98	368757.58	RA-282:111	446935.84	369730.35
RA-282:068B	448099.72	368610.64	RA-282:114	446933.47	369772.75
RA-282:068C	447656.93	368246.54	RA-282:115A	447038.2	370084.78
RA-282:069	448106.43	368059.17	RA-282:115B	447057.33	370349.66
RA-282:070	453772.6	373969.72	RA-282:115C	447576.06	370542.76
RA-282:071	448171.52	368342.99	RA-282:115D	447692.43	370671.75
RA-282:072	447408.22	369027	RA-282:115E	447708.41	370754.79
RA-282:073	449569.32	369488.54	RA-282:115F	447714.52	370813.96
RA-282:074	449833.22	369412.8	RA-282:115G	447783.16	371242.15
RA-282:075	449839.93	369446.72	RA-282:115H	447787.3	371310.79
RA-282:076	449745.06	369537.05	RA-282:115I	447792.63	371369.17
RA-282:077	448053.37	368069.82	RA-282:115J	447807.22	371440.18
RA-282:079	450536.37	372022.02	RA-282:115K	447818.86	371521.83
RA-282:080			RA-282:115L	447833.06	371607.24
sleggja	450779.56	372287.89	RA-282:115M	447866.79	371710.59
RA-282:080A	450776.6	372269.75	RA-282:115N	447884.93	371781.99
RA-282:080B	450783.7	372304.07	RA-282:115O	447905.05	371922.81
RA-282:080C	450823.74	372320.24	RA-282:115P	447918.66	372067.19
RA-282:080D	450814.67	372332.67	RA-282:115Q	447900.12	372208.41
RA-282:081	450801.45	372094.41	RA-282:116	447087.71	369074.34
RA-282:081A	450793.96	372061.07	RA-282:117	447197.17	369094.85
RA-282:081C	450769.7	372088.29	RA-282:118	446945.9	368441.41
RA-282:082	450889.02	371385.54	RA-282:119a	446114.75	369688.14
RA-282:083	451682.89	372285.72	RA-282:119b	446051.04	369695.83
RA-282:084	451565.54	371834.06	RA-282:120	446020.07	369702.73
RA-282:085	446850.43	369055.6	RA-282:121A	445972.74	369831.53
RA-282:086	446335.26	368906.49	RA-282:121B	446017.9	369832.51
RA-282:087	452316.02	376544.82	RA-282:122A	445909.03	369149.49
RA-282:088	451244.24	376051.73	RA-282:122B	445990.29	369133.71
RA-282:089	448890.83	374012.52	RA-282:123	445811.79	369080.06
RA-282:090	448836.99	374030.66	RA-282:124	445974.32	368757.19
RA-282:091	448698.53	373457.3	RA-282:125	446873.91	368884.01
RA-282:092	447882.57	373947.83	RA-282:127	446791.86	368397.43
RA-282:093	448052.58	374389.63	RA-282:128A	446634.86	368507.09
RA-282:094	446629.93	369322.86	RA-282:128B	446575.88	368513.01
RA-282:098	452625.68	373767.16	RA-282:128C	446568.59	368444.77
RA-282:099A	452944.81	374065.97	RA-282:128D	446620.85	368435.5
RA-282:099B	452874.59	374076.42	RA-282:128I	446622.43	368499.01
RA-282:100A	448267.57	372769.35	RA-282:129B	446614.15	368639.04
RA-282:100B	448268.16	372771.32	RA-282:130	448358.1	372427.93
RA-282:100C	448244.49	372780.39	RA-282:131	446495.81	367890.73
RA-282:100D	448244.3	372744.3	RA-282:132	446469.38	367884.62
RA-282:100E	448232.26	372766.19	RA-282:133A	446374.11	367937.08
RA-282:100F	448203.47	372782.76	RA-282:133B	446052.62	368029.59
RA-282:101	447405.85	372658.7	RA-282:133C	446166.82	368013.22
RA-282:102A	447866.79	372335.82			

RA-282:133D	446358.73	367954.83	RA-282:187	448864.4	369182.62
RA-282:133E	446416.32	367931.17	RA-282:188	447160.09	369024.44
RA-282:133F	446497.98	367881.46	RA-282:189	447153.39	369027.2
RA-282:133G	446008.04	368014.2	RA-282:193	446897.18	368928.39
RA-282:136	445991.28	367985.21	RA-282:194	447089.88	369092.09
RA-282:137	445983.78	368001.58	RA-282:196A	446054.59	369640.41
RA-282:138	446878.05	368987.56	RA-282:196B	445991.67	369663.09
RA-282:139	446311	367317.57	RA-282:197	447525.57	368381.45
RA-282:140	446385.75	367309.87	RA-282:197B	447572.71	368391.32
RA-282:141	446387.33	367878.31	RA-283:001	445610.42	366824.87
RA-282:142	446369.38	367558.59	RA-283:001A	445601.54	366806.53
RA-282:142	447885.92	368100.2	RA-283:001B	445589.9	366834.93
RA-282:143	448080.39	374530.85	RA-283:002	445534.09	366801.6
RA-282:144	447022.03	369240.41	RA-283:003A	445543.36	366919.94
RA-282:145	447103.68	369096.43	RA-283:003B	445527.78	366749.53
RA-282:147	453805.15	373886.49	RA-283:003C	445661.7	366870.83
RA-282:148	449568.53	369582.62	RA-283:003D	445498.39	366910.87
RA-282:149	448097.75	367999.01	RA-283:003E	445471.96	366830.99
RA-282:150	447114.14	369084.6	RA-283:003F	445416.14	366586.02
RA-282:151	446874.89	366973.59	RA-283:003G	445389.71	366607.32
RA-282:152	446476.87	366861.16	RA-283:003H	445412.98	366772.41
RA-282:153	449591.02	369483.21	RA-283:003I	445439.22	366821.32
RA-282:157	451891.17	370626.78	RA-283:003J	445462.49	366845.19
RA-282:158	454007.31	373593.99	RA-283:003K	445462.88	366852.49
RA-282:159	451625.1	371708.81	RA-283:003L	445467.62	366851.89
RA-282:160	446914.34	368931.15	RA-283:003M	445384.19	366613.44
RA-282:161	447261.28	369056.39	RA-283:003N	445390.5	366648.94
RA-282:162	447030.9	369123.65	RA-283:003O	445393.46	366712.05
RA-282:163A	447075.09	369084.01	RA-283:003P	445408.65	366752.49
RA-282:163B	447051.42	369101.95	RA-283:003Q	445412	366762.35
RA-282:163C	447041.16	369132.72	RA-283:003R	445382.22	366630.01
RA-282:164	448027.14	373888.06	RA-283:003S	445433.89	366803.77
RA-282:168	445647.5	370148.88	RA-283:004	445151.06	366566.69
RA-282:169	448643.89	373647.24	RA-283:005	445172.36	366497.27
RA-282:171	447743.91	367524.07	RA-283:006	445053.03	366657.42
RA-282:172	446923.21	369076.91	RA-283:007A	445042.97	366716.2
RA-282:173	447512.95	369133.51	RA-283:007B	444918.32	366724.09
RA-282:175	448010.77	367778.51	RA-283:008	444391.5	366466.1
RA-282:177	445971.75	367995.86	RA-283:010	445560.32	366853.87
RA-282:178	445792.66	368098.42	RA-283:011	445415.94	366676.55
RA-282:179	446943.33	369317.53	RA-283:012	445415.55	366627.24
RA-282:180	446176.88	368344.37	RA-283:013	445515.74	366783.65
RA-282:181	446973.71	369140.41	RA-283:014A	445624.42	366875.76
RA-282:182	448727.92	368990.52	RA-283:014B	445539.21	366874.77
RA-282:182B	448471.12	368803.93	RA-284:001	451138.72	366896.27
RA-282:182C	448330.88	368746.54	RA-284:002	451166.93	366929.41
RA-282:182D	448832.65	369017.14	RA-284:003	451031.43	367005.94
RA-282:183	446547.48	369486.17	RA-284:004	451024.52	366886.21
RA-282:184	445547.89	370080.83	RA-284:005	451091.39	366993.9
RA-282:185A	447137.21	369090.51	RA-284:006	451264.16	366953.87
RA-282:185B	447121.83	369106.29	RA-284:007	451266.14	366903.77
RA-282:185C	447117.29	369106.69	RA-284:008A	451582.11	366751.5
RA-282:185D	447092.05	369103.73	RA-284:008B	451578.16	366757.62
RA-282:186	447122.62	369073.75	RA-284:008C	451575.99	366751.3

RA-284:008D	451531.81	366779.9	RA-285:008	453686.61	366397.07
RA-284:009	451156.87	367069.05	RA-285:009	453426.85	366712.05
RA-284:011	451764.55	366866.49	RA-285:010	455265.48	366916.59
RA-284:014A	450845.43	366863.53	RA-285:011	455256.6	365148.77
RA-284:014B	450852.73	366868.86	RA-285:012A	455271.98	366915.8
RA-284:014C	450855.69	366873.59	RA-285:012B	455276.32	366922.31
RA-284:015A	449275.24	368927.99	RA-285:012C	455295.85	366926.84
RA-284:015B	449284.32	368861.72	RA-285:013A	453185.63	368714.58
RA-284:015C	449328.69	368767.25	RA-285:013B	453169.26	368725.63
RA-284:015D	449245.26	368705.31	RA-285:013C	453171.82	368721.88
RA-284:016	450368.91	368827.21	RA-285:013D	453188	368727.01
RA-284:017	449516.66	369268.22	RA-285:014	454781.26	366746.97
RA-284:018	451196.71	366928.03	RA-285:015	454845.36	366782.07
RA-284:019	451196.51	367006.72	RA-285:017	454813.61	366807.71
RA-284:020A	449048.82	368428.79	RA-285:018	454186.8	366297.47
RA-284:020B	449113.31	368342.8	RA-285:019	453409.89	366727.24
RA-284:020C	449122.39	368349.7	RA-285:020A	455163.5	366861.16
RA-284:021A	447614.33	367124.67	RA-285:020B	455116.37	366892.92
RA-284:021B	447643.32	367086.8	RA-285:020C	455050.29	366922.7
RA-284:022	451032.61	366758.6	RA-285:020D	454837.87	366832.96
RA-284:023A	451180.73	366663.14	RA-285:020E	454742.41	366811.66
RA-284:023B	451232.8	366628.62	RA-285:021A	452855.26	366754.07
RA-284:024	451441.48	367171.81	RA-285:021B	452734.16	366754.07
RA-284:025	451145.63	367029.41	RA-285:021C	452752.7	366844.79
RA-284:026A	447974.68	367569.44	RA-285:022	453851.89	365608.72
RA-284:026B	447901.11	367479.3	RA-285:023	454614.99	366758.8
RA-284:027	448200.51	367649.51	RA-285:024	455317.74	366952.29
RA-284:028	447477.25	366756.04	RA-285:025	455170.8	366578.13
RA-284:029	451179.55	366892.53	RA-285:026	455528.59	366655.05
RA-284:030	451058.65	366953.08	RA-285:027	454840.24	366825.07
RA-284:031	451259.23	366809.29	RA-285:028	455902.74	366988.18
RA-284:032B	451002.63	367019.54	RA-285:029A	455155.42	366862.55
RA-284:033A	451747.78	366008.32	RA-285:029B	455012.22	366999.62
RA-284:033B	451252.13	366691.74	RA-285:029C	454717.75	366872.41
RA-284:034	451089.02	366834.54	RA-285:029D	454653.26	366627.44
RA-284:035	451027.68	366991.54	RA-285:029E	454621.9	366488.59
RA-284:036	451199.27	366970.43	RA-285:029F	454965.87	366716.79
RA-284:037	451841.27	364981.12	RA-285:029G	454715.19	366826.45
RA-284:038	450749.38	366885.82	RA-285:030	455968.42	367126.05
RA-284:039A	451963.95	366118.57	RA-285:031	454986.58	366802.19
RA-284:039B	451827.86	366282.87	RA-285:032	453994.49	367612.83
RA-284:040	450202.45	365610.89	RA-285:033A	455042.2	367023.69
RA-284:041	450270.89	365738.9	RA-285:033B	454966.86	367183.45
RA-284:042	451135.17	366932.76	RA-285:033C	454950.49	367389.36
RA-284:043A	448976.43	367088.97	RA-285:033D	454912.82	367568.84
RA-284:043B	449002.47	367108.89	RA-285:033E	454742.8	367999.61
RA-284:044	448934.22	367235.12	RA-285:035	454176.34	367546.56
RA-285:001	454986.78	366814.03	RA-285:036A	454987.18	366761.96
RA-285:002	454966.47	366811.26	RA-285:036B	455031.36	366842.82
RA-285:003	454938.06	366847.75	RA-285:037	454807.3	366605.15
RA-285:004	454951.28	366902.39	RA-285:038	453880.29	365849.94
RA-285:005	455049.5	366922.7	RA-285:039	453189.38	366284.84
RA-285:006	455084.61	366909.49	RA-285:040	453215.02	366218.57
RA-285:007	455075.34	366829.61	RA-285:041A	455183.82	366888.38

RA-285:041B	455227.01	366917.57	RA-286:018E	456681.23	367507.7
RA-285:042	455652.84	367155.05	RA-286:018F	456699.18	367547.74
RA-285:044	455042.4	366821.13	RA-286:019	456378.08	367401.39
RA-285:045	455259.95	366926.25	RA-286:020A	456373.35	367473.19
RA-285:046	455362.71	367034.14	RA-286:020B	456393.66	367496.85
RA-285:047	455304.92	367089.96	RA-286:020C	456412.79	367511.45
RA-285:048	454349.32	365847.18	RA-286:020D	456357.76	367462.73
RA-285:049A	454262.34	365912.07	RA-286:020E	456432.91	367520.32
RA-285:049B	454286.99	365870.45	RA-286:020F	456361.91	367447.74
RA-285:049C	454265.1	365873.61	RA-286:020G	456412.2	367550.5
RA-285:049D	454259.18	365903.39	RA-286:020H	456420.68	367538.86
RA-285:050	453995.28	366006.15	RA-286:020I	456343.56	367483.24
RA-285:051	455124.25	364716.23	RA-286:020J	456340.01	367471.21
RA-285:052	455285.2	366607.72	RA-286:021	456337.25	367334.33
RA-285:053A	455092.89	366542.24	RA-286:022	456631.33	367759.77
RA-285:053B	455043.19	366541.64	RA-286:023A	456659.14	367745.57
RA-285:053C	454998.02	366510.09	RA-286:023B	456628.57	367704.74
RA-285:054A	455371.98	366719.35	RA-286:023C	456664.07	367815.39
RA-285:054B	455488.94	366833.16	RA-286:023D	456661.51	367863.91
RA-285:055	455010.25	366875.96	RA-286:024A	456626	367702.96
RA-285:07B	446972.72	367143.61	RA-286:024B	456654.8	367740.24
RA-286:001	456649.47	367775.55	RA-286:024C	456662.49	367780.28
RA-286:002	456667.42	367814.8	RA-286:024D	456662.29	367911.25
RA-286:003	456527.98	367777.32	RA-286:024E	456665.85	367914.8
RA-286:004	456455.79	367693.3	RA-286:024F	456767.22	367928.8
RA-286:005	456484.98	367712.04	RA-286:024G	456795.03	367932.74
RA-286:006	456483.6	367636.1	RA-286:024H	456796.41	367901.58
RA-286:007	456482.22	367611.05	RA-286:024I	456791.48	367884.22
RA-286:008	456489.32	367601.98	RA-286:024J	456801.35	367873.38
RA-286:009	456809.24	367841.62	RA-286:024K	456607.46	367908.48
RA-286:012	459401.5	370485.76	RA-286:024L	456427.98	367751.88
RA-286:016A	457306.47	367996.85	RA-286:024M	456455	367664.7
RA-286:016B	457179.45	368178.1	RA-286:024N	456459.73	367647.15
RA-286:016C	457326.78	368003.16	RA-286:024O	456476.1	367617.17
RA-286:016D	457451.04	367968.44	RA-286:025	455404.33	368348.91
RA-286:016E	458038.6	367955.23	RA-286:026	456811.4	367937.28
RA-286:016F	458122.62	367921.7	RA-286:027	456669.59	367774.17
RA-286:016G	457997.77	367832.55	RA-286:028	456583.2	367756.22
RA-286:016H	457977.26	367765.29	RA-286:029	456501.94	367692.71
RA-286:016I	457884.76	367966.87	RA-286:030	456494.05	367625.25
RA-286:016J	457960.5	367862.92	RA-286:031	456533.3	367815.98
RA-286:016K	457459.52	367957.6	RA-286:032A	456640.4	368226.03
RA-286:016L	457338.61	367730.18	RA-286:032B	456638.43	368233.33
RA-286:016M	457450.64	367272.2	RA-286:032C	456631.13	368202.96
RA-286:016N	457801.92	367205.34	RA-286:033	456537.64	367826.83
RA-286:017A	456632.71	367647.74	RA-286:034A	454911.64	368500.78
RA-286:017B	456656.18	367629	RA-286:034B	454918.93	368514.39
RA-286:017C	456675.71	367648.92	RA-286:034C	454927.41	368513.6
RA-286:017D	456662.29	367665.29	RA-286:034D	454939.64	368502.16
RA-286:017E	456666.44	367643.2	RA-286:034E	454957.99	368483.82
RA-286:018A	456699.57	367578.11	RA-286:034F	454955.42	368537.07
RA-286:018B	456681.82	367590.34	RA-286:034G	454890.53	368541.81
RA-286:018C	456667.62	367598.23	RA-286:034H	454885.21	368519.12
RA-286:018D	456642.57	367562.73	RA-286:035	456653.22	367928.01

RA-286:036	454713.81	368663.89	RA-288:002E	454281.86	372299.73
RA-286:038	460851.57	370531.71	RA-288:002F	454264.51	372277.44
RA-286:14A	457113.77	368225.05	RA-288:002G	454306.52	372329.71
RA-286:14B	457075.31	368310.25	RA-288:003	452233.38	371045.12
RA-287:001	454831.75	368790.13	RA-288:005	452295.31	369300.37
RA-287:001	454831.75	368790.13	RA-288:006	449870.3	369501.95
RA-287:002	454891.32	368758.76	RA-288:007A	453429.22	371646.09
RA-287:002	454891.32	368758.76	RA-288:007B	453500.42	371633.47
RA-287:003	454808.88	368789.34	RA-288:007C	453415.8	371659.9
RA-287:003	454808.88	368789.34	RA-288:007D	453355.25	371412.37
RA-287:004	454790.73	368865.47	RA-288:008A	453304.76	371261.29
RA-287:004	454790.73	368865.47	RA-288:008B	453334.54	371304.09
RA-287:005	454775.54	368902.15	RA-288:009	451632.6	369456.58
RA-287:005	454775.54	368902.15	RA-288:010	452833.37	369191.7
RA-287:006	454731.76	368881.25	RA-288:011	454331.57	369246.13
RA-287:006	454731.76	368881.25	RA-288:011B	453889.36	368990.71
RA-287:007	456045.74	372821.02	RA-288:012	453871.02	369497.21
RA-287:008	456328.57	369296.63	RA-288:013	453863.92	369181.24
RA-287:009	455710.04	368703.14	RA-288:014	452652.5	369232.33
RA-287:010	455556	368791.9	RA-288:015	453932.56	368948.7
RA-287:011	454961.73	368808.27	RA-288:016A	451042.08	369239.23
RA-287:012	455180.27	368905.51	RA-288:016B	451035.57	369245.15
RA-287:013	457753.99	370194.44	RA-288:017	452305.37	369199.78
RA-287:014A	456425.02	369808.65	RA-288:020B	452683.47	369291.89
RA-287:014B	456372.95	369815.35	RA-288:020C	452659.21	369358.16
RA-287:014C	456437.05	369834.29	RA-288:021	452775.58	369327
RA-287:015	454288.96	369697.21	RA-288:022	452809.5	369289.52
RA-287:016	455765.66	372129.71	RA-288:023	452751.91	369427.19
RA-287:017	455095.06	368890.12	RA-288:024	452833.56	369223.45
RA-287:018A	454907.1	368813.4	RA-288:025	452904.77	369232.92
RA-287:018B	454908.08	368803.14	RA-288:026A	451287.04	369359.54
RA-287:019A	454968.64	368866.06	RA-288:026B	451303.41	369381.63
RA-287:019B	454973.76	368862.9	RA-288:026C	451308.15	369371.77
RA-287:020	455597.62	369166.25	RA-288:027	452686.03	369457.96
RA-287:021	454226.64	369690.31	RA-288:028	452184.27	369375.12
RA-287:023	454835.3	368763.1	RA-288:029	452777.75	369350.08
RA-287:023	454835.3	368763.1	RA-288:030	452790.37	369342.78
RA-287:024	454852.07	368778.49	RA-288:031	452707.73	369467.63
RA-287:024A	454894.48	368801.17	RA-288:032A	449920.4	369520.68
RA-287:024B	454852.07	368778.49	RA-288:032A	449897.52	369518.51
RA-287:025	454871.6	368753.64	RA-302:001	438369.71	376421.55
RA-287:025	454871.6	368753.64	RA-302:002	438348.41	376414.84
RA-287:026	454497.24	368992.09	RA-302:003	438084.91	376424.51
RA-287:027	454964.69	368739.24	RA-302:004	438403.05	376461.79
RA-287:028	454993.88	368903.34	RA-302:005	438414.29	376457.84
RA-287:029	455002.17	368816.36	RA-302:006	438407.78	376523.72
RA-288:001	452800.03	369357.77	RA-302:007	438353.15	376547.39
RA-288:002_brýni	454261.15	372339.96	RA-302:008	438384.51	376402.42
RA-288:002_járn	454260.56	372322.21	RA-302:009	438398.71	376407.74
RA-288:002_nagli	454266.68	372330.1	RA-302:010	438499.5	376535.95
RA-288:002A	454202.77	372359.89	RA-302:011	438530.66	376424.31
RA-288:002B	454238.47	372370.14	RA-302:012A	438557.48	376412.28
RA-288:002C	454244.39	372344.11	RA-302:012B	438552.95	376421.35
RA-288:002D	454257.6	372335.43	RA-302:013	438050.59	376519.38

RA-302:014	438057.29	376491.37	RA-302:055A	438332.44	376000.65
RA-302:015	438020.81	376480.33	RA-302:055B	438343.09	376004.99
RA-302:016	437988.26	376463.17	RA-302:056	438448.41	376539.89
RA-302:017	438021.2	376415.44	RA-302:057	439184.69	375222.56
RA-302:018	438015.09	376341.08	RA-302:058	438439.14	376542.46
RA-302:019A	438010.35	376324.9	RA-302:059	438155.32	376389.01
RA-302:019B	438034.22	376333.58	RA-302:060	438414.29	376449.75
RA-302:020	437939.15	376317.21	RA-302:061A	438310.35	376009.33
RA-302:022	438121.99	376396.7	RA-302:061B	438398.12	375995.52
RA-302:023	438221.2	376355.08	RA-302:061C	438387.66	375913.08
RA-302:024	437859.66	376198.67	RA-302:061D	438529.08	375912.29
RA-302:025	438163.6	376454.88	RA-302:061E	438575.63	375916.43
RA-302:026	437968.54	376273.62	RA-302:061F	438555.12	375932.8
RA-302:027	437612.13	376655.08	RA-302:061G	438753.14	375954.69
RA-302:028	437957.69	376581.9	RA-302:061H	438999.88	376024.12
RA-302:029	438064.39	376256.66	RA-302:061I	438904.81	375909.92
RA-302:030	437923.96	376587.42	RA-302:061J	438821.97	375913.47
RA-302:031A	438098.52	376577.96	RA-302:061K	438884.1	376095.32
RA-302:031B	438107.39	376588.81	RA-302:061L	438919.8	376172.84
RA-302:031C	438080.57	376576.38	RA-302:061M	438906	376201.04
RA-302:031D	438087.47	376601.82	RA-302:061N	438920.79	376322.14
RA-302:032Ai	437542.12	376091.58	RA-302:061O	438800.28	376110.12
RA-302:032Aii	438240.53	376475.4	RA-302:061P	438723.95	376125.7
RA-302:032Aiii	437613.91	376161.79	RA-302:061Q	438620.2	376122.94
RA-302:032B	438270.51	376381.71	RA-302:061R	438455.51	376304.39
RA-302:032Ci	437553.75	375988.03	RA-302:061S	438334.21	376288.81
RA-302:032Cii	437505.63	375932.8	RA-302:061T	438125.34	376230.63
RA-302:032D	437483.93	376072.05	RA-302:061U	438111.34	376202.82
RA-302:033	438209.17	376611.88	RA-302:061V	438221.2	375918.99
RA-302:035	437822.39	376790.58	RA-302:061X	439042.48	376012.29
RA-302:036B	438292.99	376987.22	RA-302:061Y	439059.45	375948.58
RA-302:036C	438277.41	376989.98	RA-302:061Z	438439.54	376358.83
RA-302:036D	438265.38	377007.54	RA-302:062	439082.92	375804.01
RA-302:036G	438235	377042.05	RA-302:064	438479.18	376356.66
RA-302:038	438232.24	376402.62	RA-302:065	438259.66	376377.37
RA-302:039	439265.16	378534.73	RA-302:066	438343.88	376494.92
RA-302:039	438157.88	376962.76	RA-302:067	438352.56	376461.59
RA-302:040	438146.84	377022.92	RA-302:068	438845.05	376673.42
RA-302:041	439163.39	378339.47	RA-302:069	438071.89	376416.82
RA-302:042A	438542.89	376424.51	RA-302:070	438277.8	376387.03
RA-302:042B	438441.11	376607.15	RA-302:071	438089.64	376239.9
RA-302:042C	438492.99	376620.36	RA-302:072	438334.41	376430.82
RA-302:043	438407.78	376450.15	RA-302:073	436415.71	374595.74
RA-302:044A	439652.73	377233.57	RA-302:074	437078.42	373724.16
RA-302:044C	439632.41	377247.77	RA-302:075	439217.63	378591.73
RA-302:044D	439630.44	377239.88	RA-302:077	438340.13	376480.72
RA-302:044E	439608.15	377245.01	RA-302:079	437989.84	376459.02
RA-302:044F	439612.49	377268.87	RA-302:079	437155.53	375724.13
RA-302:045	439555.3	376442.85	RA-302:080	438907.97	376947.77
RA-302:049	438237.37	375628.47	RA-302:082	438184.12	376573.42
RA-302:050	436191.25	374522.18	RA-302:083A	439155.11	377530.6
RA-302:051	437999.31	376042.86	RA-302:083B	438826.91	377030.42
RA-302:052	437990.43	376134.57	RA-302:083C	438485.69	376635.35
RA-302:053	437868.74	376291.37	RA-302:083D	439156.68	377530.41

RA-302:084	439015.07	376060.81	RA-303:037	441740.46	373762.42
RA-302:085	438830.46	378284.44	RA-303:038	441739.87	373762.42
RA-302:086	438200.68	376552.51	RA-303:041	441740.66	373709.57
RA-302:087	439011.32	375883.49	RA-303:044	441493.53	374134.41
RA-302:088A	439436.36	375794.54	RA-303:045	441472.42	374147.03
RA-302:088B	439431.23	375792.57	RA-303:046	441484.65	374204.43
RA-302:089	437939.15	375831.62	RA-303:048	441405.76	374031.65
RA-302:091	438253.54	377141.85	RA-303:049	441765.32	374470.1
RA-302:092	438542.3	378243.61	RA-303:050A	441079.53	376130.83
RA-302:093	438110.35	377028.84	RA-303:050B	441118.38	376066.33
RA-302:094	436045.1	374389.83	RA-303:050C	441124.1	375977.77
RA-302:095	435924.2	374302.85	RA-303:050D	441148.36	375914.06
RA-302:096	437837.97	376583.48	RA-303:050E	441166.31	375885.46
RA-302:097	437223.98	375736.55	RA-303:050F	441248.36	375717.03
RA-302:098A	437547.84	375287.25	RA-303:050G	441116.02	376022.54
RA-302:098B	437522.39	375228.47	RA-303:051	441421.54	374031.45
RA-302:098C	437523.58	375193.76	RA-303:052	441314.63	373956.7
RA-302:099	438104.04	376442.65	RA-303:053	441286.82	373957.69
RA-302:100	437545.47	375980.53	RA-303:054	440888.61	373819.82
RA-302:101	438042.5	376596.1	RA-303:055	440888.8	373791.02
RA-302:103	437021.81	374979.37	RA-303:056	440734.76	373921.79
RA-303:001	440695.32	374037.57	RA-303:057	440628.45	374120.41
RA-303:002	440647.78	374040.53	RA-303:058A	440724.51	374070.51
RA-303:003	441335.74	373933.82	RA-303:058B	440731.61	374090.03
RA-303:004	441622.12	373694.97	RA-303:058C	440729.83	374075.44
RA-303:005	441589.38	373691.22	RA-303:059	440173.23	373001.89
RA-303:006	441596.29	373700.89	RA-303:060	441230.22	374385.1
RA-303:007	441534.95	373687.87	RA-303:061	441415.22	374027.11
RA-303:008	441676.95	373717.85	RA-303:062	441048.37	374492.39
RA-303:009	441715.81	373728.89	RA-303:063	441060.59	374755.5
RA-303:011	439408.16	372551.4	RA-303:065	440488.61	374552.35
RA-303:012A	441469.07	374219.02	RA-303:067	440002.63	375226.11
RA-303:012B	441518.18	374277.21	RA-303:068	442122.71	373858.87
RA-303:012C	441597.07	374412.51	RA-303:070	441401.42	374406.6
RA-303:013	440101.44	372549.03	RA-303:073A	440988.01	376024.91
RA-303:014	439857.26	372548.84	RA-303:073B	441002.61	376054.69
RA-303:015	439648.59	372731.08	RA-303:073C	441046.99	376008.15
RA-303:016	439835.17	372471.52	RA-303:074A	440667.31	374070.9
RA-303:017	439484.09	372469.35	RA-303:074B	440658.83	374072.08
RA-303:019	441628.83	373657.5	RA-303:074C	440651.73	374073.66
RA-303:020	441627.84	373711.93	RA-303:074D	440637.72	374084.31
RA-303:021	441753.28	373740.14	RA-303:076	441241.66	375796.12
RA-303:022	441753.09	373729.29	RA-303:078	441500.43	375084.69
RA-303:023	440574.02	373573.47	RA-303:079A	439758.65	375316.24
RA-303:024	441607.92	373756.11	RA-303:080A	435543.93	373959.86
RA-303:025	441687.21	373655.33	RA-303:080B	435631.7	374056.11
RA-303:026	441645.99	373639.15	RA-303:080C	435612.76	374100.88
RA-303:027	441678.53	373715.48	RA-303:080D	435592.05	374097.92
RA-303:029	440631.61	373656.71	RA-303:080E	435552.01	374078
RA-303:030	440864.54	373785.11	RA-303:080F	435502.9	374036.98
RA-303:031	440868.88	373785.9	RA-303:082	440529.44	374335.39
RA-303:032	440873.62	373789.45	RA-303B:001	436191.05	371512.37
RA-303:034	435834.26	374265.37	RA-303B:002	436920.63	371452.21
RA-303:035	435931.89	374159.85	RA-303B:003	436163.05	371077.07

RA-303B:004	436693.22	371420.65	RA-306:018A	438857.87	372103.09
RA-303B:005	436218.47	371330.12	RA-306:018B	438866.75	372092.43
RA-303B:006	436273.89	371264.64	RA-306:018C	438859.84	372083.56
RA-303B:007	436200.52	370985.94	RA-306:018D	438836.96	372048.45
RA-303B:008	435740.37	371513.94	RA-306:018E	438844.07	372066.79
RA-303B:010	436237.4	371510.59	RA-307:001	431775.16	371459.31
RA-303B:011	436528.33	371782.58	RA-307:002	431809.87	371491.46
RA-303B:012	436210.19	370877.66	RA-307:003	431794.29	371514.93
RA-303B:013	435616.9	371466.02	RA-307:004	431800.8	371540.96
RA-303B:014	437051.99	371628.34	RA-307:005	431750.5	371422.62
RA-303B:017	437132.66	371354.58	RA-307:006	434551.04	373740.53
RA-303B:018	436845.28	371449.05	RA-307:007	434536.05	373744.08
RA-304:001A	442144.6	373742.11	RA-307:008A	431959.57	371610.19
RA-304:001B	442149.73	373750	RA-307:008B	431882.45	371505.27
RA-304:001C	442172.8	373735.01	RA-307:009	435592.84	373680.18
RA-304:001D	442158.01	373743.88	RA-307:010	431877.91	371467
RA-304:002	442334.54	373009.97	RA-307:011	435098.96	374020.8
RA-304:003	441992.53	373742.9	RA-307:012	434544.53	373521.21
RA-304:004	442173.4	372859.68	RA-307:013	431812.43	371470.95
RA-304:005A	442447.16	373904.04	RA-307:014A	431582.26	371625.58
RA-304:005B	442416.59	373921.79	RA-307:014B	431624.66	371653.98
RA-304:006	444916.94	376684.27	RA-307:014C	431715.79	371829.52
RA-304:007	442184.05	372843.11	RA-307:014D	431545.38	371636.23
RA-304:008	442228.42	373752.76	RA-307:014E	431699.61	371881.2
RA-304:009	442170.44	373710.35	RA-307:014F	431448.14	371504.28
RA-304:010	442725.65	373447.05	RA-307:014G	431495.28	371542.74
RA-304:011	443938.85	375963.96	RA-307:015	431276.35	371522.62
RA-304:012	442197.66	373747.83	RA-307:016A	431398.24	371508.22
RA-304:013	443313.61	374935.38	RA-307:016B	431410.66	371512.17
RA-304:015	442233.16	373698.72	RA-307:017	431294.49	371502.7
RA-305:001	441484.65	374048.02	RA-307:018	434734.08	373739.74
RA-305:002	441750.13	373870.9	RA-307:019	433075.33	372729.11
RA-305:005	441651.91	373833.63	RA-307:020	431440.64	371159.91
RA-306:001	438127.9	371454.97	RA-307:021	434620.86	371924.39
RA-306:002	438327.9	371512.56	RA-307:022	431754.84	371449.25
RA-306:003	438218.44	371281.01	RA-307:023	431763.52	371439.39
RA-306:003B	438281.35	371335.05	RA-307:024	431680.48	371380.61
RA-306:004	437968.14	371388.9	RA-307:025	431713.82	371297.18
RA-306:007	438169.32	371411.97	RA-307:026	432341.61	372843.9
RA-306:008	437948.81	371417.89	RA-307:027	434433.29	372819.64
RA-306:009	438255.12	371494.22	RA-307:028	434538.42	373725.34
RA-306:010	438401.47	371363.85	RA-307:029	432344.57	372901.3
RA-306:011	437668.35	372029.32	RA-307:030A	432544.96	372994.79
RA-306:011	438336.18	371105.27	RA-307:030B	432545.95	372977.82
RA-306:012	438351.77	371605.46	RA-307:030C	432516.17	372963.82
RA-306:013A	438775.62	372139.97	RA-307:031	432355.62	372847.25
RA-306:013B	438781.54	372150.62	RA-307:032	431718.94	371597.77
RA-306:014	438433.62	371755.75	RA-307:033	431491.93	372005.85
RA-306:015A	438791.21	372096.58	RA-307B:001	435242.55	370695.22
RA-306:015B	438768.52	372059.5	RA-307B:004	435276.08	370731.71
RA-306:015C	438777.01	372083.76	RA-307B:005	435699.94	370629.94
RA-306:016	438650.18	372015.12	RA-307B:006	435463.65	370471.36
RA-306:016B	438640.91	371980.4	RA-307B:007	434613.76	370842.16
RA-306:017	438625.73	371852.6	RA-307B:008	435601.12	370578.26

RA-307B:009A	435487.71	370530.33	RA-309:014	435110.99	369801.94
RA-307B:009B	435475.68	370504.69	RA-309:015	433770.78	369122.07
RA-307B:010	435310.79	370467.02	RA-309:016	433788.34	369133.51
RA-307B:011	435436.04	370135.47	RA-309:017	433212.41	368994.26
RA-307B:012	435212.77	370052.83	RA-309:018	433773.94	369252.64
RA-307B:013	434612.78	369898.19	RA-309:019	433830.15	368981.05
RA-307B:014	435167.01	370620.67	RA-309:020	434296.61	368853.63
RA-307B:015A	435218.49	370641.97	RA-309:021A	434300.16	368822.47
RA-307B:015B	435259.51	370639.21	RA-309:021B	434307.46	368802.55
RA-307B:016	435089.69	369864.27	RA-309:021C	434321.46	368812.41
RA-308:001	431283.45	370799.36	RA-309:021D	434328.56	368835.69
RA-308:002	431088.97	371150.83	RA-309:021E	434320.48	368849.49
RA-308:003	431286.6	370789.5	RA-309:021F	434307.26	368849.49
RA-308:004	431230.98	370884.57	RA-309:021G	434281.23	368840.03
RA-308:005	431303.76	370959.71	RA-309:022A	435892.64	369863.08
RA-308:007	431161.16	371275.09	RA-309:022B	435852.6	369843.56
RA-308:008	431032.96	371439.78	RA-309:023	436003.29	370265.44
RA-308:010	433553.23	370009.63	RA-309:024	435321.25	369537.45
RA-308:011	431260.57	370797.59	RA-309:025	435260.7	368610.84
RA-308:012	431413.23	370863.86	RA-309:026	433919.3	369097.61
RA-308:013	431331.38	371220.06	RA-309:026	433919.3	369097.61
RA-308:014	431777.52	368849.49	RA-309:028	433917.92	368944.17
RA-308:015	431202.38	370769.78	RA-309:029	434359.92	368854.42
RA-308:016	430193.33	369844.74	RA-309:030	435756.74	369771.37
RA-308:017	430923.1	370625.2	RA-309:031	434310.22	369670.98
RA-308:018A	430902.98	370584.77	RA-309:032	433641	369194.26
RA-308:018B	430934.93	370604.29	RA-310:001	431067.48	367481.08
RA-308:018C	430910.08	370577.08	RA-310:002A	431129.21	367542.22
RA-308:018D	430909.69	370543.94	RA-310:002B	431160.57	367550.3
RA-308:018E	430891.54	370579.25	RA-310:003	431092.72	367460.56
RA-308:018F	430877.93	370567.61	RA-310:004	431155.05	367586.99
RA-308:018G	430918.17	370560.9	RA-310:005	431297.06	367583.44
RA-308:020	431272.4	370785.55	RA-310:006	430930.99	367289.17
RA-308:021	431086.02	371146.3	RA-310:007	431170.43	367522.89
RA-308:022	430507.33	369072.37	RA-310:008	431076.15	368394.87
RA-308:023	430313.44	370470.17	RA-310:009	430943.22	367502.38
RA-308:025	431031.18	371517.3	RA-310:010	430915.01	368258.38
RA-309:001	433769.4	369146.33	RA-310:011A	431283.45	367467.07
RA-309:002	433714.96	369208.07	RA-310:011B	431249.33	367412.44
RA-309:003	433619.11	369031.34	RA-310:011C	431191.93	367456.42
RA-309:004	433860.33	368938.05	RA-310:012A	431414.21	367085.82
RA-309:004	433860.33	368938.05	RA-310:012B	431419.74	367099.42
RA-309:005	433878.87	368957.78	RA-310:013	430051.71	366267.29
RA-309:005	433878.87	368957.78	RA-310:014	429161.99	366821.52
RA-309:005	433878.87	368957.78	RA-310:015	429155.28	366819.35
RA-309:006	433776.9	368992.88	RA-310:016	431457.61	367356.23
RA-309:007	433769.99	369102.94	RA-310:017	431692.91	367665.1
RA-309:008	433889.71	369862.3	RA-310:018	430864.52	367566.48
RA-309:009	434122.06	369609.44	RA-310:019	430408.51	366464.33
RA-309:010	433366.45	369338.83	RA-310:020	431094.89	367449.52
RA-309:010	433366.45	369338.83	RA-310:021A	429989.78	366335.14
RA-309:011	434052.63	370221.86	RA-310:021B	429753.89	366748.94
RA-309:012	434193.46	370128.76	RA-310:022	430697.86	367704.54
RA-309:013	434372.15	369746.12	RA-310:023	431905.53	368368.83

RA-310:024	431842.81	367614.01	RA-311:033	430788.39	363056.1
RA-310:025	430161.97	366813.24	RA-311:035	431506.52	364356.87
RA-310:026	431340.65	367576.54	RA-311:036	431639.26	364388.23
RA-310:027	431112.05	367614.01	RA-311:037	431643.6	364268.51
RA-310:028	430976.35	367496.85	RA-311:038	430241.26	363452.55
RA-310:030	430858.6	367307.31	RA-311:039	428542.86	364582.31
RA-310:031A	431875.55	367735.9	RA-311:040A	431448.53	364432.02
RA-310:031B	431846.36	367729	RA-311:040B	431535.91	364423.93
RA-310:031C	431828.21	367723.67	RA-311:041	430135.54	365518.58
RA-310:031D	431814.01	367720.52	RA-311:044	431433.74	364701.83
RA-310:031E	431799.02	367713.42	RA-311:045	431557.6	364407.16
RA-310:031F	431783.24	367707.11	RA-311:046	429565.92	365403.4
RA-310:032	430502.2	366552.69	RA-311:047A	430171.24	366262.16
RA-310:032B	430479.12	366548.35	RA-311:047B	429928.44	366038.5
RA-310:035	431694.29	367758.39	RA-311:047C	429809.51	366013.05
RA-311:001	431598.24	364404.21	RA-311:047D	429754.09	365938.3
RA-311:002	431591.13	364382.71	RA-311:048	431037.89	364444.84
RA-311:003	432037.87	364567.12	RA-311:049	429041.67	365254.49
RA-311:004	431592.71	364425.9	RA-311:050	431220.73	364844.83
RA-311:005	431625.06	364403.61	RA-311:051	431630.98	363975.02
RA-311:006	431639.85	364400.26	RA-311:052	431280.29	364334.98
RA-311:007	431715.79	364322.75	RA-311:053	428298.49	364897.69
RA-311:008A	431458.2	364093.76	RA-311:054A	432460.55	365339.89
RA-311:008B	431438.87	364100.66	RA-311:054B	432424.45	365356.46
RA-311:009	431216.98	364912.88	RA-311:054C	432397.43	365373.03
RA-311:010	430498.25	364405.19	RA-311:054D	432382.64	365398.07
RA-311:011	430425.47	366032.38	RA-311:054E	432359.76	365407.15
RA-311:013A	432047.34	364541.09	RA-311:054F	432350.88	365432.98
RA-311:013B	432030.77	364552.72	RA-311:054G	432348.72	365444.82
RA-311:013D	432084.42	364609.33	RA-311:055A	432129.98	364125.91
RA-311:014	431633.74	364404.21	RA-311:055B	432113.22	364126.5
RA-311:015	431753.46	364363.77	RA-311:055C	432097.83	364101.06
RA-311:016	432140.43	364125.71	RA-311:056	428887.04	364088.83
RA-311:017A	432121.89	365084.86	RA-311:057A	431923.48	366208.51
RA-311:017B	432132.74	365084.67	RA-311:057B	431956.81	366131
RA-311:017C	432157.4	365071.65	RA-311:058	431423.88	365164.55
RA-311:017D	432163.51	365105.97	RA-311:059	432078.7	362173.48
RA-311:017E	432149.11	365102.22	RA-311:060	431606.91	365053.5
RA-311:018	431650.7	364393.16	RA-311:061	432786.18	362362.43
RA-311:019	432921.29	364143.46	RA-311:062	433567.23	362963.21
RA-311:020	429745.6	364192.18	RA-311:063	432666.07	362457.49
RA-311:021	433313.79	363086.08	RA-311:064	431576.74	364357.26
RA-311:022	431622.69	362843.68	RA-311:065A	433058.17	364034.98
RA-311:024	430093.92	364848.18	RA-311:065B	433067.24	364050.76
RA-311:025	429992.94	366081.1	RA-311:065C	433028.98	364080.54
RA-311:026	431577.13	364461.4	RA-311:065D	433038.64	364088.23
RA-311:027	429377.37	365199.66	RA-311:065E	433053.83	364096.52
RA-311:028	430224.69	364711.7	RA-311:067	432738.45	363334.6
RA-311:029A	428361.21	364852.52	RA-311:068	432231.75	363228.29
RA-311:029B	428337.94	364854.3	RA-312:001	431784.43	364519.19
RA-311:029C	428345.23	364895.52	RA-312:002	431969.63	364655.48
RA-311:030	431524.86	364660.02	RA-312:003	431929.98	364592.76
RA-311:031	431514.02	364407.16	RA-312:004	431712.63	364525.11
RA-311:032	428788.23	364963.37	RA-313:001	431607.11	364602.03

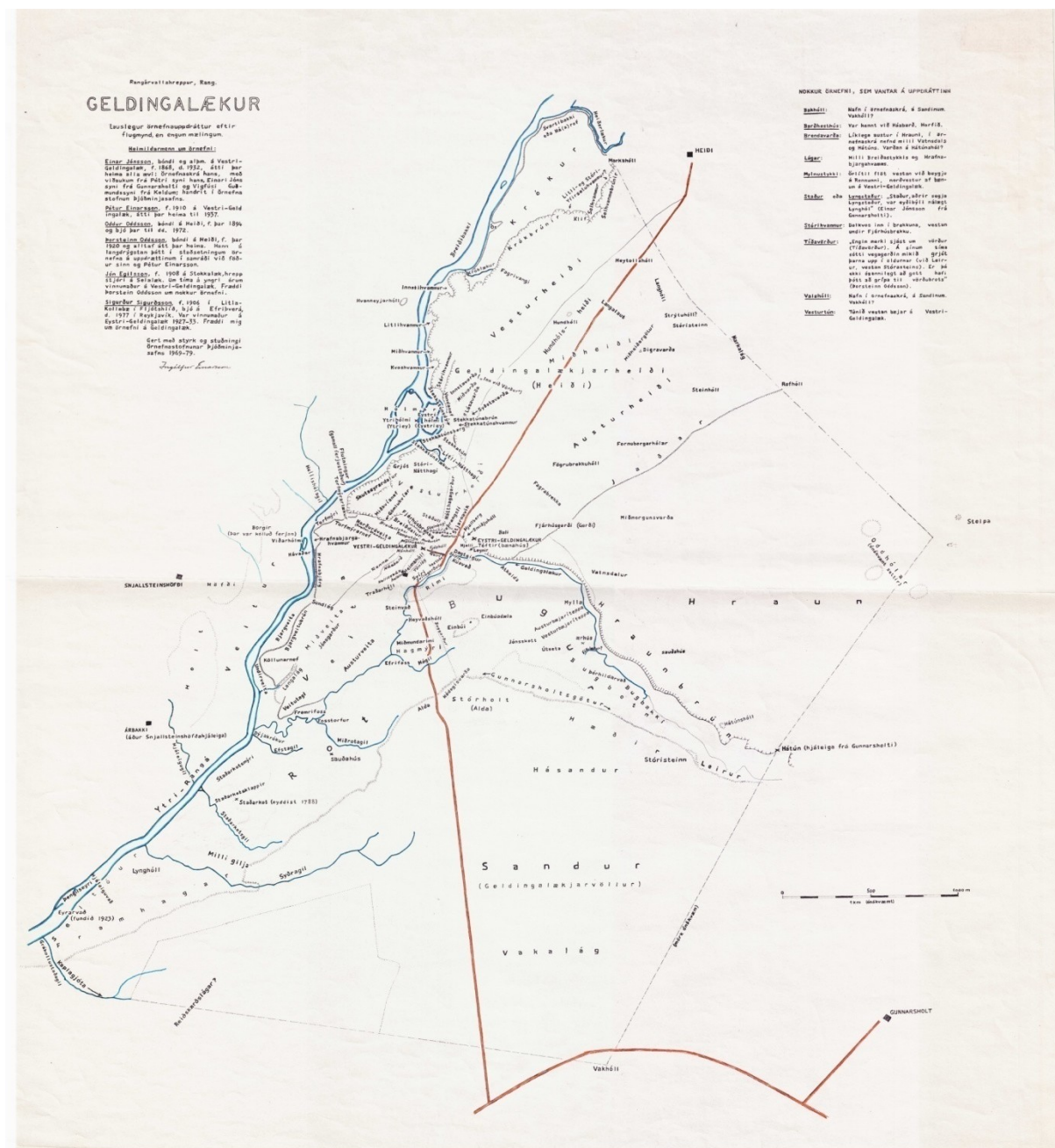
RA-313:002	431699.42	364629.84	RA-462:030A	444872.17	383622.02
RA-313:003	431606.12	364584.08	RA-462:030B	444857.37	383634.24
RA-313:004	431551.88	364601.64	RA-462:030C	444851.26	383637.8
RA-313:005	431596.66	364619.98	RA-462:030D	444838.64	383646.08
RA-314:001	431558	364379.95	RA-462:030E	444803.13	383670.73
RA-315:001	431505.93	364403.42	RA-462:030F	444797.22	383674.68
RA-316:001	431372.6	364094.94	RA-462:030G	444790.12	383678.62
RA-316:002	431375.16	363997.51	RA-462:030H	444784.4	383679.41
RA-316:003	431392.12	364156.68	RA-462:030I	444760.33	383682.57
RA-316:004	431425.46	364159.83	RA-462:032A	443551.87	386495.14
RA-316:005	431040.06	364376	RA-462:032B	443539.84	386524.14
RA-316:007	431386.4	364159.83	RA-462:032C	443530.77	386546.42
RA-317:001	431530.78	364054.7	RA-462:033A	441575.18	386065.37
RA-317:002	431531.77	364013.09	RA-462:033B	441549.94	386027.5
RA-317:003	431409.68	363949.78	RA-462:034A	442012.45	385820.99
RA-317:004	431574.17	364062.79	RA-462:034B	442025.47	385832.23
RA-317:005	431528.81	364039.12	RA-462:034C	442028.82	385835
RA-462:001	443210.66	386422.16	RA-462:034D	442036.32	385830.66
RA-462:002	443231.17	386394.95	RA-462:034E	442033.56	385852.35
RA-462:003	442750.31	386700.07	RA-462:034F	442006.14	385840.52
RA-462:004	442797.25	386737.35	RA-462:034G	442080.1	385780.16
RA-462:005	442780.29	386748.39	RA-462:035	441186.23	385520.41
RA-462:005A	442783.64	386743.46	RA-462:037A	442286.21	386456.48
RA-462:006	442992.51	386408.95	RA-462:037B	442259.39	386473.05
RA-462:006B	442998.63	386395.54	RA-462:037C	442253.67	386483.31
RA-462:007	442405.94	386998.09	RA-462:038A	442235.33	386492.97
RA-462:008	443333.34	386750.17	RA-462:038B	442240.06	386553.52
RA-462:009	443268.84	386713.88	RA-462:039	442420.53	386875.21
RA-462:010	442792.91	386774.82	RA-462:041	442682.66	386822.55
RA-462:011	442605.34	387000.46	RA-462:042	442806.72	386741.09
RA-462:012	442586.41	387006.18	RA-462:043	445053.03	384174.87
RA-462:013	442472.4	387020.58	RA-462:044	442798.24	386732.42
RA-462:014	443134.13	386457.67	RA-462:045A	442280.1	386391
RA-462:015	442731.57	386665.75	RA-462:045B	442559.39	386339.72
RA-462:015B	442724.67	386662	RA-462:045C	442231.97	386415.46
RA-462:015C	442728.02	386664.96	RA-462:046A	444501.56	386416.84
RA-462:015D	442712.83	386664.76	RA-462:046B	444487.16	386431.83
RA-462:015E	442716.78	386672.65	RA-462:047A	445189.91	383946.67
RA-462:016	443174.56	386472.66	RA-462:047B	445205.1	383955.74
RA-462:017	443172.39	386410.92	RA-462:047C	445194.84	383944.3
RA-462:018	443205.92	386405.01	RA-462:048	444179.28	384500.11
RA-462:019	443182.65	386266.55	RA-462:049	442255.45	383784.54
RA-462:020	442804.35	386667.13	RA-462:050A	442772.4	386679.16
RA-462:021	443387.38	386764.56	RA-462:050B	442780.68	386695.53
RA-462:022	443513.61	386584.29	RA-462:050C	442769.05	386705.39
RA-462:023A	444135.69	386945.82	RA-462:050D	442756.62	386694.55
RA-462:023B	444158.37	386911.11	RA-462:050E	442744.59	386683.7
RA-462:024	445171.57	387825.49	RA-462:050F	442742.62	386682.32
RA-462:025	445546.32	387115.84	RA-462:050G	442738.87	386670.48
RA-462:026A	444961.12	385956.3	RA-462:050H	442749.32	386662.59
RA-462:026B	444959.34	385949.19	RA-462:050I	442779.3	386634.19
RA-462:026C	444981.63	385934.2	RA-462:050J	442796.86	386607.96
RA-462:028	447105.66	384993.98	RA-462:050K	442820.72	386577.59
RA-462:029	446897.57	384899.11	RA-462:050L	442879.5	386503.62

RA-462:050M	442905.73	386500.47	RA-661:004A	443298.43	374642.09
RA-462:050N	442937.68	386555.5	RA-661:004B	443308.68	374598.11
RA-462:050O	442935.51	386559.44	RA-661:004C	443341.23	374441.51
RA-462:050P	442764.71	386654.11	RA-661:004D	443347.73	374398.9
RA-462:050Q	442732.36	386698.29	RA-661:004E	443362.53	374345.06
RA-462:050R	442694.89	386751.15	RA-661:004F	443398.62	374162.81
RA-462:050S	442698.44	386742.08	RA-661:004G	443385.8	374074.85
RA-462:050T	442702.38	386907.17	RA-661:004H	443158.39	374523.56
RA-462:050U	442692.91	386846.81	RA-661:005	447333.27	375000.47
RA-462:050V	442684.43	386847.01	RA-661:006A	438998.11	378277.73
RA-462:050W	442673.39	386851.55	RA-661:006B	438407.39	376980.32
RA-462:050X	442569.64	386889.02	RA-661:006C	438426.12	377110.3
RA-462:050Y	442650.9	386953.71	RA-661:006D	438421.59	377035.54
RA-462:050Z	442685.42	386831.82	RA-661:006E	438370.9	377155.27
RA-462:051A	443505.13	386708.55	RA-661:006F	438375.63	377393.92
RA-462:051B	443340.44	386551.35	RA-661:009	434588.91	368782.43
RA-462:053A	442704.75	386639.91	RA-661:009B	439271.67	372594.6
RA-462:053B	442695.48	386634.78	RA-661:010	447625.17	368316.17
RA-462:054	442672.4	386592.58	RA-661:010B	447625.96	366835.52
RA-462:055A	442633.15	386613.09	RA-661:012A	449026.93	374168.53
RA-462:055B	442624.67	386620.58	RA-661:012B	449007	374093.98
RA-462:055C	442647.55	386630.25	RA-661:012C	454342.02	368016.17
RA-462:056A	442702.97	386679.56	RA-661:012D	454271.41	367813.22
RA-462:056B	442696.46	386688.43	RA-661:012E	454198.43	365197.49
RA-462:056C	442704.75	386680.74	RA-661:014	439850.16	372479.21
RA-462:057	442599.42	386613.68	RA-661:015	438381.94	373226.34
RA-462:058	442506.33	386586.07	RA-661:017	447859.29	366822.31
RA-462:059	442640.25	386716.64	RA-661:018A	432855.22	372893.41
RA-462:060A	442734.33	386669.3	RA-661:018B	434711.79	373746.65
RA-462:060B	442757.01	386642.48	RA-661:018C	435472.92	373951.18
RA-462:060C	442763.92	386644.84	RA-661:018D	436631.48	373886.49
RA-462:060D	442796.26	386599.68	RA-661:018E	437710.95	375144.85
RA-462:061	442534.93	386832.41	RA-661:019	432275.54	366245.4
RA-462:062	442634.14	386814.07	RA-661:020A	433376.71	369254.81
RA-462:063	442601	386762.2	RA-661:020B	429210.9	366844.4
RA-462:064	441759.79	386110.53	RA-661:021A	453059.79	369403.72
RA-462:065	441635.54	385270.11	RA-661:021B	453505.94	369302.54
RA-462:066	441203	385653.34	RA-661:021D	468972.53	371982.57
RA-464:001A	446085.36	387391.38	RA-661:021E	469019.87	371928.33
RA-464:001B	445929.35	387307.75	RA-661:021F	469023.22	371871.73
RA-464:002	445624.22	387810.7	RA-661:021G	469065.23	371805.46
RA-465:001	445622.05	388597.27	RA-661:021H	469097.58	371772.32
RA-465:002	442719.15	384321.41	RA-661:021I	469143.73	371747.27
RA-465:002	445217.52	388230.02	RA-661:021J	469178.25	371737.81
RA-465:003	445582.8	388514.04	RA-661:023	440091.58	372559.29
RA-465:004	445119.7	388278.74	RA-661:024	443126.04	386198.3
RA-465:005	445784.58	389111.86	RA-661:025A	441325.88	385730.26
RA-465:006	445624.22	388525.48	RA-661:025B	442048.55	386182.13
RA-465:007	445708.05	388550.92	RA-661:026A	440076.39	384026.15
RA-661:001	428443.85	364925.7	RA-661:026B	443071.41	386002.84
RA-661:002A	432300.79	368258.77	RA-661:027A	455021.1	366845.98
RA-661:002B	432783.03	368580.27	RA-661:027B	451278.37	366953.08
RA-661:003A	431387.19	367475.36	RA-661:027C	452328.25	366736.12
RA-661:003B	431503.17	367354.84	RA-661:028A	453179.91	369264.28

RA-661:028B	453256.44	369286.57
RA-661:028C	453299.43	369322.46
RA-661:028D	451309.33	367132.56
RA-661:029A	452569.07	369350.86
RA-661:029B	452900.23	369199.59
RA-661:029C	452949.34	369174.14
RA-661:029D	455016.76	368626.03
RA-661:030	432504.33	372710.96

RA-661:031	449548.02	369407.27
RA-661:032A	440661	374105.81
RA-661:032B	438802.65	375481.92
RA-661:034	435173.72	369491.49
RA-661:035	430964.72	369371.77
RA-661:036	432780.27	366610.68
RA-661:037	432124.06	366250.52

Viðauki 2: Örnefnakort Ingólfs Einarssonar

Hjög læsilegur uppdráttur eftir flugmynd,
en engum mælingum.

Þorsteinn Oddsson frá Heiði
staðsetti örnefni eftir heimildum í
Örnefnastofnun og eigin athugunum.
Mörg örnefni hefur ekki verið unnt
að staðsetja.

Gert með styrk og stuðningi
örnefnastofnunar þjóðminja-
safns og Landgræðslunnar.

Ingebjørn Lindeboom
1990-93

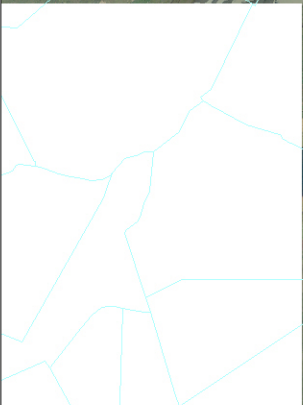
Eighty after dinner

Viðauki 3: Minjakort

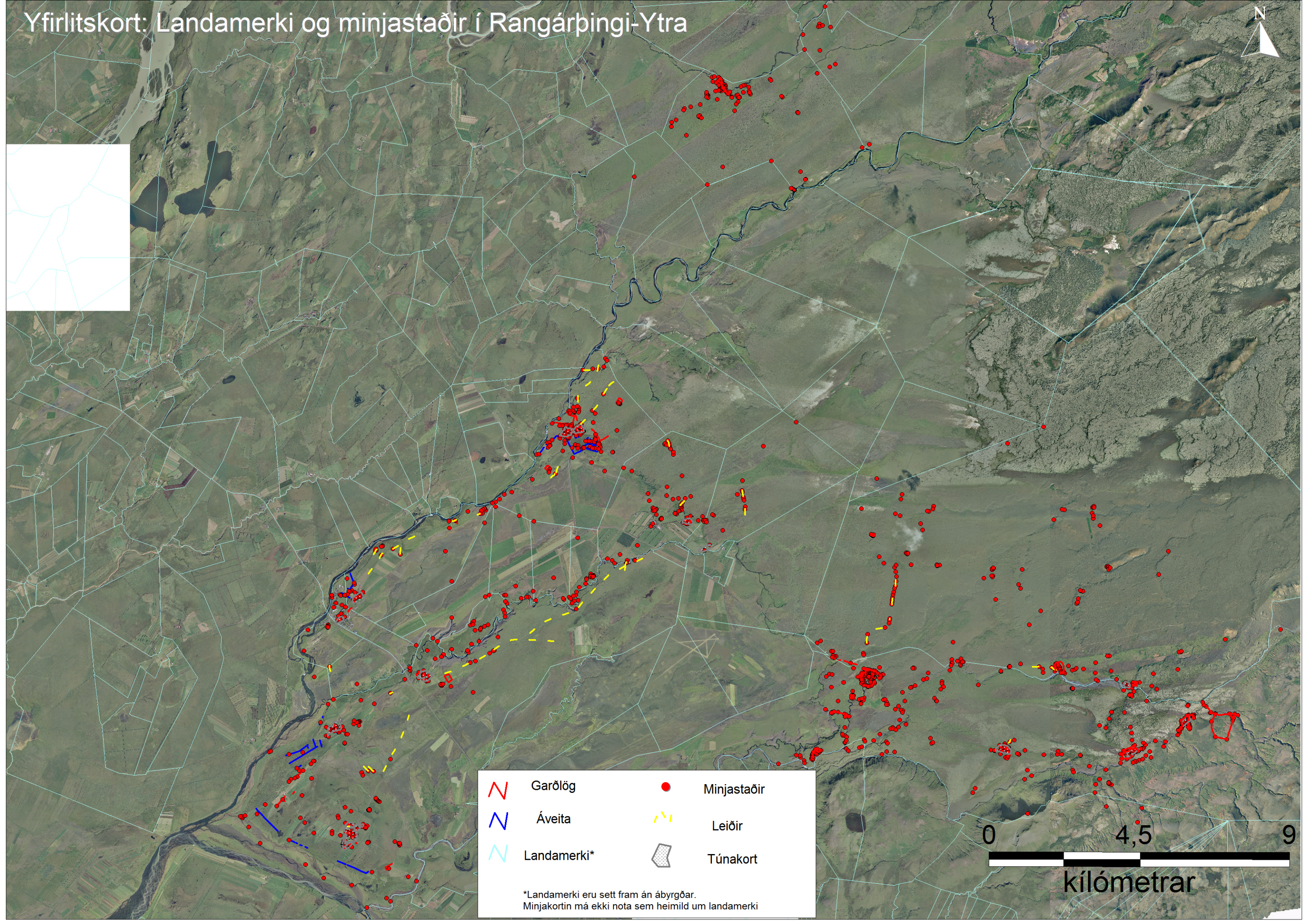
This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.

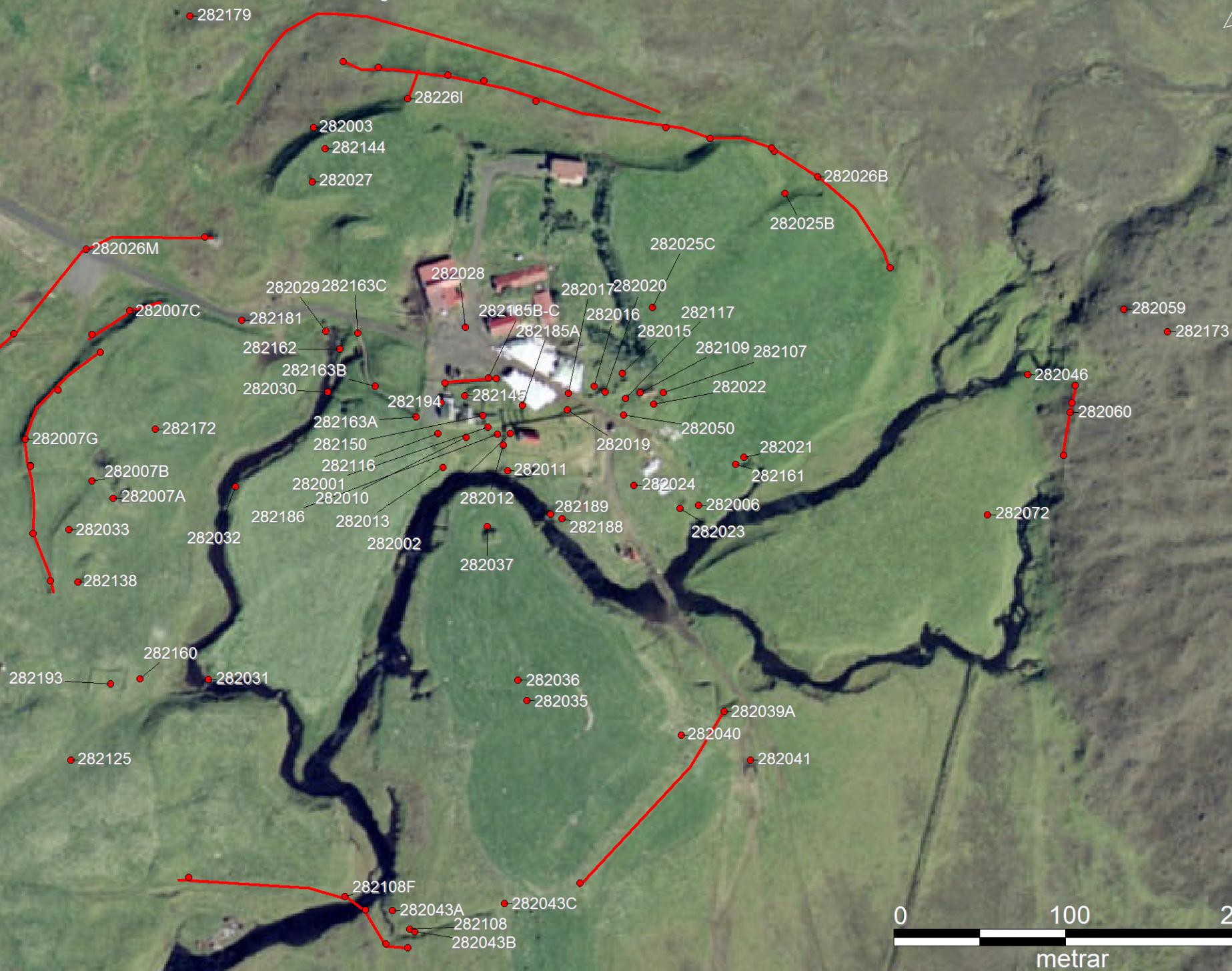
Yfirlitskort: Landamerki og minjastaðir í Rangárþingi-Ytra

	Garðlög		Minjastaðir
	Áveita		Leiðir
	Landamerki*		Túnakort

*Landamerki eru sett fram án ábyrgðar.
Minjakortin má ekki nota sem heimild um landamerki

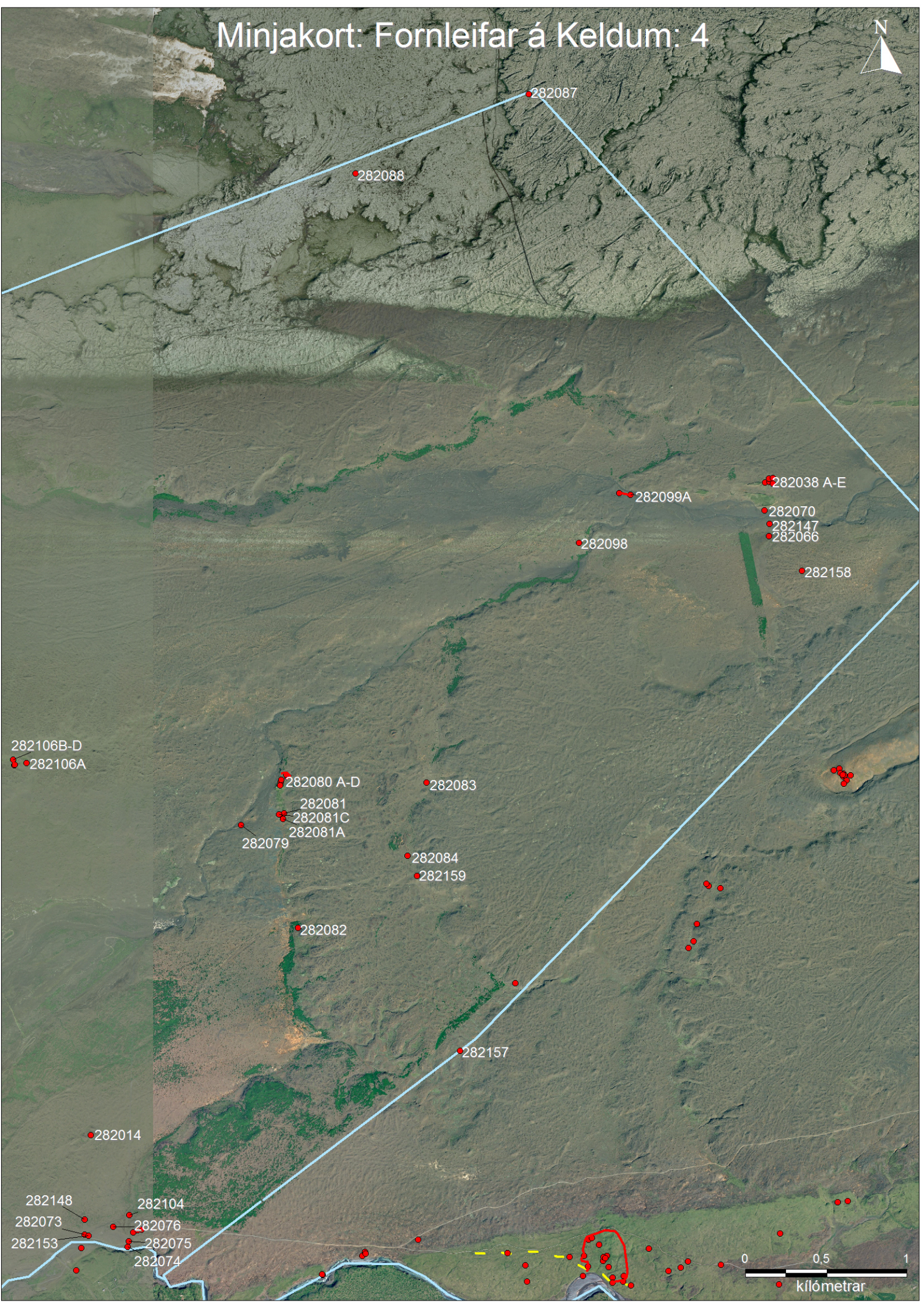

N

N

Minjakort: Fornleifar á Keldum: 4

282087

282088

282099A

282038 A-E

282070
282147
282066

282158

282098

282106B-D
282106A

282080 A-D

282083

282081
282081C
282081A

282079

282084
282159

282082

282157

282014

282148
282073
282153
282104
282076
282075
282074

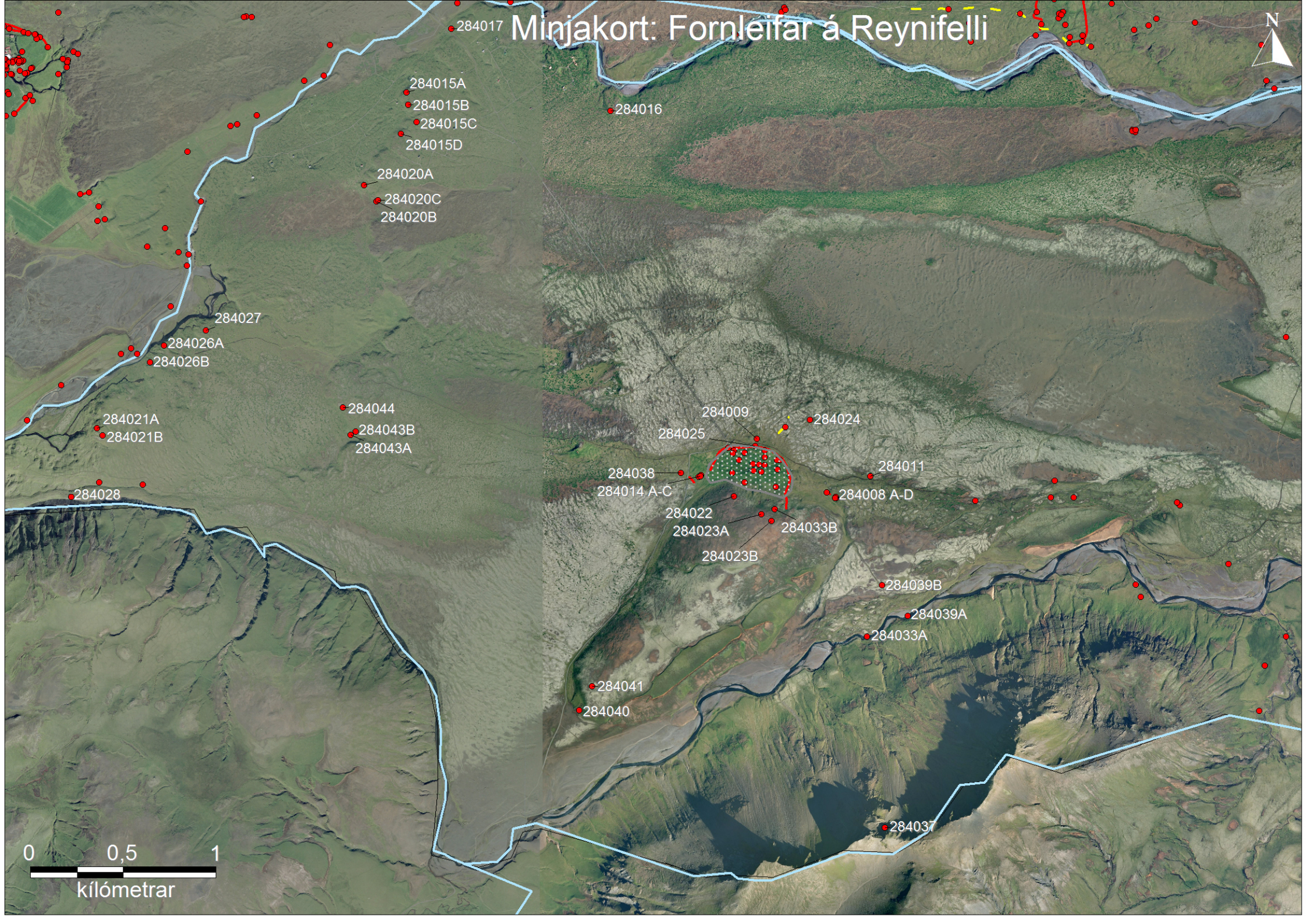
0 0.5 1
kilómetrar

Minjakort: Fornleifar í Tungu

0 100 200
metrar

Minjakort: Fornleifar á Reynifelli

284015A
284015B
284015C
284015D

284020A
284020C
284020B

284027

284026A
284026B

284021A
284021B

284044
284043B
284043A

284028

284009
284025
284038
284014 A-C
284022
284023A
284023B
284033B
284011
284008 A-D

284039B

284039A

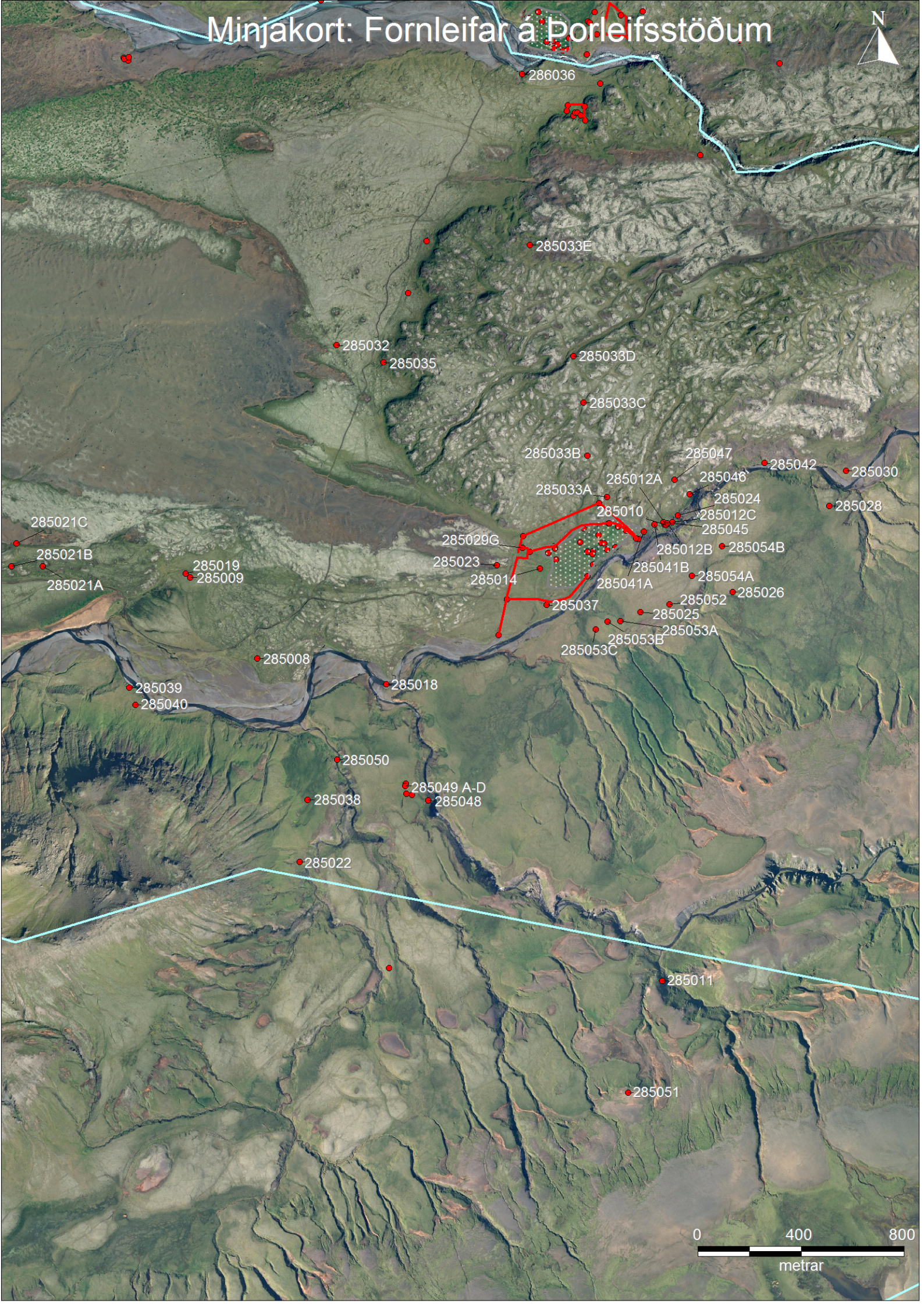
284033A

284041
284040

284037

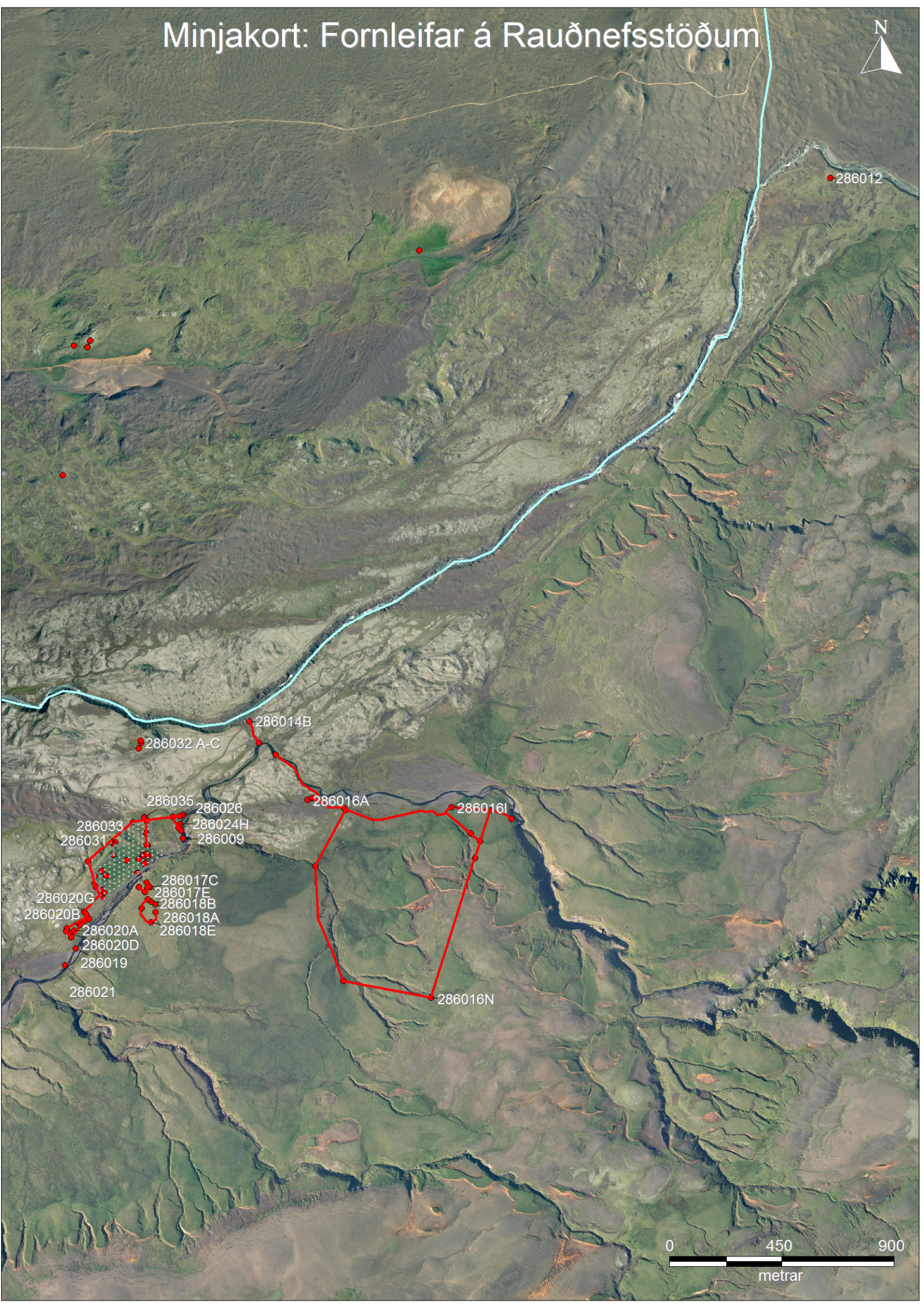
0 0,5 1
kilómetrar

Minjakort: Fornleifar á Þorleifsstöðum

0 400 800
metrar

Minjakort: Fornleifar á Rauðnefsstöðum

0 450 900
metrar

Minjakort: Fornleifar á Rauðnefstöðum: 2

• 286036

286034F

286034B

286034A

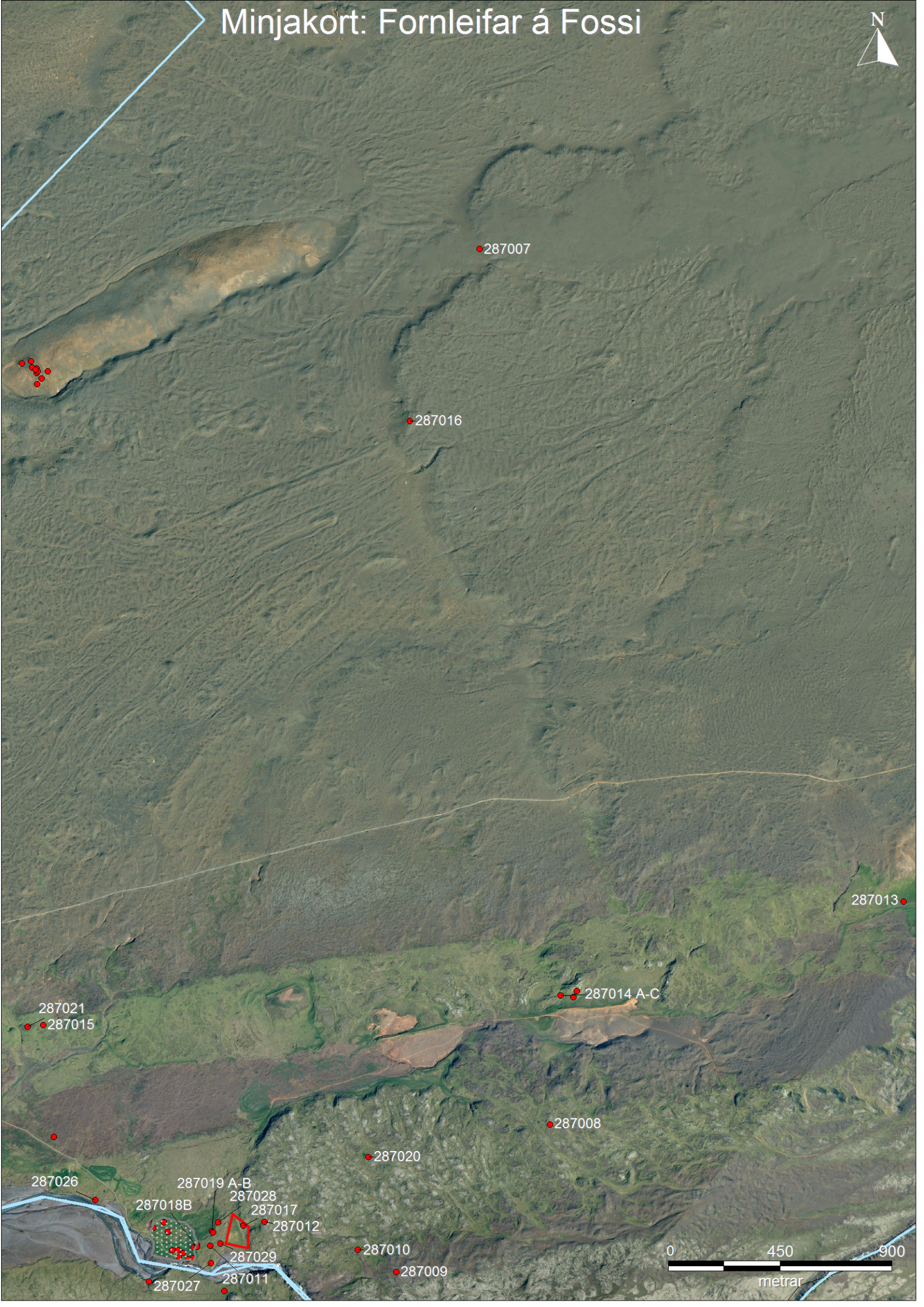
286034C

286034D

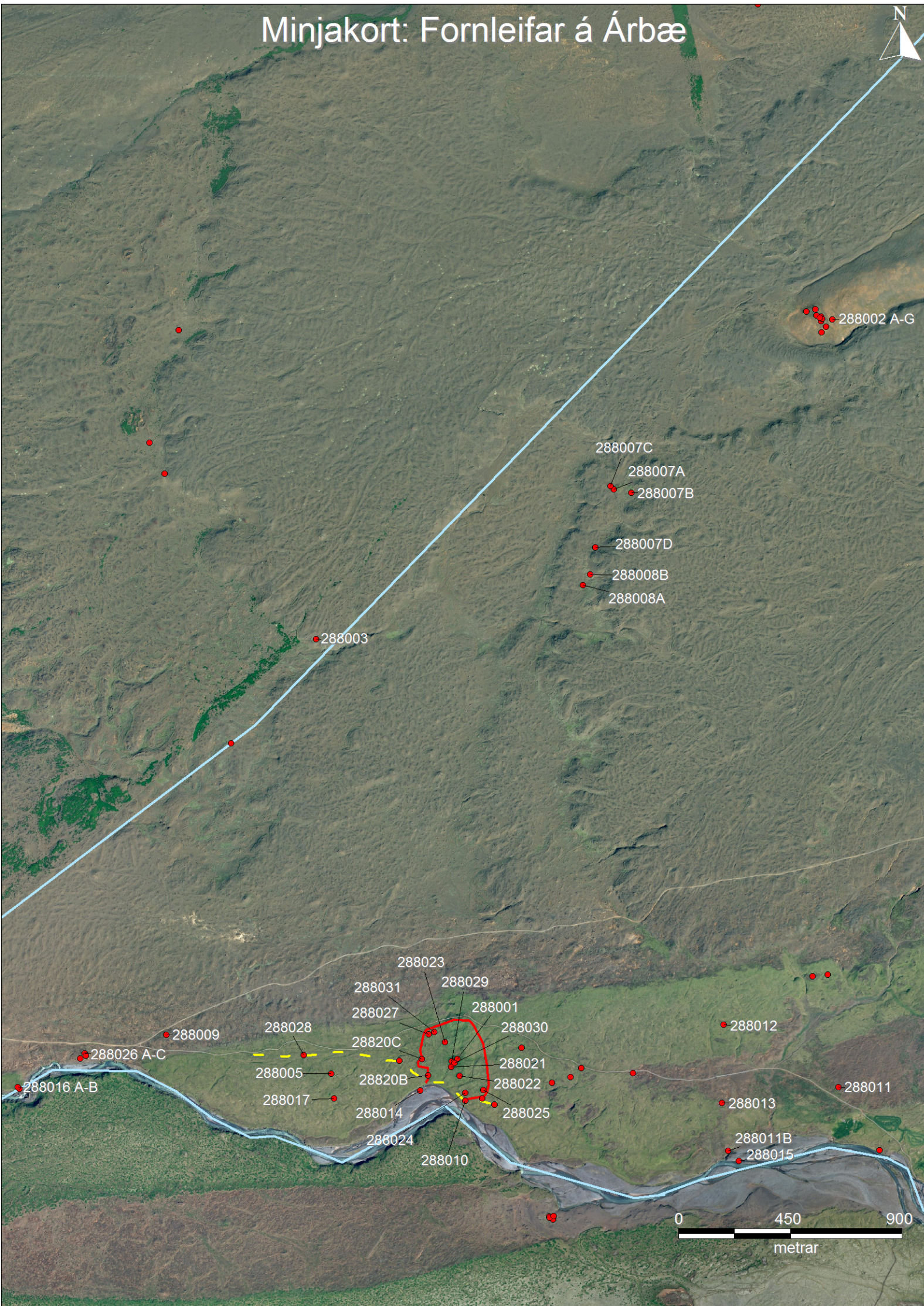
• 286025

0 100 200
metrar

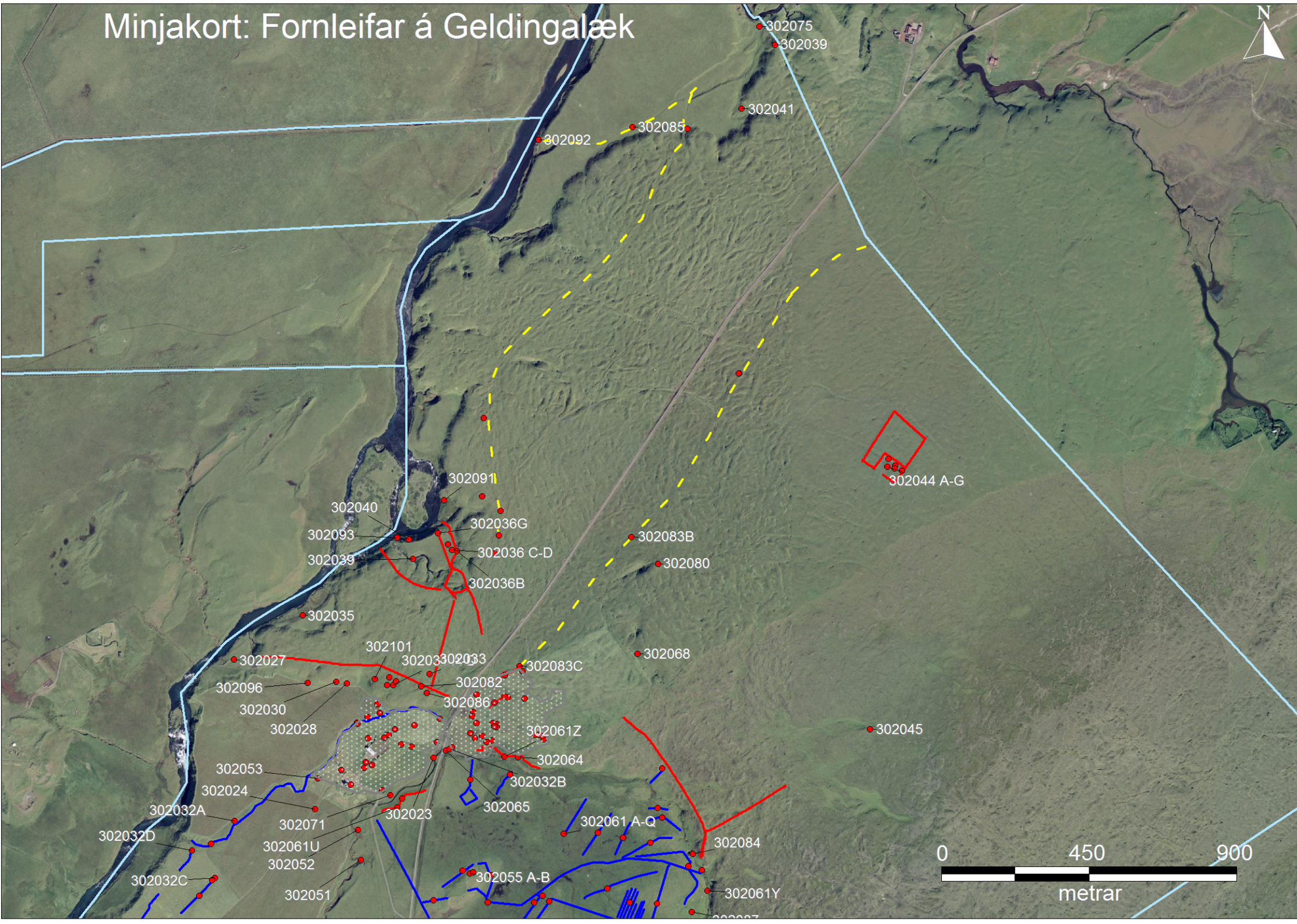
Minjakort: Fornleifar á Fossi

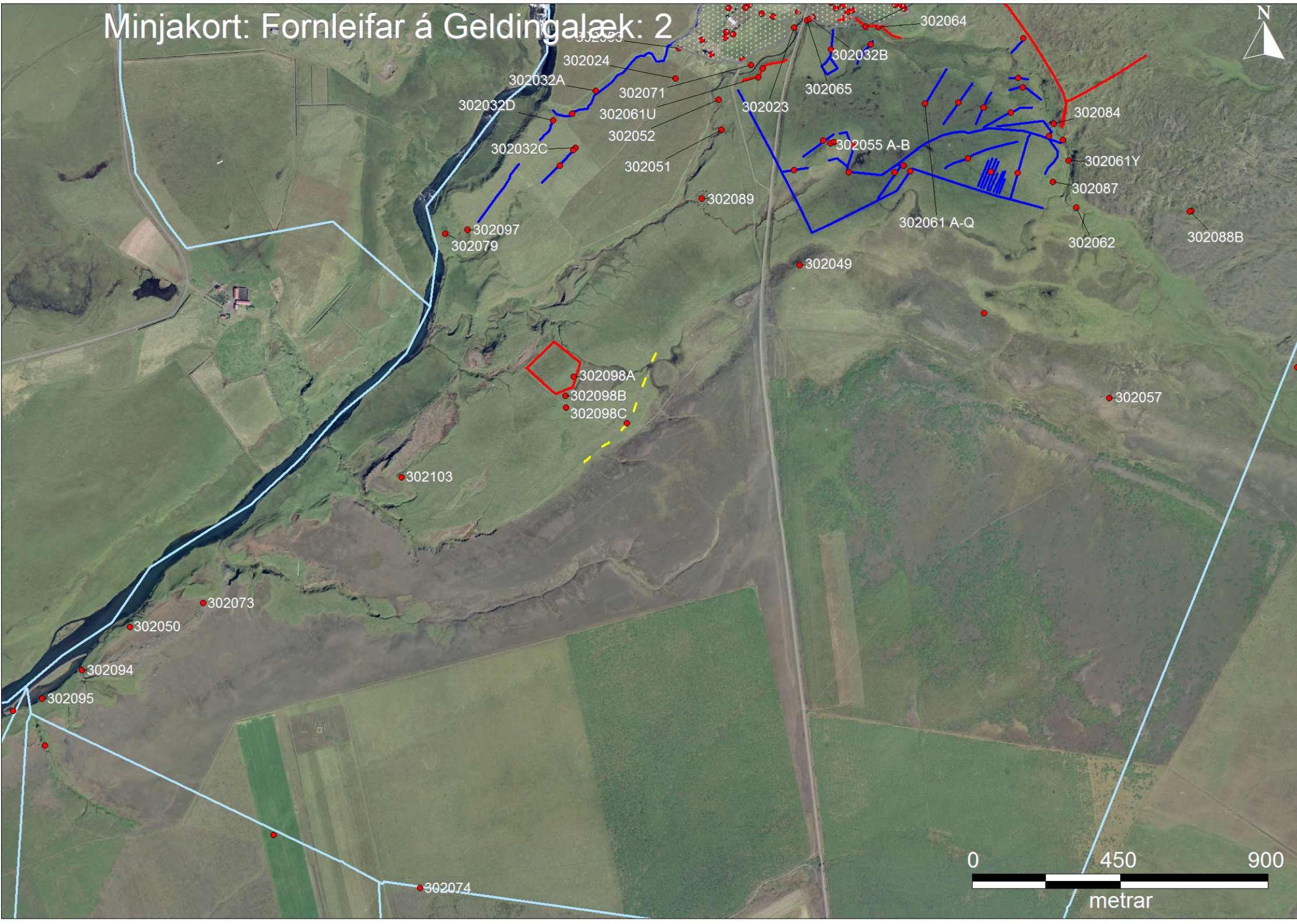
Minjakort: Fornleifar á Árbæ

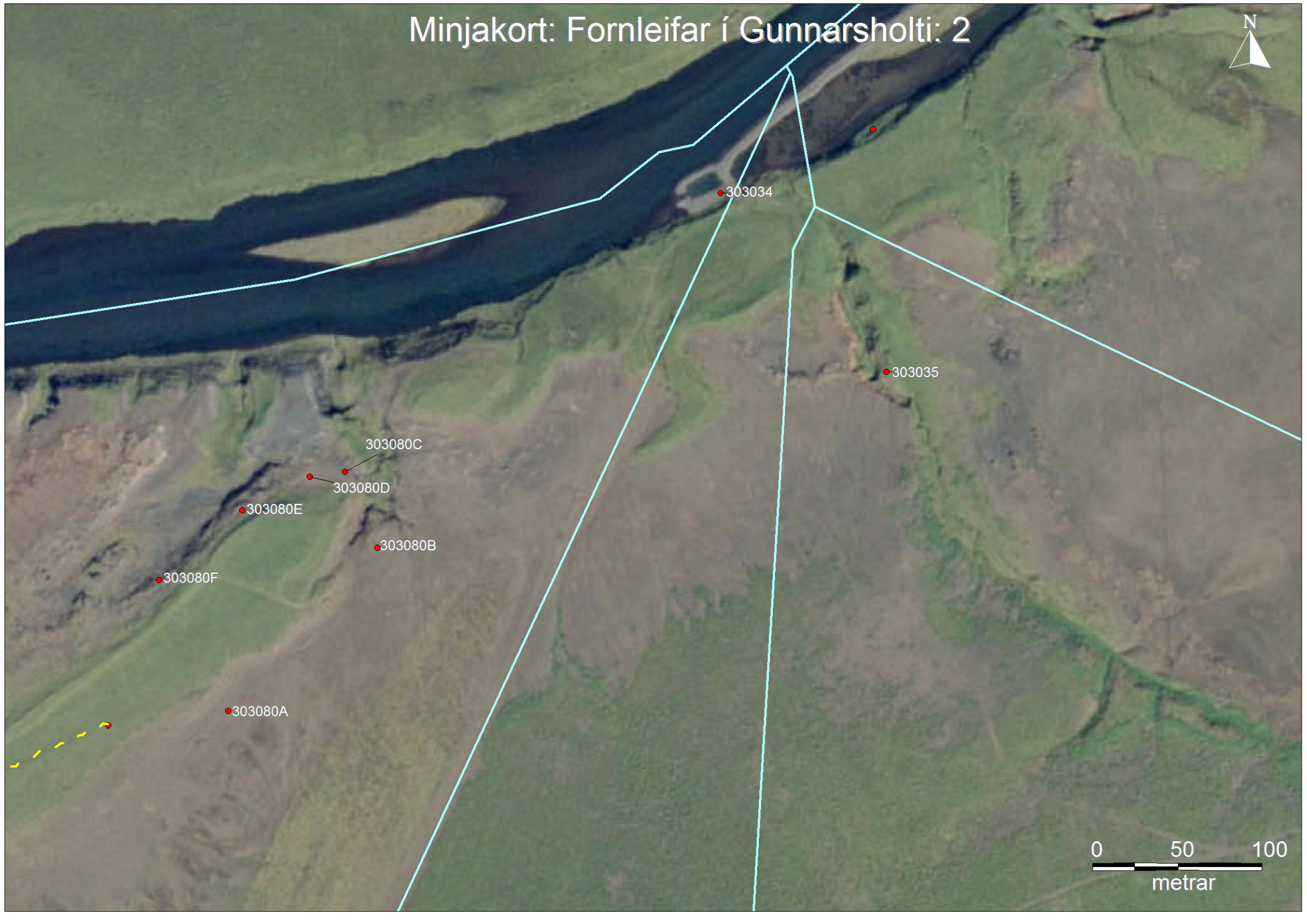
Minjakort: Fornleifar á Geldingalæk

Minjakort: Fornleifar á Geldingalæk: 2

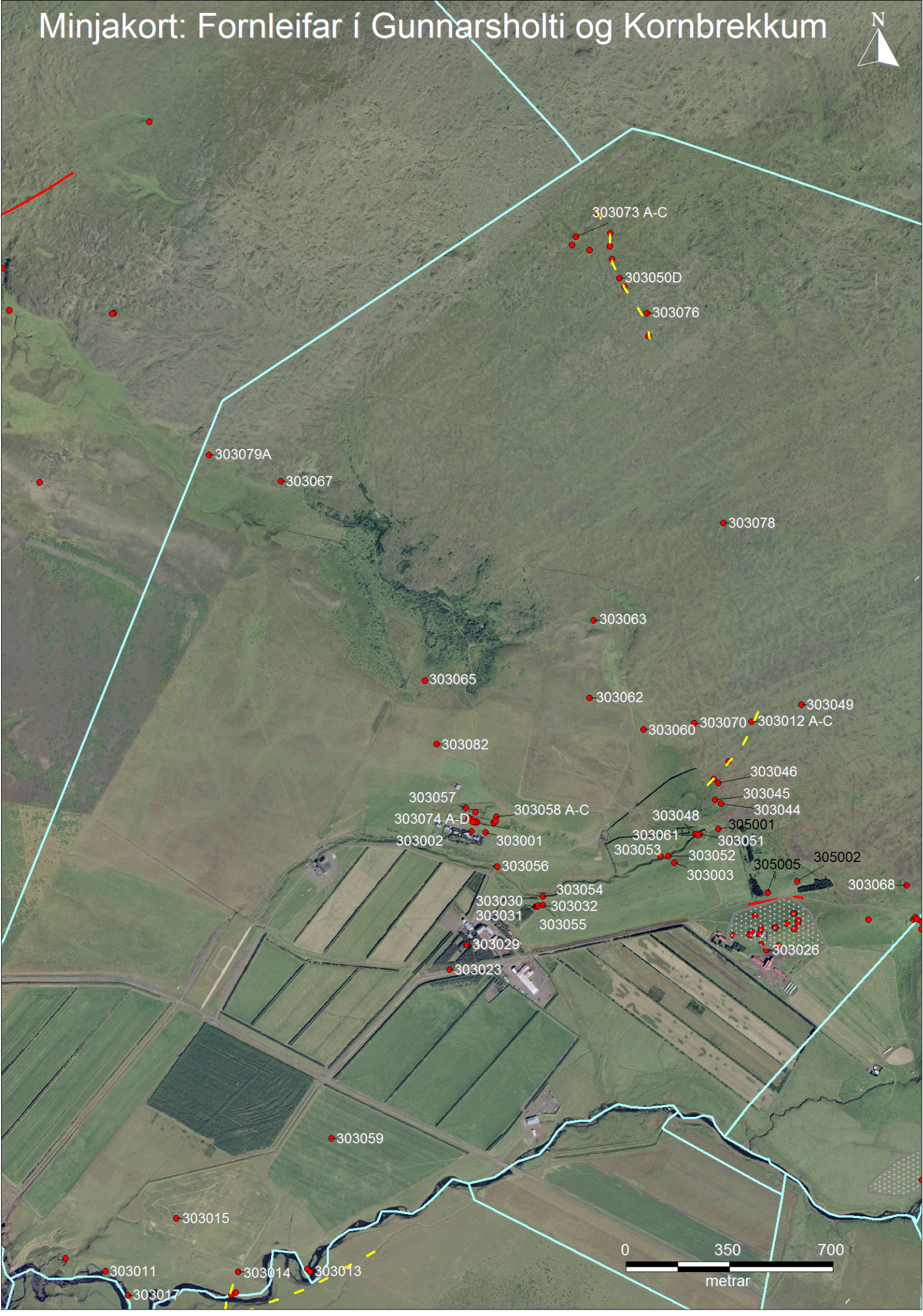

Minjakort: Fornleifar í Gunnarsholti: 2

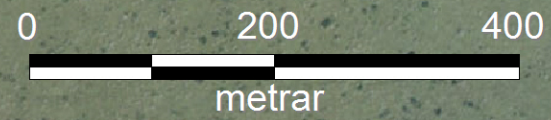
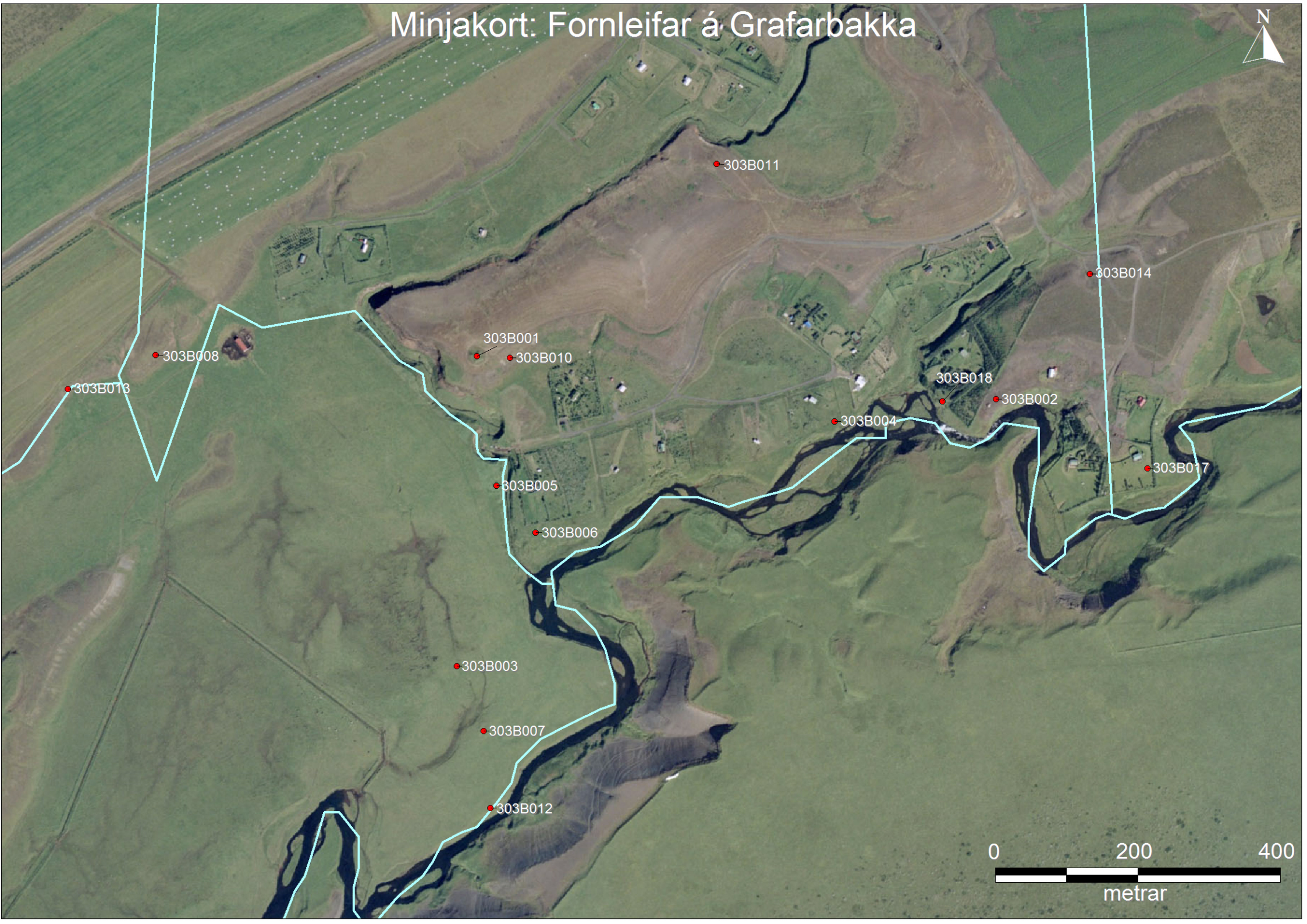

0 50 100
metrar

Minjakort: Fornleifar í Gunnarsholti og Kornbrekkum

Minjakort: Fornleifar á Grafarbakka

Minjakort: Fornleifar á Brekkum

304006

304011

304013

304001B

304005B
304005A

304001D

304003

304012

304008

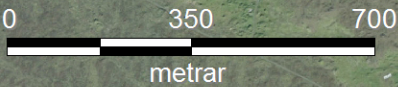
304015

304001A

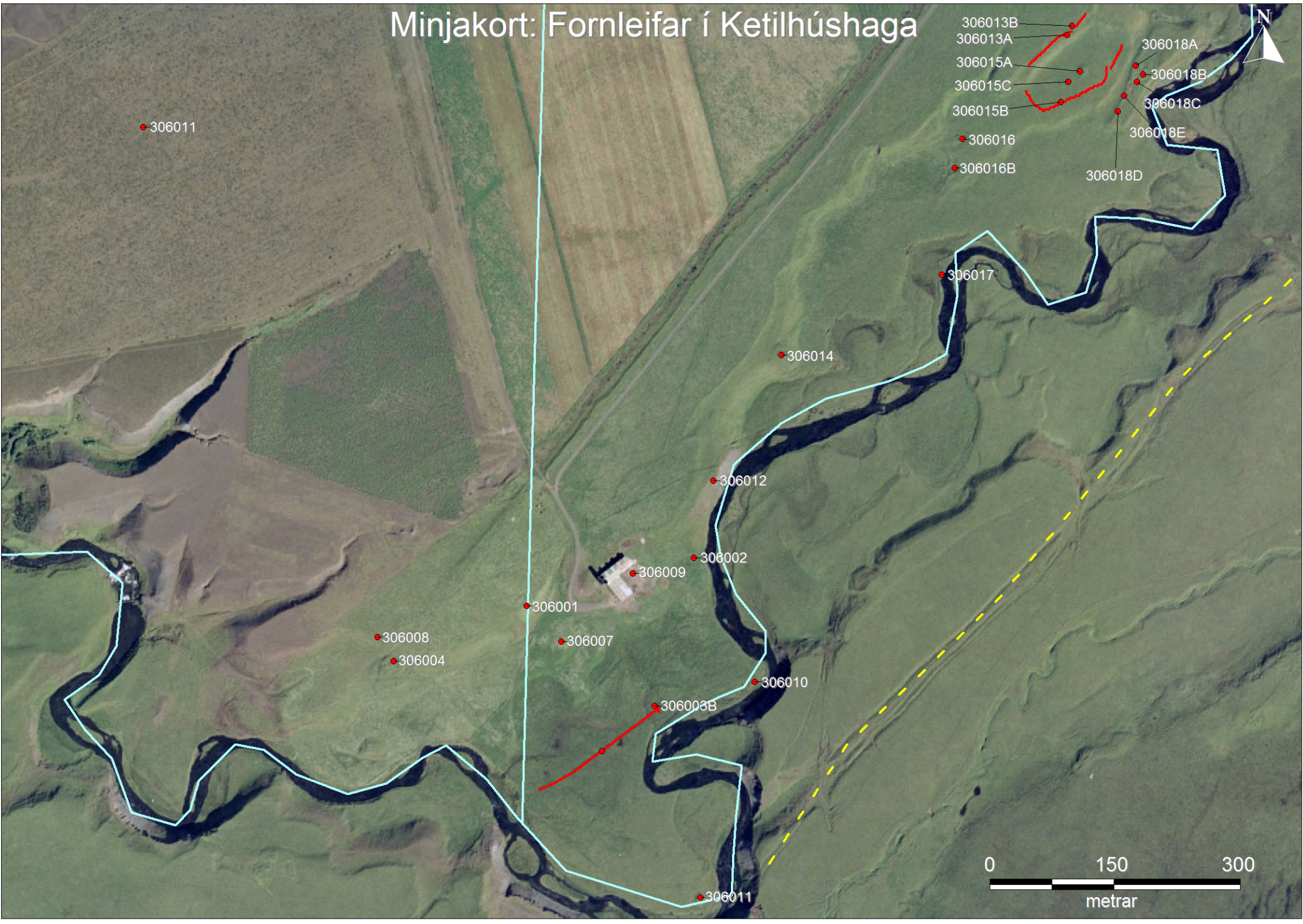
304009

304001C

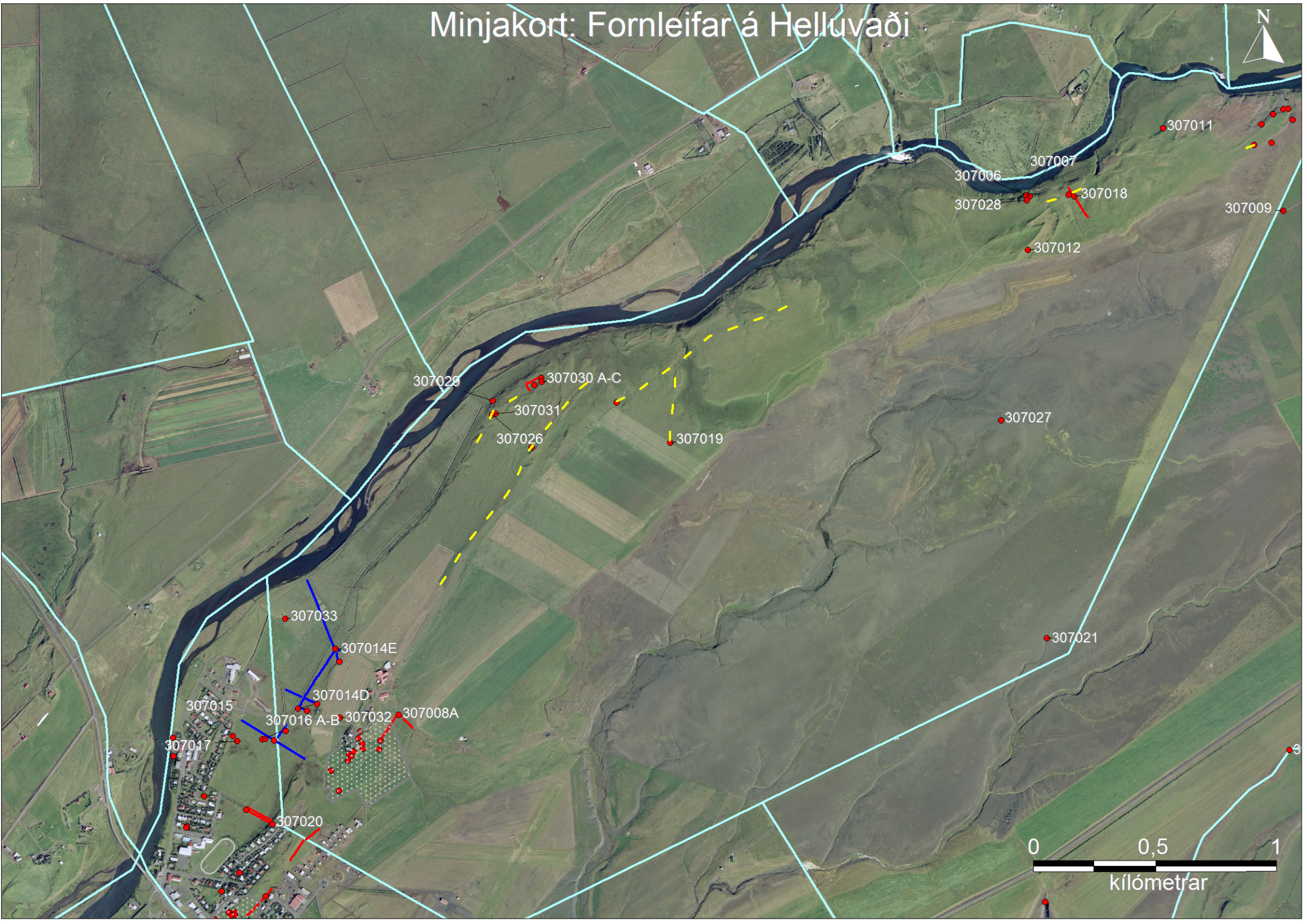
304010

Minjakort: Fornleifar í Ketilhúshaga

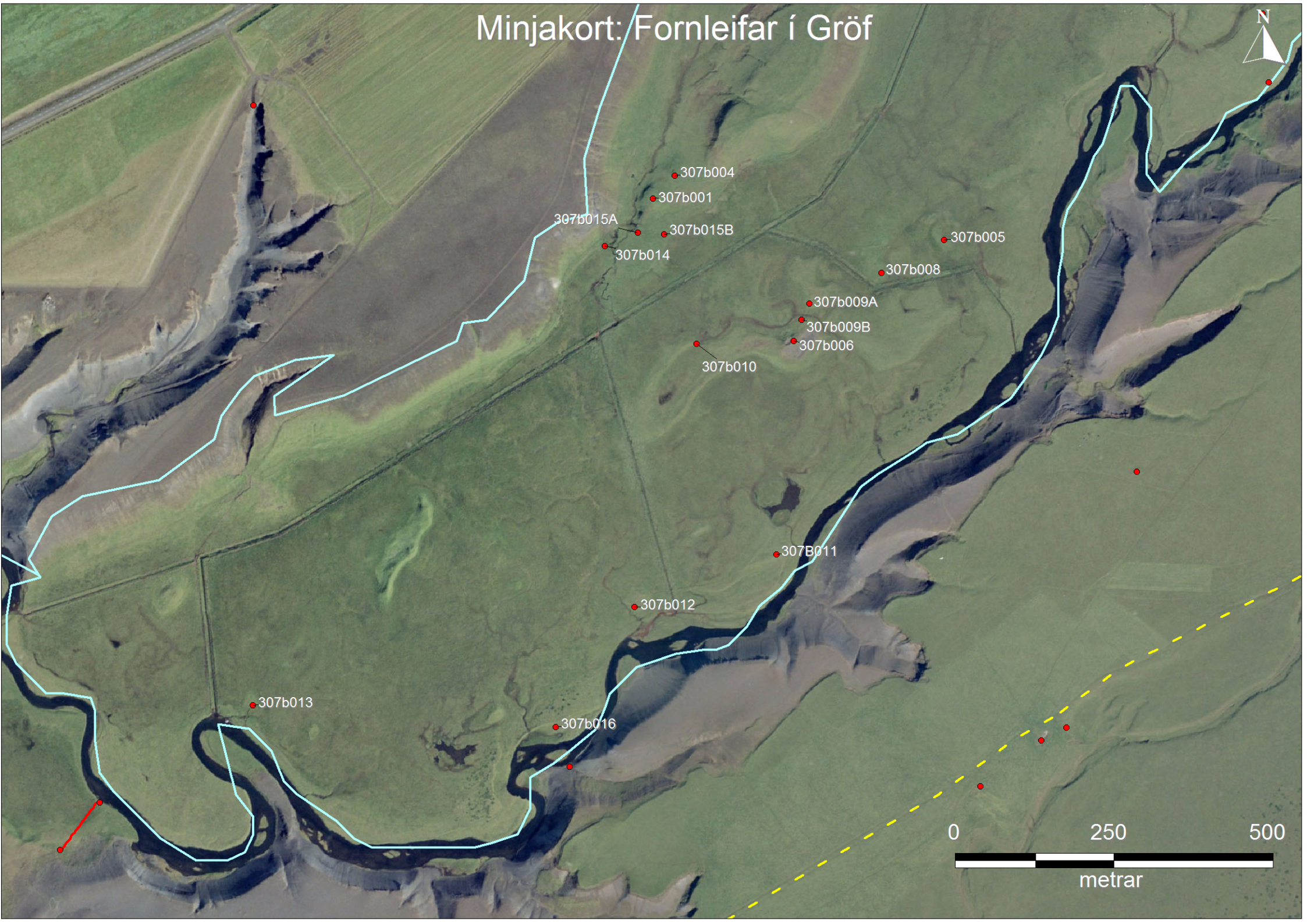
Minjakort: Fornleifar á Hellúvaði

0 0,5 1
kílómetrar

307011
307007
307006
307028
307018
307012
307009
307027
307021
307029
307030 A-C
307031
307026
307019
307033
307014E
307014D
307015
307016 A-B
307032
307008A
307017
307020

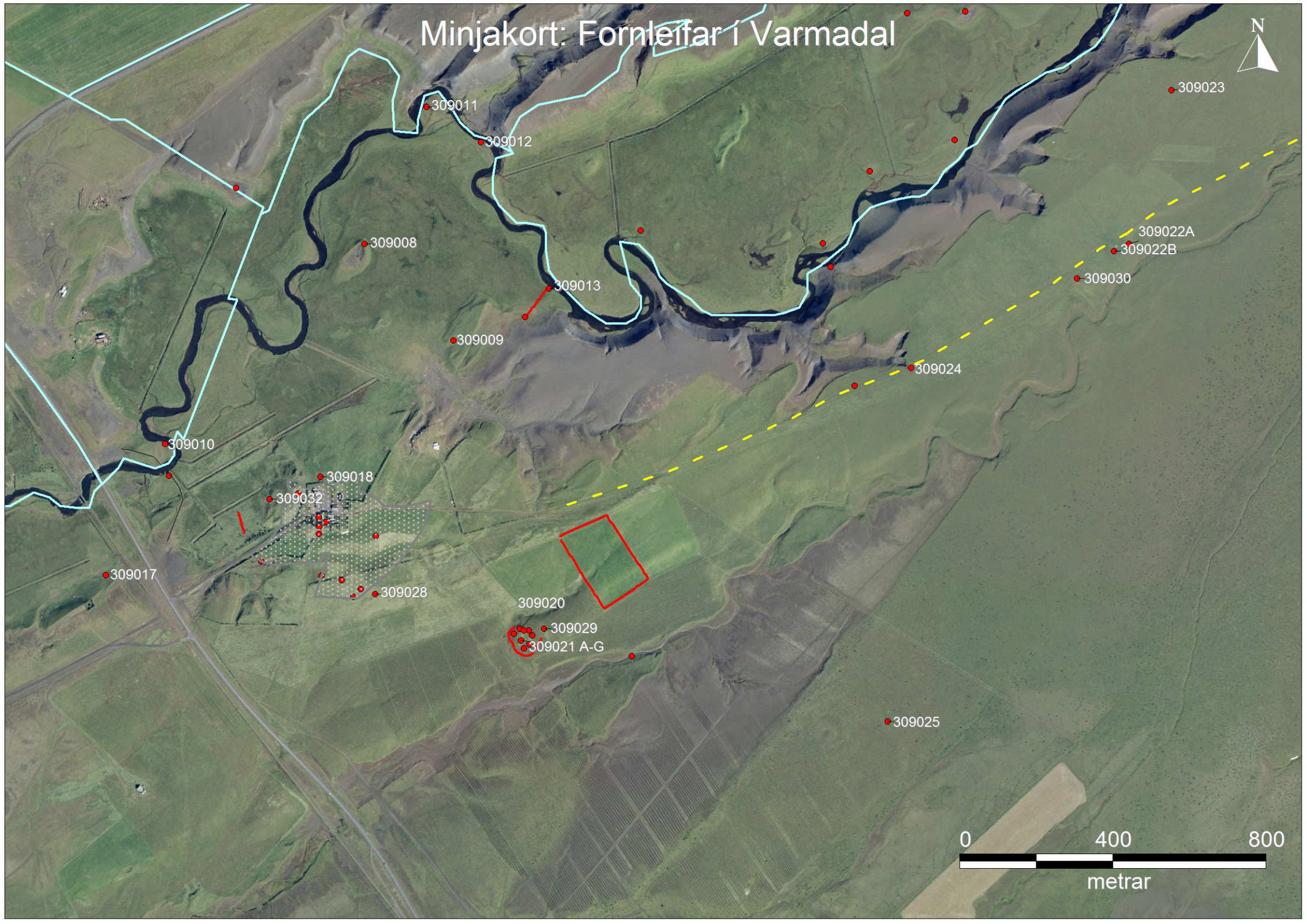
Minjakort: Fornleifar í Gröf

Minjakort: Fornleifar á Gaddstöðum

Minjakort: Fornleifar í Varmadal

309011

309012

309008

309013

309009

309010

309017

309018

309032

309028

309020

309029

309021 A-G

309023

309022A

309022B

309030

309024

309025

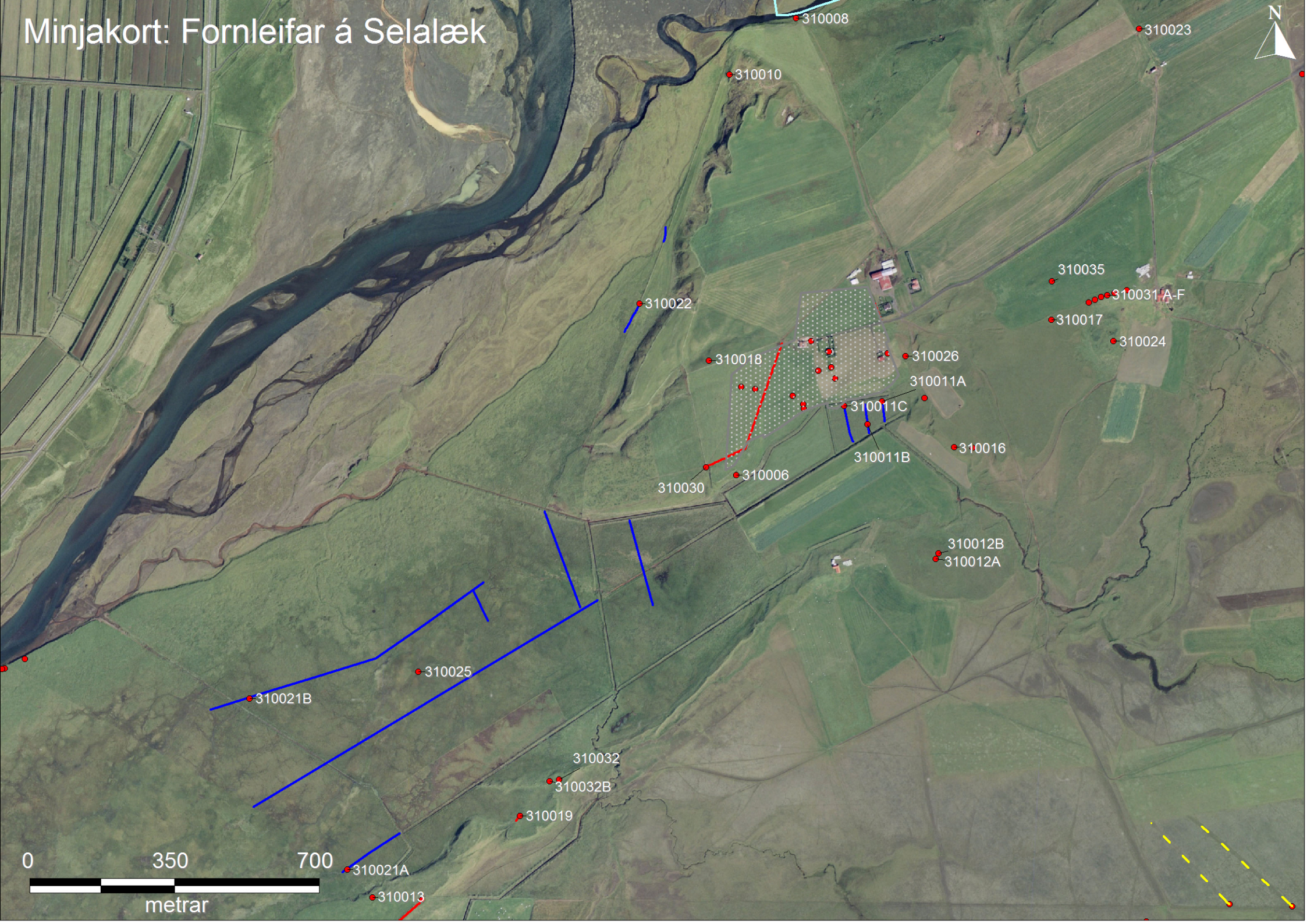
0

400

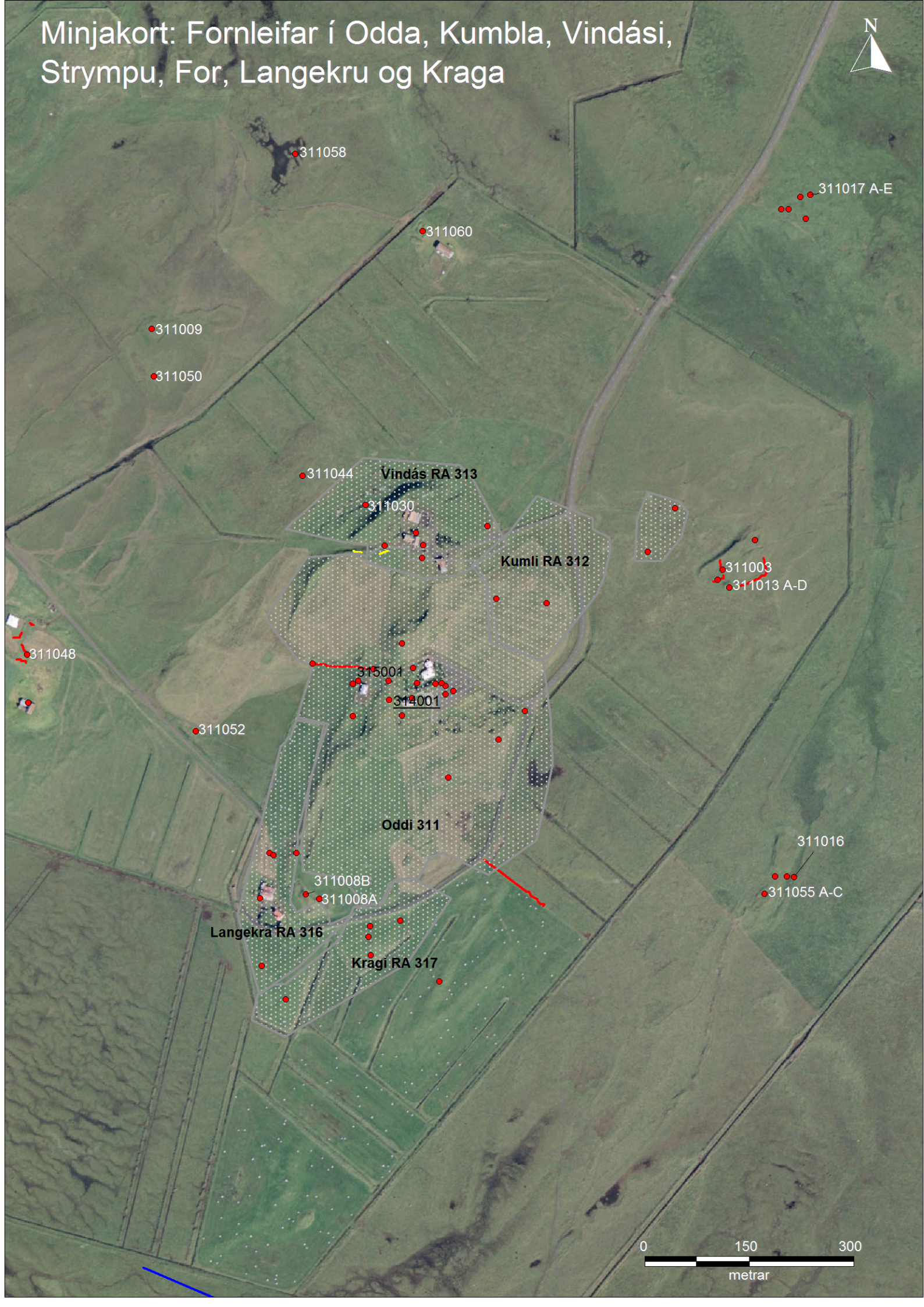
800

metrar

Minjakort: Fornleifar á Selalæk

Minjakort: Fornleifar í Odda, Kumbla, Vindási, Strympu, For, Langekru og Kraga

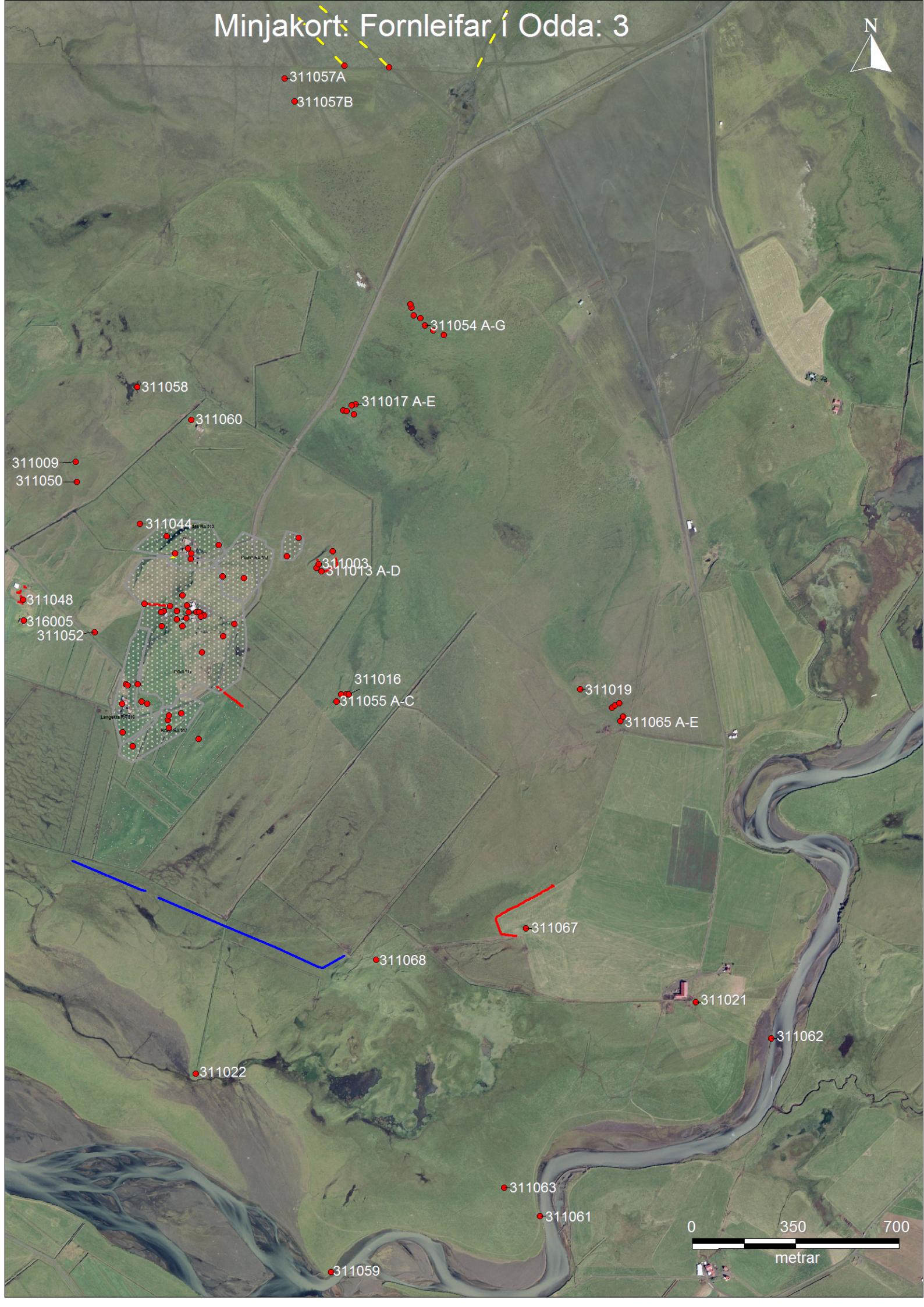

Minjakort: Fornleifar í Odda: 2

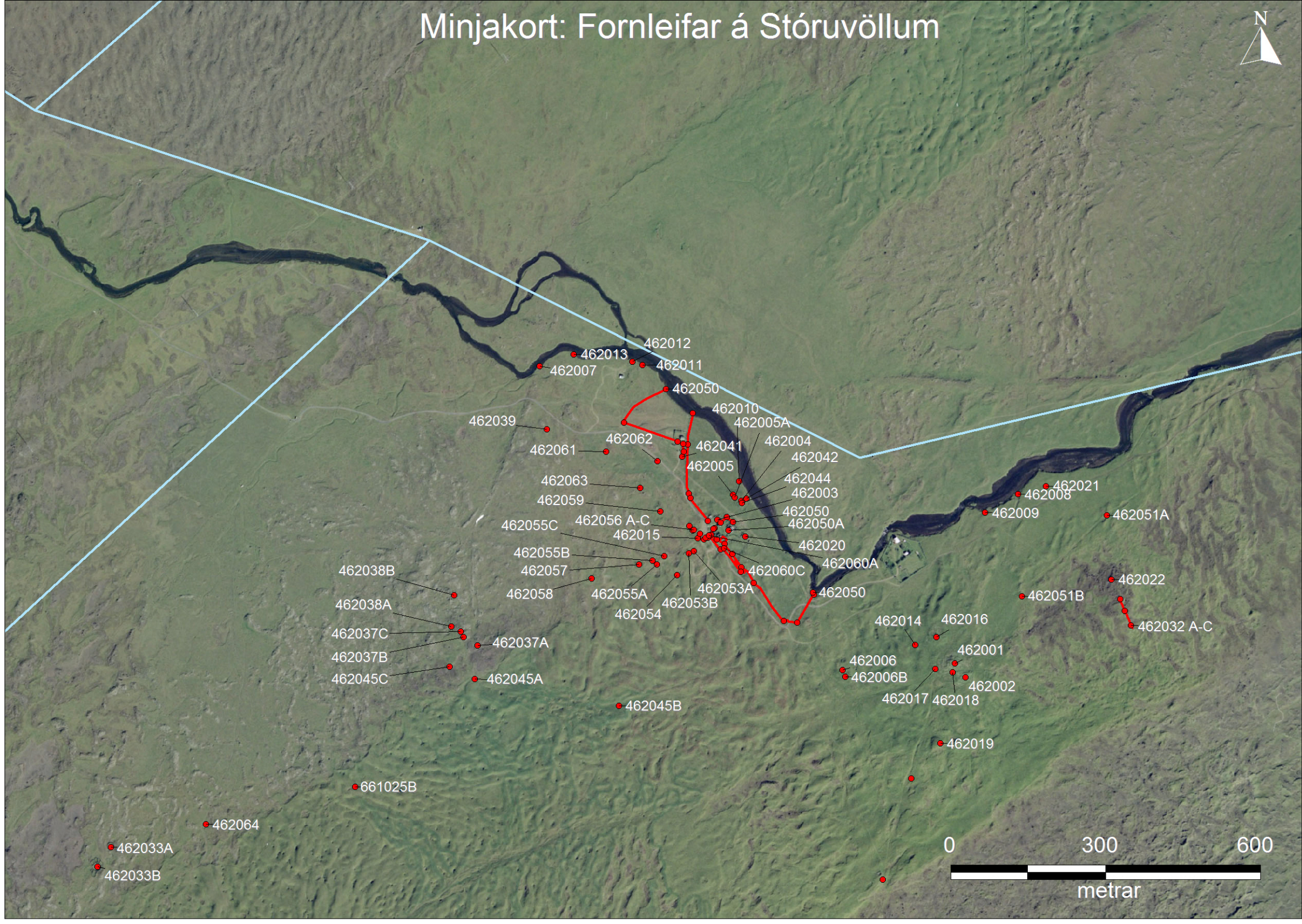

0 350 700
metrar

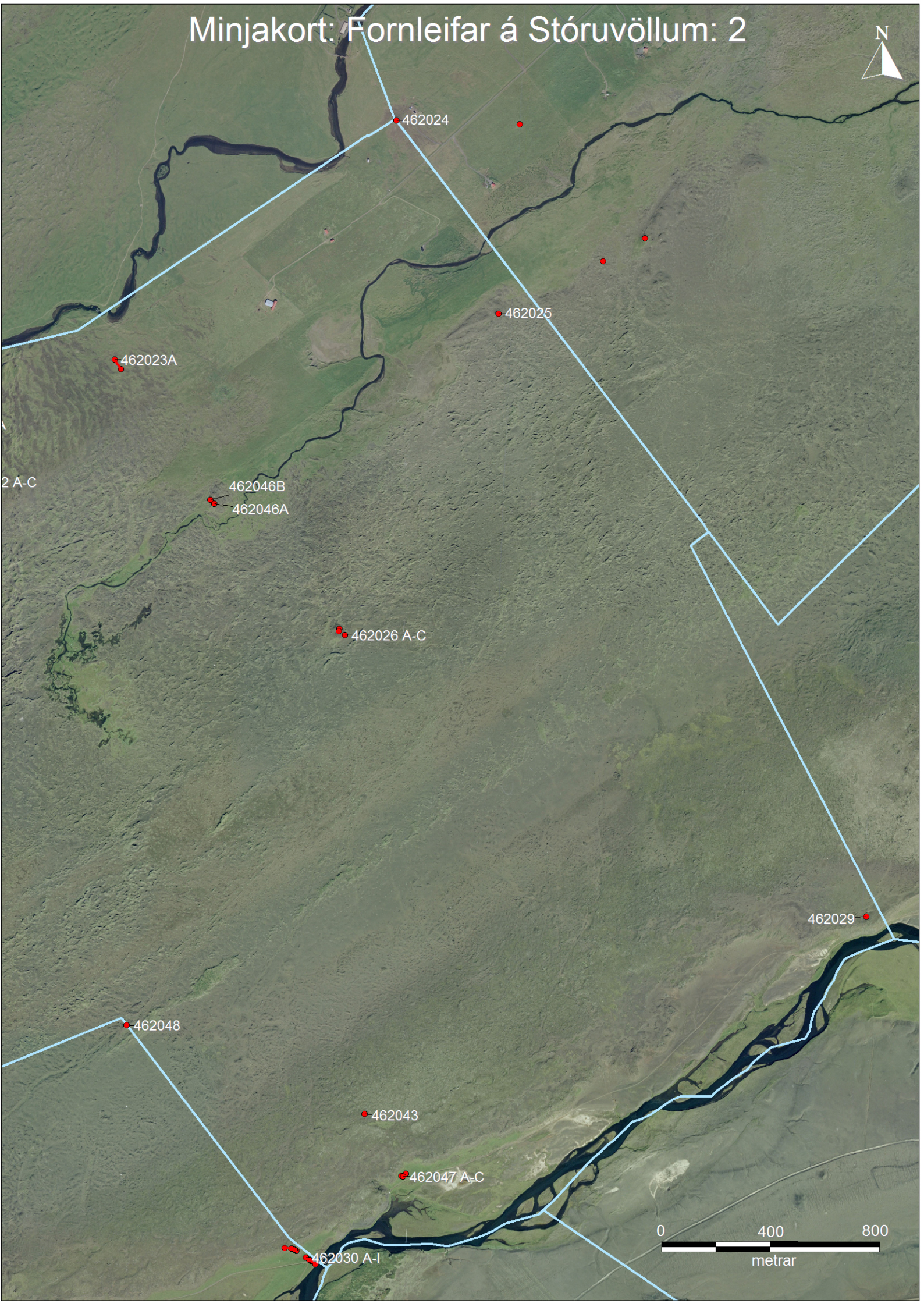
Minjakort: Fornleifar í Odda: 3

Minjakort: Fornleifar á Stóruvöllum

Minjakort: Fornleifar á Stóruvöllum: 2

Minjakort: Fornleifar á Stóruvöllum : 3

462045B

462064

462033A

462033B

462034 A-E

462034G

462066

462035

462065

462049

0 200 400
metrar

Minjakort: Fornleifar á Borg og Litla-Klofa

•465005

•465001

•465007

•465006

•465003

•465004

•465002

•464002

•464001A

•464001B

•

0 200 400
metrar

Minjakort:Fornleifar á fleiri en einni jörð

